FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANIT ESERLERİN RESTORASYON PROJE VE UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem UÇARKUŞ

Anabilim Dalı: Mimarlık

Mimari Koruma ve Restorasyon

ARALIK 2017

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANIT ESERLERİN RESTORASYON PROJE VE UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem UÇARKUŞ
(150211010)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Koruma - Restorasyon

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ömer DABANLI

Teslim Tarihi: 25 Aralık 2017

FSMVÜ, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 150211010 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Özlem UÇARKUŞ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "ANIT ESERLERİN RESTORASYON PROJE VE UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :	**Dr. Öğr. Üyesi Ömer DABANLI** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Prof. Dr. Suphi SAATÇİ** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Prof. Dr. Zeynep AYGEN** Mimar Sinan Üniversitesi	.....

Teslim Tarihi : 25 Aralık 2017
Savunma Tarihi : 14 Şubat 2018

Ailem, Eşim ve Kızıma,

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmam sırasında bana sabır gösteren, benimle bütün bilgisini paylaşan, desteğini esirgemeyen ve en önemlisi benden çok bana güvenen danışman hocam Sn. Dr. Ömer DABANLI'ya…

Ders ve tez aşamasında tüm gücüyle bana destek veren mesai arkadaşlarım, çok değerli ve kıymetli müdürüm Sn. Ali Serkander DEMİRKOL'a, Sn. Cansu SAĞLAM SAMUK'a…

Tezimi yazarken benden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, fikirlerini paylaşan, arşivlerin sonuna kadar açan, bütün sorularımı bıkmadan büyük bir içtenlikle cevaplayan, Sn. Acar AVUNDUK'a, uygulama ile alakalı bilgilerini benimle paylaşan Rölöve ve Anıtlar müdürü Sn. Olcay AYDEMİR'e, Kadıoğlu İnşaatın çok değerli sahipleri ve çalışanlarına, Sn. Ozan KILIÇ'a, değerli hocalarım Sn. Ahmet ve Semra SELBESOĞLU'na…

Değerli ve kısıtlı zamanı içerisinde bana vaktini ayıran kıymetli meslektaşım ve değerli arkadaşım Sn. Seda ÖZEN'e…

Ailemden uzak yaşadığım bu şehirde kocaman sevgi dolu kalbini bana açan ve her konuda desteğini benden esirgemeyen çok değerli dostum, kardeşim kimyager Sn. Fatma ÇELİK'e

Hayatımın her anında bana destek olan, sen her şeyin üstesinden gelirsin diyerek bana hayat veren canım ailemin sevgili üyeleri, annem Sevim REİSOĞLU'na, babam M.Yaşar REİSOĞLU'na, özellikle ağabeyim Taner REİSOĞLU ve ablam Arzu REİSOĞLU'na….

Birlikte geçireceğimiz zamandan fedakârlık eden çok değerli eşim Tarık UÇARKUŞ ve küçük yaşına rağmen anne sen dersini çalış, ödevini yap öğretmenin kızmasın diyen canım kızım Şimal UÇARKUŞ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Aralık 2017

Özlem UÇARKUŞ
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
KISALTMALAR ..... **xiii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xvii**
ÖZET ..... **xxi**
SUMMARY ..... **xxiii**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Amaç 1
1.2 Kapsam ve Yöntem 2
1.3 Literatür Araştırması 3
2. ANIT ESERLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR **5**
2.1 Koruma Kavramı 5
2.2 Ülkemizdeki Koruma Düşüncesinin Gelişimi 6
2.3 Yasalarımızda Kültür Varlığı ve Anıt Eser Kavramı 9
2.4 Ülkemizin Anıt Eser Koruma Konusunda Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler 14
2.4.1 Silahlı bir çatışma halinde kültürel mallarının korunmasına dair sözleşme 15
2.4.2 Dünya kültürel ve doğal mirasının korunması sözleşmesi 16
2.4.3 Avrupa mimari mirasının korunması sözleşmesi 18
2.5 Anıt Eserlerde Koruma Kriterleri 18
3. ANIT ESERLERİN KORUNMASINDAN SORUMLU KURUMLAR **27**
3.1 Vakıflar Genel Müdürlüğü 29
3.2 TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı Ajansı) 30
3.3 Kültür ve Turizm Bakanlığı 31
3.3.1 Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü 32
3.3.2 Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri 33
3.3.3 Alan Yönetim Başkanlığı 36
3.4 Yerel Yönetimler 38
3.4.1 Büyükşehir ve ilçe belediyeleri 38
3.4.2 Yatırım izleme koordinasyon başkanlığı ve il özel idareleri 40
3.5 Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı 40
3.5.1 Karayolları Genel Müdürlüğü 41
3.5.2 Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü 42
3.6 T.B.M.M. Milli Saraylar 43
3.7 Milli Savunma Bakanlığı 44
4. KORUMA PROJELERİNİN HAZIRLIK VE ONAY SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR **45**
4.1 Projelerin Hazırlanması Esnasında Karşılaşılan Sorunlar 45
4.1.1 Kurumlardan kaynaklanan sorunlar 45
4.1.1.1 İhale yönteminden kaynaklanan sorunlar 45
4.1.2 Süreden kaynaklanan sorunlar 47
4.1.3 Mevzuattan kaynaklanan sorunlar 48
4.1.4 Anıtlarla alakalı veri toplanması ile ilgili sorunlar 50
4.1.5 Müellif mimar ve teknik ekipten kaynaklanan sorunlar 51

4.1.6 Rölöve hazırlanması esnasındaki sorunlar 51
4.1.7 Restitüsyon projelerinin hazırlanması sırasında karşılaşılan sorunlar 53
4.1.8 Restorasyon projelerinin hazırlanması esnasında karşılaşılan sorunlar 53
4.1.8.1 Uygulama tecrübesi eksikliği 54
4.1.8.2 İşlevdeki belirsizlikler 54
4.1.8.3 Uygun olmayan işlev talepleri 54
4.1.8.4 Yerinde koruma – yeniden yapma (rekonstrüksiyon) - taşıma sorunları 55
4.1.8.5 Mekanik ve elektrik projelerinden kaynaklanan sorunlar 55
4.2 Projelerin Onay Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar 56
4.2.1 Proje kontrol sürecinde karşılaşılan sorunlar 56
4.2.2 Kurulların yetki alanı ve personel yapısından kaynaklanan sorunlar 56
4.2.3 Koruma kurullarının üye yapısından kaynaklanan sorunlar 57
4.2.3.1 Koruma bölge kurulu üyelerinin seçimi 58
4.2.3.2 Koruma kurulu üyelerinin uzmanlık alanı 59
4.2.3.3 Kurul üzerindeki baskılar 60
4.3 Mülkiyet ve Tahsislerden Kaynaklanan Sorunlar 60
5. KORUMA UYGULAMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR 63
5.1 Kurumlardan Kaynaklanan Sorunlar 63
5.1.1 İhaleden kaynaklanan sorunlar 63
5.1.2 Denetimden kaynaklanan sorunlar 64
5.2 Koruma Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar 64
5.2.1 660 sayılı ilke kararındaki eksikliklerden kaynaklanan sorunlar 65
5.2.2 Müelliflik ve mesleki denetim sorunları 67
5.3 Projelerden Kaynaklanan Sorunlar 68
5.3.1 Rölöveden kaynaklanan sorunlar 68
5.3.2 Restitüsyon ve restorasyon projesinden kaynaklanan sorunlar 69
5.4 Proje Eki Raporlardan Kaynaklanan Sorunlar 70
5.4.1 Rölöve raporlarından kaynaklanan sorunlar 70
5.4.2 Restitüsyon raporlarından kaynaklanan sorunlar 71
5.4.3 Restorasyon raporlarından kaynaklanan sorunlar 71
5.4.4 Malzeme analizi ve konservasyon raporlarından kaynaklanan sorunlar 71
5.4.5 Taşıyıcı sistem raporlarından kaynaklanan sorunlar 73
5.4.6 Sanat tarihi raporlarından kaynaklanan sorunlar 74
5.5 Fiziki Çevreden Kaynaklanan Sorunlar 74
5.5.1 Mobilizasyon ve şantiye kurulumu sırasında yaşanan sorunlar 74
5.5.2 Depolama alanındaki yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar 74
5.5.3 Malzeme temin sorunları 75
5.6 Nitelikli İş Gücü 75
5.7 İşlevden Kaynaklanan Sorunlar 76
5.8 Bilim Kurulları 76
6. ANIT ESER RESTORASYON UYGULAMA ÖRNEĞİ 77
6.1 Nusretiye Camii 77
6.1.1 Tarihçe ve mimari 78
6.1.2 Malzeme ve yapım tekniği 80
6.1.3 Geçmiş dönem onarımları 81
6.1.3.1 Osmanlı Dönemi onarımları 81
6.1.3.2 Cumhuriyet Dönemi onarımları 82
6.1.4 2012 – 2017 yıllarındaki restorasyon uygulaması 88
6.1.4.1 Projenin hazırlanması sırasında yapının genel durumu 88

6.1.4.2 Uygulamaya esas projeler 96
6.1.4.3 Uygulamanın yaptırılma şekli 102
6.1.4.4 Yüklenicinin iş sıralaması 103
6.1.4.5 Proje ve uygulama ihale süreleri 104
6.1.5 Uygulama Sırasında Karşılaşılan Sorunlar 105
6.1.5.1 Fiziksel çevreden kaynaklı sorunlar 106
6.1.5.2 Projelerden kaynaklı sorunlar 106
6.1.5.3 Malzeme analizi ve konservasyon raporlarından kaynaklı sorunlar 112
7. SONUÇ VE ÖNERİLER 115
7.1 Sorunlar 115
7.1.1 Koruma mevzuatından kaynaklanan sorunlar 115
7.1.2 Kurumlara ilişkin sorunlar 116
7.1.3 Proje ve uygulama aşamasına ilişkin sorunlar 118
7.2 Öneriler 120
7.2.1 Koruma Mevzuatı 120
7.2.2 Kurumlar 123
7.2.3 Proje ve uygulama aşamasına ilişkin öneriler 124
7.2.4 Kültür politikaları ve eğitime ilişkin öneriler 126
KAYNAKLAR 129
EKLER 133
ÖZGEÇMİŞ……210

KISALTMALAR

VGM **:** Vakıflar Genel Müdürlüğü
UNESCO **:** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
GEEAYK **:** Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
KUDEB **:** Koruma Uygulama ve Denetleme Bürosu
ICOMOS **:** Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
TBMM **:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKTVYK : Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu
TKVTVKK : Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
KTVKYK : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
KTVKK : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
KHK : Kanun Hükmünde Kararname
YÖK : Yüksek Öğrenim Kurulu
BM : Birleşmiş Milletler
KİK : Kamu İhale Kanunu
AKK : Anıtları Koruma Komisyonu
EEKE : Eski Eserleri Koruma Encümeni

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1: Anıt eser konusunda taraf olduğumuz sözleşmeler ve uluslararası anlaşmalar..... 15
Çizelge 2.2: 5505 sayılı GEEAYK kararı ile belirlenen koruma grupları (1970) 19
Çizelge 2.3: 10200 sayılı GEEAYK kararı ile belirlenen koruma grupları (1978) 21
Çizelge 2.4: 14 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1988) 22
Çizelge 2.5: 378 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1995) 22
Çizelge 2.6: 424 sayılı KVKYK ilke karar ile belirlenen koruma grupları (1996) 23
Çizelge 2.7 598 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1998)……..23
Çizelge 2.8: 424 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen müdahale biçimleri (1996) …….24
Çizelge 2.9: 660 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1999) 25
Çizelge 2.10: Koruma gruplarına dair ilke kararları..... 26
Çizelge 2.11: Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanmasına ilişkin ilke kararları. 26
Çizelge 3.1: Anıt Eserlerin mülkiyet durumu..... 28
Çizelge 3.2: Ülkemizde bulunan alan yönetimi başkanlıkları (2018)..... 38
Çizelge 4.1: Anıt eserlerde proje sürecini uzatan sebepler. 48
Çizelge 4.2: Koruma Bölge Kurullarının gelişimi ve üyelerinin Seçimi 59
Çizelge 5.1: 660 sayılı ilke kararı ile anıt eser projelerinin onay aşamasında koruma bölge kurulları tarafından istenilen belgeler……...67
Çizelge 6.1: Osmanlı Döenmindeki onarımlar……...82
Çizelge 6.2: Nusretiye Camii proje ölçüm ekibi…….97
Çizelge 6.3: Nusretiye Camii restorasyon projesi müdahale kararları…….101
Çizelge 6.4: Nusretiye Camii 2012 - 2017 arası restorasyonu iş sıralaması…...104
Çizelge 6.5: Projelendirme ve uygulama süreleri……105
Çizelge 7.1: 660 sayılı ilke kararında koruma bölge kurullarına iletilmesi zorunlu olması önerilen belgeler……121
Çizelge 7.2: Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılacak başvurularda istenilecek evraklar…….122

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1 : Anıt eser proje ve uygulamaları ile ilgilenen kurum ve kuruluşlar 28
Şekil 5.1 : Tarihi yapılarda malzeme koruma çalışmalarında izlenecek adımlar (Dabanlı ve dig., 2017, sy. 35). 73
Şekil 6.1 Necib Bey (1914-18) ve Pervititch (1927) Haritalarından Nusretiye Camii. 78
Şekil 6.2 1835 – 1836 yıllarında Nusretiye Camii, (John Frederick Lewis). 78
Şekil 6.3: 1950 yol genişletmelerinde kaldıılan demir parmaklıklar (1890, Abdullah Freres, 1930'lu yıllar Avunduk Mimarlık Arşivi). 83
Şekil 6.4: D'Aronco'ya ait çeşmenin açılışı – 1902 (II. Sultan Abdülhamit Albümü s: 354). 83
Şekil 6.5: Karaköy – Beşiktaş yol çalışmalarından etkilenen yapılar (Ünsal, sy. 12, 1968) 84
Şekil 6.6: 27.01.1957 tarihli Yeni Sabah Gazetesi (İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivi). 84
Şekil 6.7: Meclis-i Mebusan Caddesindeki 1957 yılı yol çalışmaları (İstanbul'un kitabı, sy.91). 85
Şekil 6.8: Meclis-i Mebusan caddesinde genişletme sonrası (Vakıflar Arşivi). 85
Şekil 6.9: Meclis-i Mebusan Caddesi (1958) (Hilmi Şahenk, Özen Mimarlık Arşivi). 86
Şekil 6.10: Caminin giriş (kuzeybatı) cephesi (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 88
Şekil 6.11: Camiye bitişik konumda yer alan muvakkithane (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 89
Şekil 6.12: Hünkar mahfili batı cephesi (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 89
Şekil 6.13: Yan revaklar ve müezzin mahfeli cephesi (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 90
Şekil 6.14: Baş oda altı sütun başlığı (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 90
Şekil 6.15: Minare gövdeleri ve çatı ile birleştiği noktalardaki sorunlar (2012 / Kadıoğlu İnşaat) 91
Şekil 6.16: Yapının tavan ve duvarlarındaki bozulmalar (2012 / Kadıoğlu İnşaat) .. 91
Şekil 6.17: Hünkar mahfili baş oda duvarı arasındaki bozulmalar (2014 / Kadıoğlu İnşaat) 92
Şekil 6.18: Hünkar mahfili baş oda duvarı arasındaki bozulmalar (2014 / Kadıoğlu 92
Şekil 6.19: Bodrum katın son onarım öncesi durumu (2012 / Kadıoğlu İnşaat) 93
Şekil 6.20: Pencere aynalarındaki kabartma mermer motifler (2012 / Kadıoğlu İnşaat) 93
Şekil 6.21: Harimde köşe plastırlarında sökülen mermer yüzey (2012 / Kadıoğlu İnşaat) 94
Şekil 6.22: Harim bölümündeki muhdes bölme elemanları (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 94
Şekil 6.23: Harim bölümünde yapılan muhdes ekler (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 95
Şekil 6.24: Baş oda altında yer alan camekanlı oda (2012 / Kadıoğlu İnşaat). 95

Şekil 6.25: Başoda altındaki camekânlı odanın iç mekânı (2012 / Kadıoğlu İnşaat) 96
Şekil 6.26: 1908 tarihli projesinin revakların kapalı olduğunu gösteren fotoğraf (VGM Arşivi)..... 100
Şekil 6.27: Harim bölümünde yapılan tesisatlar..... 112
Şekil A.1: 11.09.1970 tarih ve 5505 sayılı ilke kararı 136
Şekil A.2-1: 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı ilke kararı-1.....137
Şekil A.2-2: 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı ilke kararı-2 138
Şekil A.2-3: 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı ilke kararı-3 139
Şekil A.3-1: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-1 140
Şekil A.3-2: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-2 141
Şekil A.3-3: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-3 142
Şekil A.3-4: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-4 143
Şekil A.3-5: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-5 144
Şekil A.3-6: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-6 145
Şekil A.3-7: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı ilke kararı-7 146
Şekil A.4-1: 4.3.1988 tarih ve 14 sayılı ilke kararı-1 147
Şekil A.4-2: 4.3.1988 tarih ve 14 sayılı ilke kararı-2 148
Şekil A.5-1: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-1 149
Şekil A.5-2: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı -2 150
Şekil A.5-3: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-3 151
Şekil A.5-4: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-4 152
Şekil A.5-5: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-5 153
Şekil A.5 -6: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-6 154
Şekil A.5-7: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-7 155
Şekil A.5-8: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı ilke kararı-8 156
Şekil A.6-1: 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı ilke kararı-1 157
Şekil A.6-2: 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı ilke kararı-2 158
Şekil A.6-3: 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı ilke kararı-3 159
Şekil A.7-1: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı ilke kararı-1 160
Şekil A.7-2: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı ilke kararı-2 161
Şekil A.7-3: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı ilke kararı-3 162
Şekil A.7-4: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararı-4 163
Şekil A.7-5: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararı-5 164
Şekil A.7-6: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararı-6 165
Şekil A.7-7: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararı-7 166
Şekil A.7-8: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararı-8 167
Şekil A.7-9: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararı-9 168
Şekil A.7-10: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı ilke kararı-10 169
Şekil A.8-1: 05.11.1998 tarih ve 660 sayılı ilke kararı-1 170
Şekil A.8-2: 05.11.1998 tarih ve 660 sayılı ilke kararı-2 171
Şekil A.8-3: 05.11.1998 tarih ve 660 sayılı ilke kararı-3 172
Şekil A.8-4: 05.11.1998 tarih ve 660 sayılı ilke kararı-4 173
Şekil B.1: Vaziyet planı 175
Şekil B.2: Bodrum kat planı 176
Şekil B.3: Zemin kat planı 177
Şekil B.4: Kuzeybatı cephesi 178
Şekil B.5: Güney cephesi 179
Şekil B.6: Güneybatı ve Doğu cephesi 180
Şekil B.7: Galeri katı planı 181
Şekil B.8: Çatı planı 182

Şekil B.9: Zemin kat öneri kesit yerleri ……..….183
Şekil B10: Galeri katı öneri kesit yerleri …….184
Şekil B.11: Proje ve uygulama aşamasında bodrum kattan alınan numune yerleri.185
Şekil B.12: Proje ve uygulama aşamasında zemin kattan alınan numune yerleri ...186
Şekil B.13: Proje ve uygulama aşamasında galeri katından alınan numune yerleri.187
Şekil C.1: 25.10.1990 tarihli rapor ……..189
Şekil C.2: 7.11.1990 tarih ve 2251 sayılı koruma kurulu kararı ……..…..…190
Şekil C.3: 07.07.1993 tarihli rapor …….…..……191
Şekil C.4: 07.02.1994 tarihli rapor …….…….192
Şekil C.5: 05.10.1993 tarihli rapor ……..193
Şekil C.6: 23.06.2004 tarihli rapor ……..194
Şekil D.1: Nusretiye Camii iş akış tablosu……..… 196
Şekil D.2: Hünkar MahfİIi ……..……197
Şekil D.3: Minarenin sökülüp yeniden yapılması ……...198
Şekil D.4: Harim metal kuşaklamaları...…….….199
Şekil D.5: Revak kuşaklama ve baş oda sütun başlıkları ……200
Şekil D.6: Son cemaat mahalli kalem işleri …….……201
Şekil D.7: Harim kalem işleri ……..….202
Şekil D.8: Mihrap nişi kalem işleri ……..203
Şekil D.9: Kadınlar Mahfili kalem işleri ...…….……..……..204
Şekil D.10: Müezzin mahfili kalem işleri ……....205
Şekil D.11: Bodrum kat işlev değişikliği ……....206
Şekil D.12: Yan galerilerin kapatılması ……..207
Şekil D.13: Harim döşeme değişikliği ……208
Şekil D.14: Cami cephesindeki çimentolu sıvalar……...…….209

ANIT ESERLERİN RESTORASYON PROJE VE UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

ÖZET

Zengin bir tarihi mirasa sahip olan Türkiye, uzun yıllar boyunca üretilen taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının çarpıcı örneklerinin görülebileceği önemli ülkeler arasındadır. Topraklarımız farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve çok eski çağlardan itibaren farklı mimari tarzların izlerini barındırmıştır. Bu geniş mimari birikim, hayatın bütünü üzerindeki etkisini, anıt eserlerle çarpıcı bir şekilde ziyaretçilerine sunmaktadır. Kültür varlıklarımızın gelecek kuşaklara aktarılması ve sahip olduğumuz değerlerin kamuoyuna tanıtılması bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Ülkemizdeki zenginliğin dünyaya tanıtıldığı belirli alan ve yapılar, UNESCO'nun dünya miras listesinde yer almakta ve bu listeye yenileri eklenmektedir.

Kültür varlıklarının korunmasında farklı disiplinlerde çalışan meslek gruplarının, tüm yapıları kapsayan müdahale biçimlerini belirleyen ilkelere göre hareket etmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle "taşınmaz kültür varlıklarına dair koruma projelerini hazırlayan ve uygulayan mimarlar, denetleyen ve onaylayan kamu görevlileri, akademisyenler ve sivil toplum örgütleri" eserlerin gelecek kuşaklara aktarımında etkin rol almaktadır. Bu çerçevede yapıların özgünlüğünü koruyabilmek için projelendirme ve uygulama aşamalarının bilinçli bir şekilde yürütülmesi, düzenli bakım ve onarım ile yapıların ayakta kalması esas kabul edilmektedir.

Bu tezde anıt eserlerin projelendirilmesi, restorasyon uygulamaları ve resmi süreçlerde karşılaşılan sorunların tespiti, analizi ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Kültür varlığı niteliğindeki bir anıtın korunmasından bahs etmeden önce, günümüzdeki koruma anlayışına kadar geçen süreci bilmek faydalıdır. Bu amaçla öncelikle koruma kavramı ve ülkemizde koruma düşüncesinin gelişimi incelenmiştir. Ayrıca anıt eser kavramı ve koruma, mevzuatımızdaki hususlar ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde irdelenmiştir. Anıt eserlerin proje ve uygulama aşamasında izlenmesi gereken koruma kriterleri cari ilke kararları esas alınarak incelenmiştir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de anıt eserlerin projelerini onaylayan, uygulama aşamalarını denetleyen kurumlar mevcuttur. Ülkemizde mülkiyetin kime ait olduğuna bakılmaksızın, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasını sağlamak, gerekli tedbirleri almak, aldırmak, denetimini yapmak ya da ilgili kamu ve kuruluşları ile belediyelere yaptırmak görevi Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiştir. Bu kapsamda anıt eserlerin projelerini onaylamak yine aynı bakanlığın sorumluluğundadır. Özellikle en fazla anıt eser mülkiyetine sahip Vakıflar Genel Müdürlüğü de koruma uygulamalarında ön plana çıkmaktadır. Çalışma kapsamında bahsi geçen kurumlarla birlikte, yerel yönetimler, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Milli Saraylar, Milli Savunma Bakanlığı gibi anıt eserlere sahip kurumların proje ve uygulama aşamasında mevcut mevzuat çerçevesindeki faaliyetleri aktarılmıştır.

Anıt eserlerin bakım, onarım ve korunmasının sağlanması için ilk önce projelendirme aşamasının doğru ve eksiksiz olarak tamamlanması gerekmektedir. Ancak bu projelendirme aşamasında, ilgili kurumların mevzuatı, kısıtlı süreler, koruma mevzuatındaki eksiklikler, yapıya ilişkin verilerin toplanmasında yaşanan zorluklar ve teknik ekiple alakalı sorunlar süreci zorlaştırmaktadır. Özellikle projelerin onaylandığı koruma bölge kurullarının yapısından kaynaklanan sorunlar, proje sürecini olduğu gibi uygulama sürecini ve niteliğini etkileyen bir hale de gelebilmektedir. Bu çerçevede anıt eserlerin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinde yaşanan sorunlar, ilgili kurumlar ve mevzuat çerçevesinde irdelenerek sorunlar ortaya konmuştur.

Ülkemizdeki restorasyon uygulamalarında genel olarak ihale sistemi, koruma mevzuatının uygulamaya yönelik tarafındaki eksiklikler, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ve raporlarından kaynaklı sorunların uygulama aşamasına yansıması, müelliflik ve mesleki denetim sorunları ile işlevlendirmeden kaynaklı sorunlarla karşılaşılmaktadır. Ayrıca uygulama aşamasında nitelikli malzeme ve işgücüne ulaşmakta da zorluklar yaşanmaktadır.

Çalışma kapsamında anıt eserlerin proje ve uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlar Nusretiye Camii örneğinde ele alınmış ve bu çerçevede yapının proje ve uygulama süreçleri irdelenmiştir. Tezin son bölümünde koruma mevzuatı, kurumlar, proje ve uygulama aşamasına dair tespit edilen sorunlar değerlendirilmiş ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler; mimari, kültür varlığı, anıt eser, koruma, mevzuat, restorasyon, proje, uygulama.

PROBLEMS IN PROCESS THE RESTORATION PROJECTS AND APPLICATIONS OF ARCHITECTURAL MONUMENTS

SUMMARY

Turkey, which has a rich historical heritage, is among the principal countries where striking examples of cultural assets can be seen produced through centuries. Our lands have been home to different civilizations and have seen traces of different architectural styles since ancient times. This great architectural experience offers a striking overview of the influence on life to visitors with its monumental works. The transfer of our cultural assets to future generations and the introduction of the values possessed are of great importance in this sense. Certain areas and buildings where the richness of our country is introduced to the world are in UNESCO's world heritage list, and new ones are added to this list.

It is of great importance that groups working in different disciplines in the protection of cultural assets act according to the principles that determine the forms of intervention involving all structures. Architects, supervisors and academicians and non-governmental organizations, especially those who prepare and implement conservation projects for architectural cultural assets, are playing an active role in the transfer of monuments to future generations. In order to preserve the authenticity of the monuments in this frame, it is accepted that the project and application phases of the project are carried out consciously and that the buildings are maintained with regular maintenance and repair.

In this thesis, arising problems during restoration projects and restoration applications of monuments and related official processes, also analysis and solution proposal are discussed. Before talking about the preservation of a monumental asset, it is useful to know the development of today's conservation understanding. For this purpose, firstly the concept of protection and the development of conservation thought in our country have been examined. In addition, the concept of architectural monument and protection has been examined within the framework of national and international legislation. The conservation criteria that should be followed during the project and application phases of the monuments were examined based on the current conservation principles.

Just like in the world, there are institutions in our country that approve the restoration projects of monuments and supervise the implementation stages. Regardless of the ownership of the monuments in our country, the Ministry of Culture and Tourism has given the task of protecting the immovable cultural assets, taking the necessary precautions, taking care of them, inspecting or having done with the relevant public institutions and municipalities. Within this scope, it is the responsibility of the same ministry to approve the restoration projects of the monuments. In particular, the

General Directorate of Foundations, which has the greatest monumental property ownership, is also at the forefront of architectural protection applications. Within the scope of the study, the activities of the institutions with monuments such as local administrations, Ministry of Transportation, National Palaces, etc., were presented in the project and application phase within the framework of existing legislation.

In order to ensure the maintenance, repair and protection of monuments, firstly the projecting phase must be completed correctly. However, during the phase, the legislation of the relevant institutions, the limited time, the shortcomings in the protection legislation, the difficulties in collecting the data related to the monuments and the technical problems are complicating the process. Problems arising from the work of the conservation councils, which are approved by the projects in particular, can also affect the process and quality of the project as well as the application process. Survey, restitution and restoration projects of the monuments in this frame are examined in the related institutions, legislation and problems are revealed.

Restoration applications in our country are faced with problems arising from the application of the tender system, the deficiencies of the protection legislation on the application side, the problems caused by the projects, restitution and restoration projects and reports, and problems related to the operation and professional control problems. In addition, there are difficulties in reaching qualified materials and workforce in the application phase.

Within the scope of the study, the problems encountered during the project and application phases of the monuments were discussed in the example of the Nusretiye Mosque and the project and application processes of this frame were examined. In the last part of the thesis, the problems identified in terms of protection legislation, institutions, project and application stage are evaluated and suggestions for solution of these problems are presented.

Key words: Architecture, cultural asset, monument, protection, conservation, legislation, restoration, project, application.

1. GİRİŞ

Türkiye'de koruma düşüncesi ve uygulamaları zaman geçtikçe geniş kitleler tarafından daha çok benimsenmektedir. Ancak koruma ve restorasyon uygulamalarının doğru yapılıp yapılmadığı halen tartışma konusu olmaktadır. Yazılı, görsel ve sosyal medyada restorasyonlara yönelik eleştiriler gözlemlendiğinde, kimi zaman güncel koruma kavramları bilinmeden yorum yapıldığı, kimi zaman ise isabetli eleştirilerin yöneltildiği görülmektedir.

Yazarın Koruma Bölge Kurulu'nda görev yapmış olduğu yedi yıl boyunca, sayısal olarak kontrol ve takip edilebilir halde bir kültür envanterinin bulunmayışı, eskiden yapılanların devamlılığının sağlanamaması, yapıların geniş ölçekte tespit ve tescil tarama çalışmalarının yapılamaması yapıların yıpranarak yok olmasına ve uygulamaya yönelik müdahalelerin gecikmesine sebep olan etkenler olarak görülmektedir. Özellikle anıt eserlere ilişkin kurullara sunulan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin onaylanma süreçleri, ilke kararları kapsamında değerlendirilmesi, onay aşamasından sonra uygulama sırasında karşılaşılan çeşitli sebeplerden dolayı tekrar projelendirilmeleri, zaman kayıpları ve maliyet artışları dikkat çekmektedir. Uygulama sırasında karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların anıt eseri nasıl etkilediği hususları ve çözüm önerilerine yönelik bir çalışma gerekliliği nedeniyle, günümüz anıt eser restorasyon sürecinin, işleyişinin tespiti ve çözüm önerileri geliştirilmesi hedef olarak belirlenmiştir.

1.1 Amaç

Anıt eserlerin restorasyon projeleri ve uygulamalarının çağdaş, uluslararası ve bilimsel ilkeler doğrultusunda yapılması, kültür mirasının sürekliliği ve özgün biçimde gelecek nesillere aktarılması önemlidir. Ancak farklı sebeplerden dolayı bu süreçte çok sayıda sorunla karşılaşılmaktadır. Bu tezin amacı; anıt eserlerin restorasyon proje ve uygulama aşamasında karşılaşılan sorunların tespiti ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin getirilmesidir.

Restorasyon projelerinin uygulamasında karşılaşılan sorunların çözümlenmesi için; Türkiye'deki anıt eserlerle ilgili kamu kurumları, koruma politikaları irdelenerek aralarında ilişkiler kurulup bu süreç anıt eser uygulama örneği olan Nusretiye Camii ile örneklenmiştir.

Bu bağlamda; karşılaşılan sorunlara sebep olan eksiklerin bir bütün olarak tartışılması ve ideal bir rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin ve uygulama süreçlerinin ilgili yasalar çerçevesinde sorunların tespiti ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Anıt eserlerin restorasyon proje esnasında uygulaması aşamasında yapılan araştırmalar ve analizlerin uygulamayı nasıl etkilediği, uygulama safhasında karşılaşılan sorunların nasıl çözümlenmesi gerektiği konularında öneri geliştirmeye yardımcı olmaktadır.

Ayrıca anıt eserlerin proje aşamasıyla başlanan uygulama sürecinin uluslararası koruma kriterleri ve yürürlükteki mevzuat açısından irdelenmesi hedeflenmektedir.

1.2 Kapsam ve Yöntem

Bu çalışma kapsamında anıt eserlerdeki koruma kavramı uluslararası ilkeler ve ulusal mevzuat kapsamında, koruma kriterleri ele alınmış, koruma projelerinin hazırlanması ve uygulanması aşamasında yaşanan sorunlar, sorunların nedenleri, çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Tez kapsamında yapılan çalışmalar yedi bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümde; tezin amacı, kapsam ve yöntemi ele alınmıştır. Bölümün sonunda, tez konusuna yönelik literatür taraması yapılarak bu alanda yapılan çalışmaları dikkate alarak katkı sağlanması hedeflenmiştir.

İkinci bölümde; koruma kavramının gelişimi, anıt eserlerin koruma kavramı içerisindeki yeri ve ilgili ilke kararları çerçevesinde koruma kriterleri, taşınmaz kültür varlığı ve anıt eser kavramının mevzuattaki yeri, anıt eserlerin korunması konusunda ulusal ve uluslararası ilkeler irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Türkiye'deki anıt eserlerin projeleri hazırlanılırken uyulması gerekli mevzuat, anıt eserlerin proje ve uygulama aşamasında yetkili kurum ve kuruluşlardan bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde; anıt eser koruma projelerinin hazırlanması esnasında ve onay sürecinde karşılaşılan sorunlar ile projeyi hazırlayan müelliflerden kaynaklanan problemler ele alınmıştır.

Beşinci bölümde; koruma uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar konu edilmektedir.

Altıncı bölümde; koruma proje ve uygulamalarında karşılaşılan sorunlar Nusretiye Camii'nin projelendirme ve uygulama aşaması kapsamında ele alınarak örnekleme yapılmıştır.

Yedinci bölümde; anıt eser koruma projeleri ve uygulama aşamasında çıkan sorunların değerlendirilmesi yapılarak sonuçlar ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1.3 Literatür Araştırması

Bu başlıkta, taşınmaz kültür varlıklarının projelendirilmesi, uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunlar doğrudan veya dolaylı olarak konu alan ve kapsamlı değerlendirmelere yer veren çalışmalar kronolojik sırasıyla incelenmiştir.

Binan (2001) "Türkiye'de Anıtsal Mimari Mirasın Restorasyonu ve Özgünlüğünün Korunması İle İlgili Riskler" adlı makalesinde, anıtsal mimari açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biri olduğumuz fakat bu yapıların özgünlüklerinin giderek bozulduğu, büyük bir kısmının dini yapılardan oluştuğunu, vakıf sisteminin anıt eserlerin günümüze ulaşmasında etkin rol oynadığını ve ihale sistemindeki eksiklikleri açıklamaktadır.

Akıncı (2001) "Türkiye'de anıt eserlerin Koruna bilirliği Üzerine" adlı makalesinde Türkiye'de tarihi eserlerin korunması için hazırlanan yasaların sistemli gözüktüğü fakat günümüzde eserlerin tahrip ve yok olduğu göz önünde bulundurulduğunda sistemin işlemesinde aksaklıklar olduğuna dikkat çekmiştir.

Gültekin (2009) "Ülkemizdeki Taşınmaz Kültür Varlıklarının Restorasyonuna İlişkin Sorunlar" başlıklı bildirisinde ülkemizdeki restorasyon çalışmalarının ilgili kurum ve kuruluşlar, proje ihale aşamaları, koruma kurulları ve restorasyon aşamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durmuştur.

Aladağ (2010) "Kültür Varlıklarının korumasında Koruma Yönetimi Süreci" başlıklı yüksek lisans tezinde kültür varlıklarının koruma yönetim sürecinin nasıl olması gerektiği, koruma ihale kanunun kültür varlıklarının korunması ile örtüşmediği ve koruma politikalarının koruma sürecine etkisini tartışarak Türkiye'de ve dünyada koruma anlayışlarını irdelemiş koruma yönetim süreci hakkında öneriler getirmiştir.

Sert (2012) “Türkiye’de Restorasyon Sürecinin Haritalanması ve Proje, İhale ve Uygulama Aşamalarında Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Üzerine Saha Çalışması” başlıklı çalışmasında taşınmaz kültür varlıklarının projelendirme ve uygulama süreçlerinde karşılaşılan sorunların bazı tespitlerini yapmış ve ayrıca bir anket çalışmasına yer vermiştir.

Demirtaş (2015) “Restorasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar İzmir Örneği” başlıklı tezinde taşınmaz kültür varlıklarının restorasyon uygulama sürecindeki sorunlar ve yeniden işlevlendirme konusunu İzmir’de yer alan yapılar ölçeğinde incelemiş, anket çalışması yaparak çözüm önerileri getirmiştir.

Mevcut çalışmalarda anıt eserlerin korunması, projelendirilmesi, uygulama sorunlarının büyük bir yapı ölçeğinde irdelenmediği, kanun ve yasalar, ilgili ilke kararları, yönetmelikler, kamu kurum ve kuruluşlarının bütününü yansıtan bir çalışmanın ele alınmadığı tespit edilmiştir. Bu amaçla çalışma kanunlar, kurum ve kuruluşlar, örnekler yanında, anıt eserlerin uygulama projelerinin 660 sayılı ilke kararı[1] kapsamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin örnek olarak ele alınan Nusretiye Camii ile bu çalışmanın yapının tarihi, mimarisi, daha önce geçirdiği onarımlar, projelendirilmesi ve proje ve uygulamaların değerlendirilmesi bu kapsamda yapılan çalışmalar arasında yer alması ve yol gösterici bir kaynak olması hedeflenmiştir.

[1] Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu’nun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı.

2. ANIT ESERLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

2.1 Koruma Kavramı

Türk Dil Kurumu Büyük Sözlüğünde koruma; "himâye", "sakınma" ve "kentlerin belli kesimlerinde yer alan çağbilimsel ve yapıtasarcılık değerleri yüksek yapıtlarla, anıtların ve doğa güzelliklerin -kentte bugün yaşayanlar gibi- gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı eylemler karşısında güvence altına alınması" olarak tanımlanmıştır. Doğan Hasol tarafından hazırlanan Mimarlık Sözlüğünde koruma kavramı; "tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma" olarak tarif edilmiştir. Doğan Kuban ise koruma kavramını; "Maddi bir ürün olan, anıt eseri korurken tarihi mirasımızı, eseri yapan kişilerin yaratıcılıklarını, emeğini, korumak demektir" şeklinde tanımlamaktadır (Kuban, 1986, sy. 7).

Günümüzde halen geçerli olan koruma kanunun[2] 3. maddesinin 4. fıkrasında "Koruma" ve "Korunma"; "taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri" biçimde tanımlanmaktadır.

Ülkemizde kültürel değeri olan taşınmaz kültür varlıklarını koruma sorumluluğu 2863 sayılı kanunun 10. maddesinde; "her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirler almak, aldırmak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir" ifadeleri ile hükme bağlamıştır.

Ülkemiz topraklarında yaşamış uygarlıklardan günümüze ulaşan eserler sadece ülkemiz ve çocuklarımız için değil, insanlığının ortak malı olarak görülmelidir.

[2] 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Ülkemiz gibi çağdaş mimari arayışlar içinde olan toplumların yaşadıkları tarihi kentlerde güncel mimari örneklerin ortaya çıkması tarihi mirasın korunmasını ve mimari kültürü tehlikeye atacak nitelikte olmamalıdır. Yapıldıkları dönemlerin teknolojisini ve malzemesini yansıtan mimari mirasımız kararlılıkla korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

Geçmiş dönemin malzemesini, yapım tekniklerini, taşıyıcı sistemleri anlayabilmemiz uzun yıllar almakta yapılardan bilgi alma, öğrenme süreci günümüzde gerçekleşen restorasyon proje ve uygulamalarıyla devam etmektedir. Bu yüzden tarihi yapıların özellikle anıt eserlerin korunamaması yaşayan malzeme laboratuvarlarının yok edilmesi anlamına gelmektedir.

Bir başka husus ise tarihi yapıların insanlığın ortak hafızasında bir birlik oluşturması ve aynı eksen etrafında birleştirmesidir. Yaşadığımız kentlerde, geçtiğimiz sokaklarda bizi geçmişe, ortak anılara yüzyıllar boyunca yerinde duran ve bağlayan tarihi yapılardır.

Ülkemizde yer alan anıt eserler, yapıldıkları döneme ne kadar damga vurmuş ise, günümüzde de etkili olmaya ve gelecekte de aynı şekilde iz bırakmaya devam edecektir. Devletin en büyük sorumluluklarından biri anıtlara sahip çıkan, bu yapıların korunması ve geleceğe aktarılması konusunda duyarlı bir toplum oluşturmaktır. Toplumu bilinçlendirirken aynı zamanda yapılması gereken ülkenin turizm geliri açısından da önemli katkı sağlayan mimari mirasın yapım, onarım, bakım, restorasyon konularında maddi destek sağlamak olmalı ve anıtsal yapıların devlet eli ile korunması, denetiminin sağlanması ve halkın bu koruma sürecinde katılımı ve işbirliğinin sağlanmasıdır.

2.2 Ülkemizdeki Koruma Düşüncesinin Gelişimi

Türkiye anıt eser bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden bir tanesidir. Büyük bir bölümünü dini yapıların oluşturduğu ülkemizde toplumda anıt eser kavramı bu dini eserler olarak algılanmaktadır (Binan, 2001, sy. 109).

Ülkemizde ’ki anıt eserlerin günümüze ulaşmasında en önemli etkenlerden biri Cumhuriyet döneminden önce yaklaşık 600 yıl süren Osmanlı Döneminde güçlü bir vakıf sistemidir. Bu sistem ile oluşan yaklaşım anıt eserlerin varlıklarını sürdürebilmelerini sağlamıştır (Binan, 2001, sy. 109).

Osmanlı Devleti'nde klasik dönem ve sonrasındaki dönemlerde kent içindeki yapılmış eserlerin konum ve yapısal özellikleri incelendiğinde;

> kentsel dokunun korunması, anıtların, yabancı müdahalelerden – eklerden arındırılması, kullanılamaz durumda olan anıtların onarılarak kullanıma açılması, anıtların yakın çevresine yapılacak yeni yapılar için yaklaşma sınırı getirilmesi, tek bir yapı öğesinin dahi önemsenerek korunmasına özen göstermiş, kendisinden önceki kültürlere ait dini yapıların korunarak İslam inancına uyarlanması şeklinde özetlenebilmektedir (Bozdoğan ve diğ, 2006, sy. 143).

Osmanlının son dönemlerinde ise dünya çapında başlayan koruma kavramları ile birlikte anıt eserlerde (Ayasofya, Aynalıkavak Kasrı, Çinili Köşk, Bursa Orhan Camii vb.) yabancı mimarlar tarafından onarım uygulamaları yapılmıştır (Binan, 2001, sy. 110/111).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki ekonomik sıkıntı ve bunalımlara rağmen başta İstanbul olmak üzere ülkenin birçok kentindeki tarihi yapıların, çoğunlukla da Osmanlı dönemine ait anıtsal eserlerin bakım onarım ve restorasyonu için bütçeden ciddi paylar ayrılıp restorasyonları yapılmıştır. Bayındırlık Bakanlığı'nın "Nafia Vekaleti" olduğu dönemlerde ihaleye çıkartılan imar planı işlerini yapan müellif mimardan kentteki eski eserlerin ve sivil mimarlık örneklerinin rölöve, perspektif ve siluet çizimleri de teknik şartnamede istenmiş, bu çizimler plan eki belgeler olarak kabul edilip arşivlenmiştir. 1946 öncesindeki bu duyarlılık 1950'lerden sonra artık gözlenememiş özellikle 1950'lerin sonundaki imar hareketleri sonucunda birçok anıtsal yapı ve kalıntı ortadan kaldırmıştır (Ekinci, 2000, sy. 57).

1933 yılında kurulan ve bütün ülkede anıtlar ile ilgilenen Anıtları Koruma Komisyonu anıtların restorasyonları ile ilgili benimsediği düşünce; onların hüviyetini bozmadan tahkim ve muhafaza etmek, muhafazasını sağlamak ve özgünlüğünü bozmadan yaşatmak, aslına uygun malzeme ile birleştirmek olarak tanımlanmıştır (Binan, 2001, sy. 109).

21 Mayıs 1936 yılında (Evkaf) Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne bağlı cami, medrese gibi yapıların onarımlarına bir düzen getirebilmek amacıyla nizamname hazırlanmıştır. Bu şartnamede, muhdes kısımların kaldırılması gerektiği, bazı imalatların özgün olarak yapılabileceği fakat yeniden yapılması mümkün olmayan süslemelerin korunması gerektiği, yıkılmış bölümlerin onarımlarının da yapıldığı devirdeki mimari ve şeklinin korunması, yapının tavan ve döşemlerinin betonarme olabileceği, onarılacak bölümlerin rölövelerinin gerekli olmadığı, malzemenin yapının

yapıldığı dönemine, mimarisine göre belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nizamnameden sonra 1938 yılında anıtsal yapıların korunma durumunu açıklayan bir rapor hazırlayan Fransız Arkeoloji Enstitüsü müdürü Albert Gabriel, yapılan restorasyonlara eleştiriler yapmış ve tavsiyelerde bulunmuştur. Envanterin önemi belirtilmiş, koruma uzmanı olan mimarın tanımı yapılmış, belgesel değer vurgulanmıştır (Binan, 2005, sy. 202).

Avrupa kentlerinin II. Dünya Savaşı sırasında tahrip olmasına karşın, İstanbul'da anıt eserler için en büyük kayıp 1950'lerin sonunda yol genişletme, istimlak uygulamaları ile gerçekleşmiş, birçok sivil mimarlık yapısı gibi anıt eserler de yok olmuştur. Anıt eserlerin külliye bütünlüklerinin bozulması, mahallelerinin kaybı sonraki yıllarda kayıpların devamını kolaylaştırmıştır. Tarihi mahallelerin sosyo-kültürel profilleri oldukça değişmiş, günümüzde bir çeşme, sebil gibi anıt eserin restorasyonu yapıldıktan hemen sonra tahrip edilmeye, yazılar yazılmaya ve Vandalizm'e maruz kalabilmektedir.

1951 tarihli 5805 sayılı kanunda[3] koruma düşüncesi "anıt ve tek yapı" ölçeğinde gelişmeye başlamıştır. Ülkemizdeki imar hareketlerinin gerçekleştirildiği sırada 1957 yılında I. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi Paris'te toplanmıştır. Bu kongrede Venedik tüzüğünün altlığını oluşturulmuştur. Artan bilinç düzeyi ve gelişen teknolojinin de etkisiyle, yirminci yüzyılın başından itibaren dünyada yaşanan büyük savaşlar sonucu hızla kaybolan değerler bütün ulusların koruma konusuna daha yoğun eğilmelerine yol açmıştır. Ülkemizde de batının etkisiyle yavaş yavaş gelişmeye başlayan ve 1973 yılında 1710 sayılı kanunun[4] hazırlanmasıyla biraz daha önem kazanan eski eser tespit ve koruma çalışmaları 1980'lerde yoğunlaşmış, 1983'de çıkarılan 2863 sayılı koruma kanunu ve bu kanunun bazı maddelerine 1987 yılında değişiklik getiren 3386 sayılı kanun[5] ile koruma olgusu daha kapsamlı hukuki dayanaklara kavuşmuştur (Ener, 2011, sy. 169/170).

[3] 09.07.1951 tarihli Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun
[4] 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu
[5] 3386 sayılı; 17.06.1987 tarihli 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun

2.3 Yasalarımızda Kültür Varlığı ve Anıt Eser Kavramı

Kuban'a (1973) göre günümüz Türkçesinde "anıt" sözcüğünü önerenler anmak fiiline bağlamışlardır. Osmanlıca olan abide kavramı abid (sonsuz, ebedî) kökünden gelmektedir ve bu kavram da anıyı sonsuzlaştırmak anlamı içerir. Kuban (1973) batı dillerinde monument, monumento (anıt) kelimesinin de benzer şekilde Latince "monere" (hatırlamak) kökünden geldiğini belirtmektedir (sy. 5). Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ülkemizde nasıl tanımlandığını anlayabilmek ve yasalarla ülkemizdeki eski eser envanterinin nasıl koruma altına alındığını belirleyebilmek için, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemindeki mevzuatı irdelemek gerekmektedir.

Ülkemizde korumaya ilişkin kanuni düzenlemeler 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamış, kültürel ve doğal varlıkların aktarılması fikri ön plana çıkmıştır (Avcı, 2001, sy. 67). Osmanlı döneminde koruma ile ilgili düzenlemelere bakıldığında ilk olarak 1869 tarihli Asar-i Atika Nizamnamesi görülmektedir. Fakat bu nizamname 'de taşınmaz eski eserler ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır (Çal, 1990, sy. 67, 353). Osmanlı'da taşınmaz binalar vakıf sistemi üzerinden korunduğu için bu nizamnamede yapılar ile alakalı bir hüküm konulmadığı düşünülebilir.

1874 tarihli Asar-i Atika Nizamnamesinin 6. maddesinde; "binaların gerektiğinde muhafaza edilebileceği", 14. maddesinde "mabetler, tekkeler, medreseler, kabirler ve suyollarında kazı yapılamayacağı", 35. Madde de ise "eski eser binaları yıkanların cezalandırılacağı" belirtilmektedir (Çal, 1990, sy. 67, 353). 1884 yılında Osman Hamdi Beyin öncülüğünde yapılan değişiklikler ile çıkarılan Asar-i Atika Nizamnamesi 1973 tarih 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nun altlığını oluşturmuştur. Bu nizamname ile taşınmaz eski eserler ile ilgili, şahıs ve cemaatlerin mülklerinde olan eski eserleri yıkamayacakları, devletin bu yapıların asıl halini devam ettirmekle görevli olduğu, eski eser binaların tahrip edilemeyeceği, yakınlarında taş ocağı açılamayacağı ve depo olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir. 1906 tarihli Asar-i Atika Nizamnamesinde ise taşınmaz eski eserlerin neler olduğu açıklanmaya çalışılmış, sınıflandırma yapılmıştır (Çal, 1997, sy.393).

Osmanlı'dan Cumhuriyet Dönemine, eski eserler ve koruma konusunda 1906 tarihli nizamname, vakıf mallarının yönetimi, bakım ve onarımlarından sorumlu "Evkafı Hümayun Nezareti", kanun ve kurumlar kalmıştır (Madran & Özgönül, 2005, sy. 3). Ülke çapında 1920 yılında kurulan Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü tarafından hazırlanan

bir genelge ile ülkede kültür varlıkları envanteri yapılmaya başlanmıştır (Binan, 2005, sy. 198). Cumhuriyet Döneminde ise, eski eserlerin bakım, onarım, tamirat, sorumluluk ve mülkleri değişik kurum ve kuruluşlara verilmiştir. Saray ve kasırlar Türkiye Büyük Millet Meclisine, kapatılan medrese, türbe, tekke ve zaviyeler 1924 tarihli kanuna göre Diyanet işlerine, 1931 yılında ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, sebil, çeşme, şadırvan, kale, şehir surları belediyelere, eski köprülerin bakım ve onarım yetkileri ise Nafia Vekâlet'ine verilmiştir (Madran & Özgönül, 2005, sy.3). Cumhuriyete geçildiğinde günümüzde anıt eser niteliğindeki bu yapıların mülkiyetlerinin çeşitli kurum ve kuruluşlara verilmesi, yapıların yeni işlevleri ile kullanılıyor olması, daha sonra oluşturulacak yasal durumun altyapısını oluşturmuştur.

Yukarıda bahsedilen düzenlemeler kapsamında özellikle vakıf mallarının (cami, hamam, çeşme vb.) "vakıf kurumunun devamlılığı, dini değerler, geleneklere bağlılık, yapıların kullanımı ve ekonomik değerler" gibi sebeplerden onarılması, tamir edilmesi sivil mimarlık yapılarından daha çok günümüze ulaşmasının ve korunmasının sebepleri arasında gösterilebilir. Fakat Osmanlı Devletinin çöküş yıllarında vakıf kurumlarının da ekonomik olarak bundan etkilenmesi vakıf eserlerinde tahribata ve yıkıma yol açmıştır (Çal, 1990, sy. 355).

Cumhuriyetin ilk yıllarında koruma ve restorasyon konusunda çok da ilgilenilmediği bir dönemde, korumanın devamlı bakım ve onarım gerektirdiği, anıtlara yapılan muhdes eklerin kaldırılması ve yapılacak müdahalelerin kurulacak bir heyetle kararının verilmesinin doğru olduğunu savunan Mimar Kemalettin tarafından restorasyonları yapılan Ayasofya, Sultan Ahmed, Beylerbeyi Camii, Edirne Selimiye ve Üç Şerefeli Camii, Manisa Muradiye Camii ve Konya Mevlana Türbesi Cumhuriyet Döneminin ilk önemli anıt restorasyonları arasında sayılmaktadır (Binan, 2005, sy. 199).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında (1924 – 1933) eski eserlerin korunması, denetlenmesi ile ilgilenecek, Muhafaza-i Asar-i Atika Encümeni (Eski Eserleri Koruma Encümeni) ilk kurum olarak görev yapmıştır (Binan, 2005, sy. 198).

1931 yılında Atatürk'ün isteği ile kurulan komisyonun bakanlar kuruluna sunduğu raporda şu ifadeler yer almaktadır (Madran & Özgönül, 2005, sy.3).

> "…anıtların bakım ve onarımlarının çeşitli yasal düzenlemelerle değişik kurumlara bırakıldığı, yeteri kadar ödenek olsa bile bilimsel onarımların yapılamadığı, ayrıca belediyeler

> ve özel idarelerin, anıtların değeri ve korumanın önemine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları için, yol açmak, eski eserin arsasını satmak gibi nedenlerle bunları yıkmak istediğini saptamıştır. Bu hususların düzeltilmesi için getirilen öneriler arasında anıtların korunmasının merkezden yönetilmesi, anıtların tescil edilmesi, yeterli parasal kaynaklar bulunması, koruma olgusunu insanlara anlatmak için yayınlar oluşturulması gerekmektedir."

Bu rapor üzerine kurulan Anıtları Koruma Komisyonu anıtların korunması konusunda tavsiyelerde bulunmuş, restorasyon uygulamalarının amacının sağlamlaştırma, muhafaza etme, özgün işlevini ve karakterini bozmadan ve aynı teknik ile onararak yapıları yaşatmak olduğu belirtilmiştir (Binan & Selcen, 2013, sy. 4).

Ülkemizde anıt eserlerin envanterleri çıkartılmaya, kurumlar, kurullar, heyetler kurulmaya çalışılırken 1931 yılında Uluslararası Müzeler Birliği tarafından Atina Konferansı düzenlenmiştir. Atina tüzüğü ile anıtların bakım ve sağlamlaştırılmalarının önemli olduğu, sağlamlaştırma veya bütünleme yapılırken yeni öğeler az tutulması, anıta olduğu kadar çevresine de saygılı olunması, dönem eklerinin korunması, sağlamlaştırma için yeni teknikler kullanılabileceği, restorasyon yapılırken tarihi açıdan insanları yanıltacak ve tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmaması gibi önemli kararlar alınmıştır.

10.06.1933 yılında kabul edilen ve 21.06.1933 yılında yayınlanan "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu" ile eski eserlerin fazla olduğu alanlarda özel planlama gerektirdiği belirtilmiş ve anıt eserlere 10 metre 'den fazla yaklaşılmaması kararlaştırılmıştır (Kejanlı ve diğ, 2007, sy. 182). 20.05.1946 tarihinde onaylanan ve 25.05.1946 tarihinde yürürlüğe giren "Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesi" kapsamında anıtların korunması uluslararası sözleşme kapsamında kabul edilmiştir.

Cumhuriyet döneminde kurumsallaşmaya gidilerek koruma ilkeleri ve eski eser politikaları saptanmış, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan 2 Temmuz 1951 gün ve 5805 sayılı kanun (9 Temmuz 1951 tarih ve 7853 sayılı resmi gazete) ile GEEAYK kurulmuştur. Bu kanun ile GEEAYK korunması gerekli mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların, eski eser yapıların korunma, bakım, onarım, restorasyonunda uygulanacak ilke ve programları saptamak, bu ilke ve programlara uyulmasını denetlemek, anıt ve taşınmaz eski eser ile ilgili konu ve uyuşmazlıklar hakkında görüş bildirmekle yükümlü kılınmıştır (Kejanlı ve diğ, 2007, sy.184).

Ülkemizde bu gelişmeler yaşanırken 1964 yılında Venedik'te toplanan 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nde ülkemizin de imzaladığı Venedik Tüzüğü kabul edilmiştir.

Toplantıda Doğan Kuban ve Semra Emler Türkiye'yi temsil etmiş ve Venedik Tüzüğü metnine katkıda bulunmuşlardır (Aygen, 2013, sy. 26).

Venedik tüzüğünün 1. maddesinde "tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi, yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar" denmektedir. "Venedik tüzüğünün genişletilmiş anıt kavramı 1976'da UNESCO nun bildirisinde de daha farklı bir terminoloji içinde yoğrularak kültürel geleneklerle ilgili bütün maddi varlıkları kapsamak üzere "kültürel varlık" tabiri ortaya atılmıştır" (Ahunbay, 2011, sy. 22).

Ülkemizde 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile birlikte koruma konusunda önemli adımlar atılmıştır. Kanun'un 1. Maddesinde "Tarihten önceki devirlerle tarihi devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılara, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynı nitelikteki her türlü belgeye eski eser denir" tanımı yapmış ve "sur, kale, burç, mimari anıt, tarihi yol ve köprüler, sarnıç, tarihi saraylar, cami, mescit, namazgah, çeşme vb. eski eserleri türlerini ayırarak "önemli tarihi olaylara sahne olan ve arkeoloji, tarih, sanat bakımından bir önemi ve özelliği bulunan korunması ve değerlendirilmesi gerekli her türlü taşınmaz mimari eserlere ve aynı nitelikteki heykeller anıt" olarak tanımlamıştır.

UNESCO'nun 1976 yılındaki "kültürel varlık" deyimi, 2863 sayılı yasanın birinci bölümünün 3. maddesinin 1/a bendi ile "kültür varlıkları" adını almış ve "tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak" tanımlamıştır.

Çal'a (1990) göre 1920'li yıllardan 1982 yılına kadar birçok eserin yıkıldığı tahrip edilmiş ve tahribin sebepleri ise "hukuki, kültürel, idari ve ekonomik" olarak

sıralanmış ve ülkedeki eserlerin tek elden yönetilmeye çalışılması sebebiyle özellikle birçok anıt eserin kaybına yol açtığını belirtmiştir.

1980'li yıllarda koruma mevzuatının gelişmesi, korunması gerekli sivil mimarlık yapılarının ve anıt eserlere ilginin giderek artması ile tek merkezden yönetilen, genellikle ayda bir toplanan yüksek kurul tarafından idare olanaksızlaşınca daha kapsamlı, geniş bir koruma yasası ve örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuş 23 Temmuz 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkarılmıştır (Avcı, 2001, sy. 67).

2863 sayılı yasanın 6. Maddesi 3. Maddeye ek olarak taşınmaz kültür varlıklarına yeni nitelikler getirmiş olup bunlar; "19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar, belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar, sit alanı içerisinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları, milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlarda, zaman, boyut, nitelik ve mekan tanımları yer almakta, teknik, malzeme, sosyal yaşam gibi tanımlara yer verilmemiş kültür varlıkları tanımı yapılmış ancak anıt eser kavramına açıklık getirilmemiştir (Madran & Özgönül, 2011, sy. 7).

"Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde yer alan anıt kavramı "tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal ve teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer binalar ile diğer yapılar ve bunların müştemilatı ile tamamlayıcı kısımları" olarak tanımlamış ve taraf olduğumuz bu sözleşme yasamızdaki açığı kapatmıştır (Madran & Özgönül, 2011, sy. 7 – 8).

Bu tanımlamalar ışığında bakıldığında anıt eser kavramı; kültürel ve mimari miras içerisinde yapıldıkları dönemi, toplumun kültürünü, zenginliği, dinini, yaşayış, yönetim biçimini ve siyasi kimliğini mimariye yansıtmak için inşa edilmiş sanat eserleri olarak tanımlanabilir.

Bir yapının anıt eser özelliği taşıyabilmesi için tarihi ve sanat değeri yüksek, döneminin sanat üslubunu yansıtması, bulunduğu konumun ve zamanın bir simgesi haline gelmesi, külliye ya da mimari bütünün bir parçası olması, malzeme, yapım ve strüktürel açıdan özellikli olması önemlidir.

Madran'a (2005) göre "tanım ne olursa olsun, birinci grupta yer alan yapıların "anıtsal nitelikli" olduğu, bu yapıların büyük bir çoğunlukla toplumun ortak bir gereksinimini (sosyal, dini, ekonomik, kültürel vb.) karşılamak üzere inşa edildikleri ortak bir kabuldür".

Yukarıda tanımlanan özelliklere göre ülkemiz ve dünyada anıt eserlere örnek olarak; dini yapılar (cami, mescit, türbe, sinagog, bazilika, manastır, kilise), han, hamam, çarşı, sur, köprü, su kemeri, sarnıç, çeşme, külliye, askeri binalar ve saraylar gibi özel yapılar gösterilebilir.

2.4 Ülkemizin Anıt Eser Koruma Konusunda Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler

Avrupa ülkelerinin korumaya ilişkin politikaları 20. yüzyıl başlarında insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen anıtların korunması ve gelecek kuşaklara aktarabilmesi için ortak kararlar alınması fikri ile uluslararası platformlarda tartışılmaya başlanmış ve sözleşmeler imzalanmıştır. Ülkemiz de bazı uluslararası antlaşmalara taraf olmuş veya dolayısı ile bu metinler birer iç hukuk belgesi durumuna gelmiştir.

Ülkemiz, 1967 yılında Venedik Tüzüğü'ne taraf olmuş[6] ve 1973 yılında Türkiye – Avrupa Konseyi Milli Komitesi kurulmuştur. 1974 yılında ise uluslararası alanda ilişkilerin genişletilmesi ve turizme katkı amacı ile ülkemizde yer alan kültür varlıklarının tanıtılması için ICOMOS – Türkiye kurulmuştur[7] (Kamacı, 2014, sy.5).

Birleşmiş Milletler 'in özel bir kurumu olarak UNESCO'nun kuruluşu, 1945 yılı kasım ayında Londra'da 44 ülkenin temsilcililerinin katıldıkları toplantıda kabul edilmiştir. Ülkemiz UNESCO sözleşmesini 20.05.1946 tarih ve 4895 sayılı karar ile onaylamış, kuruluş yasasının 7. maddesi gereğince 25.08.1949 tarih ve 3/9862 sayılı karar ile UNESCO Milli Komisyonu faaliyete geçmiştir (Url – 1).

Türkiye, Avrupa Konseyi ve UNESCO'nun birçok kararını onaylamış, Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültürel Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme (1954), Venedik Tüzüğü (1964), Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi (1985) ve

[6] Bkz. s. 12
[7] ICOMOS Türkiye kurulduğu 1974 yılında yarı resmi bir kurum olmakla birlikte, 1992 yılından itibaren ayrı bir yönetmelik ile kurum çalışmalarını devam ettirmektedir.

Avrupa Arkeoloji Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni (1989) birer iç hukuk belgesi haline getirmiştir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1: Anıt eser konusunda taraf olduğumuz sözleşmeler ve uluslararası anlaşmalar

Kurum / Kabul tarihi	Ülkemizin imzaladığı tarih	Sözleşmeler
UNESCO, Lahey Konvansiyonu, 1954	1965	Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Mallarının Korunması Sözleşmesi
Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri II. Kongresi, Venedik, 1964	1967	Venedik Tüzüğü
Birleşmiş Milletler, 1972	1982	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi
Avrupa Konseyi, 1985	1989	Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi

2.4.1 Silahlı bir çatışma halinde kültürel mallarının korunmasına dair sözleşme

UNESCO tarafından uluslararası alanda silahlı bir çatışma halinde kültür varlıklarının korunması ile alakalı bir sözleşmesinin düzenlenmesi için yapılan konferans, 21 Nisan – 14 Mayıs 1954 tarihleri arasında La Haye' de toplanmıştır. Bu konferansın amacı, II. Dünya savaşı sırasında kültür varlıklarının bir kısmının yok olması ve zarar görmesinden kaynaklı olarak, kültür varlıklarının bütün dünyanın ortak kültürü olduğu ve bu konunun uluslararası ölçüde tartışılması ve korunmasına ilişkin her türlü önlemlerinin alınması, barış zamanlarından başlanarak gerekli teşkilatların oluşturulmasıdır. Konferansta alınan kararlar ile yapılan sözleşmeye ülkemizin 02.04.1965 tarih ve 563 sayılı kanun ile katılması uygun bulunmuş ve 24.7.1965 tarihinde bakanlar kurulunca onaylanmış, 08.11.1965 tarihli resmi gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Url-2). Sözleşmede mimari, tarihi anıtlar ile sanat anıtları, arkeolojik yerler, önemli tarihi yapı toplulukları, tarihi değer taşıyan eşyalar, kültür varlıklarının tanımları, yazma eserler, kitaplar olarak taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları tanımlanmıştır.

Yapılan bu tanımlar çerçevesinde sözleşmeyi imzalayan ülkeler; taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının silahlı bir çatışma halinde korunması, emniyet altına alınılması, barış zamanından itibaren gerekli hazırlıklarının yapılması, savaş zamanında eserin bozulması ve tahrip olmasından kaçınarak kültür varlıklarının kullanılmaması, yağma

yapılmaması, kaçırılmaması, kültür varlıklarının kullanılarak herhangi bir misilleme hareketinin yapılmaması, işgal sırasında işgal edilen ülke gerekli önlemleri alamıyorsa işgalci taraf işgal edilen ülkenin kültür varlıklarının korunmasında gerekli önlemleri alması, savaş sırasında kültür varlıklarının tespitini kolaylaştıracak işaretler koyulmasının önemi, silahlı kuvvetlerin kültür varlıklarına saygılı olması gerektiği, silahlı bir çatışma altında özellikle anıt eserlerin özel koruma altına alınması, anıt eserin askeri bir depo olarak kullanılmaması, özel koruma altındaki kültür varlıkları milletlerarası sicile alınması ve dokunulmazlıkları olduğunu kabul etmişlerdir.

Yakın zamanda yaşanan hadiselerde dini ve etnik gerekçelerle kültür varlıklarına zarar verildiği görülmektedir. Örnek olarak 2001 yılında Taliban örgütünün putperestlik sembolü olarak gördüğü Buda heykellerini ve Sırpların ise 1993 yılında Müslümanların sembolü olarak gördüğü Mostar Köprüsünü yıkması gösterilebilir (Çokişler N. ve dig., 2016, sy. 17). Bu örnekler ile kültürel mirasa bilinçli olarak zarar verildiği, bu sözleşme kapsamında alınan tedbirlerin yetersiz kaldığı ve daha etkin önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir.

2.4.2 Dünya kültürel ve doğal mirasının korunması sözleşmesi

Dünyanın ortak evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal sitlerini bütün dünyaya tanıtmak, evrensel nitelikte olan dünya mirasına sahip çıkacak kültürel bilinci oluşturmak, bazı sebeplerden ötürü yok olmaya ve yıkılmaya yüz tutan kültürel ve doğal değerleri yaşatmak ve uluslararası alanda işbirliği sağlamak için 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan UNESCO'nun 16. Genel kurulunda Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir (Madran & Özgönül, 2011, sy.82). UNESCO tarafından kabul edilen bu sözleşme Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı kanun ile kabul edilmiş ve 14.02.1983 tarihinde resmi gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Url-3).

Sözleşme kültürel mirası; anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olarak ayırmaktadır. Anıtlar; "tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri" olarak tanımlanmıştır. Yapı toplulukları; "mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya

bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları" şeklinde ifade edilmiştir.

Sözleşmeye göre; tanımları yapılan anıtlar, yapı toplulukları, sitler sözleşmeye taraf olan devletler tarafından topraklarında bulunan bu kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanması görevinin ilk olarak kendinde olduğunu üstlenecek, bu görevi üstlenirken kaynaklarını sonuna kadar kullanıp uygun olduğunda mali, sanatsal, bilimsel ve teknik alanlarda her türlü uluslararası yardım ve işbirliğini sağlayacaktır.

Bu sözleşmeyi kabul eden devletler; kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında işlev vermek, bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dâhil etmek, kültürel ve doğal mirasın korunması için hizmet kurumu kurmak, bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek, devlet kültürel mirası tehdit eden tehlikelere karşı müdahale yöntemlerini belirlemek, kültürel mirasın saptanması, korunması, muhafaza edilmesi, sergilenmesi ve yenilenmesini sağlamak için gerekli olan, yasal, bilimsel, teknik, idari ve mali önlemleri almak ve bu konularla alakalı eğitim yapan ulusal veya bölgesel merkezlerin kurulmasını sağlamak çabası içerisine girmeyi kabul etmiştir.

Bu sözleşme ile "Dünya Mirası Komitesi" kurulmuş ve bu komite ilgili devletler tarafından verilen envanterlere dayanarak kültürel ve doğal varlıkların tanımında belirtilen ölçütlere göre, kültürel ve doğal mirasın parçasını oluşturan varlıkların listesini yapacak ve bunu "Dünya Miras Listesi" başlığı altında yayınlayacaktır. Dünya kültürel ve doğal mirasının korunması sözleşmesine geniş bir katılım olmasının en büyük sebeplerinden biri, kendi ülkelerinde bulunan doğal ve kültürel alanların uluslararası boyutta tanınması yolunun açılması, sit alanlarının korunması, olanakları kısıtlı devletlere finansal ve teknik yardım olanaklarının sağlanması olmuştur (Akipek, 2001, sy. 16).

2017 yılı itibari ile UNESCO Dünya Miras listesinde ülkemizden 17 adet kültür varlığı yer almaktadır. Bunlardan 15 tanesi kültürel, 2 tanesi ise hem kültürel hem de doğal miras kapsamındadır. Kültürel olarak İstanbul (1985), Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas - 1985), Hattuşa (Boğazköy - 1986) – Hitit Başkenti (Çorum - 1986), Nemrut Dağı (Adıyaman – Kahta - 1987), Xanthos-Letoon (Antalya – Muğla - 1988), Safranbolu Şehri (Karabük - 1994), Troya Antik Kenti (Çanakkale - 1988), Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne - 2011), Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya - 2012), Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir - 2014), Bursa

ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa - 2014), Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri (2015), Efes (İzmir - 2015), Ani Arkeolojik Alanı (Kars - 2016), Afrodisias (Aydın - 2017) yer almaktadır. Hem kültürel hem doğal miras olarak Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir - 1985), Pamukkale – Hierapolis (Denizli 1988) listeye alınmıştır.

2.4.3 Avrupa mimari mirasının korunması sözleşmesi

3 Ekim 1985 tarihinde Granada' da Avrupa Konseyi üye devletleri tarafından Avrupa'nın ortak mirası olan değerlerin korunması, korumanın yaygınlaştırılması ve ortak politikanın ana ilkeleri belirlenmiştir. Ülkemizde bu sözleşme, TBMM tarafından 13.04.1989 gün ve 3534 sayılı kanun ile kabul edilmiş ve 20.04.1989 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Url – 4).

Bu sözleşme mimari mirası; anıtlar, bina grupları ve ören yerleri olarak gruplandırmıştır. Anıtlar kavramını "tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal ve teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer binalar ile diğer yapılar ve bunların müştemilatı ile tamamlayıcı kısımları" olarak tanımlamıştır.

Sözleşmenin 3. maddesinde; mimari mirasın korunması için yasal önlemler almayı ve bu önlemler çerçevesinde, her ülke ve bölgeye has yönetimlere göre anıtların korunması gerektiği belirtilmiştir. Sözleşmede bu madde 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı kanun[8] ile alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu kurulması ile daha etkin bir biçimde çözümlenmeye çalışılmıştır.

2.5 Anıt Eserlerde Koruma Kriterleri

Ülkemizde anıt eserlerin restorasyon uygulamalarında karşımıza çıkan en önemli sorun yapılacak müdahalenin niteliğidir. Söz konusu müdahaleler eserin özelliğine, yapısına, kültür dokusu içindeki yerine göre ve kanunlar ile uluslararası ilkeler dikkate alınarak belirlenmelidir.

Her anıt eserin restorasyonu aşamasında karşılaşılan sorunlar o esere özel farklı yaklaşımlar ile çözülmelidir. Yapının ait olduğu dönem, yapı cinsi ve korunmuşluk

[8] 5226 sayılı kanun: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılması hakkındaki Kanun 27.07.2004 gün ve 25535 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

durumu temel belirleyici faktörler olmaktadır. Örnek vermek gerekirse, bir Bizans Sur parçası, Selçuklu döneminden kalan bir medrese, Osmanlı dönemine ait strüktürel açıdan sağlam bir camiye yaklaşım farklı koruma teknikleri gerektirmektedir. Uygulamada asıl soru anıt eserlerin, özgünlüğünü, malzemesini, dönem eklerini, hangi kritere göre ve hangi yöntemle korunacağıdır. Özellikle anıt eserlerde tasarım, malzeme, uygulama ve işçilik konularında özgünlüklerin korunması ve azami derecede ön planda tutulması gerekmektedir. Bu husus ise bir sınıflandırmayı gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde ilk olarak GEEAYK tarafından alınan 11.09.1970 tarih ve 5505 sayılı karar ile **(Şekil A.1)** korunması gerekli yapılar içerisinden İstanbul Boğaziçi'nde yer alan yalıların gruplandırılması yapılmıştır **(Çizelge 2.2)**. Bu gruplandırmada yapılar üç gruba ayrılmıştır. Kararda I. Grup yapılar için "mimari ve tarihi önemleri dolayısıyla oldukları gibi korunmaları gerekli eski eserler olarak tanımlanmış ve her türlü ufak onarım, restorasyon, yeni fonksiyon verme vs. işlerde muhakkak kurul kararı alınması zorunluluğu getirilmiştir.

Çizelge 2.2: 5505 sayılı GEEAYK kararı ile belirlenen koruma grupları (1970)

I. GRUP	Mimari ve tarihi önemleri dolayısıyla oldukları gibi korunmaları gerekli eski eserler
II. GRUP	Dış mimarileri bakımından korunmaları gerekli eski eserler olmakla beraber imar mevzuatına göre ve dış mimarilerini korumak şartıyla dahilen kısmen veya tamamamen tadil edilebilecek, yeni yaşantıya göre fonksiyon verilebilecek eski eserler
III. GRUP	Sahipleri 2. grup gibi işlem görmeyi kabul etmedikleri taktirde kesin karar vermek üzere rölöveleriyle kurula gönderilmeleri gerekli eski eserlerdir

1710 sayılı Eski Eserler Kanunu yürürlükte iken GEEAYK tarafından alınan 14.01.1978 tarih ve 10200 sayılı karar ile **(Şekil A.2)** korunması gerekli yapıların yaşatılabilmesi ve fonksiyon verilebilmesi için zorunlu olan müdahale ölçüsünün, her iki taraf (onaylayan ve onaylatan) açısından çözümlenmesi gerekli bir problem olduğu belirtilmiştir. Bu kararda da yapılar üç gruba ayrılmış, her grup da kendi içerisinde bakım – onarım, malzeme, yapı elemanları ve işlev açısından alt kademelere bölünmüştür **(Çizelge 2.3)**.

14.01.1978 tarih, 10200 sayılı kararın devamında şöyle denmektedir;

> "GEEAYK tarafından alınan 11.IX.1970 gün ve 5505 sayılı karar ile korunması gerekli yapılar gruplandırılarak, o tarihten beri bu gruplandırılmalara göre uygulamaların yapıldığına, ancak

bugüne kadar yapılan uygulamalardan edinilen tecrübelere göre bu gruplandırmanın eski eserin korunmasında yol ve kolaylık göstermek için zorunlu görülen genişletilmesi ve açıklığa kavuşturulması konusunda TAÇ Vakfı Bilim Kurulu'nca hazırlanan müdahalenin ölçeği ve derinliğine dair aşağıdaki teklif yapılacak uygulamadan evvel projelerin kurulumuz veya seçeceği makamın onayından geçirilmek şartı ile uygun bulunduğuna, bundan böyle sınıflandırmaların ve uygulamaların bu esasa göre yapılmasına…"

2863 sayılı koruma kanunun kabul edilmesi ile beraber 1710 sayılı kanun yürüklükten kaldırılmış ve 6. maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının nitelikleri belirtilmiştir. 18. maddede ise, "korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, maliklerin müracaat tarihinden itibaren üç ay içinde Yüksek Kurulca yapılır, yüksek kurulca gruplandırılması yapılmadıkça Bölge Kurullarınca onarım ve yapı esasları belirlenemez" hükmü getirilmiştir.

2863 sayılı kanun dikkate alınarak Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun (TKTVYK) 06.01.1984 tarih ve 61 sayılı kararı ile 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı karar altlık kabul edilerek yapıların gruplandırılması yapılmıştır **(Şekil A.3)**.

Daha sonra KTVKYK'nun 04.03.1988 tarih ve 14 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlıkları dört gruba ayrılmış **(Çizelge 2.4)**, ancak alt gruplara ayrılmamıştır **(Şekil A.4)**.

Yedi yıl sonra KTVKYK'nun 28.02.1995 tarih ve 378 sayılı "Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma, Bakım ve Onarımlarına İlişkin İlke Kararı" ile yapılar iki grupta değerlendirilmiş ve ilk defa bu yapılar için rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi hazırlanması belirli esaslar çerçevesinde zorunlu hale getirilmiştir **(Çizelge 2.5) (Şekil A.5)**. Ayrıca ilke kararında yapılara ilişkin tanımlanan müdahale biçimleri iki türe ayrılmıştır. Sadece yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde, mimari ögelerde değişiklik gerektirmeyen müdahaleler "bakım" olarak tanımlamıştır. Bakım kapsamını aşan yapılar için ise rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile yapıya ilişkin belgelerin içerikleri ile beraber yapılacak müdahalelerin koruma kurulunca belirleneceği belirtilmiştir.

Çizelge 2.3: 10200 sayılı GEEAYK kararı ile belirlenen koruma grupları (1978)

ANA GRUPLAR	ALT GRUPLAR (Bakım, onarım ve koruma uygulamaları ve önlemler açısından)	
I. GRUP YAPILAR; 5805 ve 1710 sayılı yasalarda belirtilen niteliklerin çoğuna, üstün değerde sahip olması, içi ve dışı ile birlikte korunması gerekli yapılar.	I.A	Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gereken yapılar
	I.B	Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak, ancak yapının iç ve dış görünümleri, karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak müdahalelerin yapılabileceği yapılar
	I.C	Bugün var olmakla beraber (tapu kaydı, kadastral ve tarihi belgeler, fotoğraf, rölöve vs. gibi) belgelerle varlıklarını ve özelliklerini bildiğimiz 1.A ve 1.B maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar
II. GRUP YAPILAR 5805 ve 1710 sayılı yasalarda belirtilmiş bulunan niteliklerden, özellikle çevresel niteliklerin önemi açısından, yalnız dış görünümleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılar.	II.A1	Gabari, dış mimari ve malzemesi, taşıyıcı elemanları yıkmadan, planın belli bir kısmını ve süslemelerini yıkmadan korunarak, kat planı ve iç mimarisinin yenilenebileceği yapılar
	II.A2	Gabarisini, dış cephe ve mimari eleman ve malzemelerini aynen korumak şartı ile içinin tamamen yenilenebileceği yapılar
	II.A3	Eserin mimarisinde malzeme ve yapı elemanlarında eserin yapı bütünlüğü ve karakterini bozmamak şartıyla mimari, iç taşıyıcı elemanları ve gabarisinde önemsiz değişiklikler yapılabilecek, kat planları, malzeme, dış ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar
	II.A4	II.A1, II.A2, II.A3 şartlarından birine uymak kaydıyla, özellikle bitişik nizamda, GEEAYK' nun şartlarına, geçerli imar planındaki yükseklik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabileceği yapılar
	II.B1	Bir bölümü var olan veya çok değişikliğe uğramış görünüş, fotoğraf, rölöve vb. belgelere dayanarak, yoksa devir ve mimari üslubuna dayandırılarak projelendirilecek, planları malzeme ve mimarisi tümü ile yenilenebilecek yapılar
	II.B2	Bugün var olmamakla beraber fotoğraf, rölöve vb. belgeler ile varlığını bildiğimiz, II.A-1, II.A-2, II.A-3 ve II.A-4 maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar
	II.B3	Çevresi yukarıdaki özelliklerle oluşmuş sit bölgesinde yer alan parsellerde çevresi ile uyumlu mimari ile yürürlükteki imar nizamına bakılmaksızın yapılacak yapılar
III. GRUP YAPILAR	IIIA	Sahip olduğu niteliğe göre II. Grup yapılardan olmasına karşın çevresinin gerek mimari gerekse gabari bakımından tümü ile yenilenmiş ve tek başına koruma şansını kaybetmiş veya kamu yararınca kaldırılması gereken, rölöveleri alınmış ve yeteri kadar fotoğraf ile arşivlenerek yetkili kurum tarafından onaylanarak yıkılan, yerine yürürlükteki imar mevzuatına göre uygulama yapılabilecek yapılar
	IIIB	Bazı değerli kısımlarının yeni yapıda aynen veya ufak değişiklikler ile kullanılması koşulu ile III-A maddesinin uygulanabileceği yapılar

Çizelge 2.4: 14 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1988)

I. GRUP YAPILAR	Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilen özelliklerden çoğuna, üstün değerlere sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklara aktarılması için, içi ve dışının olduğu gibi korunması, malzeme değişikliği yapılmadan sadece bakım ve koruma onarımının gerçekleştirilebileceği ve binanın yaşamını devam ettirilebilmesi için zorunlu tesisatın korunabileceği veya mevcudun değiştirilebileceği yapılar
II. GRUP YAPILAR	Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilen nitelikle, özellikle çevresel niteliklerin önemi açısından gabarisi ve çevresinde değişiklik olmaması koşulu ile taşıyıcı sistem, iç kısım, iç ve dış malzemesinde değişiklik yapılabilecek yapılar
III. GRUP YAPILAR	Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilen nitelikle, özellikle çevresel niteliklerin önemi açısından cephe özelliklerine sadık kalınmak üzere, gabarisinde bazı değişiklikler yapılabileceği gibi, yeni yeri belirlenmek koşulu ile taşınabilecek, taşıyıcı sistem, iç kısım, iç ve dış malzemesinde değişiklik yapılabilecek yapılar
IV. GRUP YAPILAR	Çevresinin gerek mimari gerekse gabari bakımından tümü ile yenilenmiş ve tek başına koruma şansını kaybetmiş, mimari özelliğini tümü ile yitirmiş veya kamu yararınca kaldırılması gereken, rölöveleri alınmış ve yeteri kadar fotoğraf ile arşivlenerek yetkili kurum tarafından onaylanarak yıkılan, yerine koruma kurulunun önerisi ile uygulama yapılabilecek yapılar

Çizelge 2.5: 378 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1995)

<table>
<tr><td rowspan="2">I. GRUP YAPILAR</td><td rowspan="2">Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar</td><td>A</td><td>Özgün işlevi konut olmayan,</td></tr>
<tr><td>B</td><td>Özgün işlevi konut olan yapılar.</td></tr>
<tr><td>II. GRUP YAPILAR</td><td colspan="3">Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar</td></tr>
</table>

Bu karardan bir yıl sonra 19.04.1996 tarih ve 424 sayılı ilke kararı ile yapılar, 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı kararda da olduğu gibi iki grupta sınıflandırılmıştır **(Çizelge 2.6)**. Ayrıca ilke kararında yapılara ilişkin müdahalelerin her yapının kendine özgü koşullarına göre saptanmasına karar verilmiş, proje ve ruhsat gerektiren esaslı

onarım ilkeleri kararlaştırılmıştır **(Şekil A.6)**. Ancak bu kararın müdahale biçimleri adı altındaki bölümünde eski gruplamalarını tekrar geçerli hale getirilmiştir.

Çizelge 2.6: 424 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1996)

I. GRUP YAPILAR	Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar
II. GRUP YAPILAR	Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar

İki yıl sonra KTVKYK'nun 14.07.1998 tarih ve 598 sayılı ilke kararı ile korunması gerekli kültür varlıkları, 28.2.1995 tarih, 378 ve 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı ilke kararlarında olduğu gibi "2" grupta sınıflandırılmış **(Çizelge 2.7),** müdahale biçimleri bakım ve onarım olarak ikiye ayrılmıştır **(Çizelge 2.8)**. Onarım ilkeleri başlığı altında yapıların fiziksel durumuna göre yapılacak müdahaleler detaylandırılmıştır. 03.12.1998 tarih ve 634 sayılı ilke kararında da 14.07.1998 tarih ve 598 sayılı ilke kararı ek tutularak rölöve, restitüsyon ve restorasyon proje esasları belirlenmiştir **(Şekil A.7.)**.

Çizelge 2.7: 598 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1998)

I. GRUP YAPILAR	Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar
II. GRUP YAPILAR	Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar

Çizelge 2.8: 424 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen müdahale biçimleri (1996)

<table>
<tr><td colspan="3">Proje ve Ruhsat Gerektiren Esaslı Onarım İlkeleri</td></tr>
<tr><td>A</td><td colspan="2">Proje ve ruhsat gerektiren esaslı onarımlarda; yapıların rölöve ve restorasyon projeleri ile gerektiği takdirde restitüsyon projeleri ve diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçeklerinin koruma kurulunca belirlenmesine</td></tr>
<tr><td rowspan="6">B</td><td rowspan="6">Yapının günümüze ulaşmış ve tarihi kimliğini oluşturan mekan, biçim ve yapı özellikleri, çevre içindeki özgün konumu ve yapının mevcut fiziksel durumuna göre müdahalenin biçimi ve niteliklerinin koruma kurulunca saptanmasına, bu müdahale biçimlerinin;</td><td>Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gerekli yapılar</td></tr>
<tr><td>Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak ancak yapının iç ve dış görünümlerini, karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğni bozmayacak müdahalelerin yapılabileceği yapılar</td></tr>
<tr><td>Gabarisini, dış mimari görüntüsünü aynen korumak kaydıyla iç taşıyıcı elemanları, kat planları, iç malzeme ve mimarisi yenilenebilecek yapılar</td></tr>
<tr><td>Yukarıdaki müdahale biçimlerinden herhangi birine uymak kaydıyla, koruma kurulunca uygun görülmesi ve kurulun ileri süreceği şartlarla, geçerli imar planındaki yükseklik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabileceği yapılar</td></tr>
<tr><td>Değişen fiziklsel çevre koşulları nedeniyle (parselin küçülmesi, yol terkleri, alt yapı geçişleri, şmar hakları vb.) koruma kurulunca parseldeki yeri değiştirilebilecek yapılar</td></tr>
<tr><td>Bugün varolmamakla beraber tapu kaydı, kadastral ve tarihi belgeler, fotoğraf, rölöve vb. gibi bilimsel bulgularla varlıklarını ve güzelliklerini bildiğimiz ve yukarıda belirtilen yöntemlerin herhangi birinin uygulanabileceği yapılar</td></tr>
<tr><td>C</td><td colspan="2">Yıkılma tehlikesi arz ettiği mal sahipleri ya da belediyelerce ileri sürülen yapıların yıkılma kararlarının ancak koruma kurulunca alınabileceğine, kamu için tehlikeli olan nadir durumlarda kurul müdürleri, kurul başkan ve üyelerini toplantıya çağırarak koruma kurulunun onayının bir an önce elde edilmesinin sağlanmasına. Yıkılacak şekilde tehlike yaratan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının belediyeler tarafından boşaltılmasına, ilk koruyucu önlemlerin ilgilisi ve belediyesince alındıktan sonra konunun koruma kuruluna iletilmesine ve alınacak karara göre işlem yapılmasına</td></tr>
<tr><td>D</td><td colspan="2">Yapıların tarihi değer taşıyan eklerinin korunmasına</td></tr>
<tr><td>E</td><td colspan="2">Yapılarda yapılacak eklerin niteliği ve tarihi yapıyla bütünleşmesi bir tasarım sorunu olup, proje niteliğinde hazırlanarak koruma kurulunun görüş ve onayına sunulmasına</td></tr>
<tr><td>F</td><td colspan="2">Gerektiğinde restorasyon projesine temel olacak restitüsyon projesi çalışmasının sıva raspası, kısmi döküm, sondaj, belgeler üzerinde çalışma ve karşılaştırmalı araştırmalar sonucuna dayalı olarak hazırlanmasına, onarıma başlamadan önce bu çalışmanın yapılması olanaksızsa, onarım projesinin onaylanmasından sonra ortaya çıkan yeni veriler ışığında restorasyon projesi üzerinde tadilat yapılarak yeniden koruma kurulu onayına sunulmasına</td></tr>
</table>

Günümüzde halen geçerli ve yapı gruplandırılmalarının belirtildiği son karar olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun (KTVKYK) taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, bakım ve onarımlarına ilişkin 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararında **(Şekil A.8)** yapılar iki grupta" **(Çizelge 2.9)** değerlendirilmiş bu kararda önce yapı gruplandırmaları yapılmış sonra müdahale biçimleri ve rölöve, restitüsyon, restorasyon proje çizim esasları belirlenmiştir.

Çizelge 2.9: 660 sayılı KVKYK ilke kararı ile belirlenen koruma grupları (1999)

I. GRUP YAPILAR	Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihi, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar
II. GRUP YAPILAR	Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar

Ülkemizde yapıların gruplandırılması ve müdahale kararları 1970 yılında İstanbul ve Boğaziçi yerleşiminin, tarihi siluetinin korunması amacıyla alınmaya başlamıştır. Daha sonra alınan kararlarda bu gruplandırma ülkedeki tüm yapıları kapsayacak şekilde genişletilmiş, müdahalenin ölçeği ve niteliği belirtilmiştir. 10200 sayılı kararda I. Grup yapıların sadece bakım, koruma ve onarımı ile yetinilmesi önerilmiş, yapının yaşamının devam etmesi amaçlanmıştır. 1988 tarih ve 14 sayılı ilke kararında dört olan yapı grubu sayısı, 1995 tarih 378 sayılı ilke kararı ile ikiye indirgenmiştir. 378 sayılı kararda ayrıca müdahale biçimleri detaylandırılmış ve ilk defa rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin nasıl hazırlanması gerektiğine ilişkin detaylı bilgiler verilmiştir. 1998 yılı 634 sayılı ilke kararı günümüzde halen geçerli olan 1999 yılına ait 660 sayılı ilke kararının altlığı şeklinde görülmekle birlikte, 660 sayılı ilke kararından daha kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır. Günümüze kadar yapıların gruplandırılması ve proje hizmetlerine ilişkin alınan ilke kararları aşağıdaki (Çizelge 2.10) ve (Çizelge 2.11) gibi özetlenmiştir.

Çizelge 2.10: Koruma gruplarına dair ilke kararları

Kurum Adı	Tarih	Sayı	Gruplandırma	
GEEAYK	11.9.1970	5505	Boğaziçi'ndeki yalıları kapsamaktadır. Üç Grupta tanımlanmıştır.	
GEEAYK	14.1.1978	10200	I. grup	I.A, I.B, I.C
			II. grup	II.A-1, I.A-2, I.A-3, II.A-4, II.B-1, II.B-2, II.B-3
			III. grup	III.A, III.B
TKTVYK	6.1.1984	61	I. grup	I.A, I.B, I.C
			II. grup	II.A-1, I.A-2, I.A-3, II.A-4, II.B-1, II.B-2, II.B-3
			III. grup	III.A, III.B
KTVYK	14.3.1988	14	Taşınmaz Kültür Varlıkları 4 Gruba ayrılmıştır.	
KTVYK	28.2.1995	378	Taşınmaz Kültür Varlıkları 2 Gruba ayrılmıştır.	
KTVYK	19.4.1996	424	Taşınmaz Kültür Varlıkları 2 Gruba ayrılmıştır.	
KTVYK	14.7.1998	598	Taşınmaz Kültür Varlıkları 2 Gruba ayrılmıştır.	
KTVYK	5.11.1999	660	Taşınmaz Kültür Varlıkları 2 Gruba ayrılmıştır.	

Çizelge 2.11: Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanmasına ilişkin ilke kararları.

Kurum Adı	Karar Tarihi	Karar No	İçerik / Açıklama
KTVYK	28.02.1995	378	–
KTVYK	19.04.1996	424	Proje ve ruhsat gerektiren esaslı onarım ilkeleri belirlenmiştir.
KTVYK	14.07.1998	598	14.7.1998-598 sayılı ilke kararı eki olarak belirlenmiştir.
KTVYK	5.11.1999	660	–

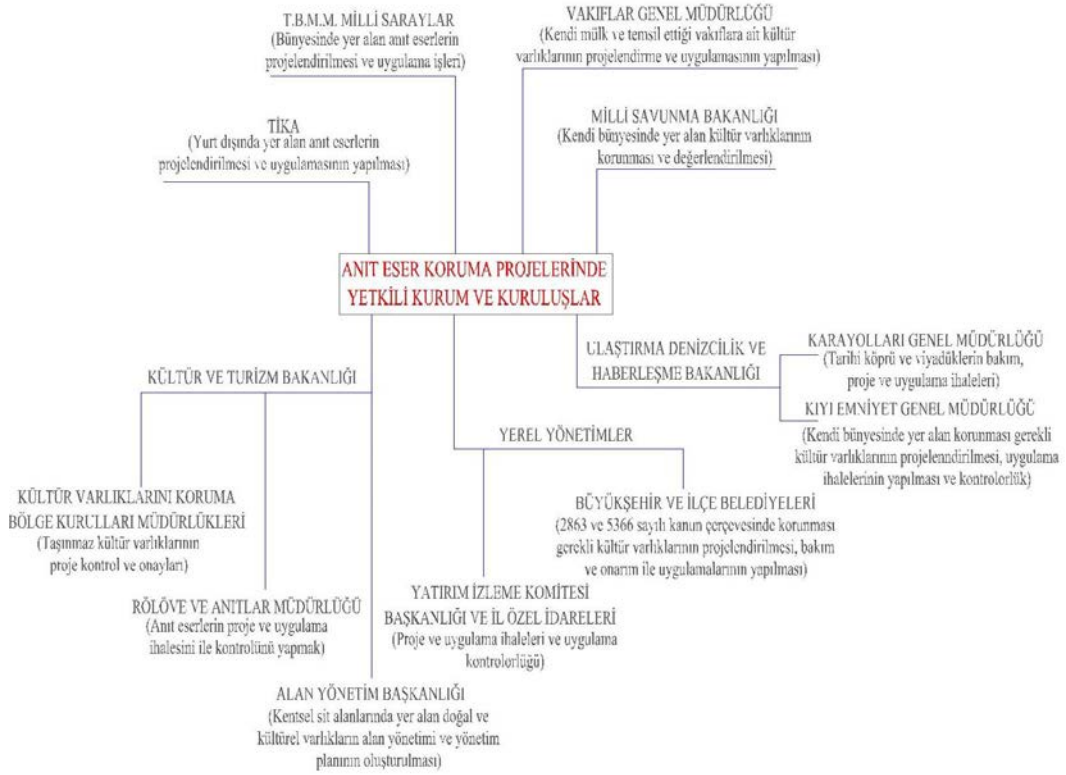
3. ANIT ESERLERİN KORUNMASINDAN SORUMLU KURUMLAR

Anıt eser koruma projelerinin hazırlanmasına ilişkin mevzuatımızda diğer taşınmaz kültür varlıklarından (sivil mimarlık yapılarından) farklı olarak özel bir durum bulunmamaktadır. Anıt eser projelerinin çizim ve uygulamaya esas kararları (rölöve, restitüsyon ve restorasyon) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı ile belirlenen çerçeveler kapsamında hazırlanmaktadır.

660 sayılı ilke kararı, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakımı, Onarımları ve Onarımların Denetlenmesine ilişkin, Danıştay 6. Dairesinin 11.11.1997 gün ve 1996/3 313 Esas, 1997/4875 sayılı ve 11.11.1997 gün ve 1996/3312 Esas, 1997/4877 sayılı kararı, 19.4.1996 gün ve 437 sayılı kararları, 14.07.1998 gün ve 598 sayılı, 14.7.1998 gün ve 599 sayılı, 3.12.1998 gün ve 634 sayılı, 3.12.1998 gün ve 640 sayılı, 12.3.1999 gün ve 642 sayılı ilke kararları, uygulamada çıkan sorunlar, mevzuatla çelişen hususlar göz önüne alınarak 05.11.1999 tarihinde düzenlemiştir (Url – 5).

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları gibi anıt eserlerinde restorasyon projelerinde koruma ve onarım kapsamında yapılacak uygulamaların tamamlanmasından önce yapıya bir bütün olarak bakılmalıdır. Hazırlanan projeler birbirini zincirleme olarak takip edecek bir süreç olarak görülmeli ve bu süreç yapıya ilişkin hazırlanacak olan rölöve, (yapının mevcut durumunu belgeleme, araştırma, yapının analizi, yapıya ilişkin sorunların saptanması), restitüsyon (yapının dönem analizi, ilk yapıldığı döneme ilişkin evraklar, eski haritalar ile özgün durumunu belgeleme çalışmaları) ve restorasyon (yapının bakım, onarım ve önerilecek olan yeni işleve ilişkin uygulamaya yönelik müdahale kararları ve çalışmaları) projeleridir. Hazırlanacak olan restorasyon uygulama projelerinden, uygulamaya esas olarak, rölöve ve restitüsyon çizimleri altlık olarak kullanılmalı ve bu kapsamda hazırlanmalıdır.

Bu durumda hazırlanan anıt eser projeleri ilgili kanunlar çerçevesinde ilgili bazı kurumların onayına sunulmaktadır. Onaylanan anıt eser projelerinin uygulamaları bu kurum, kuruluşlar ve ilgili idareler (**Şekil 3.1**) tarafından ihale yöntemi ile yaptırılmakta ve denetlenmektedir. Anıt eserlerin bir çoğunun mülkiyeti vakıflara ait olmakla birlikte şahıs ve diğer kamu kurumlarına ait olduğu da görülebilmektedir (Çizelge 3.1).

Şekil 3.1 : Anıt eser proje ve uygulamaları ile ilgilenen kurum ve kuruluşlar

Çizelge 3.1: Anıt eserlerin mülkiyet durumu

		MÜLKİYET DURUMLARI						
		VAKIF	ŞAHIS	DSİ	KARAYOLLARI	YEREL YÖNETİMLER	MALİYE HAZİNESİ	HAZİNE
ULAŞIM YAPILARI	Tarihi Köprüler							
	Tren Yolu							
SU YAPILARI	Su Terazisi							
	Sarnıç							
	Çeşme							
	Hamam							
DİNİ YAPILAR	Cami							
	Mescid							
	Kilise							
	Türbe							
	Manastır							
	Kümbet							
	Bazilika							
	Tekke ve Dergah							
	Mevlevihane							
	Sinagog							
ASKERİ YAPILAR	Kışla							
	Sur							
TİCARET MERKZELERİ	Kapalı Çarşı							
	Kervansaray							
	Bedesten							
EĞİTİM YAPILARI	Medrese							
	Mekteb							

3.1 Vakıflar Genel Müdürlüğü

Anıt eser olarak nitelendirdiğimiz I. Grup yapıların günümüze ulaşmasının en büyük sebeplerinden biri vakıf sistemidir. Vakıf, bir malın belli bir amaç dahilin de, belli şartlar karşılığında kullanılması ve resmi yollar ile gelecek nesillere kişi veya kuruluşlar tarafından kamu yararı doğrultusunda aktarılması ile bırakılan mülk veya para olarak tanımlanabilir (Madran & Özgönül, 2011, sy.125; Hasol, 2016, sy. 494).

Osmanlılarda vakıf sistemi "…temel özellik ve niteliklerini yitirmeden bir kamu hukuku kurumu şeklinde, devlet kuruluşları içinde yer almıştır" (Madran & Özgönül, 2011, sy. 125).

Osmanlı döneminde vakıflar 1823 yılında birleştirilmiş, 1839 yılında ise büyük bir kuruluş haline getirilerek bakanlık seviyesinde yükseltilmiştir. 1924 yılında Şer'iye ve Evkaf Nezareti'nin kaldırılmasıyla başbakanlığa bağlanmış ve Vakıflar Umum Müdürlüğü kurulmuştur. 1935 yılında yürürlüğe konulan "2762 sayılı Vakıflar Kanunu" ile çalışmaları düzenlenmiştir (Url-6).

08.06.1984 tarih ve 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile mimari ve tarihi değere sahip vakıf mallarının korunmasına ilişkin görevleri; mimari veya tarihi değeri olup yönetimi vakfa ait olan eski eserleri muhafaza ve imar etmek, vakfa ait müesseseleri gayelerine göre yaşatmaktır.

Ülkemizde en fazla anıt eser mülkiyetine sahip olan Vakıflar Genel Müdürlüğü eserlerinin bakım, onarım, uygulama ve müdahale aşamalarında sorumluluk üstlenmektedir. Proje ve uygulama ihalelerini 10.09.2008 tarih 26993 sayılı resmi gazete'de yayımlanan "Vakıf Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği" kapsamında yapmakta ve yapılan uygulamayı kendi bünyelerinde yer alan uzman elemanları ile kontrollük kapsamında denetlemektedir.

Başbakanlığa bağlı olan Vakıflar Genel Müdürlüğü, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu kapsamında belirlenen yetkiler ile; vakıf kökenli yurt içi ve yurt dışında korunması gerekli kültür varlıklarının (anıt eser niteliğinde bulunan, cami, çeşme, kilise, medrese, imaret, türbe, hazire, tekke, dergah, hangah, dar-ül hadis, dar-ül kurra, şifahane, muvakkithane, tabhane, sıbyan mektebi, kütüphane, han, hamam, maksem, vakıf mülkiyetindeki sivil yapılar) tescili, muhafazası, bakımı, onarımı, ihale ve tadilatlarından sorumludurlar.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün korumaya yönelik hizmetleri, bünyesinde bulunan Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Daire başkanlıkları tarafından yürütülmektedir. Başbakanlığın 2008/15 sayılı genelgesi ile "Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu" kapsamında kurulan Dış İlişkiler Daire Başkanlığı ile yurt dışında bulunan vakıf eserlerini restore etmektedir. Vakıf Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliğine göre, yurt dışı vakıf kültür varlıklarının korunması, projelerinin hazırlanması, uygulama esas ve usulleri genel müdürlükçe yürütülmektedir.

2863 sayılı kanun ile, Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, mevlevihane, çeşme vb. kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi koruma kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülmesi görevi verilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde bulunan bazı anıt eserlerin ihya süreçlerinde yapılacak projelendirme çalışmaları ilgili kurumun valilik/büyükşehir ile yaptığı protokoller kapsamında anılan idareler tarafından da yapılmakta, koruma bölge kurulları tarafından onaylanan projelerin uygulama ve denetimleri ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldüğü gibi yine protokol çerçevesinde anılan idarelerce de gerçekleştirilmektedir.

3.2 TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı Ajansı)

TİKA ülkemiz toprakları dışında, Osmanlı Döneminden kalan anıt eserlerin projelendirme, uygulama ve yurt dışı envanter çalışmalarını yapmaktadır. 665 sayılı kanunun[9] hükmünde kararname ile kurulan (TİKA) Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın kurulması kararlaştırılmış, görev ve yetkileri belirlenmiştir (Url – 7). Bu görev ve yetkiler;

İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri karşılıklı kalkınmaya katkıda bulunacak şekilde projeler ve faaliyetler geliştirmek, söz konusu ülke ve toplulukların kalkınma hedef ve ihtiyaçlarına uygun işbirliği program ve projelerini hazırlamak veya

[9] 665 sayılı kanun; Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname.

hazırlatmak, bununla ilgili gerekli düzenlemeleri ve takibi yapmak ve bunların uygulanmasında koordinasyonu sağlamak, yurtdışında bulunan ortak tarihi, kültürel ve toplumsal mirasın ve değerlerin korunmasına, toplumlar arası önyargıların giderilmesine ve medeniyetler arası diyaloğun güçlendirilmesine yönelik sosyal ve kültürel proje ve çalışmaları uygulamaktır. Tika tarafından güncel olarak yurt dışında yapılan restorasyon projelerine; Karadağ'da Osmanlı Saat Kulesi, Budapeşte'de Gül Baba Türbesi örnek olarak gösterilebilir (Url – 8) (Url-9).

3.3 Kültür ve Turizm Bakanlığı

2 Temmuz 1951 yılında kurulan ve Milli Eğitim Bakanlığı altındaki Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı olan GEEAYK, 1965 yılında yine aynı bakanlıkta Kültür Müsteşarlığı bünyesine alınmıştır. Kültür Müsteşarlığı ile ilgili görevler 1971 yılında kurulan Kültür Bakanlığı'na devredilmiş, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü de bakanlık içerisinde yer almıştır. 1972 tarihinde bakanlık yeniden müsteşarlık olmuş ve bütün birimler müsteşarlık altında toplanmıştır. 1974 yılında Kültür Bakanlığı yeniden kurulmuş, Kültür Müsteşarlığı bakanlık altına yeniden devir edilmiştir. 1977 yılında Kültür Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı ile birleştirilmiş, Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü bu bakanlığa verilmiş fakat aynı yıl içerisinde bakanlıklar tekrar ayrılmıştır. 1982 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı olmuş, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bakanlığın kültür bünyesine bırakılmıştır. 1989 tarihinde yeniden kültür bakanlığı kurulmuş ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bakanlık çatısı altına alınmıştır. 364 sayılı KHK ile Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ile Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir (Url – 10).

Günümüzde 23 Temmuz 1983 tarih ve 2863 sayılı kanun ile Kültür ve Turizm Bakanlıkları birleştirilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çerçevesinde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü çatısı altında Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlükleri ve Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü yer almaktadır.

2863 sayılı kanunun amacı, "korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir" şeklinde ifade edilmiştir. Kanunun 10. maddesi ile korunması gerekli

kültür varlığı kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmazın korunmasını sağlamak ve bunun için gerekli tedbirleri almak, aldırmak, denetimini yapmak ya da ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiştir.

3.3.1 Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü

1936 yılında İstanbul'da belirli konularda rölöve yapmak amacı ile bir büro olarak kurulmuştur. 1972 yılında genişlemiş, müzelerdeki teknik elemanlar burada toplanarak şube müdürlüğü halini almıştır. 1978 yılında, bakanlık onayı ile teknik müdürlük olmuş, 1985 yılından itibaren Rölöve ve Anıtlar Müdürlükleri olarak yeniden düzenlenmiş ve merkeze bağlanmıştır. 21.10.2017 tarihi itibari ile Türkiye genelinde merkeze bağlı 19 müdürlük olarak hizmet vermektedir.

Rölöve ve Anıtlar Müdürlüklerinin çalışmaları, yürürlükte olan 29.8.1995 tarih ve B.16.0.AMG.0.80.00.02/470 – 3008 sayılı bakan oluru ekindeki Rölöve ve Anıtlar Müdürlüklerinin çalışmaları hakkında yönerge doğrultusunda 2863 ve 3386 sayılı kanunlar kapsamında yürütülmektedir. Rölöve Anıtlar Müdürlüklerinin asli görevleri şunlardır;

- Kültür ve Turizm bakanlığına tahsisli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve müzelerin bakım, onarım, inşaat, yenileme, restitüsyon, çevre düzenlemesi ve teşhir-tanzim işlerine ait her türlü etüt, proje ve uygulama hizmetlerini yapmak ve / veya yaptırmak.
- Kültür ve Turizm Bakanlığınca onaylanmış yatırım programındaki işlerin ihale dosyalarını düzenleyerek Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün onayına sunmak. Onayı alınan işlerin ihalelerini yapmak, emanet işler dahil yapılan ihaleleri bakanlığın onayına sunmak, kontrollük hizmetlerini yürütmek, nakliyeler dahil, yeni fiyat tutanaklarını (özel imalat ve özel nakliyeler hariç) kesin hesap ve II. keşif özetlerini düzenlemek ve onaylamak, geçici ve kesin kabul heyetlerini oluşturmak, kabul raporlarını düzenlemek ve onaylamak. Sözleşme dosyasına göre iş başında bulundurulması gereken teknik eleman bildirileri ile iş programlarını incelemek ve onaylamak, özel imalat ve nakliyelerle ilgili yeni fiyat tutanaklarını, hakedişlerini düzenlemek ve onaylamak üzere Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne sunmak. Tahmin edilen bedeli her yıl Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca tespit

edilen miktarı geçmeyen ve emanet işlere ait genel esaslara göre yaptırılacak işlerin ihalelerini yapmak.

- İhale edilerek yaptırılan işler ile emanet usulüne göre yaptırılan işlerin yılı içinde müteahhit ve taşeronlarına ait kıymetlendirme raporlarını Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne göndermek.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce verilecek iş bitirme ve iş denetleme belgelerine esas olacak bilgi ve belgeler ile kontrollük hizmetlerini içeren listeleri düzenleyerek genel müdürlüğün onayına sunmak.
- Görev alanları içine giren hizmetlerle ilgili harcamalara ilişkin idari ve mali işleri yürütmek, mahsup ve tahakkuklara ilişkin bakanlıkça verilen yetki çerçevesinde amiri ita görevini yapmak.
- Görev alanına giren illerle ilgili bir sonraki yılın yatırım programı tekliflerini düzenleyerek nisan ve mayıs ayları içinde genel müdürlüğe sunmak.
- Her mali yıl içinde yapılan çalışmaları, mali yılın bitiminde detaylı olarak düzenleyip genel müdürlüğe sunmak (Url – 11).

3.3.2 Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri

Ülkemizde yasal olan koruma ağı çerçevesinde korunması gerekli kültür varlığı olan taşınmazlar (anıt eser ve sivil mimarlık yapıları) ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere 2863 sayılı kanunun 51. maddesi kapsamında kurulan Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren 2018 tarihi itibari ile ülkemiz genelinde 36 koruma bölge kurulu müdürlüğü bulunmakta, Hatay ve Mardin koruma kurulu çalışmaları devam etmektedir. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun belirlediği ilkeler, 2863 ve 5366[10] sayılı kanunlar kapsamında, hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 57. Maddesi ile aşağıdaki işleri yapmakla görevli kılınmış ve yetkilendirilmiştir;

- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,

[10] 5366 sayılı kanun: Yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması hakkında kanun.

- Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırmasını yapmak,
- Sit alanlarının tescilinden itibaren üç ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,
- Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip karar almak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,
- Uygulamaya yönelik projeler ile değişiklikleri hakkında en geç üç ay içinde karar almak,
- Naklinde zorunluluk bulunan korunması gerekli kültür varlıklarının uygulamaya yönelik işlemleri hakkında görüş bildirmektir.

5366 sayılı kanunun 2. maddesi kapsamında belirlenen ve bakanlar kurulu kararı ile ilan edilen yenileme alanlarına ilişkin olarak uygulama başlıklı 3. maddesinin 7. paragrafı kapsamındaki 2863 sayılı kanunun 51. maddesi ile oluşturulan koruma bölge kurullarına yetki verilmektedir. Bu yetki, 2863 sayılı kanun ve alt mevzuatı kapsamındaki bütün yetkiyi kullanmakla birlikte 5366 sayılı kanun ve uygulama yönetmeliği kapsamındaki yetkileri de kullanmaktadır.

5366 sayılı kanunun 2863 sayılı kanundan ayıran en büyük özellik ise 2863 sayılı kanun kapsamında sit ilan edilen (5366/1) alanların bakanlar kurulu kararı ile ilan edilmesi ve bu alanda bölge gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabi afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır. Bu kapsamda yenileme alanı içerisinde bulunan taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların imar mevzuatında öngörülen projeleri ile ilgili kurulan yetkileri (5366/3), anılan kanunun uygulama yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 4. Maddesinde şöyle tanımlanmaktadır;

Yenileme avan projesi: Yenileme uygulama projelerine esas teşkil edecek, Kanunun 2. maddesi uyarınca **(Değ: RG- 17/08/2017 - 30157)** kültür varlıklarını koruma bölge kurulunca karara bağlanan, mimari avan proje ile statik, tesisat, elektrik, ulaşım ve alt yapı ön raporlarını,

Yenileme uygulama projesi: Yenileme alanı içerisinde bulunan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların, kanunun 3. maddesi uyarınca **(Değ: RG- 17/08/2017 - 30157)** kültür varlıklarını koruma bölge kurulunca karara bağlanan, rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların, imar mevzuatında öngörülen kentsel tasarım, çevre düzenleme, mimari, statik, mekanik-elektrik tesisat ve alt yapı projelerini,

Rölöve projesi: Tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların ve yakın çevresinin mevcut durumlarının belgelenmesi için hazırlanan farklı ölçeklerdeki projeler ile açıklama raporunu,

Restitüsyon projesi: Tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların ve yakın çevresinin analizi, benzer yapılarla karşılaştırılması, özgün veya belli bir döneme ilişkin belgeleri ve çizimleri içeren öneri projesini,

Restorasyon projesi: Tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların onarımı, özgün işlevi ve yeni kullanımı için getirilen müdahale biçimlerinin rapor ve projelerinin, tetkiki ve onay süreçlerini yürütmek.

Türkiye genelinde İzmir, Karaman, İstanbul, Ankara, Samsun, Afyonkarahisar ve Antalya'da yenileme alanları bulunmaktadır. İstanbul'da "İstanbul 1 ve 2 numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu" olarak iki tane yenileme alanı bulunmaktadır. Ülkemizde diğer illerde bulunan yenileme alanlarına ise Bölge Kurul Müdürlükleri'nin yetkisi altında iş ve işlemler gerçekleştirilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı türbeler, 677 sayılı kanunun[11] ek 5. maddesi kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Türk büyüklerine ait olanlar ile büyük sanat değeri bulunan türbeler sadece idari yönden açılıp kapatılabilmekte olup, mülkiyetleri tamamı ile vakıflara aittir (Url – 12). Bu kapsamda türbelerin projelendirilmesi Kültür ve Turizm Bakanlığı Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Vakıflar Bölge Müdürlüğü veya vakıfların protokol yaptığı ilgili kurumlarca yapılmakta ancak onaylanma süreci 2863 ve 5366 sayılı kanun ve alt mevzuatı kapsamında koruma bölge kurulları tarafından yapılmaktadır.

Anıt eserlerin onay süreci ile ilgili olarak koruma bölge kurullarının çalışma düzeni; kurulda değerlendirilecek konulara dair başvurular, ilgili anıt eserin mülk sahibi, müellifler ve çizimleri yaptırılan kurum tarafından (Vakıflar Genel Müdürlüğü,

[11] 677 sayılı kanun: Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım unvanların men ve ilgasına dair kanun.

Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Belediyeler) koruma bölge kurul müdürlüklerine yapılır. Konular kanunda belirtilen süre zarfında en az iki uzman tarafından mahallinde inceleme yapılarak (rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri, anıt eserler I. Grup yapılar olduğundan dolayı basit bakım onarım, raspa talepleri) hazırlanan rapor ve diğer belgeler değerlendirilmek üzere Koruma Bölge Kurullarına sunulur. Taşınmazlara ilişkin kurul tarafından alınan kararların dağıtımı ilgili kurumlara Koruma Bölge Kurulları Müdürlükleri tarafından yapılır. Koruma Bölge Kurulları tarafından alınan kararlar kamu, kurum ve kuruluşlar ve tüzel kişiler tarafından uyulması zorunlu kararlardır.

3.3.3 Alan Yönetim Başkanlığı

Ülkemiz yasalarında olmayan fakat UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday olacak kültürel ve doğal varlıklar için yönetim planının hazırlanması zorunluluğu getirilmiştir. Bunun sonucu olarak da sit alanlarında ve Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilecek kültürel ve doğal varlıklar için alan yönetimi oluşturulmaya başlanmıştır (Sahin, 2008, sy. 1). "Korumanın yönetimsel boyutunu ve planlama ile olan ilişkisini tanımlamaya yönelik olarak "Yönetim Alanı", "Yönetim Planı", "Bağlantı Noktası" ve "Katılımcı Alan Yönetim Modeli" gibi kavramlar 2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı kanunla birlikte yasal zemin bulmuştur" (Kamacı, 2014, sy. 13).

Ülkemizde alan yönetimi 2863 sayılı kanuna 5226 sayılı kanun ile eklenen ek – 2 maddesi ile zorunlu hale getirilmiş ve 27.11.2005 tarih 26006 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulu'nun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile belirlenmiştir.

5226 sayılı kanun ile Yönetim alanı şöyle tanımlanmıştır:

> Sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

Yönetim planı alanın korunması ve yaşatılmasının sağlanması amacı ile yapılacak faaliyetlerin koruma planı da dikkate alınarak yıllık ve beş yıllık olarak hazırlanan

koruma ve gelişim projeleri olarak belirtilmiştir. Bağlantı noktası ise yönetim planında yer alamasa da plan kapsamında değerlendirilmesi gereken kültürel varlıklardır.

Aynı kanunun "Alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu" başlıklı ek maddesinin; a bendinde; "kentsel sit alanlarında birden fazla belediyenin olduğu bölgelerde büyükşehir belediyesi, tek bir belediyenin alanında ise ilgili belediye, diğer yerlerde ise bakanlık tarafından yönetim alanı oluşturulacağı" belirtilmiştir. 6745[12] sayılı kanunun 26. maddesi ile kentsel sit alanları dahil bütün alan yönetimindeki yerler Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yönetilmektedir.

Kanunun c bendinde; anıt eserler için anıt eser kurulu oluşturulması hükmü getirilmiştir. Kurulu oluşturacak üyeler, anıt eserin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile anıt eserin korunması ve geliştirilmesi için bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kimseler ile bu eserler için tasarruf yetkisine sahip idarenin temsilcisinden oluşması öngörülmüştür. Kurulun başkanı ilgili idarenin temsilcisi olarak belirlenmiştir. Anıt eser kurulu, yapının korunması, tanıtılması, mekânsal ve fiziksel gelişimi için beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlaması gerekmektedir. Günümüze kadar yasada belirtilen bu anıt eser kurulu, Divriği Ulu Camii ve Topkapı Sarayı için kurulmuştur.

Mevzuata göre alan yönetimi bütün kentsel sit alanları kapsamında kurulması gerekmektedir. Fakat ülkemizde alan yönetimi sadece Dünya Miras Listesine girmiş doğal ve kültürel varlıklar için kurulmuştur.

Ayrıca yönetimin teşkilatlanma şeması, içeriği, idari yönetimdeki görev ve yetki boyutu, alan yönetiminde uygulamanın ve planlamanın nasıl gerçekleştirileceği konularda tanımsızlık ve belirsizlik hala devam etmektedir (Kamacı, 2014, sy. 13).

Ülkemizde kurulan alan başkanlıkları arasında özel bir yapıya sahip olan Çanakkale Alan Başkanlığı tüzel kişiliğe sahiptir. En büyük gelirini Hazine Bakanlığı'nda elde eden alan başkanlığı, kendi bünyesi içerisinde proje üretebilmekte, kitap çıkararak satışlarından gelir elde edebilmekte, koruma ve tarihi alan planı ile her türlü ölçekli plan yapmaya yetkili, tescilli yapıların projelendirme ve uygulamalarını ihale

[12] 6745 sayılı kanun: 20.08.2016 tarihinde kabul edilerek 07.09.2016 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Yatırımlarım Proje Bazında Desteklenmesi İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

kapsamında ya da kendi bünyesi içerisinde, farklı bir kurumun mülkü olsa dahi yapmaya ve yaptırmaya yetkilidir. 15.11.2017 tarihi itibari ile ülkemizde 10 adet alan yönetim başkanlıkları bulunmaktadır **(Çizelge 3.2)**.

Çizelge 3.2: Ülkemizde bulunan alan yönetimi başkanlıkları (2018)

İstanbul'un Tarihi Alanları
Bursa ve Cumalıkazık Erken Osmanlı Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri
Selimiye Camii ve Külliyesi
Çatalhöyük Neolitik Kenti
Bergama ve Çok katmanlı Kültürel Peyzajı
Nemrut Dağı ve Tümülüsü
Efes
Afrodisias Antik Kenti
Ani Ören Yeri
Diyarbakır Kalesi ve Surları

3.4 Yerel Yönetimler

2863 sayılı kültür varlıklarını koruma kanunu çerçevesinde yerel yönetimlere (büyükşehir ve ilçe belediyeleri ve Yatırım ve İzleme Koordinasyon Başkanlığı, İl Özel idareleri) korunması gerekli kültür varlıklarının projelendirilmesi, bakım ve onarımı ile uygulamalarını yapabilmeleri kapsamında yetki ve sorumluluk vermektedir. 5366 sayılı kanun ile yerel yönetimlerin koruma alanında proje, uygulama yapma ve yaptırma yetkileri arttırılmıştır.

3.4.1 Büyükşehir ve ilçe belediyeleri

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri mülkleri kendilerine ait olan korunması gerekli kültür varlıkları taşınmazları 2863 sayılı koruma kanunu, yenileme alanındaki yapıları 5366 sayılı kanun, protokol, tahsis ve muvafakat sonucunda kendi mülkü olmayan eserleri ise 5393[13] ve 5216[14] sayılı kanunlar çerçevesinde değerlendirmektedir. 5366 sayılı kanun kapsamında yetkili idare (valilik, büyükşehir, ilk kademe belediyesi) yenileme alanındaki tüm projeleri muvafakat aramadan yapmaya yetkilidir. Yalnız vakıf

[13] 5393 sayılı belediye kanunu
[14] 5216 sayılı büyükşehir belediye kanunu

mülkiyetindeki bulunan taşınmazlar ilgili kurumun görüşüyle ve müştereken hazırlanması kanun kapsamına alınmıştır.

Büyükşehir belediyeleri doğal ve kültürel değerlerin, taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve onarımından sorumludur. Bu sorumluluk 5216 sayılı kanunun üçüncü bölümünün 7. maddesinde; "kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayan aslına uygun olarak yeniden inşa etmekle yükümlü ve sorumludurlar" ifadesine dayanır. Ayrıca Belediyeler 5393 sayılı kanunun 13. maddesi ile hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi, kültürel değerlerin korunması için gerekli çalışmaları yapması için yetkilendirilmiştir. 14. madde ile kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamaları, bu amaçla bakım ve onarım yapabilecekleri ve korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilecekleri belirtilmektedir. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri ile il özel idareleri bünyelerinde 2863 sayılı kanunun 10. maddesi kapsamında, kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere koruma, uygulama ve denetim büroları kurulması hükme bağlanmıştır.

Büyükşehir ve ilçe belediyelerin alt birimlerinde 2863 sayılı kanun kapsamında kurulmuş olan Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) proje büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin Çalışma Usul ve Esaslarına dair Yönetmelik'in 3. bölümünde 11. madde kapsamında, maddi durumu yeterli olmayan taşınmaz kültür varlığı sahiplerinin yapılarını ve il genel meclisinde belirlenen taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerini hazırlamak, proje onay sürecine ilişkin izinlerini almak ve onaylanan projelerin uygulamasını ve denetlemesini sağlamak ile yükümlüdür. Aynı yönetmeliğin Vakıflar Genel Müdürlüğünce Gerçekleştirilecek Tadilat ve Tamiratlar başlıklı 5. bölümünde vakıflar mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür varlıklarının tadilat ve tamiratlarına dair onaylarını vermek ve bu kapsamda yapılacak iş ve işlemlerini yürütmekle yetkilendirmiştir.

3.4.2 Yatırım izleme koordinasyon başkanlığı ve il özel idareleri

16.5.1987 tarihli 3360 sayılı kanun[15] "İl Özel İdaresi" kanunu olarak değiştirilmiştir. Bu kanun kapsamında kurulan il özel idarelerine "mahalli müşterek nitelikte olan imar, bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım, çevre sağlığı ve koruması, eğitim ve spor, tarım, ağaçlandırma, orman tesisi, ekonomi ve ticaret, haberleşme, kültür turizmle ilgili görevler ve bu kanun dışında çeşitli mevzuat ile verilen görevleri imkanları ve tespit edeceği öncelik sırasına göre yürütme" görevleri verilmiş, ayrıca kanunun 17. maddesi ile, yıllık programlar kapsamında mimarlık ve benzeri proje ve kontrollük hizmetlerinin yaptırılmasına karar vermek yetkisi tanımlanmıştır (Url – 13). 22.2.2005 tarih 5302 sayılı kanun[16] ile, İl özel idarelerinin kuruluşu, organları, yönetimi, görevleri, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları düzenlenmiştir.

12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı kanun[17] ile büyükşehir kapsamına alınan bazı illerde İl Özel İdareleri kapatılarak Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığı'na dönüştürülmüştür. Bu kapsamda valiliklerde bulunan il genel meclisleri de kaldırılmıştır. 2018 tarihi itibari ile ülkemizde 51 adet İl Özel İdaresi, 30 adet ise Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığı bulunmaktadır.

Yatırım izleme koordinasyon başkanlıkları ve İl özel idareleri korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları kapsamında 2863 sayılı kanun ile kültür ve turizme yönelik hizmet vermek ile sorumludurlar. Kültür varlıkları; İhale yönetmeliğine göre projelendirme ve uygulama ihaleleri yaparlar. Yapılan ihale kapsamında anıt eserin aynı zamanda uygulama aşamasında kontrollük işlerini de yürütmektedirler.

3.5 Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda "Nafia Vekaleti" ve "İktisat Vekaletine" bağlı olan "Ulaştırma" ve "Haberleşme" hizmetleri 27 Mayıs 1939 tarih ve 3613 sayılı kanun[18] ile Ulaştırma Bakanlığı adı altında toplanmıştır. İkinci dünya savaşından sonra ulaşım sistem ve faaliyetlerinin yenilenmesi sebebi ile Ulaştırma Bakanlığının teşkilat ve hizmet alanı da genişletilmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğü 2007 yılında, KİT

[15] 3360 Sayılı Kanun: İdarei Umumiyeti Vilayet Kanunu
[16] 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu
[17] 6360 sayılı kanun: On üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun.
[18] 3613 sayılı kanun: Ulaştırma Bakanlığı görevleri ve kuruluşu hakkında kanun.

statüsünde yer alan Kıyı Emniyet Genel Müdürlüğü ise 2002 yılında bakanlık bünyesine dahil olmuştur (Url – 14).

3.5.1 Karayolları Genel Müdürlüğü

Ülkemiz toprakları eski çağlardan bu yana Hitit, Urartu, Roma, Doğu Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin ticaret ağını genişletmek için dere ve nehirler gibi büyük açıklıkları geçmek üzere köprüler inşa etmişlerdir.

1950 yılında kabul edilen 5539 sayılı kanunla19 ülkemizdeki ulaşım altyapısını oluşturan yollar ile bu yollar üzerindeki köprülerin yapım, bakım ve onarımlarının, yapılması amacıyla; Karayolları Genel Müdürlüğü kurulmuş ve karayolları sorumluluğundaki yol ağlarının zaman içinde değişmesi ve tarihi köprülerin sahipsiz kalarak, bakım ve onarımları konusunda sorunlar yaşanmaya başlanması üzerine; kuruluş kanununa, 1973 yılında eklenen bir madde ile "tarihi yol ağlarına ait köprü ve diğer bütün yan tesisleri hazırlayacağı ve hazırlatacağı plan ve projelerine onarmak ve bakımlarını sağlamak" görevi Karayolları Genel Müdürlüğü'nün asli görevleri arasında yer almıştır[20].

Tarihi köprü ve yollara ilişkin bakım ve onarımı 25.06.2010 tarih ve 6001 sayılı kanun[21] 4. maddesi h bendinde belirlenmiştir. Bu kapsamda ülkemizde yer alan tarihi köprülerin projelerinin ve uygulamalarının ihaleleri, bakım ve onarımları Karayolları Genel Müdürlüğü bünyesinde Sanat Dairesi Başkanlığı altında "Tarihi Köprüler Şubesi Müdürlüğü" ve bölge müdürlüklerinde ise Sanat Yapıları Baş Müdürlüğü birimleri tarafından yapılmaktadır (Url – 15). Ülkemiz ve yurt dışında olmak üzere toplam 1582 adet kayıtlı tarihi köprü bulunmaktadır[22].

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 03.05.2006 tarih ve 716 sayılı ilke kararı ile;

> Kültür varlığı niteliğindeki köprülerimizin yeni yapılan yolların dışında kalmaları, zaman içinde kullanımlarını yitirmelerinden dolayı harap oldukları, kullanılan köprülerin

---

[19] Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun.
[20] Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, Ankara, Tarihi Köprüler, 2009, sy.1
[21] 6001 sayılı kanun: Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındda Kanun
[22] Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, Tarihi köprüler, Kurs notları, 2012, sy.50)

genişletme sebebi ile mimari dokusunun bozulduğu, yapılacak mekanik ve elektrik tesisatlardan dolayı tahrip edildiği, bu sebeplerden dolayı tarihi köprüleri bakımsız bırakmak, genişletmek için yıkmak, elektrik ve mekanik tesisatlar ile alakalı bir müdahale yapılmaması,

Tarihi köprülerin trafik ihtiyaçlarına cevap verememesi durumunda, köprülerin yanına yapılması planlanan yeni köprülerin tarihi köprüye olan uzaklığı, yerleştirme biçimi konularında Karayolları Genel Müdürlüğü'nden görüş alındıktan sonra ilgili koruma kurulundan karar alınması,

Günümüzde kullanılmakta olup fonksiyonlarını kaybetmiş olmalarından dolayı terk edilmiş köprülerin tadilat, tamirat ve esaslı onarımları yapılırken özgün karakterini bozmayacak şekilde rölöve, restitüsyon ve restorasyon hazırlatılarak ilgili koruma bölge kurullarından karar alındıktan sonra Karayolları Genel Müdürlüğünce yapılmasına,

Valilik ve Belediyelerce yapılacak uygulamalara ilişkin taleplerin Karayolları Genel Müdürlüğü aracılığı ile koruma bölge kurullarına iletilmesine karar verilmiştir.

Bu ilke kararı kapsamında tarihi köprülerin projelendirilmesi, bakım, onarım ve uygulama ihaleleri, 25.07.2013 tarih ve 28718 sayılı ihale kanunu çerçevesinde Karayolları Genel Müdürlüğü'nün ilgili birimleri tarafından yürütülmektedir.

3.5.2 Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü

Geniş topraklara ve kıyı hattına sahip olan Osmanlı Devleri 19. yy da güvenlik sebebi ile 1850'li yılların sonunda kıyı hatlarına fenerler kurulmaya başlanmıştır. Osmanlıda tahsiliye hizmetleri adı altında yürütülen fenerlerin hizmetleri 1923 yılında Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Günümüzde Ulaştırma denizcilik ve haberleşme bakanlığı bünyesinde yer alan kurumun ismi 7.03.2007 tarih ve 26475 sayılı resmi gazetede "Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir (Url – 16).

Kıyı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan korunması gerekli kültür varlığı niteliğindeki yapılar ve fenerlerin projelerinin yapılması ve onaylanan projelerin ihalesini 4734[23] sayılı Kamu İhale Kanunu'nun (KİK) kanununa göre yaptırmaktadır. Kıyı emniyet müdürlüğüne bağlı olan kültür varlıkları için; İzmir İşletme Müdürlüğü, Kerempe Feneri, Şile Feneri örnek gösterilebilir.

[23] 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu

3.6 T.B.M.M. Milli Saraylar

Osmanlı Devleri döneminde padişahlar tarafından yaptırılan ve padişaha ait olan saraylar, köşkler, kasırlar, emlak ve mefruşatlar, cumhuriyet ilan edildikten sonra, 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan halifeliğin kaldırılması ile ilgili kanun ile millete verilmiştir. 1925 yılında bakanlar kurulu kararnamesi ile Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayı "Milli Saraylar" adı altında birleştirilmiş ve Milli Saraylar Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Kurulduğu tarihten itibaren Maliye Bakanlığı bünyesinde yer alan Milli Saraylar, 1933 yılında TBMM Başkanlığına bağlanmıştır. 1983 tarihinde Milli Saraylar Müdürlüğü, Milli Saraylar Daire Başkanlığı olarak değişmiştir (Madran & Özgönül, 2011, sy.123, Alsaç, 1992, sy. 47).

Milli Saraylar Daire Başkanlığı bu yapıların bakım ve onarımından sorumludur. 2863 sayılı kanunun 10. maddesinin 2. fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması Türkiye Büyük Millet Başkanlığı'nca yerine getirilir. Bu korumanın sağlanmasında, gerektiğinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teknik yardımı ve işbirliği sağlanır" ifadeleri yer alır.

TBMM Genel Sekreterliği tarafından, Milli Sarayların temel amacı, yapıları içerisindeki eşyalar ile birlikte korunması, bakım ve onarımlarının sürekli sağlanması, restore edilmeleri, müze kapsamında ziyaret edilmelerinin sağlanması olarak belirtilmiştir. Milli Saraylar Müdürlüğü'ne bağlı, anıt eser kapsamında koruma grupları I olan, Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları, Aynalıkavak kasrı, Küçüksu Kasrı, Ihlamur Kasrı, Yıldız – Şale Sarayı ve Yalova'da yer alan Atatürk Köşkü, Yıldız Porselen ve Hereke Dokuma Fabrikaları, Florya Atatürk Deniz Köşkü ve Filizi Köşk bulunmaktadır (Url -17).

Milli Saraylar Müdürlüğü'nde taş ve ahşap atölyeleri ve inşaat birimi bulunmaktadır. Yapılar ile ilgili her türlü problemlerin tespitini yapabilmek ve kısa sürede müdahalede bulunabilmek için yapılar ile ilgilenen ve Milli Saraylar bünyesinde çalışan sorumlu mimarlar, arkeolog ve sanat tarihçisi olarak çalışan amir ve sorumlular mevcuttur.[24]

[24] 06.07.2017 tarihinde Milli Saraylar kurumunda çalışan mimarlar ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler.

3.7 Milli Savunma Bakanlığı

2863 sayılı kanunun 10. maddesi ile Milli Savunma Bakanlığı'nın idare ve denetiminde veya sınır boyu yasak bölgede, bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi ilgili bakanlığa verilmiş olup korunmanın sağlanmasında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile arasında düzenlenecek protokol esaslarına göre yürütülmesi ön görülmüştür.

18.11.1983 tarih ve 2960 sayılı "Boğaziçi Kanunu" nun 19. Maddesinde, "Boğaziçi Alanında Milli Savunma Bakanlığına tahsisli veya savunma amacıyla kullanılması Genelkurmay Başkanlığınca öngörülen alanlarda bu Kanun hükümleri uygulanmaz" ibaresi yer almaktadır (Url - 18). Bu madde ile Boğaziçi Kanununda yer alan hükümlerin askeri yapılar için uygulanamayacağı belirtilerek askeri yapıların özel statüde olduğu ifade edilmektedir.

Osmanlı döneminden günümüze 47 askeri yapı / yapı grubu ulaşmıştır. Bunlardan 42 tanesi Maliye Hazinesi, 5 tanesinin mülkiyeti ise resmi ve özel kurumlara aittir. 47 askeri yapı / yapı grubundan 17 tanesi günümüzde askeri kurumların kullanımında, 8 tanesi ise askeri işlevini sürdürmektedir (Çiftçi & Seçkin, 2005, sy. 57).

Milli Savunma Bakanlığına bağlı korunması gerekli kültür varlığı niteliğindeki yapıların projelendirilmesi ve onaylanan projelerin ihalesini 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun kanununa göre bakanlığın kendi bünyesi içerisinde yer alan inşaat emlak birimleri tarafından yaptırılmaktadır. Türkiye genelinde Milli Savunma Bakanlığına bağlı olarak dokuz tane inşaat emlak daire başkanlığı bulunmaktadır. Bunlar İstanbul, Ankara, Balıkesir, Çorlu, İzmir, Adana, Malatya, Adana ve Eskişehir inşaat emlak daire başkanlıklarıdır.

Askeri yapılara Harbiye Nezareti Binası, Kuleli Kışlası, Haydarpaşa ve Gümüşsuyu hastaneleri, Gümüşsuyu askeri müzesi, Mesarburnu karakolu örnek gösterilebilir (Çiftçi & Seçkin, 2005, sy. 60).

4. KORUMA PROJELERİNİN HAZIRLIK VE ONAY SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Anıt eserlerde koruma uygulama safhasına geçilmeden önce rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin aşamalarında izlenen yöntem, ilgili mevzuat, kurumlar ve projelerin hazırlayan mimar – mühendislerden kaynaklanan gerçek sorunlar ile karşılaşılabilmektedir. Bu bölümde anıt eser projelerinin hazırlanma ve onay süreçlerinde karşılaşılan sorunlar irdelenmiştir.

4.1 Projelerin Hazırlanması Esnasında Karşılaşılan Sorunlar

Anıt eserlerin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması aşamasında taşınmaz ile alakalı araştırmalar, veri eksiklikleri, fiziki şartlar, teknik ekip, işlevden kaynaklı vb. sorunlar ile karşılaşılabilmektedir. Söz konusu konularda karşılaşılan sorunlar bu bölümde irdelenmiştir.

4.1.1 Kurumlardan kaynaklanan sorunlar

Anıt eserlere ilişkin koruma projelerinin hazırlanması sırasında kurumların ihale yöntemleri, süre ve işleyiş gibi sebeplerden kaynaklanan sorunlar ile karşılaşılabilmektedir.

4.1.1.1 İhale yönteminden kaynaklanan sorunlar

Ülkemizdeki korunması gerekli ait anıt eserlerin koruma projeleri ihale yöntemi ile elde edilmektedir. İhale yöntemleri; açık ihale usulü, belli istekliler arasında ihale usulü, pazarlık usulü ve doğrudan temin olarak belirlenmiştir. Anıt eserlerin rölöve, restitüsyon, restorasyon, sokak sağlıklaştırma, çevre düzenleme projelerinin hizmet alımları ihalelerine yönelik çalışmalar ise 4734 sayılı KİK ‘nün 3. maddesinin (i) bendi kapsamında hazırlanarak 25.07.2013 tarih ve 28718 sayılı resmi gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği ve alt mevzuat” çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

I. grup eserlerin proje ihalelerini yapan kurumlardan; İl Özel İdareleri, Yatırım İzleme Koordinasyon Merkezleri, TİKA, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, belediyeler ile Kültür ve Turizm Bakanlığı kültür varlıkları ihale yönetmeliğini, Vakıflar Genel Müdürlüğü ise kendi ihale yönetmeliğini kullanmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nün genellikle belli istekliler arasında ihale usulünü kullandığı bilinmektedir. Bu kapsamda Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından her sene yenilenerek yayımlanan yeterlilik listelerine bağlı olarak firmalara ihaleye katılmaları için davet gönderilmektedir. Davete cevap veren firmalar içerisinden yaklaşık maliyetin üstünde teklif veren firmalar ile yaklaşık maliyetin aşırı altında kalan firmalar elenmektedir. Bu elemeden sonra kalan tekliflerin en düşüğüne ihale edilmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ise önemli ve büyük yapıların hizmet alımlarında davet usulünü, diğer işlerde ise açık ihale usulünü kullanmaktadır. Bu kapsamda ihaleye katılan firmalardan yaklaşık maliyetin altında kalan en düşük teklifi veren firmaya iş ihale edilmektedir.

Projelerin yaklaşık maliyet hesabı mimarlar odası tarafından her yıl ilan edilen en az hizmet bedeli üzerinden hesaplanmaktadır. Bu bedelin mimarlar odası tarafından düşük tutulması konusunda uzmanlaşmış proje ofislerinin ihale süreçlerine katılımını özendirmemektedir. İhaleyi kazanan firma çoğunlukla kısıtlı sürede düşük bir bütçe ile projeleri hazırlamak zorunda kalmaktadır. Bu durumda proje konusunda yeterli donanımı olmayan, stajyer nitelikli personelin iş sürecine dahil edilmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucu olarak da ilgili idarelere teslim edilen projeler yeterli araştırma yapılmadan ve teknik alt yapı sağlanmadan hazırlanmakta, söz konusu projelerin içeriği çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Selatin camileri, külliyeler, han, hamam gibi anıt eserlerin rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin hazırlanmaları ve arşivlerde yer alması olumlu bir çalışmadır. Ancak, uygulamaya esas olarak, düşük bütçeler ve kısıtlı sürelerde projeyi teslim etmeye çalışan proje firmasının 1/1 ölçekte tüm cami – külliyenin detaylarını içeren projeyi hazırlayabileceği düşünülmemelidir.

Anıt eserler ihale edilirken yapı kapsamında bütüncül olmayan ihaleler de, örneğin caminin ayrı, çevre düzenlenmesinin ayrı ayrı ihale edildiği görülebilmektedir. Ayrıca İhale edilen yapıya ilişkin ödeneğin bitmesi, işin bitirilmesi, yeniden ihale edilmesi gibi durumlar olabilmektedir.

4.1.2 Süreden kaynaklanan sorunlar

Anıt eserlerin proje aşamaları çeşitli sebeplerden kaynaklı olarak uzayabilmektedir. Proje ihalelerinde en kritik konulardan birisi süredir. Proje ihalelerinin süresi genellikle yaklaşık maliyet hesabına ve anıt eserin alan itibariyle büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Ancak konuya anıt eserin niteliği açısından bakıldığında ihale süresinin, projelerin hakkıyla yapılmasına imkân vermeyecek kadar kısa bir zaman zarfında öngörüldüğüne sıkça rastlanmaktadır. Proje süresi ile alakalı proje ihale şartnamelerinde ve sözleşmelerinde belirli bir yöntemin olmaması, gerekli sürenin doğru olarak belirlenmesine engel olmaktadır.

Sürenin kısıtlı tutulması, yapının her noktasına ulaşılamamasına (iskele vb. ekipman maliyetinin proje bedelinin içinde olmaması), istenen tüm analizlerin yapılamamasına sebep olmaktadır. Yapıda öngörülemeyen durumlar (yapının içerisinde girilemeyen mekânların yer alması, taşınmaz kullanılmıyor ise içerisinin malzemeler ile dolu olması, bodrum kat gibi mekânlarda aydınlatma elemanlarının olmaması) olabilmektedir. Bu gibi durumlarda taşınmazın içerisinde her noktanın erişilebilir olmaması, temizlik yapılmaması, mekânların temizlenmemesi, ölçü alınan zamanın kış mevsimine denk gelmesi, fiziki şartların ölçü almayı engellemesi sürenin uzamasına sebep olmaktadır. Ayrıca proje ihale aşamasında proje maliyetlerinde çevre temizliği (bitki, böcek vb), kazı, iskele maliyetleri, gerçek analiz maliyetleri dahil edilmediğinden, çoğu zaman da koruma kurulu incelemesi esnasında talep ile temin edildiğinden süreler uzamaktadır.

İhale yöntemi kapsamında hazırlatılan anıt eserlerin projeleri ilgili idarenin teknik personeli tarafından çizim teknikleri ve ölçüm nitelikleri açısından ön incelemesi yapılmadan onaylanmak üzere koruma kurullarına sunulmaktadır. Bazen projeler koruma kurulu uzmanları tarafından yapılan kontrollerde tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için tekrar ilgili idareye iade edilmekte bu durum sürenin uzamasına sebep olmaktadır **(Çizelge 4.1)**.

Çizelge 4.1: Anıt eserlerde proje sürecini uzatan sebepler.

Proje süresinin belirlenmesinde belirli bir kriterin bulunmaması (bu durumda yetersiz süre verildiğinde süre uzamaktadır).
Proje aşamasında iskele kurulamaması.
Yapının fiziki şartlarının kötü olması, içerisine girilemeyen mekanların yer alması.
İlgili idareler tarafından projeleri hazırlatılan anıt eserlerin kontrol edilmeden koruma kurullarına gönderilmesi.
Proje ihalelerinde çevre temizliği ve kazının dâhil edilmemesi.

4.1.3 Mevzuattan kaynaklanan sorunlar

Ülkemizde yer alan anıt eserlerin ya da sivil mimarlık yapılarının devamlılığının sağlanması, yaşatılması ve korunması kanunlar ile beraber anayasal düzende devlet güvencesi altına alınmıştır (Gültekin, 2001, sy. 214). Ancak bazen mevzuattan kaynaklanan sorunlar sebebi ile anıt eserlerin hem projelendirilmesinde hem de uygulama süreçlerinde aksaklıklar yaşanmaktadır.

Uluslararası metin ve sözleşmelerde bulunan tanımların (anıt eser, kültürel peyzaj alanı, endüstriyel kültürel miras vb.) ülkemizdeki koruma mevzuatında tam olarak yer almaması ya da bazı tanımların yetersiz kalması sebebi ile tespit, tescil ve taşınmazlara yapılan müdahalelerin uluslararası düzeyde yetersiz kalmasına sebep olmaktadır.

2863 sayılı yasanın taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı başlıklı 12. maddesi gereğince bakanlık bütçesine yeteri kadar ödenek konulur hükmü bulunmaktadır. Fakat Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine taşınmaz kültür varlıklarının bakım ve onarımı için yeteri kadar bütçenin aktarılmaması, katkı paylarının belediyeler bünyesinde toplanarak valilik hesaplarına aktarılmasındaki gecikmelerin yaşanması, yaşanan sıkıntılar ile ilgili mevzuatta herhangi bir yaptırım bulunmaması nedeni ile taşınmaz kültür varlıklarının ihyası için yeteri kadar ödenek oluşmamaktadır.

2863 sayılı kanunun 65. maddesi'nde[25] kültür varlıklarına verilen zararlara yönelik cezai ve caydırıcı hükümler yer almaktadır. 2863 sayılı kanun kapsamında kurul tarafından verilen suç duyurusu kararlarında yargılama yetkisi 2004 yılına kadar ağır ceza mahkemelerinde iken 5235 sayılı kanun[26] ile bu yetki asliye ceza mahkemelerine verilmiştir. Bu durum cezanın niteliğini hafifletmek anlamı taşımaktadır. Bununla birlikte, korunması gerekli taşınmazlara dair izinsiz müdahalelere ilişkin yapılan suç duyurularının kanunun özel ve ihtisası gerektirecek nitelikte olması nedeni ile gerek mahkeme başkanlıklarınca ya da bilirkişilerce yasanın ruhuna aykırı hususların yanlış yorumlanması veya maddelerin tam olarak anlaşılamaması nedeni ile verilen cezalarda caydırıcılık ortadan kalkmaktadır. Bu durum sonuç olarak suç ve ceza dengesini bozmaktadır. Bununla birlikte bu kapsamda suç duyurusunda bulunan koruma bölge kurulları sadece suça odaklı hükümler kurarken kültür varlığının özgün haline dönüştürülmesine yönelik kararlar da bazen gözden kaçırılmaktadır.

2863 sayılı kanun kapsamında sit alanı ilan edilen bölgelerde, özellikle kentsel sit alanlarında, envanter çalışması tamamlanmadan (örnek olarak İstanbul III Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun görev alanlarından biri olan Sarıyer ilçesinde bulunan Garipçe kalesi içerisinde yer alan cami 22.06.2017 tarihinde, Kefeliköy Camii ise 7.9.2017 tarihinde korunması gerekli anıt eser olarak tescillenmiş ve envanter kayıtlarına alınmıştır) koruma amaçlı imar planlarının yapılması, koruma amaçlı imar planlarında anıt eserlere verilen fonksiyonların bazı durumlarda fiilen kullanılamaması, sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer donatı alanları ile kültür varlıklarının entegrasyonunun sağlanması amacı ile yapılan koruma amaçlı imar planlarında gerekli analiz çalışmalarının, koruma kullanma dengesi gözetilmeden kültür varlığı lehine yapılmaması gibi etkenler anıt eserlerin yapısal anlamda bozulması ve tahribi, tarihsel süreç içerisinde de özgün fonksiyonlarının kaybolması vb. sorunlara sebep olabilmektedir.

[25] Korunması gerekli kültür varlıklarının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya ne olursa olsun zarar görmesine kasten zarar verenler, izin almadan inşai ve fiziki müdalede bulunanlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasına çarptırılmasını öngörmektedir.
[26] 7.10.2004 tarih ve 25606 sayılı resmi gazetede yayımlanan adlî yargı ilk derece mahkemeleri ile bölge adliye mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkileri hakkında kanun.

4.1.4 Anıtlarla alakalı veri toplanması ile ilgili sorunlar

Kamu kurum ve kuruluşların arşivlerinin düzenli bir şekilde tutulmaması, proje yapacak kişilerin verilere ulaşmasında zorluklar eksik veri ile çalışılmasına yol açmakta ve sonuçta projelerin hatalı olmasına sebep olabilmektedir.

Koruma bölge kurulu müdürlüklerinde güncel koruma kurulu dosyalarına Encümen Arşivi'nin[27] intikali gerçekleşmemiştir. Bu durumda projeyi hazırlayan ilgililer tarafından araştırması ayrıca yapılmadığı takdirde kurul dosyasında da bulunmaması yeterli ve gerekli bilgiye ulaşılamamaktadır. Arşiv tarama konusunda bilgisi olan sınırlı sayıda mimar ve sanat tarihçilerinin kullanabildiği bu arşivin intikal etmemesi konusunda yazarın bir önceki görev alanı olan Beyoğlu'ndaki kayıp Başağa Çeşmesi bir örnek oluşturmaktadır. Çeşmenin günümüzde sadece sokak kotuna yakın bir noktada kitabesi mevcut olup, bulunduğu sokağa da adını vermiş olmasına karşın ne güncel işlem dosyasında ve ne de belediye imar dosyasında çeşmeye dair herhangi bir bilgi ve belge bulunmamaktadır. Encümen Arşivi koruma kurulu'na nakledilmediği gibi, aynı zamanda İstanbul Belediyesi'nden ilçe belediyeleri oluşturulduğu sırada ilçe belediyelerine de dosyalar nakledilmemiştir. İlgili müellifin Encümen Arşivi'ne ulaşması sonucunda, 1881 yılında inşa edilmiş II. Grup korunması gerekli yapının içerisinde, bulunduğu sokağa adını veren ve 1732 yılında inşa ettirilmiş Kethüda Ali Ağa-Başağa Çeşmesi'nin izlerine rastlanmıştır. Bunun üzerine kurul kararı ile binanın zemin katında yapılan kazı sonrasında çeşmenin kalıntısına rastlanmıştır. Bu durum arşiv entegrasyonunun önemini göstermektedir.

Koruma bölge kurulları binalarının taşınması, kurumsal olarak isim ve bölge değişiklikleri ile arşivlerin nakilleri sırasında veri kayıpları ile karşılaşılabilmektedir. Özellikle koruma bölge kurulu arşivlerinin günümüzde hala dijital ortama aktarılamaması çok büyük eksiklik olarak görülmektedir. Ayrıca arşivlerin düzenli olmaması, bunun yanında arşivleme konusunda nitelikli personelin bulunmaması, kurumlar arasında ortak bir arşivleme sisteminin olmaması diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. En yakın örnek olarak bu tez kapsamında incelemiş ve projeleri günümüze yakın tarihte (2010) yılında onaylanmış olan Nusretiye Cami'nin koruma

[27] Eski Eserlerin Korunması ile ilgili, 1917 yılında Eski Eser Encümeni kurulmuş olup 1951 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Eski Eser Encümeni kimi harf devrimi öncesinde Osmanlıca hazırlanmış bilgi yazıları ile geniş ansiklopedik bilgiye sahip Encümen Arşivini oluşturmuştur. Encümen arşivi anıt eserlere ilişkin halen kullanılmakta olan en önemli kaynaklardan biridir.

bölge kurulu dosyasında rastlanamayan rölöve, restitüsyon, restorasyon raporları ve analiz paftaları proje müellifinden temin edilmiştir.

Koruma projeleri hazırlanırken aynı zamanda da taşınmaz ile ilgili resmi evraklar (imar durumu, çap, aplikasyon, kot – kesit vb.), var ise taşınmazın eski onaylı projeleri, vakıflar, koruma kurullarındaki arşiv taramaları müellif mimar tarafından yapılmaktadır. Bu verilerin toplanması sırasında ilgili kurumlardaki yavaş işleyiş ve yoğunluk, bu verilerin toplanması ve projelere aktarılması gibi zaman kaybına yol açabilmektedir.

4.1.5 Müellif mimar ve teknik ekipten kaynaklanan sorunlar

Proje ihale şartnamelerine bakıldığında (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü şartnamelerinde) işin yürütülmesi için gerekli personelin eğitim ve öğretim görmüş, diplomalı, sertifikalı olması şartı getirilmektedir. Fakat şartnamelerde aranacak nitelikler açıkça belirtilmemiştir.

Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ihalesini kazanan proje firmalarına ödemelerin büyük bir kısmı projelerin koruma bölge kurulundan onaylanması sonrasında yapılmaktadır. Onay süresine kadar geçen zaman da ödenek alınamaması, anıt eserlerin çizimlerinin uzman mimar tarafından yapılması gerekirken ekonomik sebeplerden dolayı projenin çoğu yeterli tecrübe ve bilgiye sahip olmayan teknik elemanlara çizdirilmesine ve eksikliklere sebep olmaktadır.

Projeyi çizen teknik elemanların ekonomik sebeplerden dolayı çizimleri yarıda bırakması, projenin çizimleri devam ederken eleman değiştirilmesi, yeni gelenlerin adapte edilmesi, aynı süre zarfında fazla iş alımı sebebi ile hazırlanan koruma projelerinin kalitesinin düşmesi sürenin uzamasına ve işin niteliğinde zayıflıklara sebep olabilmektedir. Ayrıca proje çizen ekibin arkeolog, sanat tarihçisi, inşaat mühendisi gibi gerekli uzmanları proje hazırlama sürecine zamanında entegre edememesi, çoğu projenin ancak uygulama esnasında, kurumlarca bilim kurulları atandıktan sonra bitmesine neden olmaktadır. Oysa projeler bir bütün olarak ihale sürecinde tamamlanması gereklidir.

4.1.6 Rölöve hazırlanması esnasındaki sorunlar

Eserin çeşitli ölçeklerde belgelenmesini amaçlayan rölöve aşamasında özellikle anıt eserlerde yapıların büyüklüğü açısından problemler yaşanmaktadır.

Anıt esere ilişkin iletilecek rölöve, yapıyı her noktadan tanıtacak nitelikte, yapıda kullanılmış bütün malzemelerin biçim ve boyutları, duvar dokuları ve yapı detaylarının çeşitli ölçeklerde hazırlanarak çizimlerde gösterilmesidir (Kahya, 2007, sy. 58-61).

Koruma bölge kurullarına iletilen projelerin 660 sayılı ilke kararı şartlarını asgari olarak sağlaması beklenmektedir. Ancak projelerin bir kısmının teknik olarak bu şartları sağlamadığı anlaşılmaktadır. İlke kararının uygulamaya yönelik müdahalelerin tespiti için rölöve hazırlama aşamasında getirdiği kolaylıklarının (raspa çalışması vb.) kullanmadığı, proje hazırlama aşamasında alınan malzeme analiz raporu, konservasyon raporu ve hasar analiz verileri yeteri kadar projelere işlenmeden hazırlandığı görülebilmektedir.

Anıt eserin rölövesi alınırken özellikle cami, kilise gibi büyük yapılarda yapının içerisine, yapı kullanımda olduğundan ve ihale kapsamında yer almadığından iskele kurulamamaktadır. Kubbeli büyük yapılarda fotogometrik ölçümler yapılmasında ve lazer taramaları ile alınan mekân ölçülerinde projeye aktarılmasında problemler yaşanmaktadır. Ayrıca bu ölçümlerin pahalı olması, çok yüksek mekânlar da algılama sorunu ile karşılaşılması, fotoğraftan çizim çıkmaması, yapıların çatı çizimlerinin sadece drone ile alınan fotoğraf ve ölçülerden yararlanılarak yapılması, bu tür ölçümler için ilgili idareler tarafından ödenek verilmemesi eksik ve hatalı çizimlere neden olmaktadır.

Ayrıca yapı ne kadar büyük olsa bile yapıdaki bazı detayların, (özellikle kalem işleri ve nokta detaylarında) el ile alınması ve kontrol edilmesi gerekmektedir. El ile alınamayan ve iskele kurulamadığından ulaşılamayan detaylar uygulama aşamasında sıkıntı yaratabilmektedir. Bazı yapıların fiziki şartlarından (bitkilenme, moloz yığınlarının olması, taşıyıcı sistemin problemli olması vb.) dolayı ölçü alımında da sorunlar yaşanabilmektedir.

Yapıdaki yapısal sorunları ortaya koymayı amaçlayan analitik rölövede, yapının mevcut durumunun ayrıntılı irdelenmesi ve restorasyon önerilerinin doğru saptanması gerekmektedir. Eserin mimari, malzeme ve strüktür sorunlarının oluşumlarının tespit edilemediği durumlarda hem dönem eklerinin ayırt edilmesinde hem de restorasyon kararlarında sorunlar yaşanmaktadır. Bu kapsamda kurumlara iletilen analitik rölöve, malzeme analiz ve bozulmalarının gösterildiği paftalar, proje aşamasında raspa yapılmadığından ve yeterince malzeme numunesi alınmadığından yeterli seviyede olamamaktadır.

4.1.7 Restitüsyon projelerinin hazırlanması sırasında karşılaşılan sorunlar

Yapının ilk yapıldığı dönemden sonra yapıya ilave edilen öğelerin yapıdan alınan veriler ve çeşitli belgeler ile desteklenerek restitüsyon çizimlerinin yapılması gerekmektedir. Restitüsyon aşamasında yapının özgün – muhdes durumunun ayırt edilmesi ve dönem analizlerinin yapılması tecrübe gerektirmektedir. Proje aşamasında farklı meslek grupları ile çalışılmaması, projeyi hazırlayan ekibin geleneksel malzeme bilgisi eksikliği sebebiyle malzeme analizlerini restitüsyona yeterince aktaramaması da yapının muhdes ve özgün elemanlarını ayırt etmekte sıkıntı oluşturmakta ve bu bilgiler dönem analizleri ve restitüsyona yanlış aktarılabilmektedir.

Anıt eserler ile ilgili ülkemizde bir veri tabanı bulunmamaktadır. Özellikle veri kayıpları, kurumlardaki bilgi ve belgenin eksikliği, Osmanlıca okuyan kimselerin sayıca az olması restitüsyon projelerinde geçmiş ile bağlantı kurulmasını zorlaştırmaktadır.

Proje ihale kapsamında yer alan sanat tarihi raporlarında gelir elde etme amacıyla ucuza kaçılması raporların niteliğini etkilemektedir. Ayrıca dönem örneklerinin yeteri kadar incelenmemesi, tipoloji çalışmalarının yapılmaması raporların kalitesinin düşmesi sonucunu doğurmaktadır.

Zamanla yol çalışmalarından kaynaklı olarak yol kotunun yükselmesinden dolayı sokak/yol kotu altında kalan anıt eserlerin, özellikle çeşmelerin, yükseltilmiş yolun altında kalan bölümlerini ortaya çıkarmak amacı ile kazı çalışmaları gereklidir. Ancak bu kazıların ihale kapsamında yer almaması ve ayrı bir ödeme kalemi olmasından dolayı restitüsyon projelerinde yeterli bilgi elde edilmesini zorlaştırmakta ve onay sürecini uzatmaktadır.

4.1.8 Restorasyon projelerinin hazırlanması esnasında karşılaşılan sorunlar

Restorasyon projesi yapıya nasıl ve hangi yöntemlerle müdahale edileceğini anlatıldığı uygulama çizimleridir. Müdahale kararları alınırken müellif mimardan, işlevin proje aşamasında belirlenememesinden, uygun olmayan işlev taleplerinden, yapıya ilişkin müdahale kararlarından, mekanik ve elektrik projelerinin anıt esere entegre edilmesinden kaynaklı sorunlar yaşanabilmektedir.

4.1.8.1 **Uygulama tecrübesi eksikliği**

Restorasyon uygulamasında farklı disiplinlerdeki meslek gruplarının bir araya gelmesidir. Hem belgeleme çalışmalarında hem de projeler aşamasında müellif mimarın bütün bu meslek dallarını bir araya getirmesi ve yönetmesi gerekmektedir. Proje müellifinin teorik ve uygulama tecrübesinin olmaması aynı zamanda uygulama yöntemi, malzeme ve detay bilgisinin eksik olması anlamına gelmektedir. Özellikle anıtsal yapılarda eseri çizen mimarın malzeme bilgisinin eksik olması restorasyon projesi müdahale kararlarında, uygulama prosedürlerinde, teknik ve teknolojileri konusunda eksik yönlendirmeler yapabilmekte ve yanlışlıklara sebep olabilmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında proje ihalelerinde müellif mimardan proje konusunda iş bitirme belgeleri istenmektedir. Fakat restorasyon uygulama projeleri hazırlarken müellif mimarın koruma uygulama alanında yeterince bilgi sahibi olup olmadığı ve alt yapısı araştırılmamaktadır.

4.1.8.2 **İşlevdeki belirsizlikler**

Özgün kullanımları haricinde farklı işlev verilecek anıt eserlerin (hamam, han vb. yapılar) işlev değişikliğine yapının restorasyon projesinden öncesinde karar verilmesi ve yapının fonksiyonunun belirlenmesi gerekmektedir. İşlevi belirlenememiş olan yapıların restorasyon projelerinin gerektiği şekilde hazırlanması mümkün değildir.

İşlevin belli olmaması yapıya entegre edilecek ısıtma, aydınlatma vb. teknolojiler ile geri alınabilir mekan tefrişatlarını etkilemektedir. Proje aşamasında belirlenemeyen işlev, uygulama aşamasında belirlenerek restorasyon projesinin yeniden çizilmesi, onay ve bazen de ihale aşamasının yeniden tekrarlanması zaman ve maddiyat açısından sorunlar oluşturmaktadır.

4.1.8.3 **Uygun olmayan işlev talepleri**

Yapıldıkları dönemdeki kullanım amacını günümüzde karşılamayan han, hamam, tekke vb. anıt eserlerin devamlılığı ve sürdürebilmesi için günümüz koşullarına uygun işlev değişiklikleri önerilebilmektedir. Bazı işlev değişikliği talepleri yapıyı fiziksel olarak zorlamakta, yapının özgün plan tipine uymadığında, yapıya ilave edilen elektrik, mekanik donanımları duvar, zemin gibi bölümlere zarar verebilmektedir. Bu durum bir sonraki işlev değişikliğinde müdahalelerin sökülüp yeniden yapılması veya geriye dönüşü olmayan problemlere yol açabilmektedir.

Özellikle son yıllarda camilerin son cemaat yerlerinin kapatılmak istenmesi, yapının bütününde ısıtma tesisatının yapılması ve bunların anıt eser kapsamında çözecek bir teknolojinin olmaması yapıya zarar vermektedir.

4.1.8.4 Yerinde koruma – yeniden yapma (rekonstrüksiyon) - taşıma sorunları

Yerinde olmayan ve yeterli verisi bulunmayan anıt eserlerin rekonstrüksiyonun sadece görseller üzerinden yapılması özgün malzeme ve plan şeması tespiti açısından sorunlara sebep olabilmektedir. Yapının yerinde ihyasının mümkün olmadığı durumlarda uygun bir yere nakli ya da ihyasının yapılması mümkün olabilmektedir. Ancak yapının nakli / taşınması konusunda mevzuat kapsamında açıklayıcı hükümler bulunmamaktadır.

Bu duruma günümüzde en yakın örnek Süleyman Subaşı Camii'nin rekonstrüksiyonudur. Caminin özgün yerinde günümüzde yol olması sebebi ile cami bugünkü mevcut yerine değiştirilerek rekonstrüksiyonu sadece görsel veriye dayalı bilgiler ile yapılmıştır.

4.1.8.5 Mekanik ve elektrik projelerinden kaynaklanan sorunlar

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararının II.3 Restorasyon ve Yeni Kullanım Projesi başlığı altında yapının yeni kullanım için gerekli ısıtma, aydınlatma, temiz ve pis su sistemlerine ilişkin ana ilkelerin iletilmesi istenmektedir. Özellikle 1. grup korunması gerekli kültür varlıklarında mekanik, elektrik vb. benzeri sistemlere yönelik yapıda minimum müdahaleyi içeren restorasyon önerileri ve yeni kullanım projelerinin hazırlanması gereklidir.

Hâlihazırda, elektrik, mekanik vb. projeleri ilgili idareler tarafından ayrı ayrı koruma kurullarına gönderilmemektedir. Ancak ilke kararı kapsamında bu sistemlere yönelik yapıya yapılacak müdahalelerin işlendiği restorasyon ve yeni kullanım projesinin iletilmesi gerekmektedir. İletilen restorasyon ve yeni kullanım projeleri bu şekilde hazırlanmamakta, ısıtma – soğutma donanımları (cihazları) projeler üzerinde gösterilmemektedir. Uygulamada yapının uygun yerlerine yerleştirilemeyen bu cihazlar onay safhasında iletilmediğinden kurul tarafından bilinememektedir. Ayrıca anıt eser gibi önemli bir kültür varlığının iç ve dış duvarlarına, zeminine yapılan müdahaleler yapıya ciddi oranda zarar verebilmektedir.

4.2 Projelerin Onay Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan koruma bölge kurullarına iletilen projeler 660 sayılı ilke kararı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Söz konusu onay sürecinde hazırlanan projelerin koruma kurullarında değerlendirilmesi aşamasında çeşitli sorunlar ile karşılaşılmaktadır.

4.2.1 Proje kontrol sürecinde karşılaşılan sorunlar

Anıt eserlere ilişkin hazırlanan koruma projeleri ilgili idarelerin teknik personeli tarafından yeteri kadar incelenmeden koruma bölge kurullarına gönderilmektedir. Koruma bölge kurulu uzmanlarının yerinde yaptıkları incelemeler sonucunda projelerde tespit edilen hata ve eksiklikler 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda proje müellifine düzelttirilmekte, bu süreç de proje onay aşamasında zaman kaybına sebep olmaktadır.

4.2.2 Kurulların yetki alanı ve personel yapısından kaynaklanan sorunlar

Koruma kurullarında çalışan uzmanların sayıca az olması, kurullarda çalışan mimarların büyük bir kısmının koruma konusunda uzman olmayışı ve ilgili bakanlık tarafından işe alımlarda koruma uzmanlık alanının aranmaması, restorasyon konusu ile alakalı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çalışanlarının herhangi bir meslek içi eğitime tabii tutulmaması ve lisansüstü eğitime teşvik edilmemesi iletilen restorasyon projelerinin incelenmesinde sorunlar yaratabilmektedir. Örneğin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından teşkilat elemanlarına belirli aralıklarla eğitimler ve seminerler verilmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Med – Art Eğitim Projesi kapsamında ortağı Emilio – Romagna Bölge Yönetimi ve Restorasyon Firmaları Birliği Assorestaure ile aralarında yapılan sözleşme ile teorik ve uygulamalı eğitim anlaşması yapılmış ve bu kapsamda İtalya ve Türkiye'de eğitim programları gerçekleştirilmiştir). Anıt eser projelerinin onaylandığı en üst kurum olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ve Rölöve ve Anıtlar Müdürlükleri çalışanlarına ise kurum içi mesleki eğitimler verilmemektedir. Koruma bölge kurullarında çalışan mimar, şehir plancısı, arkeolog, sanat tarihçi vb. uzmanlardan istekli ve bilgiye açık olanlar kendi çabaları ile kendilerini geliştirmektedir. Bu durum aynı kurum içerisinde çalışan uzmanların iş niteliği olarak farklılık göstermesine ve onaylı projelerin niteliklerinde değişkenliğe sebep olmaktadır.

Özellikle koruma kurullarının proje bakımından iş yükünün fazla olması, personel sayısının yetersiz kalması sebebi ile başka meslek dallarından uzmanlar da mimari projeleri incelemek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum gerekli kontrollerin yapılmasını zorlaştırmakta gözden kaçan hususlara yol açmaktadır.

Anıt eser projelerinin kontrolü koruma bölge kurulunda çalışan uzmanlar tarafından genellikle mimari açıdan ele alınmaktadır. İletilen hasar analiz paftaları, malzeme analizleri ve taşıyıcı sistem raporlarını anlayabilmek ve taşınmazı bir bütün olarak değerlendirebilmek restorasyon konusunda uzmanlık ve uygulama tecrübesi gerektirmektedir. Koruma kurullarında uzman personel sayısının yeteri kadar olmayışı, özellikle ülkemizdeki koruma bölge kurullarında istihdam edilen geleneksel taşıyıcı sistemlerden anlayan inşaat mühendisi personel sayısının azlığı, anıt eser gibi büyük ölçekli projelerde yeterli incelemenin yapılmasını zorlaştırmakta ve zaman kayıplarına sebep olabilmektedir.

Kurullarda ilgili genelgeler ve fiili uygulama gereği kamu kurumları tarafından hazırlanan projelere öncelik verilmektedir. İlgili idare ve proje müellifinin ceza almaması, konunun bir sonraki yıla sarkmaması için projeler bazen koruma kurullarında çalışanlar tarafından farkında olunsa da işin aciliyeti ve uygulamanın bir an önce başlaması için eksiklerle bile onaylanabilmektedir.

İstanbul'da yer alan koruma kurullarının haricindeki illerdeki koruma bölge kurullarının sorumluluk bölgeleri üç-dört tane il ve bu illerin ilçelerini kapsamaktadır. Bu durum da uzman personelin konuları yerinde incelemede ve kontrol aşamasında zaman açısından sorunlar oluşturmaktadır.

4.2.3 Koruma kurullarının üye yapısından kaynaklanan sorunlar

2863 sayılı kanun ve alt mevzuatı kapsamında hazırlanmış olan projelerin onaylanma süreçlerinde teşekkül ettirilen koruma bölge kurulları üyelerinin atama kriterlerinin anılan mevzuatta tam olarak açıklanmaması ve niteliklerinin belirlenmemesi nedeni ile yeterli niteliğe sahip olmayan kimselerin atanmasıyla karşılaşılabilmektedir. Koruma düşüncesinden ve bilgisinden yoksun üyelerin koruma bölge kurullarında görev yapması uygun olmayan projelerin onaylanmasına sebep olabilmektedir.

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliğinin 12. maddesinde "koruma bölge kurulları ayda en az dört kez toplanır. Gündemde bekleyen konu bulunmaması şartıyla koruma bölge kurulları ayda

en az iki toplantı yapabilir. Birikmeye neden olmayacak şekilde görüşülecek dosya sayısı ve olağanüstü durumlar göz önüne alınarak toplantı sayısı arttırılabilir" denmektedir. Ancak bazı kurullar üyelerinin şehir dışından gelmesi sebebi ile ayda bir, hafta da iki – üç – dört gün üst üste toplantı yapabilmekte ve bu da konuların karara bağlanma sürelerini uzatmaktadır.

4.2.3.1 **Koruma bölge kurulu üyelerinin seçimi**

2863 sayılı kanun ile koruma kurullarının çoğunluğunu oluşturan temsilci olmayan üyelerin tamamı, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından şehircilik, arkeoloji, sanat tarihi ve mimarlık alanlarında görev yapan öğretim üyelerinden seçilmekteydi. 1987 yılında yapılan bir kanun değişikliği ile 5 öğretim üyesinden oluşan kurul üyelerinin 3 tanesini atama yetkisi YÖK'ten alınarak Kültür Bakanlığına verilmiştir. Böylece 3 üyenin YÖK tarafından seçilme zorunluğu kaldırılmış ve konularında uzmanlaşmış olması şartı getirilmiştir (Parlak, 1998, sy.16).

5226 sayılı kanun ile koruma bölge kurullarında 5 olan üye sayısı 7 ye çıkarılmıştır. 3386 sayılı kanun ile 5 kurul üyesinin 3'ü bakanlık, 2'si YÖK tarafından atanmakta iken, 5226 sayılı kanun ile 7 üyenin 5 tanesi bakanlık, 2 tanesi YÖK tarafından atanır hale gelmiştir. 08.08.2011 tarih ve 648 sayılı KHK'nin[28] 55. maddesi ile 7 üyenin tamamının Kültür Bakanlığı tarafından atanması hükme bağlanmıştır **(Çizelge 4.2)**.

[28] 648 sayılı khk: Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun hükmünde kararname.

Çizelge 4.2: Koruma Bölge Kurullarının gelişimi ve üyelerinin seçimi

Tarih	Kurum	Sayı	Seçim	Süre	Sorumluluk Bölgesi
1924	Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni	_	_	Daimi	İstanbul ve çevresi
1933	Anıtları Koruma Komisyonu (AKK)	_	_	_	Ülke genelinde
	Eski Eserler Koruma Encümeni (EEKE)	_	_	_	İstanbul bölgesi
1951	GEEAYK	21	_	Daimi	Ülke genelinde
1983	Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları (TKVTVKK)	"4" doğal, "5" temsilci üye	Doğal üyeleri bürokratlar temsil etmekte, temsilci üyeler ise YÖK tarafından atanmaktadır.	_	Yerel Teşkilat.
1987 (3386)	(TKVKVKK)	"5" üye	Üç temsilci bakanlık tarafından, iki temsilci ise YÖK tarafından atanmaktadır.	_	Yerel Teşkilat.
2004 (5226)	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu	"7" üye	648 sayılı KHK ile tüm üyeler bakanlık tarafından atanmaktadır.	3 yıl	Yerel Teşkilat.

4.2.3.2 **Koruma kurulu üyelerinin uzmanlık alanı**

2863 sayılı kanunun 54. maddesinde koruma bölge kurulu üyelerinden seçilen, koruma yüksek kurul temsilci üyelikleri için "Koruma Yüksek Kurulunun temsilci üyelerinin, yükseköğretim görmüş olmaları ve 53. madde de belirlenen bilim dallarından biri veya birkaçında tanınmış ve bu alanlarda çalışmalar yapmış, tercihen yurt içinde veya yurt dışında yayımlanmış eserler vermiş olmaları şartı aranır" getirmektedir. 2863 sayılı kanunun 58. maddesinin a bendinde belirtilen koruma bölge kurulu üyelerinin meslek dalları belirtilmiştir. Ancak yükseköğrenim ya da çalışmalar yapmış olma kıstasları dikkate alınmamıştır.

Koruma bölge kurulu üyelerinin anıt eser projelendirme ve uygulanmasında tecrübelerinin bulunmayışı, koruma kurullarına iletilen ve çoğu zaman da yetersiz olan

projeler hakkında hatalı şekilde karar alınmasına sebep olabilmektedir. Günümüzde (2017-2018) koruma kurulu üyeleri arasında koruma uzmanı mimar sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Kurul üyeliğinde koruma uzmanlığı, proje ve uygulama deneyiminin aranmaması, yükseköğretim kurumlarından çok az sayıda akademik üyenin yer alması işleyiş ve kararların niteliğine yansımaktadır. Ayrıca koruma kurulunda yer alan üyeler arasında inşaat mühendisinin olmayışı sebebi ile anıt eser gibi büyük yapılara ilişkin iletilen taşıyıcı sistem raporlarına göre iyileştirme ve öneriler kurul üyeleri mimarlar tarafından değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu durumda da yanlış kararlar alınabilmektedir.

Günümüzde ülkemizde 36 koruma bölge kurulu bulunmaktadır. Bu koruma kurullarında çalışan kurul üyelerinden bazılarının başka şehirlerden atanmış olması, o bölgenin kültür varlıklarını, çevreleri ile olan etkileşim ve iletişimlerini tanımamalarından kaynaklı problemlere de sebep olabilmektedir.

4.2.3.3 **Kurul üzerindeki baskılar**

Koruma bölge kurullarında da projelerin hızlı sonuçlandırılması istenmekte ve politik baskılar olabilmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin oy kaygısından kaynaklı baskıları dikkat çekmektedir. Bu baskılar sonucunda kurul uzmanlarının ve kurul üyelerinin konuyu yeterince irdeleyememekte, mevcut sorunların gözden kaçmasına sebep olabilmekte, eksik veya hatalı projeler hızlıca onaylanabilmektedir. Bu da yine uygulama aşamasında sorunlar ile karşılanmasına sebep olmaktadır.

4.3 Mülkiyet ve Tahsislerden Kaynaklanan Sorunlar

2863 sayılı kanunun devir yasağı ile ilgili 13. maddesinde "hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait korunma sınırları dâhilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan, gerçek ve tüzel kişilere satılamaz, hibe edilemez" şeklinde belirtilmektedir. Kullanma başlıklı 14. maddesinde ise şu ifadeler yer almaktadır;

> Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı milli derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir.

> Anılan varlıklardan, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yönetim ve denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflarla, 7044 sayılı Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanunla yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen vakıf mallarının kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve kamu yararına çalışan milli derneklere, belirli sürelerle, intifa haklarının bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilerce karakterine uygun kullanılmak şartı ile kiraya verilmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yetkisindedir.
>
> Yukarıda belirlenen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını kullananlar, bunların bakım, onarım ve restorasyon işlerini bu kanunda belirlenen esaslara göre yapmak ve bunun için gerekli masrafları karşılamakla yükümlüdür.

Ülkemizdeki anıt eserler çoğunlukla vakıf ya da kamu mülkiyetinde yer almaktadır. Bununla birlikte aynı parsel içerisinde vakıf ve şahıs mülkiyeti de bulunabilmekte ya da vakıf mülkiyetinde olup şahıslar tarafından kiralanabilmektedir. Şahıslar tarafından kullanılan bu yapıların içerisine aykırı müdahaleler yapılabilmekte ve bu müdahaleler bütün yapıyı etkileyebilmektedir.

Kamu ihalesi ile yapılan projelendirmelerde kiracıların yapıyı terk etmemesi ya da ölçü almaya izin vermemesinden kaynaklanan problemler çıkabilmektedir. Yapının girilemeyen kısımları da rölöve üzerinde gösterilmekte ancak tahmini çizimler yapılmaktadır. Restitüsyon ve restorasyon projesi de rölöve üzerinden yapıldığından aynı problemler çizimlere de yansımaktadır. Neticede genellikle projeler eksik olarak onaylanmakta, uygulama ihalesi yapıldıktan sonra boşaltma işlemi gerçekleştirilmekte ve tekrar rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri güncellenmektedir. Bu durum zaman ve ek maliyet gibi sorunlar ile karşılaşılmasına sebep olmaktadır.

Kamu mülkiyetindeki anıt eserlerde bu kapsamda karşılaşılan en önemli sorun yapının kiralanmasından sonra ilgili idareler tarafından kiralanan yapının kullanım amacı ve fiziksel takibinin yapılmamasıdır. Sözleşme karşılığında düşük bedeller ile kiraya verilen anıt eserler ilk kiracı tarafından daha yüksek bedeller ile yasal olmayan bir şekilde yeniden kiraya verilebilmektedir. Yapıyı kiralayan kurum ya da kişiler basit onarım adı altında kendi kullanım fonksiyonlarına yönelik yapıda esaslı onarım kapsamına giren tadilatları (muhdes bölme duvar ekleme, ara kat ilave etme, özgün duvar kaldırma vb.) izinsiz olarak gerçekleştirmektedir.

5. KORUMA UYGULAMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Anıt eserlerin koruma uygulama aşamasında, ihale aşamasında yaşanan eksiklikler, uygulamanın denetlenmesi, koruma mevzuatı, 660 sayılı ilke kararı, müelliflik ve mesleki denetim sorunları, proje aşamasında rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerindeki sorunların uygulamaya yansıması, raporların yetersizliği, malzeme temini, nitelikli iş gücü ve işlev ile alakalı sorunlarla karşılaşılabilmektedir. Bu bölümde anıt eserlerin uygulama süreçlerinde karşılaşılan sorunlar irdelenmiştir.

5.1 Kurumlardan Kaynaklanan Sorunlar

Anıt eserlerin onaylanan koruma projelerinin uygulanması sırasında kurumların ihale yöntemi ve işleyişten kaynaklanan sorunlar ile karşılaşılmaktadır.

5.1.1 İhaleden kaynaklanan sorunlar

Binan' a (2001) göre eski eser restorasyon uygulamalarında yüklenicilerin taahhüt sistemi kapsamında her şeyi yapabilmelerine izin vermeleri anıtsal yapıların tahrip olmasına neden olmuştur. Kurumlar yapılan işin niteliğine değil niceliğine önem vermektedir ve bütün işleri aynı ihale kapsamında yaptırmaya çalışmaktadır. Genellikle hızlı ve eksiklerle hazırlanan ve aynı hızla onaylanan projeler üzerinden ilgili idareler tarafından uygulama ihaleleri yapılmaktadır. Genelde projeyi hazırlayan firma ile uygulamayı üstlenen yüklenici aynı olmamaktadır.

Proje hizmet ve uygulamanın birlikte ihale edildiği durumlarda hazırlanan şartnamelerde sadece uygulama kriterlerinin dikkate alınması, proje hizmet işi deneyim belgesinin aranmaması, projelerin çizilmesi açısından eksiklik olarak görülmektedir.

Uygulama ihalelerinde de proje ihalelerinde olduğu gibi en düşük teklifi veren firmaya uygulama işi verilmektedir. Birçok durumda uygulama ihalesinin verildiği fiyat, yaklaşık fiyat sınırının dahi altında kalmaktadır. İhaleyi kazanan firma düşük bütçe ile

işçilik ve malzeme kalitesini düşürerek en düşük maliyet ile işini tamamlamaya çalışmaktadır.

Uygulama ihalelerinde fiyatların aşırı derecede düşürülmesi ve uygulama esnasında onaylı restorasyon projelerinde ön görülemeyen, yapıda uygulama aşamasında raspalar yapıldıktan sonra ortaya çıkan verilerin proje değişikliğine sebep olması maliyetleri attırmaktadır. Bu durum işlerin belirli sürelerde duraklamasına ve hatta tasfiye edilmesine neden olmaktadır.

5.1.2 Denetimden kaynaklanan sorunlar

Anıt eserlerin uygulamaları aşamasındaki kontrol (Vakıflar Genel Müdürlüğü, Rölöve Anıtlar Müdürlüğü, Belediye, Yikop, İl Özel İdarelerinde) ilgili idarelerde çalışan mimar – mühendisler tarafından yapılmaktadır. Uygulama sürecinin denetimini yapan kontrolörlerin deneyimi, malzeme, detay, taşıyıcı sistem bilgilerinin yeterlilik düzeyleri çoğu zaman anıt eser uygulamasının kontrollüğü için yeterli olmamaktadır. Bu durumda yeterli denetleme yapılamamakta, yanlış uygulamalara yol açabilmektedir.

Proje ve uygulama ihalelerinde kurumlar arasındaki sözleşmelerden kaynaklı olarak proje uygulaması denetiminde birden fazla kurumun süreç içerisine dahil olması söz konusu olabilmektedir. Kurumlar arasındaki organizasyonun iyi yapılmadığı durumlarda uygulama denetimi konusunda kurumlar arası çatışmalar yaşanabilmektedir. Bu kapsamda denetlemeyi yapacak kurumların birbiri ile koordinasyonun sağlanması ve görev dağılımının yapılması anıt eserin onarımının doğru ve hızlı bir şekilde yapılmasını mümkün kılacaktır.

5.2 Koruma Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar

1982 Anayasası ile koruma kanunu yaptırımlarla ve kamu yararı adına gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1982 Anayasasının 63. maddesi ile, devletin kültür ve tabiat varlıkları ve değerlerinin korunmasının sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirtilmiştir (Kejanlı ve diğ. 2007, sy. 189).

Yeni anayasa ile birlikte 1710 sayılı kanun yürürlükten kalkarak 2863 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. 2863 sayılı kanun ile koruma çalışmalarında kurumsallaşmaya

gidilmiştir. Daha sonra 1987 yılında 3386, 2004 yılında 5226 ve 2005 yılında ise 5366 sayılı kanunlar ile 2863 sayılı kanuna ilave ek maddeler getirilmiştir.

2863 sayılı kanunda anıt eserlerin koruma projelerinin onama yetkisi koruma bölge kurullarına verilmiştir. Ancak koruma bölge kurulları uygulama projelerini onayladıkları anıt eserlerin uygulama takibini yapamamakta ve uygulama aşamasını denetleyememektedir. Uygulama aşamasında karar mercii olan koruma bölge kurullarının bu safhada yer alamaması bir eksiklik olarak görülmektedir (Kejanlı ve diğ. 2007, sy. 192).

2863 sayılı kanunun 5226 sayılı ek fıkrasında "tescilli taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri ve bunların uygulamasında restoratör mimar veya mimarın bulunması zorunludur" denilmektedir. Bu maddeye göre restorasyon konusunda yeterli deneyime sahip olmayan kişilerin de uygulamada yer alabileceği anlaşılmaktadır.

5.2.1 660 sayılı ilke kararındaki eksikliklerden kaynaklanan sorunlar

2863 sayılı kanun ve daha sonraki yıllarda yapılan ekler ile anıt eserlerin korunması, sürdürülebilirliği, kurumlar arası işbirliği ile ortak bir karar zeminine oturtulamamıştır.

Özellikle 660 sayılı ilke kararında yapıların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin nasıl yapılacağına ilişkin açıklamaların detaylandırıldığı, fakat projeler onaylandıktan sonra uygulama açısından yapıya nasıl müdahale edileceğine dair açıklayıcı bilgiler yer almadığı görülmektedir.

660 sayılı ilke kararı ile yapıları 2 gruba ayrılmıştır. I. grup yapıların en az müdahale ile korunması zorunlu tutulurken, 2. Grup yapılarda ise plan şeması, malzeme gibi konularda değişiklik yapılabileceği öngörülmektedir.

Koruma gruplarının kendi içerisinde ayrılmaması bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneklendirmek gerekirse İstanbul Süleymaniye'de yer alan ve koruma grubu I olan bir yapı ya da Boğaz'da koruma grubu I olan sivil mimarlık yapıları ile anıt eser olarak nitelendirilen cami, mescit, han, hamam, sur duvarları, çeşme vb. yapıların koruma grupları da aynı statüde değerlendirilmektedir.

660 sayılı ilke kararında iletilen rölövelerde en az iki kesit zorunluluğu aranmakta, koruma bölge kurulunun gerekli görmesi halinde ikiden fazla kesit alınabilir ifadesi yer almaktadır. Anıt eser gibi koruma grupları I ve sanatsal açıdan özellikli olan

yapıları ifade edebilmek için iki adet kesitin zorunlu tutulup, artı yapılacak kesitlerin isteğe bırakılması eser için kayıp olarak görülmektedir. Büyük yapılara ilişkin yapılan ihale şartnamelerinde bazen kesit sayısı ile alakalı sınır getirilebilmektedir. Örnek olarak tez kapsamında incelenen Nusretiye Camii'nin proje şartnamesinde 4 kesit şartı getirilmiş ve proje safhasında çizilmiştir. Fakat uygulama aşamasında bu kesitler yeterli olmamış ve yapının başka mekânlarından da kesitler çizilmiştir. Proje aşamasında yapıyı yeterince ifade edebilecek kesitler alınmaması uygulama aşamasında artı bir yük ve sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlke kararında anıt eserlere ilişkin iletilmesi zorunlu olan ve olmayan belgeler **(Çizelge 5.1)** de görülmektedir. Anıt eserlerin kurul gündemindeki değerlendirilmeye kadar geçen süre göz önüne alındığında tekrar koruma kurulu tarafından istenilmesi gereken çizim ve belgelerin bulunması koruma sürecini uzatmaktadır.

İlke kararının müdahale biçimleri başlığı altında bakım kapsamında yapılması öngörülen uygulamalar "çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana vb." ifadesi kullanılarak tam açılımı yapılmadan diğer bakımların ucu açık bırakılarak her kurulun kendine göre yorumlamasına sebep olmaktadır. Özellikle boya-badana konusu eserlerde dış görünüşü etkilediğinden çok önemlidir. İletilen koruma projelerinde ya da basit onarımlarda boyanın renk kodunun verilmeyişi, uygulama bitirildikten sonra problemlere sebep olabilmektedir. Diğer bir konu da bakım kapsamında yapılan değişikliklerin uygun görülmediği takdirde değiştirilmesinin öngörülmesidir. Fakat boya-badana uygulamasının uygun görülmeyerek değiştirilmesi, yapının üstüne tekrar birer kat daha boya yapılması ve yapı malzemesinin bozulması anlamına gelebilmektedir.

Esaslı onarım başlığı altında yer alan b fıkrasında ömrünü tamamlayan ya da taşıyıcılık özelliğini yitiren yapılar için mimar, malik (anıt eserlerde kurumlar) ve belediyeler tarafından yıkımın talep edileceği, koruma bölge kurulu tarafından ise yıkım talebine ilişkin karar vereceği belirtilmektedir. Fakat kentsel sit alanlarında yapıların yıkılarak değil mevcut hali ile korunması esas olmasına rağmen kentsel sit alanlarında eserlerin yıkım işlemleri yapılmaktadır. Özellikle anıt eserlerde taşıyıcı sistemden kaynaklı olarak yapıların yıkılması özgün malzeme ile yapılması öngörülse bile işçilik ve malzeme açısında eskiyi yaşatamamaktadır.

Çizelge 5.1: 660 sayılı ilke kararı ile anıt eser projelerinin onay aşamasında koruma bölge kurulları tarafından istenilen belgeler

<table>
<tr><td rowspan="10">İletilmesi zorunlu çizim ve belgeler</td><td>RÖLÖVE</td><td>RESTİTÜSYON</td><td>RESTORASYON</td><td>ÖLÇEK</td></tr>
<tr><td>Vaziyet Planı</td><td>Vaziyet Planı</td><td>Vaziyet Planı</td><td>1/200 veya 1/500</td></tr>
<tr><td>Siluet</td><td>Siluet</td><td>Siluet</td><td>1/200</td></tr>
<tr><td>Kat Planları</td><td>Kat Planları</td><td>Kat Planları</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Döşeme Planları</td><td>Döşeme Planları</td><td>Döşeme Planları</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Tavan Planları</td><td>Tavan Planları</td><td>Tavan Planları</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Çatı Planı</td><td>Çatı Planı</td><td>Çatı Planı</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Görünen tüm cepheler</td><td>Görünen tüm cepheler</td><td>Görünen tüm cepheler</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Birbirine dik geçen en az iki kesit</td><td>Birbirine dik geçen en az iki kesit</td><td>Birbirine dik geçen en az iki kesit</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Fotoğraf albümü</td><td>Yapının analizi (benzer yapılarla karşılaştırılması, bulunabiliyorsa çeşitli belgelerden gelen bilgiler ışığında, özgün yada belli bir döneme ilişkin bilgileri içermesi, restitüsyon raporu)</td><td>Yapının onarımı ve yeni kullanımı için müdahalelere ilişkin ana yaklaşım ve bu ana yaklaşım çerçevesinde yapılacak müdahalelerin anlatımı (yapının özgün şema, eleman, strüktür ve malzemesine, yeni kullanımın gerektirdiği, mekansal ve eleman ölçeğindeki müdahaleler, uygulamaya yönelik öneriler, yeni kullanım için gerekli ısıtma, aydınlatma, temiz ve pis su sistemlerine ilişkin ana ilkeler)</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="5">İletilmesi zorunlu olmayan (Koruma kurulları tarafından gerekli görülmesi halinde istenilebilecek) belge ve çizimler</td><td colspan="3">Yapım tekniği ve malzeme kullanımı (yatay ve düşey taşıyıcı elemanlar, dolgu elemanları, örtü malzemeleri ve tekniği, süsleme elemanlarının durumu)</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Fzizksel durumun değerlendirilmesi (yapısal bozulma ve deformasyonlar, malzemeye yönelik deformasyonlar)</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Yapının analizi (yapıya çeşitli dönemlerde yapılan müdahalelerin ayrıştırılması, yapıda bugün olmayan mekan ve/veya elemanlara ilişkin bilgi ve izler)</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Yapısal sistemi ve malzemeyi tanıtmayı amaçlayan sistem detayı (cephe, plan ve kesit bazında)</td><td>1/20</td></tr>
<tr><td colspan="3">Pencere, kapı, tavan eteği, ocak, dolap, niş, saçak, taşıyıcı sistem, süsleme elemanları vb. gibi yapı öğelerinden yapının gerektirdiği kadar detay</td><td>1/10, 1/5, 1/1</td></tr>
</table>

5.2.2 Müelliflik ve mesleki denetim sorunları

Koruma bölge kurulu kararlarında KVKYK'nun 660 ve 680 sayılı ilke kararlarına göre onaylanan restorasyon projelerinde uygulama denetimi müellif mimara verilmektedir. Fakat kamu idareleri çoğunlukla proje ihalesi sırasında müellif mimarın müelliflik haklarından vazgeçtiğine dair feragatname almakta, proje sözleşmelerine re 'sen müelliflik haklarının devredilmesine ilişkin madde konulmakta ve mesleki uygulama sorumluluğunu ve uygulama kontrollüğünü kurumun kendisi üstlenmektedir. Oysaki

KTVKYK'nun 22.03.2001 tarih ve 680 sayılı ilke kararında uygulamanın müellif mimar tarafından denetiminin yasal ve mesleki bir sorumluluk olduğu, mesleki denetim sorumluluğunun müellif mimar tarafından üstlenilmesi ve müellif mimarın isteği ile mesleki denetim sorumluluğunun bir başka mimara devredileceği belirtilmektedir.

Uygulama aşamasında çıkan revizyonlar yapıyı baştan sona ele alıp detaylandıran ve yapıyı tanıyan mimar tarafından değil, uygulamayı yapan firmalar tarafından çizilmektedir. Mevzuat ve yasaya aykırı olan bu durum uygulama aşamasında koruma mevzuatı ve telif hakları açısından hukuki anlamda çözülmesi gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3 Projelerden Kaynaklanan Sorunlar

5.3.1 Rölöveden kaynaklanan sorunlar

Proje ihalelerinde ölçü alınırken ihale kapsamında yer almadığından iskele kurulamamakta, raspa gibi araştırma çalışmalarının yapılması müellif inisiyatifine bırakılmaktadır. Günümüzde klasik rölöve ölçüm yöntemlerine, lazer tarama ile yapının 3 boyutlu nokta bulutunu oluşturma yöntemi eklenmiştir. Lazer tarama, klasik ölçüm sisteminin tümüyle terk edilmesi anlamına gelmemektedir, el ile detay ve profil kontrolleri, yapının her noktasına ilgili teknik ekibin ulaşması sağlanmalıdır.

> Gelişmiş ölçme ve belgeleme teknikleri yapıların mevcut durumlarının tanımlanmasında tek başlarına yeterli değildirler ve dolayısıyla bu yolla elde edilen çizimler rölöve olarak değerlendirilemezler. Bu çalışmaların rölöve altlığı olarak kullanılıp alanda yapılacak ölçme çalışmalarıyla ayrıntılandırılması ve eksik kısımların geleneksel yöntemlerle tamamlanması gerekir (Kahya, 2007, sy. 58-61)

Yapının 3 boyutlu nokta bulutu şeklinde kayda geçirilmesi, anıt eserdeki deformasyonları gösterme açısından klasik fotogrametrik ölçümlere göre geometrik olarak daha doğru sonuçlara ulaştırmaktadır. Rölöve alma sürecinin hızlanması, kesit sayısını arttırmak yapının belge olarak saklanmasını sağlamak lazer tarama ile mümkün olmaktadır. Lazer tarama yönteminde hızlı tarama yapılması, mekânlar içerisinde az pozisyondan tarama yapılması bu yöntemin teknik başarısını azaltabilmektedir. Yerel yönetimler tarafından, özellikle kaybolmakta olan sivil mimarlık örnekleri, çeşmeler, anıt eserler için düzenlenen rölöve-restitüsyon-restorasyon proje ihalelerinde lazer tarama yöntemi kullanımı aranmakta ve bu konuda

teknik şartname oluşturma çabaları gözlenmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü ihalelerinde ise lazer tarama yöntemi henüz şart değildir. En düşük fiyat teklifi veren teknik ekibin rölöve ve restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlaması ilgili kurumun düşük maliyetle işi yaptırması anlamına gelmesine karşın, anıt eserlerin kusursuz olarak belgelenmesi açısından yaygınlaşmış bu yöntemin kullanılmıyor olması belgeleme açısından eksikliklere sebep olabilecektir.

Onaylanan restorasyon projelerine, hazırlanan güncel rölöve çalışmaları altlık oluşturduğundan rölövede yapılan ölçü hataları restorasyon projelerine yansımaktadır. Karşılaşılan ölçü hataları olduğunda uygulama safhasında tekrar rölöve alınması, eksik kısımların rölövesinin tamamlanması, bu çalışmaların büyük bir kısmının koruma bölge kurulu arşivinde güncellenmemesi anlamına gelmektedir. Ayrıca bu durum uygulama aşamasında artı bir maliyet getirilmekte ve zaman kaybına da sebep olmaktadır.

5.3.2 Restitüsyon ve restorasyon projesinden kaynaklanan sorunlar

Restitüsyon çalışmalarında genellikle rölöve altlık şeklinde kullanılarak hazırlanmaktadır. Rölövede yapının nitelikli dönem ekleri ve muhdes kısımları malzeme analizleri ve mimarlık sanat tarihi araştırmaları doğrultusunda tespit edilen yapı dönemlerinin ifade edildiği ve muhdeslerden arındırıldığı restitüsyon önerisi / önerileri çizilmektedir. Bazen yapıların kullanımından kaynaklı olarak özgün bölümler ve muhdes ekler algılanamamaktadır. Yapılarda raspa ve kısmi sondajlar yapılmadığından rölöve, restitüsyon önerileri ve restorasyon kararları etkilenmektedir. Sonuç olarak restitüsyon önerilerinde yapılan hatalar uygulama aşamasında, yapı soyulduktan sonra ortaya çıkabilmektedir.

Özellikle kalem işlerinde raspa çalışmalarının rölöve sırasında yapılamaması, restitüsyonlarda kalem işleri ve dönemlerinin analiz edilememesi ve restorasyon projesinde öneri yapılmaması anıt eser uygulama safhasını en çok uzatan sebeptir.

Restitüsyonda beklenen çalışmalar ülkemizdeki bölge koruma kurulları açısından değişiklik göstermektedir. Anıt eserlerde, rölöve safhasında hasar, dönem, malzeme analizleri, restorasyon safhasında ise müdahale analizleri İstanbul bölge kurullarında talep edilmektedir. Ancak restitüsyon kararları alınırken, bazı kurulların güvenilirlik paftası olarak adlandırdığı ve talep ettiği; bilgi belge, dönem analizleri, tipoloji ve yapıdaki izlerden oluşan çalışmaların istenmesi İstanbul kurullarında yaygın değildir.

Bu durum ülkemizde aynı bakanlık içerisinde farklı uygulamalar ile karşılaşmanın mümkün olduğunu göstermektedir.

Restitüsyon, restorasyon sırasında nitelikli çalışma yapılması, bu çalışmalara yeterli zaman ve maddi imkan sağlanması önemlidir. Nitelikli çalışmaların yapılması sağlanarak, uygulama safhalarındaki zaman kaybı ile maddi kayıplar engellenecek, koruma bölge kurullarında anıt eserlerin kısmi çalışmalarla sürekli onay süreçlerinde yer almasının da önüne geçilecektir.

5.4 Proje Eki Raporlardan Kaynaklanan Sorunlar

Hazırlanan projeler ile beraber iletilen rölöve raporlarında yapının mimari tanımının yapılması, fiziki durumunun, yapı analizinin, yapım tekniğinin ve taşıyıcı sisteminin tanımlanması, restitüsyon raporlarında dönem analizlerine dayanak olan bilgi ve belgelerin verilmesi, restorasyon projelerinde ise müdahalelere yönelik uygulamaların anlatılması ve 660 sayılı ilke kararına göre hazırlanması gerekmektedir.

660 sayılı ilke kararında, rölöve için fiziksel durumun değerlendirilmesi hakkında teknik raporunun iletilmesi, restorasyon projesi için de temel yaklaşımların ifade edildiği proje raporunun iletilmesinin zorunlu kılındığı görülmektedir. Bunun yanında iletilmesi zorunlu olmamakla birlikte dönem analizlerini ve benzer yapı tipolojilerini içeren sanat tarihi raporu ile yapıda kullanılan malzemelerin ve mevcut hasarların tespiti için, malzeme analiz ve konservasyon raporunun I. grup kültür varlığı anıt eserlerde zorunlu tutularak proje hazırlık safhasında hazırlanarak iletilmesi gerektiği düşünülmektedir.

5.4.1 Rölöve raporlarından kaynaklanan sorunlar

Genel olarak hazırlanan rölöve raporlarında taşınmazlara ilişkin sadece mekânların tanımlandığı, yapıların fiziki özeliklerine ilişkin ayrıntılı bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca sanat tarihi raporlarının rölöve aşamasında iletilmemesinden dolayı yapıların dönemine ilişkin yeterli veri sunulmadığı da bir gerçektir. Yapının iç kısmına iskele kurulamayışı ve sadece ulaşılabilir alanlarda araştırma raspaları yapılması nedeni ile sıva altında bulunan kalemişi ve benzeri tezyinat çoğu zaman ortaya çıkarılamadığı ve yapıdan yeterince numune alınamamasından dolayı, yapının rölöve raporunun yeterli veri içermediği de görülmektedir.

5.4.2 Restitüsyon raporlarından kaynaklanan sorunlar

Restitüsyon raporlarında genel olarak; eski haritalardan, arşivlerdeki fotoğraf ve belgelerden, araştırma raspalarından, malzeme raporlarından, rölöve sırasında yapılan tespitlerden yararlanılması gerekirken, tarihsel dokümantasyonun yeterli derecede kullanılmaması, yeteri kadar araştırma yapılamaması, yapıda yeterince raspa yapılmaması ve yapıdan yeterince malzeme numunesi alınamaması restitüsyon raporlarında eksikliklere sebep olmaktadır.

5.4.3 Restorasyon raporlarından kaynaklanan sorunlar

Projelendirme aşamasında yapıya fiziki müdahalede bulunulamaması, raspa yapılmaması, yeterince malzeme örneklerinin alınamaması sebebiyle dönemlerin tespit edilememesi sonucu rölöve ve restitüsyon raporlarının hatalarından kaynaklı sorunlar restitüsyon ve restorasyon kararlarının yanlış alınmasına sebep olabilmektedir. Daha sonra uygulama aşamasında yapılan araştırma raspaları ve malzeme analiz raporları sonucunda ortaya çıkan tezyinat ve yeni bulguların yeniden projelendirilmesi, uygulama aşamasında öngörülen imalatların değişikliği, ihya yöntemlerinin farklılığı neticesinde maddi masraflar artmakta ve zaman kaybına, taşınmaz kültür varlığının ihya sürecinin uzamasına sebep olmaktadır.

5.4.4 Malzeme analizi ve konservasyon raporlarından kaynaklanan sorunlar

Restorasyon uygulaması yapılacak anıt eserin özgün ve muhdes malzemelerinin ayrımını yapmak, mevcut malzemelerin özellikleri ile bozulma sebeplerini tespit etmek ve onarım aşamasında yapılacak müdahaleye karar verebilmek, taşıyıcı sistemdeki yapısal sorunları tespit edebilmek ve müdahale yöntemlerini belirleyebilmek için yapıdan yeterince malzeme örnekleri alınması ve alınan örneklerin bilimsel olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Yapıdan alınan numuneler laboratuvarlara gönderilmek sureti ile içerdiği malzeme cinsi, miktarı vb. özellikler belirlenmekte ve uygulama aşamasında kullanılacak harç, ahşap, taş gibi tüm malzemelerin niteliği tanımlanmaktadır.

Anıt eser gibi nitelikli olan korunması gerekli kültür varlıklarının (cami, kilise, saray medrese, hamam, gibi binalarla kale, köprü, çeşme, heykel vb.) uygulama aşamalarında ve yapımlarında kullanılan taş, tuğla, harç – sıva ve diğer orijinal malzemelerinin içerik ve niteliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu malzemelere

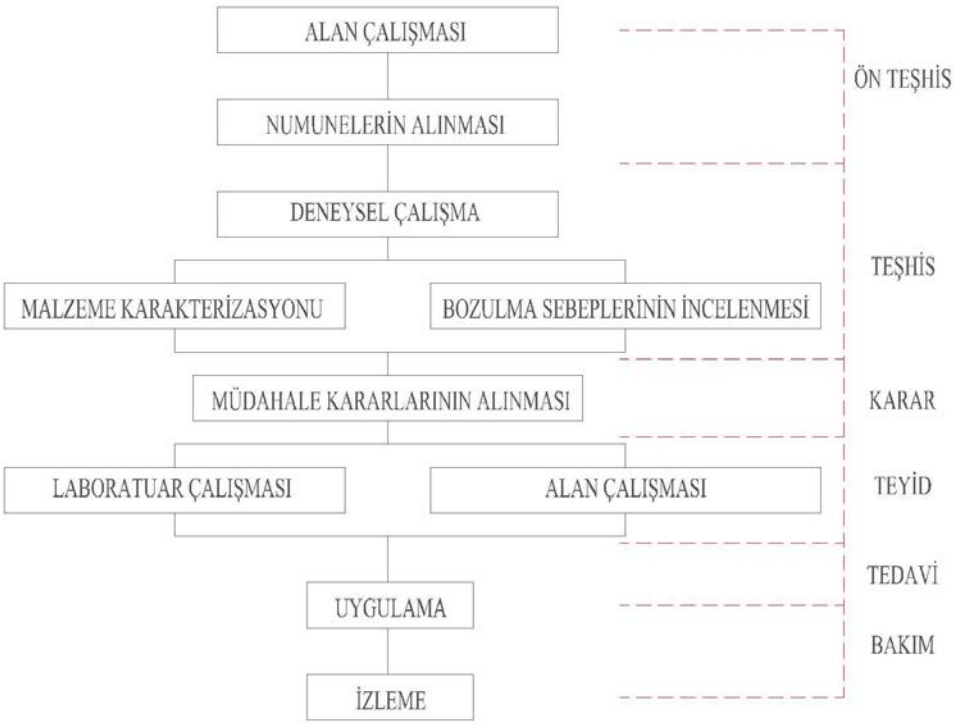
ilişkin problemlerinin kaynaklarının belirlenmesi, koruma ve onarım uygulamalarında kullanılacak onarım malzemelerinin seçimi, özgün malzemelerinin üretilmesi ve koruma yöntemlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu yöntemler ile belirlenecek ve kullanılacak olan malzemeler yapının sağlıklı bir şekilde ayakta kalabilmesi ve diğer malzemeler ile uygunluğunun sağlanması açısından önemlidir (Güleç, 2016, sy. 28).

Özellikle anıt eserlerde ilk aşama olarak kullanılan malzemelerin özellikleri bilimsel yaklaşımlar ile belirlenmelidir. İkinci aşama olarak ise bu malzemelerde görülen sorunların teşhis edilmesidir. Teşhis aşamasında yapılacak bilimsel inceleme ve analizler, uygulama aşamasında kullanılacak yöntemlere karar verilmesi ve yapıya uygun nitelikli malzemelerin seçimi için gereklidir. Seçilecek olan bu malzemelerde yapılacak analiz ve araştırmaların amacı, özgün ve nitelikli malzemelerin ve bu malzemelerin bir araya getirilerek oluşturulan yapım tekniklerinin de korunmasıdır (Dabanlı ve dig., 2017, sy. 34).

Proje aşamasında genellikle ilgili kurum ile yapılan sözleşmelerde malzeme analiz raporunun zorunlu olması fakat ekonomik sebeplerden analiz pursantajları numune sayısının sınırlı tutulması, rapor kalitesini kısıtlamaktadır. Bu kısıtlamalardan dolayı uygulama sırasında ek numuneler alınmakta, artı maliyet ve zaman kaybına sebep olmaktadır.

Geleneksel yapı malzemelerinin özelliklerini belirleyen en önemli aşama laboratuvar çalışmalarıdır. Saha / alan çalışması ile yapıdaki farklı dönem ve malzemeleri tanımlayacak konumlardan belirli miktarlarda ve yeterli sayıda numuneler alınmaktadır. Bu numuneler üzerinde yapılacak olan kimyevi, fiziki, mineralojik, petrografik ve biyolojik analizler sonucunda söz konusu malzemelerin nitelikleri belirlenebilmektedir. Laboratuvarda yapılan deneyler sonucunda malzemelerin bozulma sebepleri aydınlatılarak, malzemelerin korunması için ön teşhis ve teşhis safhaları tanımlanmaktadır. Teşhis aşamasında yapılan tespitler ışığında uygulama aşamasında kullanılacak yöntem ve malzemelere karar verilmekte, yapının malzeme ve teknik olarak özgünlüğünün korunabilmesi için bilimsel müdahale kararları alınabilmektedir. Alınan bu kararların yapıda uygulanabileceği gibi, karar sürecinin doğrulandığı teyid sürecine de ihtiyaç duyulabilmektedir. Sonuç olarak geleneksel yapı malzemelerinin korunmasına yönelik laboratuvar araştırmaları ve alanda yapılan çalışmaları sonucunda uygun malzeme ve yöntemin tedavi sürecini oluşturmaktadır. Tedavi sürecinden sonra ise yapının devamlılığını sürdürebilmesi için bakım ve izleme

sürecinin sürdürülebilir korumanın esasını teşkil etmektedir (**Şekil 5.1**) (Dabanlı ve dig., 2017, sy. 34).

Şekil 5.1 : Tarihi yapılarda malzeme koruma çalışmalarında izlenecek adımlar (Dabanlı ve dig., 2017, sy. 35).

5.4.5 Taşıyıcı sistem raporlarından kaynaklanan sorunlar

Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin ihalesi esnasında ihale kapsamında taşıyıcı sistem analizi ve müdahale yöntemine ilişkin teknik raporların hazırlanması da yer almaktadır. Ancak yapılarda raspa ve kısmi sondaj çalışmaları yapılmamasından ötürü derin çatlak ve hasarlar tam olarak algılanamamaktadır. Yapıyı kullananların bilinçsiz olarak çatlakları kapatmak amacıyla sıva ve boya yapması da yapısal kusurları gizlemektedir. Bu nedenlerden ötürü restorasyon proje onayları sırasında teslim edilen ve projelere altlık oluşturan taşıyıcı sistem raporları uygulama aşamasında çoğu zaman yenilenmektedir. Raporların tekrarlanması ek maliyete, zaman kaybına, restorasyon projelerinin yeniden çizilmesi, müdahale paftalarının değiştirilmesine, uygulamanın yönteminin ve ihale bedelinin değişmesine, yeniden onaya gidilmesi, konunun bilim kurulu ve koruma bölge kurullarında tekrar ele alınması, onay süreçleri eklenmesiyle uygulama sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Bu konu tecrübe gerektirdiğinden, ayrıca tecrübesiz kimseler tarafından hazırlanan raporlar sonucunda da benzer sorunlar yaşanmaktadır.

5.4.6 Sanat tarihi raporlarından kaynaklanan sorunlar

Anıt eserlerin rölöve, restitüsyon ve restorasyon ihaleleri kapsamında sanat tarihi raporları zorunlu olarak istenmektedir. Fakat ihale şartnamelerinde ilgili anıt eser dönemi ve yapı cinsine dair uzmanlık ve benzer konularda akademik çalışma yapmış olmak şartı aranmamaktadır. Güncel işleyişte proje ihalesini alan mimarlık firması tarafından sanat tarihi raporlarının hazırlandığı ve sanat tarihçisi unvanına sahip kişilerin imzası alınarak teslim edildiği tespit edilmektedir. Bu kapsamda yeterince bilgi ve belge, dönem örnekleri, yapının onarım hikayesi araştırılmadan hazırlanan sanat tarihi raporları yüzeysel kalmaktadır. Koruma kurulları tarafından bazı eserlerin proje onayları sırasında sanat tarihi raporları yetersiz bulunmakta ve projelerin onaylanmamasına neden olabilmekte veya eksik bilgiden dolayı yanlış kararlara sebep olabilmektedir.

5.5 Fiziki Çevreden Kaynaklanan Sorunlar

Anıt eserlerin onaylı koruma projelerinin uygulanması aşamasında doğa koşulları ve arazi şartlarından kaynaklanan sorunlar ile karşılaşılmaktadır.

5.5.1 Mobilizasyon ve şantiye kurulumu sırasında yaşanan sorunlar

Anıt eserlere ilişkin projelerinin hazırlanması safhasında şantiye birimlerinin tasarlanmaması, eserin ulaşım aksının yoğun olduğu bölgede yer alması, eserin koruma alanının belirli olmaması, uygulama aşamasına geçildiğinde şantiye kurulumunu olumsuz etkilemektedir. Özellikle alanı kısıtlı olan parsellerde şantiye birimlerinin (şantiye ofisi, ıslak hacim, atölye, mutfak, depo vb.) kurulumu ve birbiri ile olan bağlantıları düzgün bir işleyiş ile sağlanamamaktadır. Bazı durumlarda şantiye birimlerinin projeden kaynaklı olarak alan içerisinde yer değiştirmesi söz konusu olmakta, bu durumda anıt eser restorasyon uygulamasında verim ve süre açısından iş ve işlemlerin uzamasına sebep olmaktadır.

5.5.2 Depolama alanındaki yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar

Uygulama esnasında kullanılacak malzemelerin depolanması için yeterli alan bulunmaması sebebi ile malzemeler şantiye alanında ya depolanamamakta ya da gelişigüzel istif edilmektedir. Bu durum şantiyeye getirilen malzemelerin zarar görmesine sebep olabilmektedir. Ayrıca alan kısıtlılığından dolayı malzemelerin kısım

kısım şantiye alanına getirilmesi, eserin trafik yoğunluğunun olduğu bölgede yer alaması da maliyete artı bir yük getirmekte ve süreci uzatmaktadır.

5.5.3 Malzeme temin sorunları

Restorasyon aşamasında yapının estetik değeri, tarihi özellikleri, teknik ve malzeme özellikleri ile anıtın yasal statüsünün araştırılması ve bulgulara göre restorasyon çalışmalarına yön verilmesi gerekir. Uygun malzeme ve teknik kullanılmadan gerçekleştirilen müdahaleler, kötü onarımdan öteye geçememektedir. Özellikle anıtsal yapılarda restorasyonun başarısı uygun malzeme temini ile doğru orantılıdır. Onarımda kullanılamayacak kadar harap durumda olan malzemenin yerine, benzer nitelikte malzemeden aynı detay ve ebatta yapılması şeklinde uygulanmalıdır.

Özgün malzeme temini için yapıdan alınan malzeme numunelerinin laboratuvar ortamında çeşitli testlere tabi tutularak niteliğinin belirlenmesi, aynı nitelikte malzemenin temin edilmesi için uygun doğal taş ocaklarının araştırılması aynı nitelikte ahşap temini, aynı nitelikte tuğla yapan fabrikanın araştırılması, özgün sıvaya ulaşmak için laboratuvar sonuçlarından çıkan sıva karışımının aynı malzemeler ile uygun oranda karışım yapılarak benzer sıvaya ulaşılması mümkün olacaktır. Bütün bu araştırmalar yapılmadan anıt eserde yeni malzemelerin kullanımı mevcut malzeme ile uyum sağlayamamasına sebep olabilmektedir.

5.6 Nitelikli İş Gücü

2863 sayılı kanunun 5226 sayılı ek fıkrasında "bunlardan I. grup kapsamında olanların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin uygulama çalışmaları yapının özelliğine göre kalem işleri, ahşap, demir, taş işleri ve restorasyon konularında uzmanlaşmış kişilerce yapılır" ibaresi ilave edilmiştir. Fakat ülkemizde bu alanlarda uzmanlaşmış ara elemanların giderek azalması, sayıları az olan bu elemanların maddi yüklerinin müteahhide fazla gelmesinden kaynaklı olarak uygulama aşamasında yeterli nitelikte eleman kullanılmamaktadır.

İhale sistemindeki sorunlar ve fiyatın indirilmesi müteahhit firmaları ucuz eleman istihdam etmeye yöneltmektedir. Niteliksiz elemanların yapmış olduğu onarım uygulamalarında da pek çok aksaklık ve hatalar görülmektedir. Taş ve ahşap ustalarının günümüzde az olması ve yerlerine meslek liselerinde eleman yetiştirilmemesi temel bir sorundur. Meslek liselerinde restorasyona yönelik yardımcı

personel olarak yetiştirilmesi ön görülmüş restoratörlerin mimari çizim ve mimarlık eğitimine yönelmeleri de uygulamadaki iş gücü sorunlarından bir diğeridir.

5.7 İşlevden Kaynaklanan Sorunlar

Restorasyon projesi onayından sonra uygulama esnasında işlev değişikliğine karar verilmesi durumunda yeniden proje hazırlanması gerekmekte ve bunun için yeni proje ve uygulama ihalesi yapılmakta, ve böylece uygulamada zaman kaybı yaşanmaktadır.

5.8 Bilim Kurulları

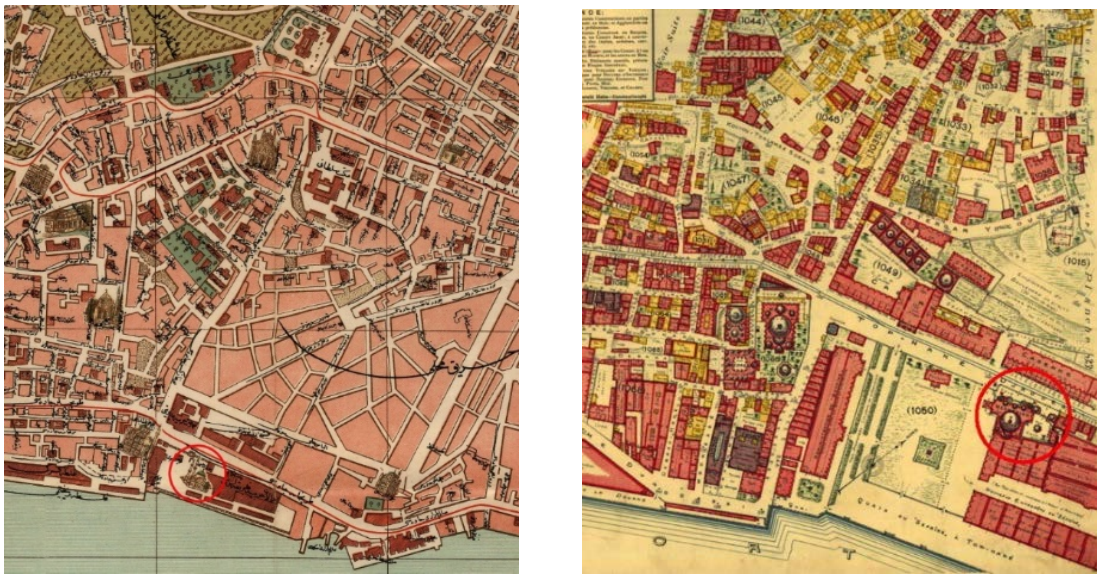
2863 sayılı kanun ve ilgili mevzuatlarda bilim kurulu tanımı yer almamakla birlikte koruma bölge kurulu kararları ile veya res'en ilgili kurumlarca anıt eserlerin uygulama aşamasında görev almak üzere bilim kurulları oluşturulmaktadır. Bilim kurullarının gerekliliği, kimlerden oluşacağı, hangi mercii tarafından yönetileceği ve çalışma usulleri konusu araştırılmaya muhtaçtır. Bilim kurulları anıt eser hakkındaki kritik kararlara müdahale edebildikleri halde, kanuni bir sorumlulukları bulunmamaktadır. Ayrıca bilim kurulu tarafından restorasyon projesi haricinde alınan kararların onay için koruma bölge kuruluna sunulmamasından dolayı ileriye dönük olarak sorunların oluşmasına neden olunmaktadır. Bu kanunda yetki ve sorumluluk sınırlarının belirli olmaması sebebiyle sorunların yaşanması muhtemeldir.

6. ANIT ESER RESTORASYON UYGULAMA ÖRNEĞİ

Bu bölümde anıt eserlerle ile ilgili daha önceki bölümlerde bahsedilen hususlar dikkate alınarak Nusretiye Camii'ndeki 2012 – 2017 yılları arasında yapılan restorasyon uygulamaları incelenmiştir. Bu kapsamda Nusretiye Camii'nin rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri, proje onay süreçleri, uygulama ihalesi ile uygulama safhaları irdelenmiştir. Söz konusu inceleme sırasında, proje safhası ve restorasyon uygulamasında yer alan kişilerle görüşülmüş ve ilgili resmi kurumların arşivleri taranmıştır.

6.1 Nusretiye Camii

Nusretiye Camii, Beyoğlu İlçesi, Kılıç Ali Paşa Mahallesi, 139 pafta, 2499 ada, 6 parselde, Meclis-i Mebusan Caddesi üzerinde yer almaktadır. Yapının yakın komşuluğunda inşa edildikleri yıllara göre sırasıyla; 4.-5. yy'a tarihlenen Roma dönemi hamamı olduğu düşünülen kalıntılar, İstanbul'un fethinden sonra kurulmuş ve çeşitli yapıların eklenmesiyle gelişmiş Tophane-i Âmire binaları, 16. yy'ın ünlü denizcilerinden Kılıç Ali Paşa'nın Mimar Sinan tasarımı olan (1580-1581) Kılıç Ali Paşa Külliyesi, I. Mahmud Dönemi'nde (1732) inşa edilmiş Tophane Meydan Çeşmesi ile 19.yy'ın ikinci yarısında Sultan Abdülmecid Dönemi'nde inşa edilmiş Tophane Saat Kulesi yer almaktadır. Yapı geçmişte Boğaziçi'nin tarihi kıyı hattında ve deniz kenarında tasarlanmış olmasına karşın, günümüze kadar dolgular yapılmasıyla bu niteliğini kaybetmiştir. Nusretiye Camii, Tophane semtinde yer aldığından halk arasında Tophane Camii olarak da bilinmektedir (İstanbul Ansiklopedisi, C.6, sy. 105) (**Şekil 6.1**).

Şekil 6.1 Necib Bey (1914-18) ve Pervititch (1927) Haritalarından Nusretiye Camii.

6.1.1 Tarihçe ve mimari

Nusretiye Camii, III. Selim tarafından yaptırılan ve 1823'teki Firuzağa yangınında yanan Tophane-i Amire Arabacılar Kışlası Camii yerine II. Mahmud tarafından yaptırılmıştır (İstanbul Ansiklopedisi, C.6, sy. 105). Caminin yapımına 1238 (Hicri) / 1823 (Miladi) yılında başlanmış ve 1241 - 1826 yılında tamamlanmış, açılışında büyük bir tören düzenlenmiştir, ardından Vak'a-i Hayriyye'nin patlak vermesiyle ayaklanan yeniçeri ocaklarının ortadan kaldırılması karşısında, padişah bu yeni camiye zafer anlamına gelen 'Nusretiye' adını vermiştir (Tuğlacı, 1981. s.47).

Şekil 6.2 1835 – 1836 yıllarında Nusretiye Camii, (John Frederick Lewis).

Nusretiye Camii, altyapı katı, zemin ve galeri katından meydana gelmektedir. Altyapı katı ibadet amacıyla değil, deniz kenarında inşa edilmiş caminin sağlam zemine

oturması amacıyla tasarlanmıştır. Yapının batısında hünkar mahfili, doğusunda ise müezzin mahfili yer almaktadır. Ayrıca camiye bitişik olarak muvakkithane ile avlusunda sebil ve şadırvan bulunmaktadır **(Şekil B.1)**.

Altyapı katına caminin son cemaat revakındaki ahşap merdivenlerden ve ayrıca dış mekanda hünkar kasrı giriş saçağının altından ulaşılmaktadır. Almaşık duvar örgüsüne sahip bodrum kat çapraz tonozlarla örtülüdür. Ayaklara oturan kemerleri birbirine bağlayan gergi demirleri yer almaktadır **(Şekil B.2)**.

Barok ve Rokoko ile Ampir üslupları arasında geçiş yapısı olduğu kabul edilen Nusretiye Camii'nin mimarının Krikor Balyan olduğu tahmin edilmektedir [29].

Yol seviyesinden 3.20 metre yükseklikte olan kare planlı harimin girişine, Marmara mermerinden yapılmış çift yönlü yelpaze şeklinde merdivenler ile ulaşılmaktadır. Kıble cephesinde bu dönem camilerinin karakteristiği olan çokgen çıkıntılı mihrap içeriden daire biçimlidir ve yarım kubbe ile örtülmüştür. Harimin doğu ve batısında yarı açık yan galeriler ve giriş tarafında yer alan galeriler çeşitli boyut ve biçimlerde çapraz tonozlarla örtülmüştür. Bu galerilerin önünde ise üç bölümlü ve kubbelerle örtülü son cemaat yeri bulunmaktadır. Harim ana kubbesi 14 m. çapında ve 8 m. yüksekliğindedir ve payandalar marifeti ile 4 ağırlık kulesine bağlanarak desteklenmiştir **(Şekil B.3)**.

Nusretiye Camii'nin kuzeybatı cephesi Meclis-i Mebusan caddesine, güneybatı ve doğu cepheleri avlu ve bahçeye, güneydoğu cephesi ise ilk inşa edildiğinde doğrudan denize, günümüzde ise Galataport projesi kapsamında inşa edilen binalara bakmaktadır.

Caminin ana giriş cephesi olan kuzeybatı cephesinde yelpaze şeklinde dönen merdivenler, son cemaat yeri, minarelerin ağırlık kuleleri ana caddeye bakmaktadır.

---

[29] Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde (1993) ve Pars Tuğlacı'nın "Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi" adlı kitabında Nusretiye Camii'nin mimari Kirkor Amira Balyan olarak belirtilmekte fakat Pof. Feridun Akozan'ın 1983 tarihli "Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi Adlı Kitap ve Gerçekler" isimli makalesinde caminin mimarının Kirkor Balyan olamayacağı, yapının 1823 yılında inşaatına başlandığı tarihte Kirkor Balyan'ın Nusretiye Camii'nin ve birçok yapının tadilat ve tamiratlarını yaptığı belirtilmektedir. Ayrıca Selman CAN (2014) Balyanların müteahhitliklerini yaptıkları birçok yapıda mimar olarak görüldüğünü belirtmekte ve Nusretiye Camii'nin yapım aşaması olan 1823 – 1826 yılları arasında caminin inşaatının başlamadan bir yıl önce ermeniler arasında çıkan ithilaflar nedeni ile Kayseri'ye sürgüne gönderildiğini ve birkaç yıl burada kaldığını yazmaktadır. Caminin planlarının 1822 yılında yapıldığı dikkate alınırsa bu sırada Kirkor Balyan'ın Kayseri'de sürgünde olduğunu ifade etmektedir.

Nusretiye Camii'nin hünkar ve müezzin mahfili dört cepheden de algılanabilmektedir. Yapının güneydoğu (mihrab) cephesi aynı zamanda barok saçaklı hünkar mahfilinin giriş cephesidir. Güneybatı cephesi yapının avlusuna bakmaktadır. Güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde dışa açık içe kapalı revaklar yer almaktadır. Güneybatı cephesinde hünkar mahfili, kuzeydoğu cephesine ise müezzin mahfili cephe vermektedir **(Şekil B.4, Şekil B.5, Şekil B.6)**.

6.1.2 Malzeme ve yapım tekniği

Nusretiye Camii'nin diğer selatin cami minarelerine göre daha narin olan ikişer şerefeli iki minaresi, kuzey cephesinin iki yanında, Hünkar Kasrı'nın ve müezzin mahfilinin köşelerinde yer almaktadır. Minareler 1826 yılında ana kubbesi kurulan mahyaların denizden görünmesini engellemesi nedeniyle alt şerefeye kadar sökülerek yeniden inşa edilmişlerdir. Küfeki taşından inşa edilen minarelerin kargir kısmı 48.57 m, alem tepesi ise 61.25 m yüksekliğindedir.

Yapının beden duvarları kesme küfekiden inşa edilmiştir. Son cemaat bölümü, doğu ve batı revaklar ile Hünkar Kasrı altında bulunan balkonların taşıyıcı sütun ve korkuluklarında Marmara mermeri kullanılmış ve zeminleri altıgen (şeşhane) tuğla ile kaplanmıştır. Cami iç mekânında küfeki taşlarının üstü 5 metre yüksekliğe kadar mermer kaplıdır ve pencere ile kapı söveleri de Marmara mermerinden yapılmıştır. Pencere aynaları da Marmara mermerinden oyma yöntemi ile yapılmış, barok motifler ile süslenmiştir.

Cami harim bölümü pencere korkulukları dövme demirden imal edilmiştir. Pim yerleri ile köşe kısımlarında pirinç ve bronz süslemeler mevcuttur. Hünkar Kasrı'nın pencere korkuluklarında ise dökme pirinç kullanılmıştır.

Hünkâr kasrı ile müezzin mahfilinin tam ortasında yer alan kadınlar mahfiline cami hariminde bulunan iki adet dar merdivenlerle çıkılmaktadır. Hünkâr mahfili ve başodanın olduğu kısım yapının batısında, vezirlere ait olduğu düşünülen bölüm (müezzin mahfili) ise yapının doğu kısmında bulunmaktadır. Hünkâr mahfili abanoz, armut ve meşe kerestesinden imal edilen baklava desenli filetolar arasına yerleştirilmiş pirinç şebekeler ile cami harimden ayrılmıştır. Hünkâr Mahfilinden başodaya büyükçe bir kabul salonundan geçilmektedir. Bu bölümler de barok üsluplu kalemişi bezemeler görülmektedir **(Şekil B.7)**. Hünkâr Kasrı ve müezzin mahfilinin ahşap çatıları kırma çatı tekniğinde inşa edilmiş olup üstleri kurşun kaplamalıdır **(Şekil B.8)**.

Başoda ’ya girildiğinde, tavan ve pencere üzerlerinde bulunan, ıhlamur ağacından üretilmiş ve altın varak ile kaplanmış 3 boyutlu ahşap süslemeler göze çarpmaktadır. Başodanın doğu cephesine bakan kısmında, ştucco sıva ile süslenmiş bir niş ve bu nişin altında çeşitli ağaçların birleşiminden üretilmiş bir marküteri dolap bulunmaktadır.

Hünkâr kasrına cami içerisinden giriş olduğu gibi, yapının dışından da dik merdivenli bir giriş mevcuttur. Hünkâr kasrı bölümlerinin taşıyıcılarının tamamı meşe malzemeden üretilmiş olup, sıvalı yüzeylerin tamamı bağdadi tekniğindedir.

1861 tarihinden önce yolun karşısında yer almakta iken Abdülaziz döneminde atlı tramvay çalışmaları sırasında Nusretiye Camii’nin yanına taşınan Muvakkithane ’ye avlu içerisinden ulaşılmaktadır (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C: 6, sy. 107). Yarım daire şeklinde bir plan şemasına sahip olan binanın cephelerinde pencereler arasında sütunlar vardır. Sütun ve pencerelerin üzerinde çiçek motifleri bulunmakta pencerelerin üzerinde dalgalı bezemeler, sütunların arasında ise kitabeler yer almaktadır.

Muvakkithane ile beraber aynı tarihte camii avlusuna taşınan sebilin cephesi mermer ile kaplanmıştır (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 6.cilt, sy. 107). Beş adet sütunun arasında oval pencereler yer almaktadır. Cephe süslemeleri muvakkithane yapısı ile benzerlik göstermektedir.

6.1.3 Geçmiş dönem onarımları

Nusretiye Cami inşa edildiği tarihten itibaren günümüze kadar 192 yıllık süreçte (1826-2018), Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde belirli aralıklarla ihtiyaçlara göre tadilat - tamirat, onarım görmüş olup bazı ilaveler yapılmıştır. Bu onarım ve müdahaleler aşağıdaki bölümde ele alınmıştır.

6.1.3.1 Osmanlı Dönemi onarımları

Caminin Osmanlı dönemi onarım süreci incelendiğinde yapıya önce şadırvan eklendiği, daha sonra tramvay inşası sebebiyle sebil ve muvakkithanesinin taşındığı, cami ve minarelerindeki ilk kaydedilen onarımın ise inşa edildikten 50 yıl sonra olduğu görülmektedir (Çizelge 6.1). 1876 yılındaki bu onarımdan sonra kısa aralıklarla onarımların devam ettiği, maliyetlerinin ise Başbakanlık Osmanlı arşiv kayıtlarından anlaşıldığına göre maliye hazinesi tarafından karşılandığı bilinmektedir (Tuğlacı, 1981, sy. 47).

Çizelge 6.1: Osmanlı Dönemindeki onarımlar

Tarih	Camide yapılan onarımlar	Kaynak
1826	Caminin iki şerefeli minarelerine kurulan mahyalar kubbeyi kapadığından minareler kısmen yıktırılarak daha yüksek olarak yeniden inşa edilmiştir.	Aslanapa, 2004, sy.51
1848-1849	Cami avlusuna şadırvan inşa edilmiş ve bir yıl sonra şadırvanın kubbesi onarılmış, kurşunları değiştirilmiştir.	Tuğlacı, 1981, sy.47
1861	Sultan Abdülaziz'in imar faaliyetleri sırasında Tophane'den atlı tramvay geçirilmesi ve yol genişletilmesi sebebiyle sebil ve muvakkithane yapıları yerlerinden sökülerek bugünkü yerlerine kısmen değişikliğe de uğrayarak taşınmıştır.	
1876	Minare ve caminin bazı kısımları onarılmıştır.	
1883	Caminin içinde ve dışında gerekli görülen yerler onarılmıştır.	
1892	Son cemaat yeri çerçeveleri demirden yapılarak yenilenmiştir.	
1896-1900	Cami kapsamlı bir onarım görmüştür.	
1904-1906	Cami ile birlikte medrese de onarılmıştır.	
1908	Caminin harap durumundaki meşrutası yeniden inşa edilmiştir.	

6.1.3.2 Cumhuriyet Dönemi onarımları

1955-1958 yılları onarımları

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde, 1950'li yıllarda İstanbul'da gerçekleştirilen imar hareketlerinin Nusretiye Camii'ni de etkilediği görülmektedir. Meclis-i Mebussan Caddesi'ndeki yol genişletme çalışmaları sırasında, camiyi çevreleyen avlu duvarı ve üzerinde yer alan parmaklıklar kaldırılmış (Şekil 6.3), üzerinde dökme demir parmaklığın bulunduğu alçak bir duvar yapılmıştır. Yine 1957'deki yol genişletme çalışmalarında camiinin yanında, Sultan II. Abdülhamid tarafından İtalyan mimar Raimondo D'Aronco'ya yaptırılan çeşme yerinden sökülerek Maçka parkına taşınmıştır (**Şekil 6.4**).

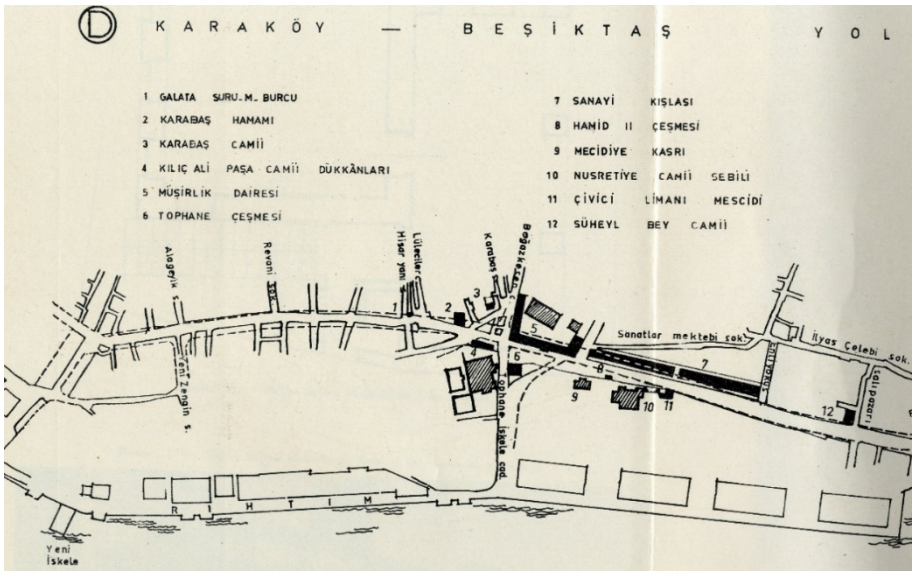

Şekil 6.3: 1950 yol genişletmelerinde kaldıılan demir parmaklıklar (1890, Abdullah Freres, 1930'lu yıllar Avunduk Mimarlık Arşivi).

Şekil 6.4: D'Aronco'ya ait çeşmenin açılışı – 1902 (II. Sultan Abdülhamit Albümü s: 354).

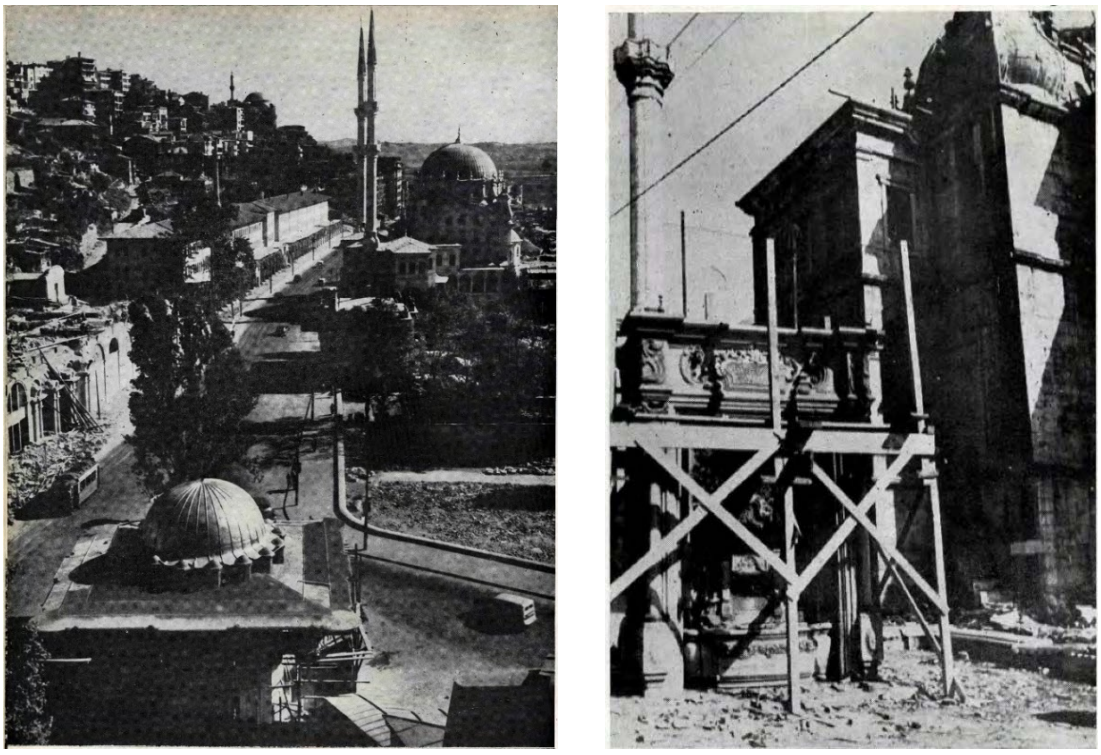
1958 yılındaki yol genişletmelerinden dolayı Nusretiye Camii'nde ve sebilin önüne basamak ilave edilmiş, cami avlusu daraltılmış ve alçak bir parapet ile çevrelenmiştir (Ünsal, 1968, sy. 49). Bu çalışma sırasında çeşitli yapılar etkilenmiştir (**Şekil 6.5**, Şekil 6.6 ve **Şekil 6.7**). 1950'li yıllarda İstanbul'un genelinde yapılan imar hareketlerinden dolayı Nusretiye Cami de zarar görmüştür. Çeşmesi taşınmış, demir parmaklıkları kaldırılmış ve yıkımlar esnasında yapının cephelerine zarar verilmiştir.

Şekil 6.5: Karaköy – Beşiktaş yol çalışmalarından etkilenen yapılar (Ünsal, sy. 12, 1968)

Şekil 6.6: 27.01.1957 tarihli Yeni Sabah Gazetesi (İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivi).

Şekil 6.7: Meclis-i Mebusan Caddesindeki 1957 yılı yol çalışmaları (İstanbul'un kitabı, sy.91).

İmar çalışmalarından sonra anıt eserin çevresi ile olan ilişkisi (**Şekil 6.8**) ve (**Şekil 6.9**) de görülmektedir.

Şekil 6.8: Meclis-i Mebusan caddesinde genişletme sonrası (Vakıflar Arşivi).

Şekil 6.9: Meclis-i Mebusan Caddesi (1958) (Hilmi Şahenk, Özen Mimarlık Arşivi).

1980 yılı onarımı

1980 yılında camide gerçekleştirilen onarımlara ilişkin İstanbul Ansiklopedisi'nde "basit kapsamlı bir onarım yapılmıştır" ifadesi kullanılmış olmakla birlikte yapılan araştırmalarda ve arşivlerde bu onarıma ait bilgi bulunamamıştır.

1990-1995 yılı onarımları

1990'lı yıllarda camide kapsamlı bir onarımın yapılması gerektiği, Vakıflar Genel Müdürlüğü raportörü tarafından hazırlanan rapordan anlaşılmaktadır. Bu raporda, camii üzerindeki kurşunlarda meydana gelen sorunlardan dolayı içerideki kalem işlerinin bozulduğu, son cemaat ve mahfil tavanlarındaki bağdadi sıvaların ve pencere mermer sövelerindeki altın varak ve yaldız işlerinin döküldüğü belirtilmiştir. Özgün parmaklıkların 1956 yılında yapılan istimlakta sökülerek emniyet açısından Kılıç Ali Paşa Camii'nin avlusundaki parmaklıkların yeni avlu duvarları üstüne takılması ve parmaklıkların kalıpla bütünlenmesinin yapılarak orijinal mimarisine döndürülmesi gerektiği belirtilmiştir **(Şekil C.1)**.

Bu talep doğrultusunda, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 7.11.1990 tarih ve 2251 sayılı kararı ile; parmaklıkların cami avlusu çevresinde fotoğraflarda görülen parmaklıklar gibi ve içerideki bezemelerin bozulmuş kısımların ise mevcut numunelerine göre yapılabileceğine karar verilmiştir **(Şekil C.2).** Fakat daha sonra uygulama aşamasında hazırlanan raporlar ve fotoğraflardan demir parmaklıkların izin alınmasına rağmen yapılmadığı görülmektedir.

1990 tarihli kurul kararına göre başlayan restorasyon esnasında Vakıflar Bölge Müdürlüğü raportörleri tarafından hazırlanan raporlarda **(Şekil C.3, Şekil C.4, Şekil C.5)** kubbe kasnağında ve ahşap doğramaların söküldüğü, kubbe kurşunlarının yenilendiği, kubbe kasnağındaki alemlerin altın varaklarının yapıldığı, cami içindeki ahşap döşemelerin sökülerek yerine beton yapıldığı, cephelerdeki kirli yonu taşı ve mermer yüzeylerin kimyevi malzeme ile temizlendiği, barok gölgeli kalem işi fleto çekildiği, ağırlık kulelerinin ahşap külah, ve kurşun kaplamalarının yenilendiği, mahfil katında daha önce yapılmış ilave ahşap kaplamaların sökülerek bağdadi sıva raspalarının yapıldığı belirtilmektedir.

Bu tadilatların günümüz koruma anlayışına uymadığı ve söz konusu niteliksiz onarımların yapıya zarar verdiği anlaşılmaktadır.

2004 yılı onarımları

23.06.2004 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan raporda Cami'nin mahfil kısımlarında rutubet nedeniyle bozulan ve bağlayıcı özelliğini kaybeden sıvaların onarılacağı çimentolu harç ile yapılmış sıvaların raspa edilerek horasan harcı uygulanacağı, kalem işlerinde mahfil odalarının tavanları da dahil olmak üzere bakım yapılacağı, kirlenen mermer ve söve yüzeylerinde temizlik yapılacağı, altın varak uygulamalarının tamamlanacağı, cami cephelerinin temizlenmesi gerektiği belirtilmiştir **(Şekil: C.6)**. Aynı raporda, kullanılmayan sebilin boş olmasından kaynaklı harap olabileceği ve işgal edilebileceği belirtilmiş, ayrıca yangın ve hırsızlık olaylarına karşın cami ihata duvarlarının yapılması gerektiği vurgulanmıştır. İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 14.4.2006 gün ve 187 sayılı kararı ile; sebilde yapılan izinsiz uygulamalardan dolayı suç duyurusunda bulunulmuş ve ihata duvarının projeleri talep edilmiştir.

Nusretiye Camii, yüz doksan yıllık süreç içerisinde çevresinde insan faktörü, doğa koşulları ile ve zamanın etkisiyle yıpranmaya uğramıştır. 1990-1995 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen tadilat ve tamirat çalışmalarından on sene sonra (2004 yılında) aynı kurum tarafından yapıda çimentolu harçlar tespit edilmiş ancak uygulamalarda aynı yöntemle devam edilmesi planlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 2010 yılına kadar taşınmaza ilişkin kapsamlı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerini hazırlatmadan uygulama yapması, uygulamaların raporlar doğrultusunda yürütülmesi, uygulamalarda bilimsel ve çağdaş restorasyon

tekniklerinden kısmen farklı yöntemlere başvurulması süreçteki eksiklikler arasında görülebilir.

6.1.4 2012 – 2017 yıllarındaki restorasyon uygulaması

1990'lı ve 2000'li yıllarda yapılan onarımlardan sonra, Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü tarafından Nusretiye Camii'nin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri 2009 yılında ihale edilmiş, çizilen projeler 2010 yılında İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. 2012 yılında ise restorasyon uygulamasının ihale edilmesi ile uygulama aşamasına geçilmiştir.

6.1.4.1 **Projenin hazırlanması sırasında yapının genel durumu**

Projelerin hazırlanmaya başlandığı dönemde yapının en büyük sorununun yüzey kirliliği olduğu görülmektedir. Özellikle giriş (kuzeybatı) cephesi ile muvakkithane (doğu) cepheleri kirliliğin en yoğun görüldüğü cephelerdir (**Şekil 6.10**) (**Şekil 6.11**) (**Şekil 6.12**) (**Şekil 6.13**) (**Şekil 6.14**). Diğer cephelerde ise kirlilik oranı daha az olmakla beraber yüzey aşınmaları ve çatlaklar görülmektedir.

Şekil 6.10: Caminin giriş (kuzeybatı) cephesi (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Şekil 6.11: Camiye bitişik konumda yer alan muvakkithane (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Şekil 6.12: Hünkar mahfili batı cephesi (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Şekil 6.13: Yan revaklar ve müezzin mahfeli cephesi (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Şekil 6.14: Baş oda altı sütun başlığı (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Minare kaidelerinin çatı ile birleştiği yerlerde ve minare gövdelerinde biyolojik oluşumlar, kuzeydoğu cephesinde yer alan revaklı kısımda 1992 onarımlarında yapıldığı tahmin edilen sıva ve badanalı yüzeyler görülmektedir (Şekil 6.15).

Şekil 6.15: Minare gövdeleri ve çatı ile birleştiği noktalardaki sorunlar (2012 / Kadıoğlu İnşaat)

Özellikle hünkâr mahfelinde yer alan başoda, salon kısmı ile başodanın altında yer alan hünkâr mahfeli giriş saçağının altından ulaşılan merdiven bölümünün ahşap konstrüksiyonun bozulduğu görülmektedir (**Şekil 6.16**) (**Şekil 6.17**).

Şekil 6.16: Yapının tavan ve duvarlarındaki bozulmalar (2012 / Kadıoğlu İnşaat)

Şekil 6.17: Hünkar mahfili baş oda duvarı arasındaki bozulmalar (2014 / Kadıoğlu İnşaat)

Caminin cümle kapısı 1990'lı yıllarda yangın geçirmiştir. Yangının etkisi ile kapının üstünde yer alan kitabe 'de karbon kirlilik gözlemlenmiştir (**Şekil 6.18**). Alt katta ise 1990 – 2000 yılları arasındaki vakıf onarımları sırasında tavanlarda sıva yapılmış ve zemine beton şap dökülmüştür. Bu onarımlardan dolayı bodrum katta nem sorunlarının görüldüğü, zemindeki çimentolu tabakadan dolayı yapının hava almasının engellediği ve önemli ölçüde tuz hareketlerinin meydana geldiği kaydedilmiştir (Avunduk Mimarlık, 2010, sy.3) (**Şekil 6.19**).

Şekil 6.18: Hünkar mahfili baş oda duvarı arasındaki bozulmalar (2014 / Kadıoğlu

Şekil 6.19: Bodrum katın son onarım öncesi durumu (2012 / Kadıoğlu İnşaat)

Pencere üst aynalarındaki kabartma mermer motiflerde yer yer hasar ve eksiklerin bulunduğu ve altın varaklı kısımlarda kısmen bozulma ve yüzey kirlilikleri görülmekteydi (**Şekil 6.20**). Harimin hünkâr locası alt kısmında köşe plastırlarının olduğu bölümde mermer kaplamanın yerinden sökülmüş olduğu da belgelerden anlaşılmaktadır (**Şekil 6.21**).

Şekil 6.20: Pencere aynalarındaki kabartma mermer motifler (2012 / Kadıoğlu İnşaat)

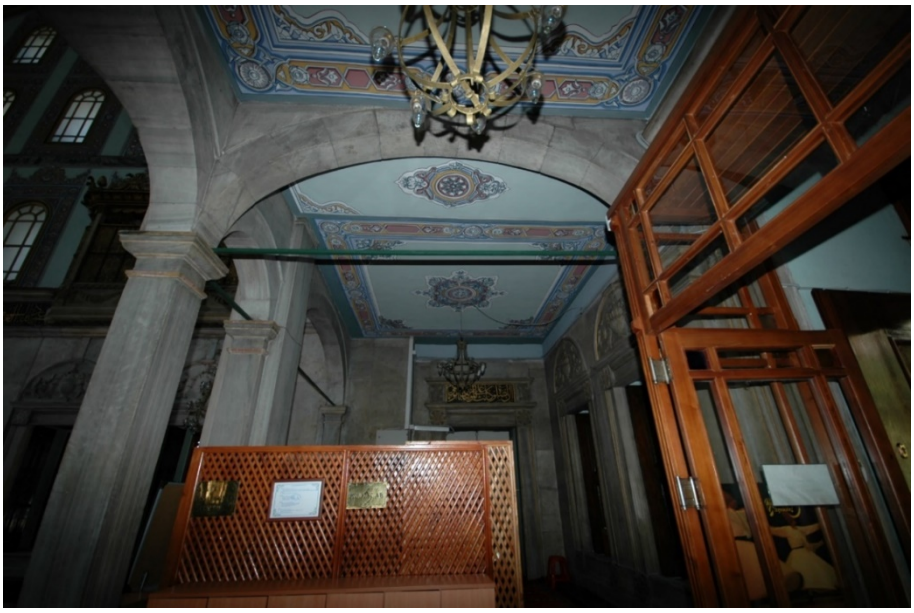

Şekil 6.21: Harimde köşe plastırlarında sökülen mermer yüzey (2012 / Kadıoğlu İnşaat)

Cami hariminde bölümünde müezzin odası ve ayakkabılık yapmak için kullanılan muhdes bölmelerin projesiz ve izin alınmadan yapıldığı belirtilmiştir (**Şekil 6.22**)(**Şekil 6.23**). Bu tür uygulamalara pek çok yapıda rastlanmaktadır.

Şekil 6.22: Harim bölümündeki muhdes bölme elemanları (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Şekil 6.23: Harim bölümünde yapılan muhdes ekler (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Galeri katındaki baş oda altında bulunan camekânlı odanın bütün ahşap elemanların (döşeme, tavan ve doğrama) özgün niteliğini kaybettiği, tavan sıvalarının döküldüğü duvarlarında çeşitli sıvaların yapıldığı anlaşılmaktadır.(**Şekil 6.24**) (**Şekil 6.25**)

Şekil 6.24: Baş oda altında yer alan camekanlı oda (2012 / Kadıoğlu İnşaat).

Şekil 6.25: Başoda altındaki camekânlı odanın iç mekânı (2012 / Kadıoğlu İnşaat)

6.1.4.2 Uygulamaya esas projeler

Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi;

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.07.1978 gün ve 10538 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen Nusretiye Cami'nin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü tarafından ihale usulü ile 2009 tarihinde hazırlatılmıştır[30].

Nusretiye Camii'nin Şubat 2010 tarihli rölöve raporunun yöntem ve çalışmalar bölümünde rölöve çalışmalarının ikisi yüksek altı mimar, beş restoratör, bir tezhip ressamı, bir sanat tarihçisi ve (bir jeodezi ve fotogrametri mühendisi, 2 adet saha teknikeri) üç kişilik ölçüm ekibi olmak üzere toplam onaltı kişilik bir ekip tarafından yürütüldüğü ifade edilmektedir **(Çizelge 6.2)**. Raporda yapı üzerindeki jeodezik ölçümlerde nokta okumaları ve yerel koordinatlara bağlantının lazer tarama cihazı ile yapıldığı, aletin kurulamadığı ve röper noktalarının taşınamadığı küçük iç mekanlar ile bodrum katta geleneksel yöntemlerle ölçümlerin yapıldığı, kapı, pencere ve mimari elemanlardaki profillerin profil tarağı ile alındığı belirtilmektedir.

[30] Yapının proje ihalesini kazanan mimar Acar AVUNDUK, 1977 yılında DGSA'den (günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) yüksek mimar ünvanı ile mezun olmuştur. 1978-1985 yılları arasında T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nde çalışmış, günümüzde serbest mimarlık yaptığı ofisinde koruma alanında projeler yapmaktadır.

Çizelge 6.2: Nusretiye Camii proje ölçüm ekibi

Meslek	Kişi Sayısı
Yüksek Mimar	İki (2)
Mimar	Dört (4)
Restoratör	Beş (5)
Tezhip ressamı	Bir (1)
Sanat tarihçisi	Bir (1)
Ölçüm ekibi	Üç (3)

Cami inşa edildiği tarihten günümüze kadar çeşitli onarımlar gördüğünden, ana yapıdaki onarımlar ile külliye yapıları ve çevre duvarlardaki değişiklikler nedeniyle yapıya ilişkin üç farklı dönem restitüsyon projesi önerilmiştir (Avunduk, 2010, sy. 2). I. dönem (1826 – 1860) ve II. dönem (1860 -1950) yılları arasında vaziyet planı ile sınırlı olarak, III. dönem restitüsyonu ise 1950'li yıllardaki değişimler dikkate alınarak hazırlanmış ve restorasyon projesine altlık oluşturmuştur.

İstanbul II numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivindeki kayıtlara göre restorasyon projesinin, rölöve, restitüsyon, taşıyıcı sistem raporu, zemin araştırma raporu, konservasyon raporu dikkate alınarak hazırlandığı anlaşılmaktadır. Kurulun 08.12.2010 tarih ve 4032 sayılı kararı ile; rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi onaylanmıştır. Aynı kararda caminin koruma grubu I olarak belirlenmiştir. 22.01.2001 tarih ve 680 sayılı ilke kararı gereğince mesleki denetim sorumluluğu müellif mimara verilmiş, ayrıca restorasyon ve konservasyon çalışmalarının konusunda uzman restoratör mimar, sanat tarihçisi, mimarlık tarihçisi, taşıyıcı sistem uzmanı denetiminde yapılmasına ve uygulamanın her aşamasında koruma kuruluna rapor verilmesine, kalem işleri yazılar ve diğer el sanatlarına ilişkin restorasyon uygulamalarının restorasyon uzmanları tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

Rölövenin 660 sayılı ilke kararına göre değerlendirilmesi;

660 sayılı ilke kararında en az iki kesit çizilmesi ifadesi yer almakla birlikte, Koruma Bölge Kurulu'nun gerekli gördüğü takdirde kesit sayısının artabileceğinden bahsedilmektedir. Nusretiye Cami onaylı rölövesinde, 660 sayılı ilke kararı gereği

birbirini dik kesen iki kesit yeterli görülür iken, müellifin idare ile sözleşmesi gereği ana yapıdan 4 adet kesit hazırlanmış olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte caminin restorasyon uygulaması açısından önemli olan bazı düzlemlerden hiç kesit alınmadığı görülmektedir. Caminin proje aşamasında alınan kesit yerleri ile yapıyı yeterince tanımlayabilmek için çizilmesi gereken kesit yerleri **(Şekil B.10, B.11)** belirtilmiştir. Mevcut kesitler ile; zemin katta Z04 nolu oda, hünkar mahfiline çıkan merdivenler, son cemaat bölümünden cami girişine bakan Z05 nolu revak, dışa açık olan revakların kısa kenarlarındaki duvarların görünümü, galeri katında baş oda, 110 ve 103 nolu salonlar, 109 ve 114 nolu odaların iç-dış cepheleri ifade edilmemiş durumdadır. Restorasyonda önerilecek müdahale biçimlerinin belirlenmesi için söz konusu mekânlardan geçirilecek kesitlerin ve sistem detaylarının da verilmesi gereklidir. Ayrıca rölövede hünkâr mahfili ve minarelerin yapıdan ayrı olarak verildiği ve yapı ile ilişkilendirilmediği görülmektedir. Söz konusu çizim ve ifade eksikliklerin rölöveyi takiben restitüsyon ve restorasyon projesine de yansıdığı anlaşılmaktadır.

Rölöve raporunda lazer tarama cihazları ile ölçüm yapıldığı, aletin kurulamadığı ve röper noktalarının taşınamadığı küçük iç mekanlar ile bodrum katta ise geleneksel yöntemlerle (lazermetre, çelik ve tahta metrelerle) ölçümlerin yapıldığı, kapı, pencere ve mimari elemanlardaki eğrisel profillerin dişli el tarağı ile ölçülerinin alındığı belirtilmektedir. Ancak, çoğu zaman idarelerin ilgilileri tarafından müelliflerin teslim ettikleri rölövenin ölçüleri kontrol edilmeden gönderilmekte ve kurul raportörleri tarafından yapılan ölçü kontrolleri ise geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Nusretiye Camii gibi anıt eserlerin yapı büyüklükleri ve tüm mekanlardaki pencere içlik ve dışlıklar, cepheleri, minare gövde ve petekleri, kalem işleri gibi detaylar dikkate alındığında raportörlerin geleneksel yöntemlerle tamamen kontrol yapması mümkün değildir. Ayrıca ölçülebilen alanlarda ölçü düzeltmeleri yaptırmaları rölövenin tümünün güvenilir olduğu anlamına da gelmemektedir.

Şubat 2010 tarihli KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Araştırma Laboratuvarı raporunda; malzeme analizi için hünkar mahfelinden yedi adet, doğu cephesinden bir adet, galeri çıkış duvarından bir adet, kuzeydoğu avlu döşemesinden bir adet olmak üzere toplam onbir adet örnek alındığı anaşılmaktadır. Bu onbir örnekten iki adeti ahşap, beşi sıva, biri kir, ikisi taş ve birde stucco olan örneklerin nereden alındığına ilişkin rölöve üzerinde bir veri bulunmadığı, dolayısı ile rapor ile onaylı rölövenin birbiri ile eşleştirmesinin yapılmadığı tespit edilmiştir. Proje ve uygulama aşamasında

yapıdan malzeme analizi için alınan örneklerin yerleri plan ve kesit çizimi üzerinde gösterilmiştir **(Şekil B.12, Şekil B.13, Şekil B.14)**.

Restitüsyo projesinin 660 sayılı ilke kararına göre değerlendirilmesi;

Nusretiye Camii'ne ait restitüsyon projesi incelendiğinde üç dönem restitüsyon önerildiği, I. dönem restitüsyonun 1826 – 1860 tarihleri ve II. Dönem restitüsyonun 1860 -1950 tarihleri III. Dönem restitüsyonun ise 1950'li yıllar dikkate alınarak hazırlandığı ancak I. ve II. Dönem restitüsyonlarının sadece vaziyet planı olarak verildiği anlaşılmaktadır.

Restitüsyon raporunda ise Nusretiye Camii ile yakın dönemde inşa edilen benzer dönem örneklerinin incelenmediği, dönem analizlerinin yapılmadığı, restitüsyon kararlarının geçmiş onarımlardaki veriler irdelenmeden alındığı görülmektedir. Bunun sonucunda uygulamada yapılacak bazı müdahalelerin restorasyon projesi aşamasında öngörülemediği ve uygulama safhasına devredildiği tespit edilmiştir.

Onaylı rölövede alt katta zemin döşemesi ile ilgili "yer yer yapılmış olan çimentolu şapın 1990'lı yıllardaki onarım sırasında döküldüğü düşünülmektedir" denilmiş ve döşeme kotu -5.50 m olarak gösterilmiştir. Restitüsyon projesinde ise raspa, dönem ve malzeme analizi yapılmaksızın döşeme kaplamasının kireç esaslı harç olarak belirtildiği ve döşeme kotu olarak rölövedeki çimentolu şap seviyesinin -5.50 m kabul edildiği görülmektedir. Restitüsyon çalışması sırasında, 660 sayılı ilke kararının esaslı onarım ilkeleri kapsamında yapılabilecek olan kısmi sökümün yapılmadığı ve raspa izni de istenmediği görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı alt kat döşemesi ile ilgili restitüsyon projesinin, restorasyon projesine altlık oluşturmakta yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Bir başka örnek olarak yarı açık bir mekan olan son cemaat mahallinin zemin kaplamaları gösterilebilir. Bu mekanda mevcut olan şeşhane tuğlaları, harim iç mekanının tümü için özgün döşeme olarak kabul edilmiştir. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teknik elemanlarının hazırlamış olduğu 1993 tarihli raporda **(Şekil C.3)** harimdeki ahşap döşeme kaplamasının değiştirildiği yerine beton döküldüğü, belirtilmiştir. Restitüsyon çalışmasında geçmişte yapılan bu uygulamaya dair bilgi dikkate alınmamış olduğundan harim için şeşhane tuğla kaplama önerilmiştir. Ancak uygulama aşamasında, zemin kaplaması söküldükten sonra özgün ahşap döşemenin ortaya çıkması sonucu bilim heyeti kararıyla zemin ahşap kaplama olarak

değiştirilmiştir. Bilim heyetinin aldığı karara göre şeşhane tuğlası yerine ahşap döşeme yapılmış ancak harimdeki bu durum restitüsyon projesinde revize edilmemiştir. Ayrıca bilim kurulu kararları koruma bölge kuruluna iletilmemiş olduğundan bu uygulamanın hangi gerekçe ile yapıldığı da anlaşılamayacaktır. Süreklilik ve yapı hafızasını oluşturmak açısından koruma kurulu dosyasındaki onaylı restitüsyonun revize edilerek yeni ulaşılan bulgularla düzeltilmiş restitüsyon projesinin arşive konulması gerekmektedir.

Nusretiye Camii'nin eski dönemlere ait fotoğrafları incelendiğinde yan revakların bir dönem dış cephelerinin de kapatıldığı görülebilmektedir (**Şekil 6.26**). Ancak restitüsyon projesinde revakların açık hali önerilmiştir. Revakların kapalı durumuna ilişkin yeterli belge bulunmasına ve restitüsyon raporunda bu belgelerin yer almasına rağmen dönem ekinin niteliği değerlendirilmemiş, ayrı bir dönem restitüsyonu yapılmamış ve ilgili koruma kurulu tarafından da bu dönemin ifade edildiği ayrı bir restitüsyon istenmemiştir.

Şekil 6.26: 1908 tarihli projesinin revakların kapalı olduğunu gösteren fotoğraf (VGM Arşivi)

Restorasyonunun 660 sayılı ilke kararına göre değerlendirilmesi;

Nusretiye Camii'ne ilişkin onaylanan restorasyon projesinin III. dönem restitüsyon projesi dikkate alınarak hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda önerilen

restorasyon projesinde çeşitli müdahale kararları alınmıştır (Çizelge 6.3) (Vakıflar İstanbul I. Bölge Arşivi).

Çizelge 6.3: Nusretiye Camii restorasyon projesi müdahale kararları

1	Cami ana yapısı, Hünkar Kasrı, Şadırvan, Sebil ve Muvakkithanenin yıpranan, bozulan ve çürüyen elemanlarının değiştirilmesi,
2	Yerinde olmayan alemlerin özgün malzeme ve detayına uygun yapılması,
3	Yapı beden duvarlarında oluşmuş yoğun kirliliğin temizlenmesi,
4	Özgün olmayan müdahale ve malzemelerden arındırılması,
5	Hünkar kasrı bölümünün güçlendirilmesi,
6	Minarelerin taşıyıcı durumunun uygulama aşamasında statik olarak tekrar gözden geçirilerek 2. şerefeye kadar sökümlerinin yapılıp yapılmayacağının kararının verilmesi,
7	Atıl durumda olan cami bahçesinin uygun bir çevre düzenlemesi ile aktif duruma getirilmesi,
8	Drenaj sistemi oluşturulması,
9	Özgünde bulunan döküm demir korkuluklarının yeniden inşa edilmesi,
10	Cami bodrum katında bulunan ve tramvay hattını besleyen trafonun yapıdan uzaklaştırılması,

Camiye ilişkin onaylı projelerde hünkar kasrı, galeriler ve müezzin mahfili bölümlerinden kesit geçirilmemesi restorasyon projesinde uygulanması önerilen restorasyon kararlarının plan bazında kalmasına neden olmuştur. Onaylı projelerde çizilmeyen kesitler uygulama aşamasında uygulamayı yapan firma tarafından çizdirilmiştir. Ancak çizilen bu kesitler koruma bölge kurulunun arşivinde de yer almamaktadır.

Onaylı restorasyon projesinde alt kata bir işlev verilmemiştir. Restorasyon uygulaması sürdüğü esnada alt katın müze olarak kullanılması önerilmiştir. Rölöve aşamasında yapının bodrum katının revakların olduğu bölgeden su aldığı fotoğraflanmış, rölöve raporunda rutubet ve nemden bahsedilmiş ancak yapının rutubet ve nem alma nedeni araştırılmamıştır. Ayrıca restorasyon projesinde de bu sorunu gidermeye yönelik bir çözüm önerisi de geliştirilmemiştir.

Restorasyon bilim kurulu üyesi mimar-sanat tarihçi Prof. Dr. Baha Tanman tarafından hazırlanan 27.02.2016 tarihli rapora dayanak caminin bodrum katında açılması kararlaştırılan müzenin sağlığı açısından uygulama aşamasında revakların kapatılması önerilmiştir. Uygulamayı yürüten müteahhit firma tarafından revaklara ilişkin hazırlanan dönem restitüsyonu ve restorasyonu, ilk restitüsyon onayından altı sene sonra önerilmiş ve kurulda revakların kapatılmasına karar verilmiştir.

Rölövede çizilmiş olan mevcut kalem işlerinin restitüsyon ve restorasyon projesinde de aynı şekilde verildiği görülmektedir. Restorasyon projesi üzerinde; “camide tüm

mekânlarda kısmi sıva raspası yapılacak, laboratuvar sonuçları doğrultusunda uygulama sırasında gerekli görülen yerlere (portland çimento sıvalı yerlere) özgün sıva yapılacaktır, gerekli yerlerde kalemişleri tamamlanacaktır" ve "son cemaat bezemeleri için özgün bezeme araştırması yapılacak, bulunan veriler doğrultusunda bezemeler tamamlanacak veya yenilenecektir" ifadeleri yer almaktadır. 660 sayılı ilke kararının esaslı onarım ilkeleri doğrultusunda, proje çalışmaları sırasında restitüsyon ve restorasyon kararlarına altlık oluşturacak şekilde raspa yapılabilmektedir. Paftadaki notlarda belirtildiği gibi, raspanın restorasyon uygulaması safhasına bırakılma nedeni raspa çalışmasının iskele kurulmasını gerektirmesi ve iskele kurulması ve işçilik bedelinin proje hazırlık aşamasında karşılanmamasından kaynaklanmaktadır.

Laboratuvarda çalışılacak malzeme adedi arttıkça analiz bedeli artmakta olduğundan, proje ihalesi safhasında numune alınacak kısımlar belirtilmediğinden, müellif en az miktarda örnek üzerinden ihale prosedürünü yerine getirmeye çalışmaktadır. Uygulama ihalesi keşfinde camide uygulanacak döşeme malzemesi, tavanlardaki kalem işi ve harç malzemeleri konusunda farklı malzemeler yer almaktadır. Restorasyon sürecinde, analiz ve ön hazırlık çalışmalarının eksikliği nedeniyle zaman kaybedilmekte, bazen uygulamaya ara verilmekte, malzeme değişikliği ve proje revizyonları yapılmakta, zorunlu keşif artışları yapılmaktadır.

6.1.4.3 **Uygulamanın yaptırılma şekli**

Nusretiye Camii'nin proje uygulaması Yüklenici[31] tarafından gerçekleştirilmiş 2012 / 2017 tarihleri arasında uygulaması tamamlanmıştır. Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü'nün 28.11.2012 tarih ve 903/6596 sayılı yazısı ile Nusretiye Camii'nin restorasyon uygulamasına 03.10.2012 tarihinde başlanıldığı ve bilim heyetinin[32] oluşturulduğu İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne iletilmiştir.

[31] Yapının uygulama ihalesinin kazanan Kadıoğlu isimli firmaya ait internet sitesinde 1950 yılından itibaren restorasyon sektöründe bulundukları, ikinci neslin şirket yönetiminde olduğu belirtilmektedir (Url – 19). Firmanın yakın dönemde yaptığı benzer işler olarak Nuruosmaniye Camisi restorasyon uygulaması (2011 – 2012), Humbarhane (Mihrişah Valide Sultan) Camii restorasyon uygulaması ve Küçük Mecidiyeköy Camii uygulaması gösterilmiştir.

[32] Nusretiye Camii için oluşturulan bilim heyetinde inşaat mühendisi Prof. Dr. Feridun ÇILI, Mimar Prof. Dr. Oğuz CEYLAN, Sanat Tarihçisi Prof. Dr. Baha TANMAN'ın yer almıştır.

Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü'nün 27.07.2016 tarih 642-48242/21062 yazısı ve proje müellifi mimarın 12.04.2016 tarihli dilekçesinden onaylı projeleri çizen mimarın tüm müelliflik haklarını Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğüne devrettiği anlaşılmaktadır.

Camide 2012 yılında başlayan restorasyon uygulamasından önce restorasyon projesi raporlarında da sıkça atıfta bulunulup eleştirilen 1992-2000 yılları arasında gerçekleştirilen onarımlardan bir kısmının günümüzde ihaleyi alan yüklenici firma tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Restorasyon uygulama yöntemleri, teknik imkânlar, malzemeler, ihaleyi veren kurumlardaki personel ve idarecilerin restorasyona bakış açıları 1990'lardan günümüze gelişmekle birlikte; aynı yüklenicinin aynı camide yaklaşık on yıl arayla iki kere uygulama yapması ilginç bir detay olarak görülmektedir. Eleştirilen bazı uygulamaları düzeltmek ve muhdeslerden arındırmak yine bu uygulamaları yapan firmanın görevi olmuştur.

6.1.4.4 **Yüklenicinin iş sıralaması**

Nusretiye Camii restorasyon uygulaması yüklenici tarafından 2017 aralık ayında bitirilmiştir. Uygulamanın iş sıralaması **(Çizelge 6.4)** de verilmiştir.

Çizelge 6.4: Nusretiye Camii 2012 – 2017 arası restorasyonu iş sıralaması

No	Yapılan İşler	Tarih: Ay/Yıl
1	Şantiye güvenliğinin sağlanması ve mobilizasyon işleri.	11/2012
2	İç mekânlar ve dış cephe iskelelerinin kurulması.	02/2013
3	Araştırma çalışmaları (belgeleme, sorun tespitleri, malzeme analizleri vb.).	04/2013
4	Minare platformlarının kurulumu, minare hasarlarının tespiti, minarelerin sökümü ve yeniden örülmesi.	06/2013-11/2015
5	Cami ve Hünkar Kasrı bölümlerinde niteliksiz ek ve onarımların kademeli olarak sökülmesi.	04/2012
6	Tezyinatlı yüzeylerde kalemişi araştırma raspaları ve çıkan tezyinatlara göre revize proje hazırlanması, hazırlanan kalemişi projelerinin koruma kurulu tarafından onaylanması.	05/2014– 06/2015
7	Hünkâr kasrı duvar ve döşeme karkaslarının güçlendirilmesi.	06.07.2013
8	Cami ana mekânının güçlendirilmesi.	06/2015-05/2016
9	Çatı karkas onarımları ve tüm kurşun kaplamalarının yenilenmesi.	04/08/2016
10	Bodrum kat duvarlarında taş ve tuğla onarımları.	04.05.2013
11	Tüm alanlarda horosan sıva imalatlarının yapımı.	01/2015-11/2015
12	Özgün ahşap elemanların konservasyonu.	02/2013-06/2017
13	Mermer ve küfeki taş satıhların yüzey temizlikleri ve onarımları.	08/2014-12/2015
14	Kurul onayı doğrultusunda raspa işlemlerinin tamamlanmasının ardından kalemişi ihyaları.	12/2015-06/2017
15	Ahşap doğramaların yenilenmesi.	03/2016-10/2016
16	Altın varaklı yüzeylerin ihyaları.	01/2017-08/2017
17	Muvakkithane, sebil ve şadırvan onarımları.	03/2016-10/2016
18	Yeni yapım wc için araştırma hafriyatları, beton vb. yeni yapı imalatları.	03/2017-08/2017
19	Yeni yapım döküm korkuluk imalatları.	03/2017-08/2017
20	Bodrum kat yükseltilmiş döşeme işlemleri.	03/2017-08/2017
21	Çevre düzenlemesi.	03/2017-08/2017
22	Tüm imalatlarla eş zamanlı olarak mekanik ve elektrik tesisat işlemleri.	11/2012-11/2017
23	Demobilizasyon işlemleri.	10.11.2017

6.1.4.5 **Proje ve uygulama ihale süreleri**

Nusretiye Cami'nin uygulamaya ilişkin projelerinin ihale edilmesi, ihale ve uygulama aşamasının süreleri **(Çizelge 6.5)** ve iş akış cetveli **(Şekil D.1)** de belirtilmiştir. Buna göre 30.06.2017 tarihinde bitmesi gereken restorasyonun uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlardan kaynaklı olarak uzamış olduğu, bu sorunların iş sıralamasında da değişiklikler meydana getirdiği yüklenici tarafından belirtilmiştir.

Çizelge 6.5: Projelendirme ve uygulama süreleri

Aşama	Açıklama	Aradaki geçen süre / Ay	Toplam Süre
Proje ihalesi	Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü tarafından 01.04.2009 tarihinde davetiye usulü ile açık ihaleye çıkarılmıştır.		
İhale sonucu	01.09.2009 tarihinde Avunduk Mimarlık'a ihale edilmiştir.	5	5
Proje yer teslimi	02.10.2009 tarihinde proje çizimleri için yer teslimi yapılmıştır.	1	6
Proje onayı	08.12.2010 tarihinde rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.	14	25
İlk uygulama ihalesi (açık ihale)	Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü tarafından restorasyon uygulama işi 13.08.2012 tarihinde ihaleye çıkarılmıştır.	20	45
İhale sonucu	İhale 15.09.2012 tarihinde sonuçlandırılmıştır.	1	46
İşin süresi ve sözleşme	İhaleyi kazanan firma ile ilgili idare 01.10.2012 sözleşme imzalamış ve iş bitim süresi 03.09.2014 olarak belirlenmiştir.	1	47
Yer teslimi	İhaleyi kazanan firma 03.10.2012 tarihinde taşınmazı Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü elemanlarından teslim almıştır.	-	
İşe başlangıç	Müteahhit firma 03.10.2012 tarihinde uygulama işine başlamıştır.	-	
İkinci uygulama ihalesi	Yapılan bir yıllık restorasyon uygulamasından sonra uygulama işine ayrılan paranın bitmesi sebebi ile iş tasfiye edilmiş ve 6 ay herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Nusretiye Camii tamamlama ve çevre düzenlemesi 2014-2015 yılı uygulama işi olarak 10.04.2014 tarihinde yeniden ihaleye çıkarılmıştır.	18	65
İşe 2. başlangıç	14.05.2014 tarihinde Kadıoğlu inşaat ile sözleşme imzalanmış ve 01.06.2014 tarihinde uygulama yeniden başlamıştır.	2	67
İşin süresi ve sözleşme	İkinci ihale iş bitim süresi 30.06.2017 olarak belirlenmiştir.	36	103
İşin bitimi	25.12.2017 tarihinde Nusretiye Camii uygulama işi sonlandırılmıştır.	6	109

6.1.5 Uygulama Sırasında Karşılaşılan Sorunlar

Restorasyon uygulaması aşamasında Nusretiye Cami'nin fiziki çevresinden, onaylı projelerin yetersizliğinden kaynaklı sorunlar ile cami içerisinde gerçekleştirilen raspa,

kısmi söküm işlemleri sonucunda ortaya çıkan yapısal sorunlar bu bölümde irdelenmiştir.

6.1.5.1 Fiziksel çevreden kaynaklı sorunlar

Nusretiye Camii'nin Meclis-i Mebusan Caddesi üzerinde yer alması, trafik yoğunluğunun olduğu aks üzerinde yer alması ve taşınmazın avlusunun kısıtlı olması uygulama aşamasında zaman ve maliyet açsından problemler oluşturmuştur.

Mobilizasyon ve şantiye kurulumu sırasında yaşanan sorunlar

Özellikle anıt eserler gibi büyük yapılarda onaylanan, uygulamaya yönelik restorasyon projelerinde şantiye binaları için alan düşünülmemekte ve tasarlanamamaktadır. Nusretiye Camii'nde avlunun dar olması, şantiye konteynırlarının kurulmasının düşünüldüğü alan içinde onaylı restorasyon projesinde hela projesinin yer alması sıkıntı yaratmıştır. Uygulamanın büyük bir bölümünde wc projelerinin ve mekanik odanın önerildiği alanda şantiye binaları yer almış, daha sonra hela projelerinin yapım aşamasında binalar yola taşınmıştır.

Malzeme temini ve nakliyeden kaynaklı sorunlar

Cami ve avlusunda yeterli depo alanı bulunamadığından uygulama aşamasında kullanılacak malzemeler büyük araç yerine küçük araçlar ile temin edilmiş olup bu durum maliyeti arttırmış ve işin süresini de uzatmıştır.

6.1.5.2 Projelerden kaynaklı sorunlar

Onaylı restorasyon projesinden farklı olarak uygulama aşamasında projelerin eksik, yetersiz olması ve proje aşamasında yapının her meslek dalında yeterince irdelenememesinden kaynaklı bazı değişiklikler yapılmıştır.

Onaylı projelerin yetersizliğinden kaynaklı sorunlar

Nusretiye Camii'ne ilişkin 08.12.2010 tarihinde onaylanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinden sonra 2012 yılında başlanan restorasyon uygulaması aşamasında uygulamada karşılaşılan sorunları çözmek için bilim heyeti kurulmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yeni veriler doğrultusunda, onaylı restorasyon projesinde yer almayan ya da öngörülemeyen konulara ilişkin kararlar alınmış, bu kararlar doğrultusunda hazırlanan projeler koruma kurulunun onayına

sunulmuş ve talep edilen uygulamalara ilişkin kararlar alınarak uygulamaya yansıtılmıştır.

2010 yılında rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile birlikte 17.05.2010 tarih ve 1542 sayılı raporu hazırlayan inşaat mühendisi[33] değerlendirmesinde; "hünkar mahfelindeki mekanlarda genel olarak onarım ihtiyacı mevcuttur. Üzerinde bağdadi türünden kaplama bulunan ahşap kemerin gözden geçirilmesi, mukavemet kaybına uğramış ahşap elemanlar var ise bunların yenilenmesi önerilir" ifadelerini kullanmıştır. İletilen projelerin onaylandığı koruma kurulu kararında mesleki denetim sorumluluğu hakkında müellif mimardan bahsedilmekte ve taşıyıcı sistem uzmanı denetiminde denmesine karşın, projeler ile iletilen caminin mevcut taşıyıcı sistem durumu, onarım ve güçlendirme önerileri hakkında teknik rapora ve müellifine atıfta bulunulmamış ve sorumluluk vermemiştir.

Uygulama aşamasında bilim kurulunda yer alan uzman[34] üyesi tarafından hünkâr kasrına ilişkin 2013 tarihli statik rapor düzenlenmiştir. Hazırlanan rapor Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü tarafından 03.04.2013 tarih ve 1008 sayılı rapor ve eki çizimler İstanbul II Numaralı Koruma Bölge Kuruluna iletilmiş, yapılan değerlendirmeler sonucunda 17.4.2013 tarih ve 1257 sayılı karar alınmıştır. Kararda; Nusretiye Camii'ne ilişkin onaylı restorasyon projesinin uygulaması sırasında açığa çıkan; Hünkar Kasrı'nın strüktür ve malzemelerine ait tespit, müdahale ve güçlendirme önerilerini içeren raporların uygun olduğuna, devam eden uygulamalar sırasında ortaya çıkabilecek yeni bulgular hakkında kurula bilgi verilmesine karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda yapılan uygulamalar **(Şekil D.2)** de ifade edilmiştir.

Onaylı projeler ile iletilen Nusretiye Cami'nin mevcut taşıyıcı sistem durumu, onarım ve güçlendirme önerileri hakkında teknik raporda (17.05.2010 tarih ve 1542 sayılı) "minarelerde zamanla bazı aşınmalar, yüzeyde dökülmeler ve kirlemeler meydana geldiği, girişin solunda bulunan minarede iki şerefe arasında ve birinci şerefenin altındaki gövde de bazı çatlaklar oluştuğu görülmektedir. Ayrıca, küfeki oyma taş elemanlardan oluşan minare şerefe korkuluklarının bazılarının yerinde olmadığı, mevcut olanların da çoğunda hasarlar meydana geldiği gözlenmiştir" denilmiş ve projede minareler ile ilgili müdahale kararlarında iletilen statik rapor doğrultusunda

[33] Prof. Dr. Kadir Güler, İTÜ inşaat fakültesi öğretim üyesi
[34] Prof. Dr. Feridun Çılı, İTÜ mimarlık fakültesi, emekli öğretim üyesi

gövdenin ikinci şerefe seviyesine kadar kontrol edilerek mühendis uzmanların görüşleri doğrultusunda gerekli görülürse sökülüp yeniden yapılacağı, külah kısmının ise tamamen sökülerek özgün malzeme ve teknik ile yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir. 03.10.2012 tarihinde başlayan uygulama sırasında oluşturulan bilim heyeti tarafından alınan kararda "batı minaresinin şerefeler arasındaki gövde kısmında 2 adet derin çatlak ve taşlarda çok sayıda lokal olarak patlamalar bulunduğundan batı minaresinin 1. şerefeye (alt şerefeye) kadar sökülmesine" karar verilmiş ve Koruma Bölge Kurulu'na Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü tarafından 02.07.2013 tarih 15219810/460 sayı ile ve eki fotoğraflar ile İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını koruma Bölge Kurulu tarafından değerlendirilmiş, 10.7.2013 tarih ve 1533 sayılı karar ile; "bilim kurulu kararları doğrultusunda batı minaresinin alt şerefeye kadar sökülmesine" karar verilmiştir. Minarelerdeki taşıyıcı ve malzeme bozulmalarının, yapım aşaması ve uygulama sonrası fotoğraflar (**Şekil D.3**) de belirtilmiştir.

Onaylı restorasyon projesi ve raporunda yapının yan revaklarında, kubbe kasnağında, harim pencerelerinde bulunan kuşaklamalar ve baş oda altında yer alan sütun başlıkları ile ilgili herhangi bir karar alınmamıştır. Onaylı proje ekindeki taşıyıcı sistem raporunda "camideki demir gergilerde ve pencere korkuluklarında genel olarak korozyon meydana geldiği, bu korozyon hasarlarının giderilmesinin gerektiği, bu amaçla tel fırça ile metal yüzeylerinde temizlik yapılmasının ve metal yüzeylerin üzerine korozyonu engelleyici yapı kimyasalı uygulanması gerektiğini" ifade edilmiş gergi demirlerin değiştirilmesi öngörülmemiştir. Onaylanan restorasyon projesinde de bu rapor dikkate alınarak gergi demirlerde temizlik yapılması, antipas koruyucu ile iki kat yağlı boya sürülmesi önerilmiştir. Restorasyon uygulama aşamasında harim, revaklar ve kasnak kısmında yer alan gergi demirlerine ilişkin bilim heyeti üyesi Prof. Dr. Feridun Çılı tarafından 2015 tarihinde hazırlanan taşıyıcı sisteminin mevcut durumu onarım ve güçlendirme önerileri hakkında teknik raporda;

cami beden duvarları +3.53, +8.76, +13.26, +15.88 kotlarında ve ana kubbe kasnağı içinde +21.44 kotunda özgün ve birer çift olmak üzere dövme demir gergilerin belirlendiği, bu gergilerde zaman içerisinde korozyon nedeniyle 5 cm'ye varan kesit kaybı olduğu belirtilmiş, yapının KD, GB, KB cephesi revaklarında tamamına yakınının mesnetlenme bölgesinde gergilerin korozyonundan kaynaklı, kılcal çatlak oluşumundan parçalanmaya kadar değişik düzeylerde bozulmalar tespit edildiği bildirilmiştir.

Revak kemerlerine ilişkin ise, KD, GB, KB cephesindeki kemerlerin tamamına yakının mesnet bölgesinde ve başoda altındaki sütun başlarında, gergilerin korozyonundan kaynaklanan, basit bir kılcal çatlak oluşumundan parçalanmaya kadar değişen değişik yüzeylerde bozulmalar ve bazı kemerlerde kemer mesnetlerine ek olarak sütun başlıklarında da çatlak oluşumu görüldüğü, gergilerin yapıya girdiği bölgelerde yoğun korozyon başlangıcı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tespitler ile koruma kuruluna sunulan rapor doğrultusunda, 15.4.2015 tarih ve 3317 sayılı karar ile, güçlendirme projesi uygun bulunmuştur. Uygulama aşamasında harim duvarlarında raporda belirtilen kotlarda, yan ve ön revaklarda ek demir gergiler yapılmış, baş oda sütun başlıkları değiştirilmiştir (**Şekil D.4, Şekil D.5**).

2010 yılında proje onayı aşamasında alınan kararda kalem işleri, yazılar ve diğer el sanatlarının restorasyon uzmanları tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Fakat ilgili kararda kalem işlerine ilişkin raspa, dönem analizi müellif tarafından iletilmemiş, ilgili koruma kurulu tarafından da istenmemiştir. Caminin uygulama aşaması devam ederken kalem işlerinde raspa çalışması yapılmış ve raspa sonrası çıkan bulgular rölöve, restitüsyon ve restorasyon çizimleri ile koruma kuruluna iletilmiştir. İletilen çizim ve rapor doğrultusunda 15.4.2015 tarih ve 3318 sayılı kararda, yapılan raspa çalışmaları sırasında ortaya çıkan bulgular doğrultusunda hazırlanan güncel kalem işi rölövesinin, desen detay rölövesinin, I. ve II. dönem kalem işi restitüsyon projesinin uygun olduğuna; raspa öncesi durumu gösteren kalem işi rölövesinin bilgi için arşivde muhafazasına; bilim kurulundan Prof. Dr. Baha Tanman'ın 10.11.2014 tarihli raporunda yer verilen bilgiler ve II. Abdülhamid Dönemi bezemelerinin kadınlar mahfilinde, altındaki mekanların tavanlarında, son cemaat yeri kubbelerinde ve hünkar mahfiline ait mekanların büyük bölümünde korunacağı da göz önünde bulundurularak restorasyon projesinin onaylanmasına, harim bölümünde, II. Abdülhamid Dönemine ait kalem işi örneklerinin, bezeme programlarının anlaşılmasına olanak sağlayacak şekilde ve bu programın getirdiği kısımlarda ve ölçülerde yer yer korunmasına; örnek olarak korunacak kısımlarına ilişkin detay çizimlerinin ve konu hakkında bilim kurulu raporunun kurula iletilmesine, uygulamanın kalem işi konusunda uzmanlaşmış kişilerce, İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve ilgili bilim kurulu denetiminde yapılması uygun bulunmuştur.

Alınan karar doğrultusunda son cemaat yeri kubbe ve kemerlerinde 1896 yılı kalem işlerinin altında herhangi bir veriye rastlanmadığından nitelikli dönem olarak kabul

edilmiş ve ihyaları yapılmıştır. Beden duvarlarında ise harim bölümündeki tezyinat dönemine işret eden ve raspa sonucu ortaya çıkan 1826 yılı kalem işlerinin ihya edildiği görülmektedir **(Şekil D.6)**.

Harim mekanında restorasyon uygulama aşamasında yapılan araştırma raspaları neticesinde 1896 ve 1950 yıllarında yapılan onarımlar kapsamında bezeme sisteminin değiştirildiği tespit edilmiştir. Araştırma raspasıyla 1826 yılına ait özgün dönem tezyinatlarına ulaşılmıştır **(Şekil D.7 ve Şekil D.8)**. Kadınlar mahfili kemerlerinde 1826, kubbe ve beden duvarlarında ise 1896 yılı kalem işleri açığa çıkarılmış ve koruma bölge kurulu kararı ile uygulanmıştır **(Şekil D.9)**. Müezzin mahfilinde salon ile odayı bağlayan mekan arasındaki küçük kubbe ve kapı kemerinde 1826, beden duvarında ise 1896 yılı kalem işleri açığa çıkarılmış ve uygulanmıştır **(Şekil D.10)**.

Caminin rölöve çizimleri yapılırken bodrum kat döşemesinde daha önceki yıllarda şap döküldüğü tespit edilmiştir. Fakat çizimler aşamasında kısmi söküm yapılmamış ve koruma bölge kurulundan raspa izni istenmemiştir. Rölövede yer alan mevcut döşeme kotu restitüsyon ve restorasyon projesine de aktarılmıştır. 2012 tarihinde başlanan restorasyon uygulama aşamasında bodrum katta özgün döşemeyi bulmak için yapılan çalışmalarda farklı dönemlerde üst üste dökülmüş 40 cm yüksekliğinde çimento esaslı beton-şap tespit edilmiş ve yapıdan uzaklaştırılmıştır. Onaylı projesinde herhangi bir işlev verilmeyen bodrum kata ilişkin uygulama devam ederken müze yapılması kararlaştırılmış, müteahhit firma tarafından hazırlanan proje Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 29.06.2015 tarih ve 18008 sayılı yazısı ile değerlendirilmesi için İstanbul II Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'na gönderilmiştir.

Ayrıca restorasyon uygulama aşaması devam ederken zemin ve bodrum kattaki revaklardan içeriye yağmur suyu girdiği ve bodrum katta döşemede problemler yarattığı tespit edilmiştir. Bu yapılan tespitler sonucunda ve bodrum katın müze projesi yapılmasına karar verildikten sonra 1850'li yıllarda çekilen fotoğraflar dikkate alınarak revaklara ilişkin restitüsyon önerisi sunulmuş ve bu bağlamda restorasyon projesi önerilmiştir. Bu projeler ilgili koruma kurulu tarafından değerlendirilmiş 24.6.2016 tarih ve 4577 sayılı karar ile; Nusretiye Camii revaklarının kapatılmasına ilişkin hazırlanan restitüsyon ve restorasyon projelerinin **(Şekil D.11)**, bodrum katta yapılması planlanan müze teşhir tanzim projesinin **(Şekil D.12)**, cami bahçesinde yer alan düzenlemelere ilişkin (wc, su deposu, trafo odası vb.) çevre düzenleme projesinin uygun olduğuna, şadırvan ve muvakkithanenin olduğu alanda yapılacak uygulamaların

arkeolog gözetiminde gerçekleştirilerek sonucundan kurula bilgi verilmesine, uygulama esnasında her türlü güvenlik önleminin ilgilisi ve belediyesince alınmasına karar verilmiştir.

2010 tarihinde onaylanan restorasyon projesinde harim döşemesinin şeşhane petek tuğla önerildiği görülmektedir. Onaylı proje üzerinde de "halılar ve ahşap parke döşeme kaldırılarak özgün altıgen petek tuğla döşeme yapılarak üzerine ısıtıcı şilte ve halı konacaktır" ifadesi yer almaktadır. Uygulama aşamasında ise muhdes şap döşeme kaldırıldığında özgün döşemenin ahşap karkas üzerine ahşap kaplama olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu tespit çalışması sonrasında bilim heyeti ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından alınan karar sonucunda harim içi döşeme kaplaması onaylı restorasyon projesinde önerildiği üzere şeşhane petek tuğla yerine ahşap olarak uygulanmıştır **(Şekil D.13)**. Alınan bu karar ve yapılan uygulama koruma bölge kurulunun bilgisi dışında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1990'lı yıllarda yapılan ve taşınmazda gerçekleştirilen uygulamaların anlatıldığı raportör raporunda, yapıdaki ahşap döşemenin söküldüğü ve şap yapıldığı belirtilmiş olmasına rağmen son cemaat döşemesinde yer alan şeşhane petek tuğlalar özgün kabul edilip restorasyon projesinde önerilmiştir. Bu durum proje aşamasında elde edilen verilerin tam olarak kullanılmadığını göstermektedir.

08.12.2010 tarih ve 4032 sayılı karar ile onaylanan restorasyon projesinin restorasyon notları bölümünde, proje eki olarak iletilen hasar analiz paftalarında ve restorasyon müdahalelerine ilişkin iletilen raporda kuzeybatı cephesinde, kadınlar mahfili kubbe altı silmelerinde, güneydoğu cephesinde çokgen planlı mihrap nişinin kubbesi ve kubbe altı kat silmesi hizasında, kuzeydoğu ve güneybatı cephelerinde harim duvarında aydınlatma pencerelerinin altında kurşun etek kısmının üstünde bulunan çimentolu onarımların "Çimentolu sıva kullanılarak yapılmış onarımlar yapıdan uzaklaştırılacaktır" önerisi getirilmiştir. Fakat uygulama aşamasında yukarıda bahsedilen cephelerde sıva olarak kullanılan malzemelerin çimento esaslı imitasyon malzemeler olduğu tespit edilmiş, bilim heyeti toplantılarında imitasyon olarak tespit edilen malzemelerin özgün malzemeler ile değiştirilmesi kararlaştırılmış ve restorasyon aşamasında uygulanmıştır **(Şekil D.14)**.

Mekanik ve elektrik projeleri

Anıt eserlerde mekanik ve elektrik projeleri proje ihale kapsamında çizilmektedir. Ancak çoğu zaman ilgili idareler tarafından kurullarda elektrik / makine mühendisi vb. meslek dallarından kurul üyesi bulunmadığı düşüncesiyle tesisat projeleri koruma kurullarına iletilmemektedir. Nusretiye Camii'nin mekanik ve elektrik projelerinin 2010 yılı ihale kapsamında çizildiği ancak projelerin uygulama aşamasında değişen veriler doğrultusunda yeniden revize edildiği anlaşılmıştır. Bu kapsamda harim bölümünde onaylı restorasyon projesinden faklı olarak döşeme kaplamasının ahşap olarak değiştirildiği, döşemelerin arasından ve kenarından saç levha içerisinde tesisat geçirildiği (**Şekil 6.27**) ancak yapıda uygulanan bu müdahalenin onaylı projelerinin bulunmamasından dolayı koruma kurulunun bilgisi dışında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 6.27: Harim bölümünde yapılan tesisatlar

6.1.5.3 Malzeme analizi ve konservasyon raporlarından kaynaklı sorunlar

Şubat 2010 tarihinde restorasyon projesi ile birlikte iletilen malzeme raporundan Nusretiye Camii'nden onbir adet numune alındığı tespit edilmiştir. Alınan bu örneklerin dokuz tanesinin galeri katı, hünkâr mahfili, iki tanesinin ise zemin katta avlu ile revak cephesinden alındığı görülmektedir. Bodrum kattan ise malzeme alınmadığı anlaşılmaktadır. Nusretiye Camii gibi büyük bir anıt eserde proje aşamasında onbir adet numune ile belirlenen müdahale yöntemlerinin eksik kaldığı, bazı müdahale kararlarının yeterli olmadığı uygulama aşamasında anlaşılmıştır. Proje

aşamasında alınan numunelerin yeterli olmaması, uygulama aşamasında müdahale kararlarında yetersiz kalması sebebiyle camiden otuzdört adet malzeme alındığı görülmektedir (**Şekil D.12, Şekil D.13, Şekil D.14**).

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, tez kapsamında ayrıntılı olarak irdelenen anıt eserlerin koruma projelerinin hazırlanması ve uygulanması esnasında karşılaşılan sorunlara ilişkin ulaşılan sonuçlara ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilere yer verilmiştir.

7.1 Sorunlar

Çalışma kapsamında koruma projelerinin hazırlanması ve uygulanması aşamasında yaşanılan sorunlar incelenmiş, yaşanan problemler anlatılmıştır. Bu bölümde irdelenen problemler koruma mevzuatı, kurumlar ve uygulamaya ilişkin sorunlar olarak üç ana başlıkta gruplandırılmıştır.

7.1.1 Koruma mevzuatından kaynaklanan sorunlar

- Uluslararası mevzuatta yer almasına rağmen; ulusal mevzuatta "anıt eser" kavramına henüz yer verilmemiştir.
- Koruma mevzuatında (2863 sayılı Kanun ve 660 sayılı ilke kararı) koruma projelerinin yapımına ilişkin hükümler olmasına karşın uygulamaya ve müdahale yöntemlerine ilişkin hususlar yeterince yer almamaktadır.
- Koruma Yüksek Kurulu tarafından belirlenen ilke kararları cari koruma mevzuatı ile çelişkili olabilmektedir. Bu kapsamda ilke kararlarının mevzuat hiyerarşisindeki yeride tartışmalıdır.
- 660 sayılı ilke kararı ile I ve II olarak belirlenen yapı grupları eserlerin özellikleri ve yapılması gerekli müdahaleler göz önünde bulundurulduğunda yetersiz kalmaktadır.
- 660 sayılı ilke kararları ve koruma mevzuatı kapsamında koruma kurullarına iletilmesi zorunlu olmasına rağmen taşıyıcı sistem, mekanik ve elektrik projeleri çoğu zaman sunulmamaktadır.

- İlke kararlarına göre yetersiz olan bazı projelerin koruma kurullarında görüşülüp onaylandığına rastlanmaktadır.
- Koruma mevzuatında anıt eserlerin nakil işlemlerinin ne zaman ve ne şekilde yapılabileceğine ilişkin açıklayıcı bir hüküm bulunmamaktadır.
- Mevzuatta anıt eserlere ilişkin önerilen işlev değişikliği ile ilgili herhangi bir madde yer almamaktadır.
- İlke kararları ile proje müellifince gerçekleştirilmesi istenen mesleki denetim sorumluluğunun, uygulama aşamasında ilgili idareler tarafından yürütülmesi projenin sürekliliği açısından teknik ve hukuki sorunlara yol açmaktadır.
- Mülkiyeti tahsisli olan anıt eserlere ilişkin gerçekleştirilen restorasyon çalışmasında denetim karmaşası yaşanmaktadır.
- Kurumlar tarafından yapılan ihalelerde, ihale yöntemi ve ihale mevzuatı açısından dil birliği bulunmamakta, kamu ihale mevzuatının ve yöntemlerinin anıt eser projelerinin yeterli düzeyde hazırlanmasını sağlayacak teknik altyapı ve bütçeyi içermemesi nedeniyle bazen nitelikli projeler elde edilememekte, projelerin yetersiz olması ise uygulama aşamasında sorunlara sebep olabilmektedir.
- Anıt eserlerdeki restorasyon uygulamaları sırasında ilgili idarelerce oluşturulan bilim kurullarının koruma mevzuatında kanuni dayanağı bulunmamaktadır.
- Koruma mevzuatında koruma kurullarının uygulama aşamasına aktif olarak katılmasını sağlayacak bir madde yer almamaktadır.
- Koruma mevzuatında koruma bölge kurulunu oluşturacak üyelerin meslekleri belirlenmiş olmakla birlikte, mesleklerinde uzmanlaşmış ve bilimsel çalışmalar yapmış olmak şartları aranmamaktadır.
- koruma mevzuatı anıt esere verilen zararlara yönelik gerekli cezai ve caydırıcılık açısından yetersiz kalmaktadır.

7.1.2 Kurumlara ilişkin sorunlar

- Anıt eserlere ilişkin tescil ve envanter çalışmaları halen tamamlanmamış, koruma kurullarında dijital arşiv sistemine geçilmemiştir. Bu durum veri kayıplarına yol açmaktadır.

- Kurumların arşivleri arasındaki entegrasyonun sağlanamaması bilgi ve belgelerin doğruluğunun sorgulanmasını zorlaştırmakta ve ilgililerin ihtiyaç duyduğu verilere ulaşmasında zaman kaybına yol açmaktadır.
- Bazı koruma kurullarının kendilerine ait binalarının olmaması ve belirli aralıklarla taşınma işlemleri, yetki alanı değişiklikleri işleyişte aksaklıklara ve veri kayıplarına sebep olmaktadır.
- Koruma kurullarında çalışan uzmanların iş yükünün fazla, zamanın kısıtlı olması projelerin yeterince incelenememesine ve mevzuattaki yetkilerini tam olarak kullanamamasına sebep olmaktadır.
- Koruma kurullarına yapılan siyasi ve idari baskılar eksik ve hatalı projelerin onaylanmasına sebep olabilmektedir.
- Koruma kurulları uygulama sürecine aktif olarak katılamamakta bu sebeple uygulama sürecinde verilmesi gereken kararlar zamanında yönlendirilememekte ve uygulamada ortaya çıkan veriler sistemli olarak kayıt altına alınamamaktadır.
- Koruma kurullarında görev yapan kurul üyeleri ve personelin yeterli eğitim ve deneyime sahip olmaması koruma projelerinin onay sürecinde aksaklıklara ve yanlış kararlara sebep olabilmektedir.
- İlgili kamu kurumlarından kurula sevk edilen projelerin ön kontrolleri yapılmadan projelendirilmesi onay sürecinin uzamasına sebep olabilmektedir.
- Kurumlar bünyesinde restorasyon uygulamalarını denetlemekle görevli teknik personelin yeterli deneyime sahip olmaması, proje ve uygulama sürecinde geri dönülemez hatalara sebep olmaktadır.
- Koruma kurullarında mühendis (inşaat, makine ve elektrik) üyelerin bulunmaması anıt eserlerde bu konularda yapılacak müdahalelerin değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.
- Koruma kurulunda görevli uzmanların anıt eserlere ilişkin iletilen ve modern yöntemlerle gerçekleştirilen rölöve ölçümlerinin kontrollerinin geleneksel yöntemler ile yapılması ölçü ve teknik açıdan problemler yaratabilmekte, bu durum projelerin hatalı onaylanmasına neden olmaktadır.

- Anıt eserlerdeki restorasyon uygulaması sırasında oluşturulan bilim kurulları ile koruma kurulları arasında yetki karmaşası olabilmektedir.

7.1.3 Proje ve uygulama aşamasına ilişkin sorunlar

- Anıt eser koruma projelerinin hazırlanmasına ve restorasyon uygulamalarına ait ihalelerde belirlenen kriterler nitelikli yükleniciler için yeterli olamamaktadır.
- Anıt eserlere özgü proje hazırlama ve uygulama usullerini düzenleyen mevzuatın ve ihale yöntemlerinin bulunmaması bu eserlere gereken ehemmiyet ve hassasiyetin verilmesini zorlaştırmaktadır.
- İhale yönteminde fiyat indirimi yapılması, koruma projesi ve uygulama kalitesinin olumsuz yönde etkilemektedir.
- Uygulama şartnamesinde yer alan pozların güncellenmemesi kalitesiz malzemelerin kullanılmasına sebep olmaktadır.
- Proje aşamasında anıt eserin kullanımda olması ve çeşitli sebeplerden ötürü iskele gibi teknik donanımların kurulamaması, kısmi sondaj ve raspa çalışması yapılamaması sebebi ile belgeleme ve araştırma çalışmaları eksik kalmaktadır. Bu durum proje, malzeme ve taşıyıcı sistem raporlarının kalitesini olumsuz yönde etkilemekte ve bozulma sebeplerinin anlaşılamamasına, restorasyon kararlarının eksik alınmasına, müdahale yöntemlerinin yeterli bir şekilde belirlenememesine sebep olmaktadır.
- Rölöve aşamasında hazırlanan raporların anıt eserin fiziki özelliklerini yeterince ifade etmediği görülmektedir.
- Kısıtlı zaman ve bütçe ile hazırlanan koruma projeleri, uygulama çalışmalarında yetersiz kalmakta, bu projelerle başlanan uygulama çalışmaları sırasında koruma projeleri yeniden yapılmakta bu durum da maddi kayıplara, zaman kaybına ve hatta anıt eserin zarar görmesine neden olmaktadır.
- Proje kapsamında yapılması gerekli kazıların ihale şartnamesinde yer almaması koruma projelerinin uygulama aşamasında tekrarlanmasına sebep olabilmektedir.

- Anıt eserin restitüsyon çizimleri hazırlanırken dönem örneklerinin incelenmemesi uygulama aşamasında yapılacak müdahalelerin öngörülememesine sebep olabilmektedir.
- Restorasyon uygulaması sırasında tespit edilen değişikliklere ilişkin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri çoğu zaman revize edilmemekte, bu durum da hatalı ve eksik projelerin arşivlerde yer almasına sebep olmaktadır.
- Restorasyon uygulaması aşamasında ilgili kurumlar tarafından kurulan bilim kurulunun aldığı bazı kararlar koruma kurullarına iletilmediğinden kayıt ve belge kaybı yaşanabilmektedir.
- Proje aşamasında belirlenemeyen işlev değişiklikleri uygulama aşamasında zaman kaybı ve maddi kayıplara sebep olabilmektedir.
- Anıt eserlerin yoğun ulaşım akslarında kalması, şantiye birimlerinin bağlantıları ve mobilizasyonu açısından problem yaratabilmektedir.
- Günümüzde geleneksel yapı malzemelerinin uygun nitelikle üretilmemesi ya da sınırlı olması (doğal taşlar, tarihi ocaklardaki rezervlerin tükenmesi, yeni ocakların açılması için araştırma yapılmaması, devletin özel sektörü maddi olarak desteklememesi, malzemelerin uluslararası standartlara uygun olmaması) uygulamada sorun yaratmaktadır.
- Ülkemizdeki ara elemanların, geleneksel zanaatları bilen ustaların azlığı, yeni ustaların yetiştirilememesi uygulama aşamasında kaliteli eleman eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Anıt eserleri kiralayan şahıs ya da şirketler tarafından izinsiz olarak yapılan muhdes ekler yapılara zarar vermektedir.

7.2 Öneriler

Bu bölümde yukarıda tespiti yapılan sorunlara ilişkin çözüm önerileri, koruma mevzuatı, kurumlar, uygulama aşaması, kültür politikaları ve eğitim olarak dört ana başlıkta ele alınmıştır.

7.2.1 Koruma Mevzuatı

- Ulusal kanun ve ilke kararlarında kültür varlıklarının tanımı genişletilerek "anıt eser" kavramına da yer verilmelidir.
- Koruma mevzuatında (2863 sayılı Kanun ve 660 sayılı ilke kararı) uygulamaya ve müdahale yöntemlerine ilişkin hususlara da yer verilmelidir.
- Koruma Yüksek Kurulu tarafından belirlenen ilke kararları koruma mevzuatı ile çelişmemeli, 2863 sayılı kanuna entegre olmalıdır.
- İlke kararı ile I ve II olarak belirlenen yapı gruplandırılması yeniden gözden geçirilmeli, koruma grupları da kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmalı, gruplandırma ve müdahale yöntemlerine ilişkin usul ve esaslar yapı özellikleri göz önüne alınarak yeniden belirlenmelidir.
- 660 sayılı ilke kararı kapsamında anıt eserlerde yapılacak basit-bakım onarım ifadesi detaylandırılmalıdır.
- İlke kararları ve koruma mevzuatı kapsamında iletilmesi zorunlu olan taşıyıcı sistem, mekanik ve elektrik projelerinin restorasyon projesi ile birlikte koruma kuruluna iletilmesi sağlanmalıdır.
- Uygulama aşamasında asbuilt projeler hazırlanarak rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri revize edilmelidir.
- Koruma mevzuatı ve ilke kararlarına göre eksik ve yetersiz olan koruma projelerinin koruma kurullarında görüşülmesinin önüne geçecek yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Anıt eserler için önerilen işlev değişiklikleri ve nakil işlemleri belirli sınırlandırmalar kapsamına alınarak yasal bir çerçeveye oturtulmalıdır.

- 660 sayılı ilke kararı ile iletilmesi koruma bölge kurullarının inisiyatifine bırakılmış olan belgelerin, iletilmesi gerekli zorunlu belgeler haline dönüştürülmesi gerekmektedir (Çizelge 7.1).

Çizelge 7.1: 660 sayılı ilke kararında koruma bölge kurullarına iletilmesi zorunlu olması önerilen belgeler.

<table>
<tr><th>RÖLÖVE</th><th>RESTİTÜSYON</th><th>RESTORASYON</th><th>ÖLÇEK</th></tr>
<tr><td rowspan="4">Analitik Rölöve;
a: Hasar Analizi
b: Malzeme Analizi
c: Dönem Analizi</td><td rowspan="4">Güvenilirlik paftası (belgenin nereden alındığı, kaynağı, belgenin restitüsyonda nasıl değerlendirildiği, belgenin okunur vaziyette ilgili kısmının iletilmesi ve belgenin çizim ile entegre edilmesi)
İletilmesi gerekli belgeler; fotoğraflar, arşiv kayıtları, yazılı ve sözlü kaynaklar.</td><td>Elektrik Projesi</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Mekanik Tesisat Projesi</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td>Müdahale Paftaları</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td></td><td>1/50</td></tr>
<tr><td colspan="3">Yapısal sistemi ve malzemeyi tanıtmayı amaçlayan sistem detayı (cephe, plan ve kesit bazında)</td><td>1/20</td></tr>
<tr><td colspan="3">Pencere, kapı, tavan eteği, ocak, dolap, niş, saçak, taşıyıcı sistem, süsleme elemanları vb. gibi yapı öğelerinden yapının gerektirdiği kadar detay.</td><td>1/10, 1/5, 1/1</td></tr>
<tr><td colspan="3">Malzeme analiz ve konservasyon raporları (yapının önemli yerlerinden yapısal sistem ve malzeme açısından restitüsyon ve restorasyona altlık oluşturacak analiz raporları)</td><td>1/50</td></tr>
<tr><td colspan="3">Sanat Tarihi Raporu</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Taşıyıcı Sistem Raporu</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Uygulanmış durumun belgelenmesi (asbuilt proje, mimari, taşıyıcı sistem, mekanik ve elektrik)</td><td>1/50</td></tr>
</table>

- Koruma kuruluna yapılan başvurular ile beraber iletilecek evraklar kurumların inisiyatifine bırakılmamalı, 660 sayılı ilke kararının bir eki olarak zorunlu belgeler haline dönüştürülmesi gerekmektedir (Çizelge 7.1).

Çizelge 7.2: Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılacak başvurularda istenilecek evraklar

	PROJELER						REŞMİ EVRAKLAR			HARİTALAR			
	Rölöve	Restitüsyon	Restorasyon	Rekonstrüksiyon	Fonksiyon Değişikliği	Tadilat ve Tamirat	Tescil Talebi	Vergi Muafiyeti	İskan İzni	KAİP ve Revizyonu	İmar Planı ve Tadilatı (Tescilli taşınmaz ve koruma alanında)	Tevhid ve İfraz	İmar Planı Uygulamaları (Parselasyon planı, İhdas, Yola terk, İrtifak Hakkı)
Fotoğraf albümü	x				x	x	x	x	x	x	x	x	x
Güncel mülkiyet belgesi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Aplikasyon krokisi	x			x						x		x	
İmar durumu	x		x	x	x	x			x		x	x	x
Kadastral pafta	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x
Hali hazır pafta	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
İmar planı										x	x	x	x
Belediye encümen kararı	x											x	x
Röperli kroki	x		x	x									
Kot kesit	x												
İnşaat istikamet rölövesi	x												
Rölöve, restitüsyon ve restorasyon raporları	x	x	x	x	x	x							
Sanat tarihi raporu		x					x						
Onaylı projesine uygun olduğuna ilişkin teknik rapor					x								
Projeler (basılı ve cd)	x	x	x	x	x	x		x	x				
Meclis kararı										x	x		x
Yapının yasal durumuna ilişkin belge					x	x	x	x	x				
Onaylı folye												x	

- İlke kararları ile proje müellifince gerçekleştirilmesi istenen mesleki denetim sorumluluğunu yerine getirmek üzere müellif mimarın uygulama aşamasında sürecin başından sonuna kadar iş akışında olması sağlanmalıdır.
- Koruma kurullarının da uygulama aşamasında denetleme mekanizmasına dahil edilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler oluşturulmalıdır.
- Tahsisli olan anıt eserlere ilişkin gerçekleştirilen restorasyon çalışmasında denetim tek bir kurum tarafından yapılmalıdır.
- Kurumlar tarafından yapılan ihalelerde, kurumların kullandıkları şartname ve ihale sözleşmelerinin benzer nitelik taşıması sağlanmalıdır.

- Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Mimarlar Odası proje bedeli belirleme prosedürü anıt eserlerin farklı niteliklerine göre yeniden düzenlenmeli, proje aşamasında hazırlanması gereken rapor ve yapılması gereken analiz çalışmaları kapsamında daha fazla zaman ve bütçe ayrılması sağlanmalıdır.
- Anıt eserlere ilişkin özel ihale yöntemleri ve mevzuat oluşturulmalı, proje ve uygulama ihalesine katılacak firmalardan belli bir deneyim ve bilgi birikimine sahip olması şartı aranmalı, yeterli düzeyde olmayan kişi ve firmalara proje hazırlama ve uygulama işi verilmemelidir.
- Anıt eser restorasyon uygulamaları aşamasında ilgili idarelerce kurulan bilim kurulları yasal bir zemine oturtulmalıdır.
- Koruma mevzuatında koruma bölge kurulu üyelerinin seçimlerine yönelik yeni düzenlemeler yapılmalı, koruma konusunda uzman ve bilimsel çalışma yapmış olma kriterleri getirilmelidir.
- Koruma kurullarında çalışan uzman personel atamalarında belirli kriterlerin aranmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Anıt eserlere yapılan izinsiz müdahaleler için koruma mevzuatında daha caydırıcı hükümler yer almalıdır.

7.2.2 Kurumlar

- Ülke genelinde tespit ve tescil çalışmalarının tamamlanması sağlanmalıdır.
- Koruma kurullarında dijital arşiv sistemine geçilerek arşivler arasında entegrasyon sağlanmalı, personelin bu sistem üzerinden çalışmasına yönelik düzenleme yapılmalı ve bütün kurumların ulaşılabileceği bir arşiv sistemi oluşturulmalıdır.
- Eserlere ilişkin çeşitli kurumlarda bulunan, tapu (ölçü tasarruf krokileri), özel idare kayıtları, encümen kurulu, vakıf ve belediye arşivlerinin entegrasyonu yapılmalıdır.
- Koruma bölge kurulları kalıcı yapılarda uygun fiziki şartlarda hizmet vermelidir.

- Koruma kurullarında yerel yönetimlerin oy kaygısı sebebi ile oluşturulan baskıların azaltılması ve kurulların mevzuattaki yetkilerini tam olarak kullanması sağlanmalıdır.
- Koruma kurullarının uygulama sürecine aktif olarak katılımı sağlanmalı ve uygulama aşamasında çıkan veriler kayıt altına alınmalıdır.
- Koruma kurullarında görev yapan kurul üyeleri ve personelin yeterli eğitim ve deneyime sahip olması şartı aranmalıdır.
- İlgili kamu kurumlarından iletilen projelerin ön kontrollerinin yapılarak koruma kurullarına gönderilmesi sağlanmalıdır.
- Kurumlar bünyesinde çalışan ve restorasyon uygulamalarını denetlemekle görevli olan teknik personelin bu konuda yeterli deneyime sahip olması sağlanmalıdır.
- Koruma kurullarında görev yapan üyeler arasında tarihi eser konusunda uzman inşaat, mühendislerinin bulunması sağlanmalıdır.
- Restorasyon uygulaması aşamasında ortaya çıkan yeni veriler doğrultusunda güncellenen projelerin Koruma Kurulu ve ilgili kurum arşivleri yanında, anıt eser bünyesinde oluşturulacak arşivde de saklanması sağlanmalıdır.
- Anıt eserlerin tahsislerinden kaynaklı izinsiz yapılan tadilatlardan dolayı şartnamelere ağır cezalar koyulmalıdır.

7.2.3 Proje ve uygulama aşamasına ilişkin öneriler

- Anıt eser koruma projelerinin hazırlanmasına ve restorasyon uygulamalarına ait ihalelere anıt eserlere özgü proje hazırlama ve uygulama usullerini düzenleyen maddeler eklenmeli, şartlar anıt eserin yapısına göre belirlenmelidir.
- Proje şartnamelerinde fiyat ve pursantajların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- Proje aşamasında anıt eserlerin boşaltılarak iskele kurulması ve yapının bütün noktasına ulaşılarak sağlıklı bir şekilde ölçü alınması sağlanmalıdır.

- Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri aşamasında hazırlanan raporların daha kaliteli ve yeterli veri toplanarak yapılması sağlanmalıdır.
- Proje aşamasında kazı ve raspa çalışmalarının da şartnamelerde yer almalıdır.
- Projeler ile birlikte iletilen restorasyon ve konservasyon raporları için alınan malzeme analizlerinin adetleri yapının özelliğine göre proje şartnamelerde belirlenmelidir.
- Restorasyon projelerinin çizimi aşamasında malzeme analizlerinin arttırılması, yeteri kadar raspa yapılması ve bunların ödeneklerinin ihale kapsamının dışına alınarak farklı bir araştırma kaleminden ödenmesinin sağlanması gerekmektedir.
- Restorasyon aşamasında çıkabilecek sorunları en aza indirgeyebilmek için proje aşamasının daha kapsamlı ve süresinin yeterli uzunlukta tutulması gerekmektedir.
- Anıt eserlerde proje aşamasında alınan kesitler bütün iç cepheleri görebilecek şekilde olmalıdır.
- Günümüzde kullanım alanları kısıtlı olan 1. Grup anıt eserlere yeni işlev kararları proje hazırlık aşamasında verilmesi, projelerin yeni işlev doğrultusunda hazırlanması, verilecek olan işlevin gerektirdiği koşullar sebebi ile yapıya yeni bir ek yapılması durumunda ya da yapıdan herhangi bir ekin kaldırılması halinde kullanılacak olan yöntemin proje aşamasında belirlenmesi sağlanmalıdır.
- Uygulama aşamasında kurulan bilim kurullarının anıt eserlerin projelendirme aşamasında da görev alması sağlanmalıdır.
- Proje aşamasında uygulamada olduğu gibi farklı meslek grupları ile çalışılması sağlanmalıdır.
- Restorasyon uygulama aşamasına başlarken iklim koşullarının değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Özellikle anıt eserlerde taşın sertlik derecesi, çıkarıldığı ocak bölgesinin özgün malzeme ile uygun olması, ahşap malzemede ahşabın kuru ve özgün malzemeye uyumlu olması, klasik tuğla malzemenin iyi toprak ile pişmiş

olması, uygulama sırasında kullanılacak malzemenin kalitesinin laboratuvarlarda test edilmesi, şantiyelerde standartlara uymayan malzeme kullanılmaması hususlarında ilgili kurumların denetimi gerekmektedir.

- Restorasyon uygulaması aşamasında şantiyede yapılan işlemlerin kayıt altına alınması bu bilgi ve verilerin bilimsel bir yayına dönüştürülerek yayımlanması sağlanmalıdır.
- Anıt eser projelerinin fiziki çevresi ile beraber ele alınması, eserin etrafında bulunan yapıların proje çalışmalarının anıt eser düşünülerek yapımı, özellikle bodrum katların anıt eserde yaratacağı etkiler araştırılarak projelendirilmelidir.
- Ülkemizdeki anıt eserler günümüz koşullarında çeşitli etkenlerden dolayı malzeme ve taşıyıcı sistem açısından genellikle değişimler geçirecektir. Bunları en aza indirmek, özgünlüğünü koruyarak devamlılığını sağlayabilmek için anıt eserlere periyodik bakım yapmak uzun vadede masrafları azaltacaktır.
- Anıt eserlerde yangın, deprem gibi acil afet durumlarına karşı hazırlıklı olunması ve acil müdahale ve acil durum eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir.

7.2.4 Kültür politikaları ve eğitime ilişkin öneriler

- Restitüsyon projelerinde kaynakların çoğunluğunun Osmanlıca olmasından dolayı birçok mimar bu konuda sorun yaşayabilmektedir. Bu sorunun giderilebilmesi için lisans düzeyinde Osmanlıca eğitimine ağırlık verilmesi gerekmektedir.
- Özellikle koruma bölge kurullarında anıt eser ile ilgili rölöve, restitüsyon ve restorasyon proje onay ve uygulama aşamalarında çalışan kamu personeline yurt dışı uygulamalarını görmesine yönelik, kurum içi ve yurt dışı eğitim imkanı oluşturulması gerekmektedir.
- Anıt eser gibi büyük yapılarda çalışan kalemişi, malakari, ahşap, taş oymacılığı, sedefcilik, halı, kilim, renkli cam vb. gibi süsleme sanatlarında çalışan ustaların belirlenmesi, devlet idarelerinin bu konularda yüksekokul açması, sertifikalı elemanların yetiştirilmesi, taşeronların kaliteli elemanlar için maddi olarak desteklenmesi, hatta devlet kadrolarına alarak (Vakıflar

Genel Müdürlüğü, Rölöve ve Anıtlar Müd. gibi) sanatlarını devam ettirme olanaklarının sağlanması gerekmektedir.

- Uzun vadeli kültür politikası olmaması) koruma alanında çalışanların haricinde halkın koruma konusunda bilinçlendirilmemesi ve eğitim eksiklikleri eserlerimizin tahrip olmasına sebep olabilmektedir. Bu kapsamda yapılacak kamu spotları, eğitimler, halka korumanın öneminin anlatılması, okullarda verilecek kültür ve mimari dersler halkın bu konudaki bakış açısının genişletilmesine, bilinçlenmesine neden olacaktır. Halkı bilinçlendirme konularında sivil toplum kuruluşlarının daha fazla katılım sağlamasının desteklenmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (2011). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, *Yem Yayınları*, İstanbul, 22.

Akipek, S. (2001). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'nin Değerlendirilmesi, *Taç Vakfı'nın 25. Yılı*, İstanbul, 16

Alsaç, Ü. (1992). Türkiye'de Restorasyon, İletişim Yayınları, İstanbul, 47.

Aslanapa, O. (2004). Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul, 513.

Avcı, N. (2001). Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Korunma Sorunları, *Taç Vakfı'nın 25. Yılı*, İstanbul, 67

Avunduk, A. (2010). Avunduk Mimarlık, Rölöve Raporu, 3.

Aygen, Z. (2013). International Heritage And Historic Building Conservation Saving The World's Past, *Routledge Taylor & Francis Group Newyork and London*, 26.

Binan, C. (2001). Türkiye'de Anıtsal Mimari Mirasın Restorasyonu ve Özgünlüğünün Korunması ile İlgili Riskler, *Taç Vakfı'nın 25. Yılı*, İstanbul, 109 -110-111.

Binan, C. (2005). Sinan Genim'e Armağan, Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Mimari Koruma Üzerine Yorumlar, *Taç Vakfı'nın 25. Yılı*, İstanbul, 198 -199 - 202.

Binan, D. & Selcen B. (2013). Erken Cumhuriyet Döneminde Anıtsal Yapıların Güçlendirilmesi, *4. Tarihi Yapıların Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi TMMOB inşaat Mühendisleri odası İstanbul Şubesi 27 – 29 Kasım*, 4.

Bozdoğan, M. Kısa Ovalı P. Özkan S. (2006). Mimar Sinan'ın "Koruma" anlayışı ve günümüzde Sinan'ın "Koruma" anlayışı (Edirne Örneği), *Araştırma Makalesi*, 143.

Dabanlı, Ö., İş, M., Özbaş, F. (2017). Vakıf Restorasyon Yıllığı, İstanbul, 34 - 35

Can, S. (2014). Balyan Ailesi ve Osmanlı İmar Sektöründeki Yeri, *Tarih Türkler ve Ermeniler Sosyo – Ekonomik Hayat*, İstanbul, 119.

Çal, H. (1990). Türkiye'de Cumhuriyet Devri Taşınmaz Eski Eser Tahribatı ve Sebepleri, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi,* Ankara, 67, 353, 355.

Çal, H. (1997). Osmanlı Devletinde Asar-i Atika Nizamnameleri, *Vakıflar Dergisi,* Ankara, 393.

Çiftçi A., Seçkin N., (2005) 19. Yüzyılda İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapıların Koruma Sorunları, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, e-dergisi, Cilt 1, Sayı 1, İstanbul, 57 - 60.

Çokişler, N., Arslan A., Çokişler E., (2016). Silahlı Çatışmaların Somut Kültürel Miras Üzerindeki Etkilerinin Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24. Sayı*, 17.

Ekinci, O. (2000). Türkiye'de Korumama Politikaları, *Mimarlık Dergisi 292. Sayı*. İstanbul, 57.

Ener, S. (2011). Kültür Mirasın Korunmasında Genel Yaklaşım ve Yerel Yönetimler, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları*. Ankara, 169 - 170.

Güleç A. (2016). 2863 Türkiye ve İtalya'dan Restorasyon Uygulamaları Bildiriler, *Vakıflar Genel Müdürlüğü, 28.*

Gültekin N. (2001). 2863 Türkiye'de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar, *Taç Vakfı'nın 25. Yılı,*214.

Hasol D. (2016). Ansiklopedik Mimarlık Szölüğü, *Yem Yayınları,* 494.

İstanbul Ansiklopedisi. (1993). Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı, C.6, sy. 105 – 107.

Kamacı E. (2014). 2863 Sayılı KTVKK'nun Uluslararası Yasal Düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 5,13

Kahya Y. (2007). Onarım Öncesinde ve Sonrasında Belgeleme Çalışmaları, İstanbul.

Kejanlı D.T., Akın C.T., Yılmaz A. (2007). Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi C.6* S.19 - 182 – 184 - 189 – 192.

Kuban D. (1986). Kültür ve Tarihi Çevre Koruma, *Taç dergisi, Cilt 1, sayı 2*. İstanbul, 7.

Kuban D. (1973). Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler, *Mimarlık dergisi, sayı 7*. İstanbul, 5 - 6.

Madran E. & Özgönül N. (2005). Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, *TMMOB yayınları*. Ankara, 3 -7 – 8 – 82 – 123 - 125.

Ulaştırma Denizcilik vr Haberleşme Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, (2009). Tarihi köprüler, Ankara, 1.

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı karayolları Genel Müdürlüğü, (2012) Tarihi Köprüler, Kurs Notları, Erzurum, , s:50.

Ünsal B. (1968). İstanbul'un İmarı ve Eski Eser Kaybı, *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri II,* İstanbul, 49.

Parlak D. (1998). Korumada Gündem Koruma Kurulları, *Mimarlık dergisi, 281. sayı*. İstanbul, 16.

Sahin E. (2008). Alan Yönetimi Süreçleri: Japonya ve Trükiye, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi,* Ankara, 1.

Tuğlacı P. (1981). Osmanlı Döneminde Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi, *İnkılâp ve Aka yayınları,* İstanbul, 47.

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi, İstanbul

Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivi, İstanbul

Url-1 <*http://www. unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce* >, erişim tarihi 30.11.2017.

Url-2 <*http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR, 14270/silahli-bir-catisma-halinde-kultur-mallarinin-korunmasi-.html*>, erişim tarihi 21.09.2017.

Url-3 <*http:// teftis.kulturturizm.gov.tr/TR, 14269/ dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html*>, erişim tarihi 21.09.2017.

Url-4 <*http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR, 14268/avrupa-mimari-mirasinin-korunmasi-sozlesmesi, html*>, erişim tarihi 21.09.2017.

Url-5 <*http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,13918/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz kultur-varliklarinin-grup-.html* >, erişim tarihi 21.09.2017.

Url-6 <*http://www.vgm.gov.tr/Documents/menu159.pdf*>, erişim tarihi 09. 10.2017.

Url-7 <*http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.html*>, erişim tarihi 22. 08.2017.

Url-8 <*http:// www. tika.gov.tr/tr/haber/tika_karadag%27da_ecdat_yadigari_saat _kulesinin_restorasyonuna_basliyor-34277* >, erişim tarihi 11.11.2017.

Url-9 <*http://www. tika.gov.tr/tr/haber/ tika_gul_baba_turbesi%27nin_ restorasyonuna_ devam_ediyor-34000*>, erişim tarihi 11.11.2017.

Url-10 <*http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43034/tarihce.html*>, erişim tarihi 22.12.2017.

Url-11 < http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,149701/rolove-ve-anitlar-mudurlukleri-calisma-yonergesi.html >, erişim tarihi 22.11.2017.

Url-12 < http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.677.pdf>, erişim tarihi 22.12.2017.

Url-13 <*http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19471.pdf*>, erişim tarihi 22.12.2017.

Url-14 <*http://www.ubak.gov.tr/* >, erişim tarihi 20.12.2017.

Url-15 <*http://www. kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Baskanliklar/ BaskanliklarSanatYapilari/TarihiKoprulerSbMd.aspx*>, erişim tarihi 15.10.2017.

Url-16 < *https://www.kiyiemniyeti.gov.tr/tarihce* >, erişim tarihi 22.12.2017.

Url-17 <*http://www. millisaraylar.gov.tr/portalmain/Management.aspx*>, erişim tarihi 15.10.2017.

Url-18 <*http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2960.pdf* >, erişim tarihi 15.05.2017.

Url-19 <*http:// kadiogluinsaat.net/*>, erişim tarihi 15.05.2017.

EKLER

EK A : İlke Kararları

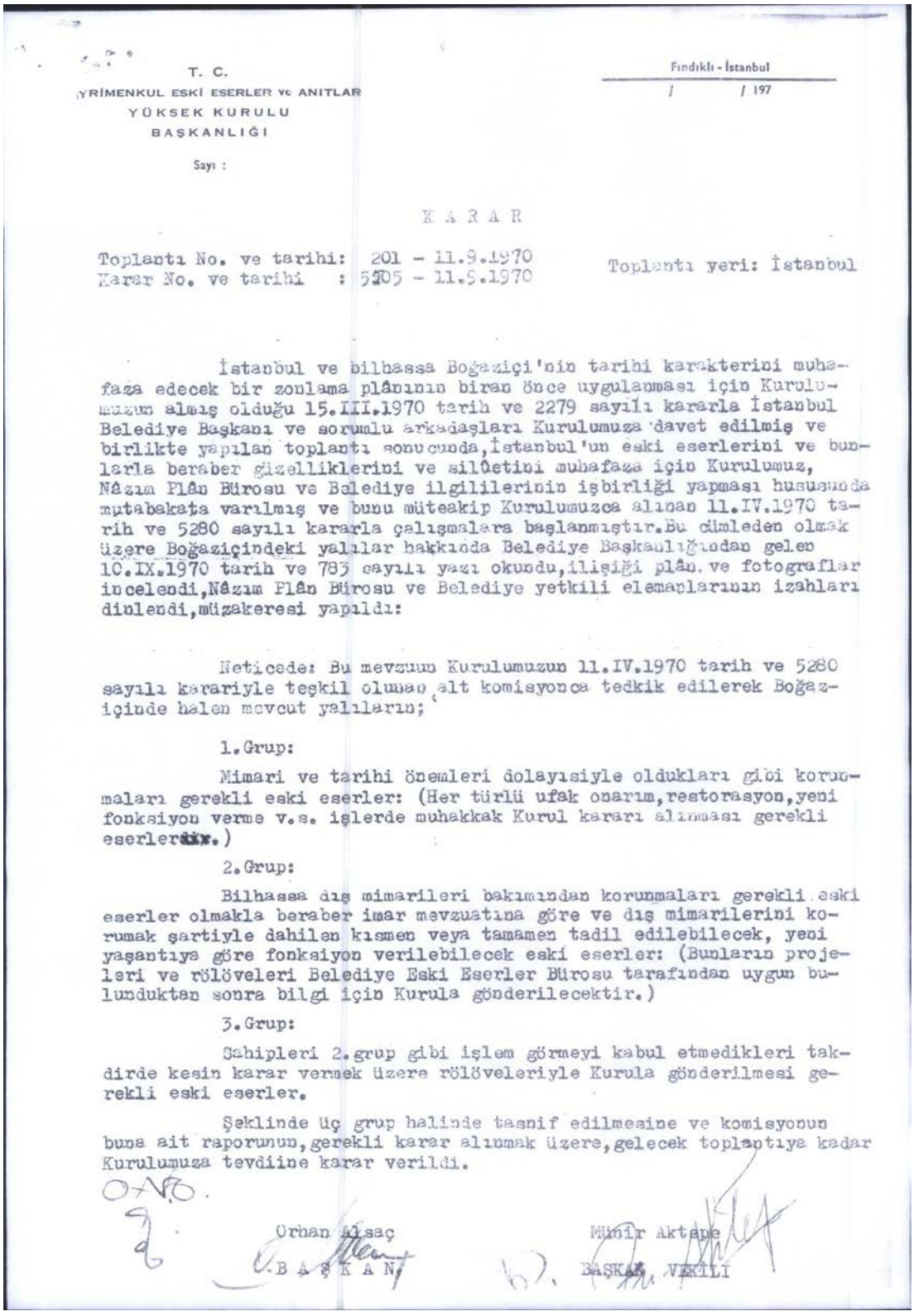
EK B: Çizimler*

EK C: Arşiv Belgeleri

EK D: Nusretiye Camii Restorasyon Uygulama Aşamasında Karşılaşılan sorunlara Yönelik tespitler

***** Bu tez kapsamında kullanılan çizimler Avunduk Mimarlık tarafından çizilen ve 2010 tarihinde onaylanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon çizimleri kullanılarak uyarlama yapılmış, İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivinden elde edilmiştir.

EK A: İLKE KARARLARI

T. C.
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU
BAŞKANLIĞI

Sayı :

Fındıklı - İstanbul
/ / 197

K A R A R

Toplantı No. ve tarihi: 201 - 11.9.1970
Karar No. ve tarihi : 5505 - 11.9.1970

Toplantı yeri: İstanbul

İstanbul ve bilhassa Boğaziçi'nin tarihi karakterini muhafaza edecek bir zonlama plânının biran önce uygulanması için Kurulumuzun almış olduğu 15.III.1970 tarih ve 2279 sayılı kararla İstanbul Belediye Başkanı ve sorumlu arkadaşları Kurulumuza davet edilmiş ve birlikte yapılan toplantı sonucunda, İstanbul'un eski eserlerini ve bunlarla beraber güzelliklerini ve silûetini muhafaza için Kurulumuz, Nâzım Plân Bürosu ve Belediye ilgililerinin işbirliği yapması hususunda mutabakata varılmış ve bunu müteakip Kurulumuzca alınan 11.IV.1970 tarih ve 5280 sayılı kararla çalışmalara başlanmıştır. Bu cümleden olmak üzere Boğaziçindeki yalılar hakkında Belediye Başkanlığından gelen 10.IX.1970 tarih ve 783 sayılı yazı okundu, ilişiği plân ve fotoğraflar incelendi, Nâzım Plân Bürosu ve Belediye yetkili elemanlarının izahları dinlendi, müzakeresi yapıldı:

Neticede: Bu mevzuun Kurulumuzun 11.IV.1970 tarih ve 5280 sayılı kararıyle teşkil olunan alt komisyonca tedkik edilerek Boğaziçinde halen mevcut yalıların;

1. Grup:

Mimari ve tarihi önemleri dolayısiyle oldukları gibi korunmaları gerekli eski eserler: (Her türlü ufak onarım, restorasyon, yeni fonksiyon verme v.s. işlerde muhakkak Kurul kararı alınması gerekli eserlerdir.)

2. Grup:

Bilhassa dış mimarileri bakımından korunmaları gerekli eski eserler olmakla beraber imar mevzuatına göre ve dış mimarilerini korumak şartiyle dahilen kısmen veya tamamen tadil edilebilecek, yeni yaşantıya göre fonksiyon verilebilecek eski eserler: (Bunların projeleri ve rölöveleri Belediye Eski Eserler Bürosu tarafından uygun bulunduktan sonra bilgi için Kurula gönderilecektir.)

3. Grup:

Sahipleri 2. grup gibi işlem görmeyi kabul etmedikleri takdirde kesin karar vermek üzere rölöveleriyle Kurula gönderilmesi gerekli eski eserler.

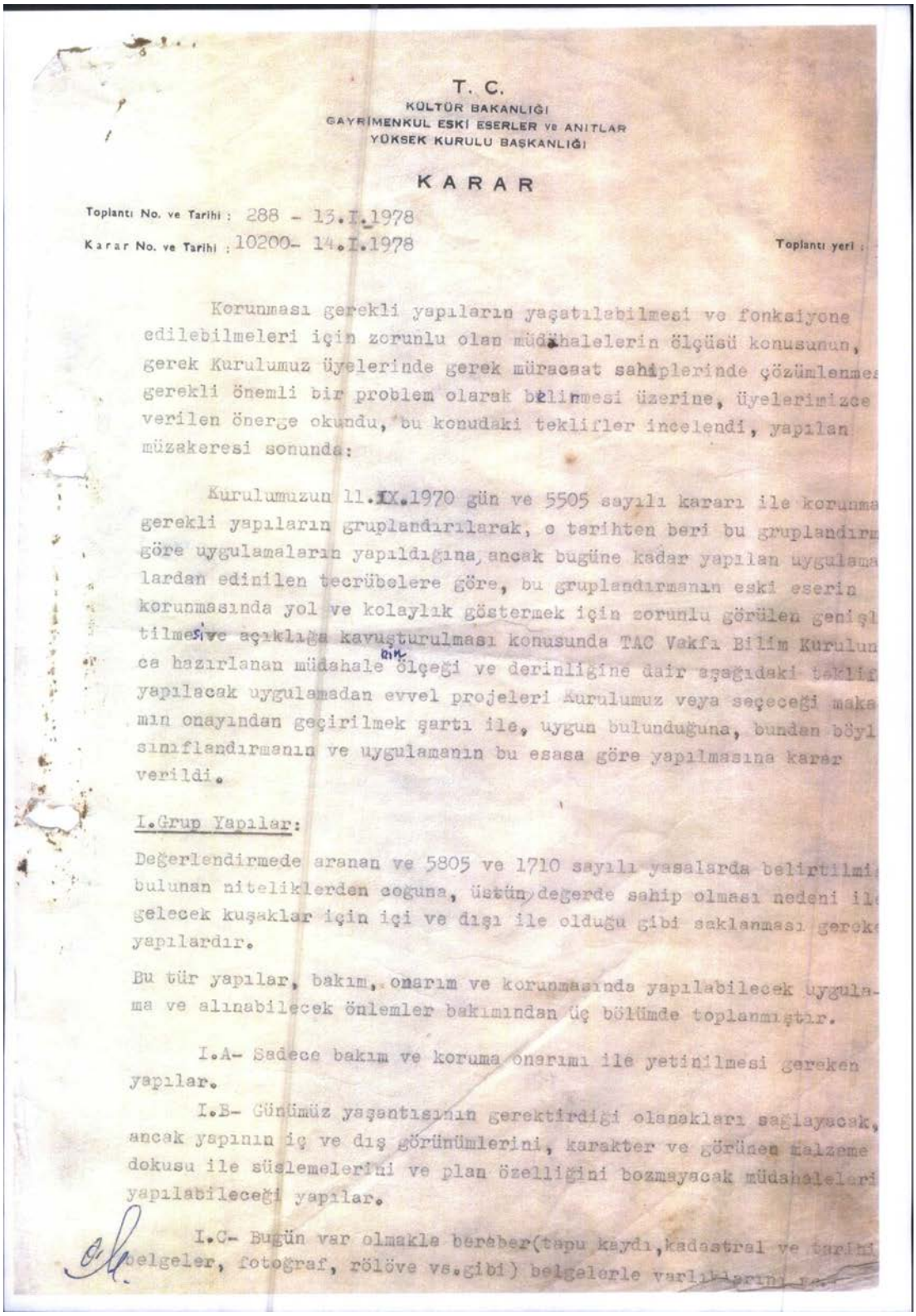
Şeklinde üç grup halinde tasnif edilmesine ve komisyonun buna ait raporunun, gerekli karar alınmak üzere, gelecek toplantıya kadar Kurulumuza tevdiine karar verildi.

O.N.O.

Orhan Alsaç
B A Ş K A N

Münir Aktepe
BAŞKAN VEKİLİ

Şekil A.1: 11.09.1970 tarih ve 5505 sayılı karar

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 288 - 13.I.1978
Karar No. ve Tarihi : 10200- 14.I.1978 Toplantı yeri :

Korunması gerekli yapıların yaşatılabilmesi ve fonksiyone edilebilmeleri için zorunlu olan müdahalelerin ölçüsü konusunun, gerek Kurulumuz üyelerinde gerek müracaat sahiplerinde çözümlenmesi gerekli önemli bir problem olarak belirmesi üzerine, üyelerimizce verilen önerge okundu, bu konudaki teklifler incelendi, yapılan müzakeresi sonunda:

Kurulumuzun 11.IX.1970 gün ve 5505 sayılı kararı ile korunması gerekli yapıların gruplandırılarak, o tarihten beri bu gruplandırmaya göre uygulamaların yapıldığına, ancak bugüne kadar yapılan uygulamalardan edinilen tecrübelere göre, bu gruplandırmanın eski eserin korunmasında yol ve kolaylık göstermek için zorunlu görülen genişletilmesi ve açıklığa kavuşturulması konusunda TAC Vakfı Bilim Kurulunca hazırlanan müdahale ölçeği ve derinliğine dair aşağıdaki teklif yapılacak uygulamadan evvel projeleri Kurulumuz veya seçeceği makamın onayından geçirilmek şartı ile, uygun bulunduğuna, bundan böyle sınıflandırmanın ve uygulamanın bu esasa göre yapılmasına karar verildi.

I.Grup Yapılar:

Değerlendirmede aranan ve 5805 ve 1710 sayılı yasalarda belirtilmiş bulunan niteliklerden çoğuna, üstün değerde sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklar için içi ve dışı ile olduğu gibi saklanması gerekli yapılardır.

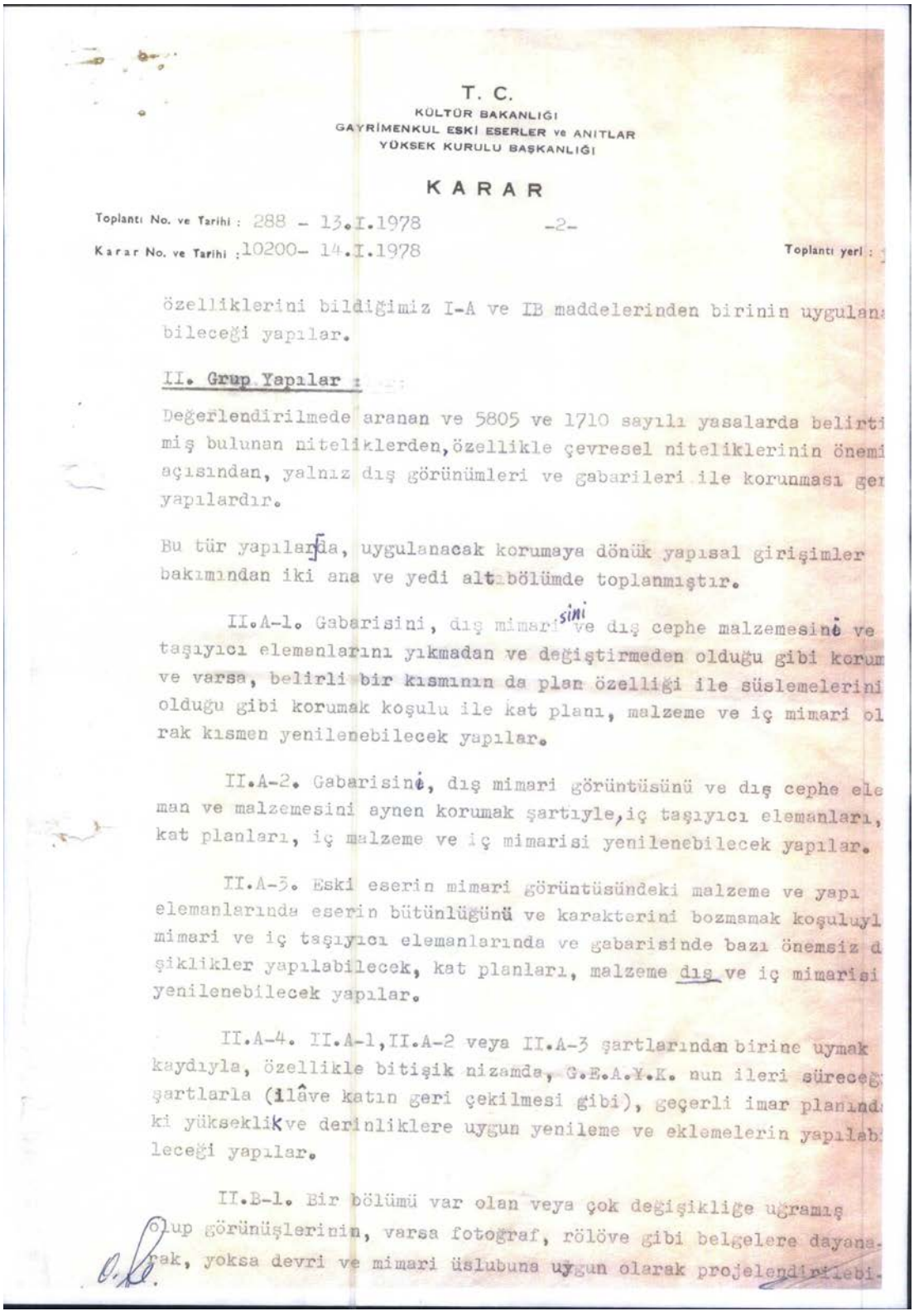
Bu tür yapılar, bakım, onarım ve korunmasında yapılabilecek uygulama ve alınabilecek önlemler bakımından üç bölümde toplanmıştır.

I.A- Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gereken yapılar.

I.B- Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak, ancak yapının iç ve dış görünümlerini, karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak müdahaleleri yapılabileceği yapılar.

I.C- Bugün var olmakla beraber(tapu kaydı,kadastral ve tarihi belgeler, fotoğraf, rölöve vs.gibi) belgelerle varlıklarını

Şekil A.2-1: 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı karar - 1

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 288 – 13.I.1978 -2-
Karar No. ve Tarihi : 10200– 14.I.1978 Toplantı yeri :

özelliklerini bildiğimiz I-A ve IB maddelerinden birinin uygulana bileceği yapılar.

II. Grup Yapılar :

Değerlendirilmede aranan ve 5805 ve 1710 sayılı yasalarda belirtilmiş bulunan niteliklerden, özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından, yalnız dış görünümleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılardır.

Bu tür yapılarda, uygulanacak korumaya dönük yapısal girişimler bakımından iki ana ve yedi alt bölümde toplanmıştır.

II.A-1. Gabarisini, dış mimarisini ve dış cephe malzemesini ve taşıyıcı elemanlarını yıkmadan ve değiştirmeden olduğu gibi korum ve varsa, belirli bir kısmının da plan özelliği ile süslemelerini olduğu gibi korumak koşulu ile kat planı, malzeme ve iç mimari ol rak kısmen yenilenebilecek yapılar.

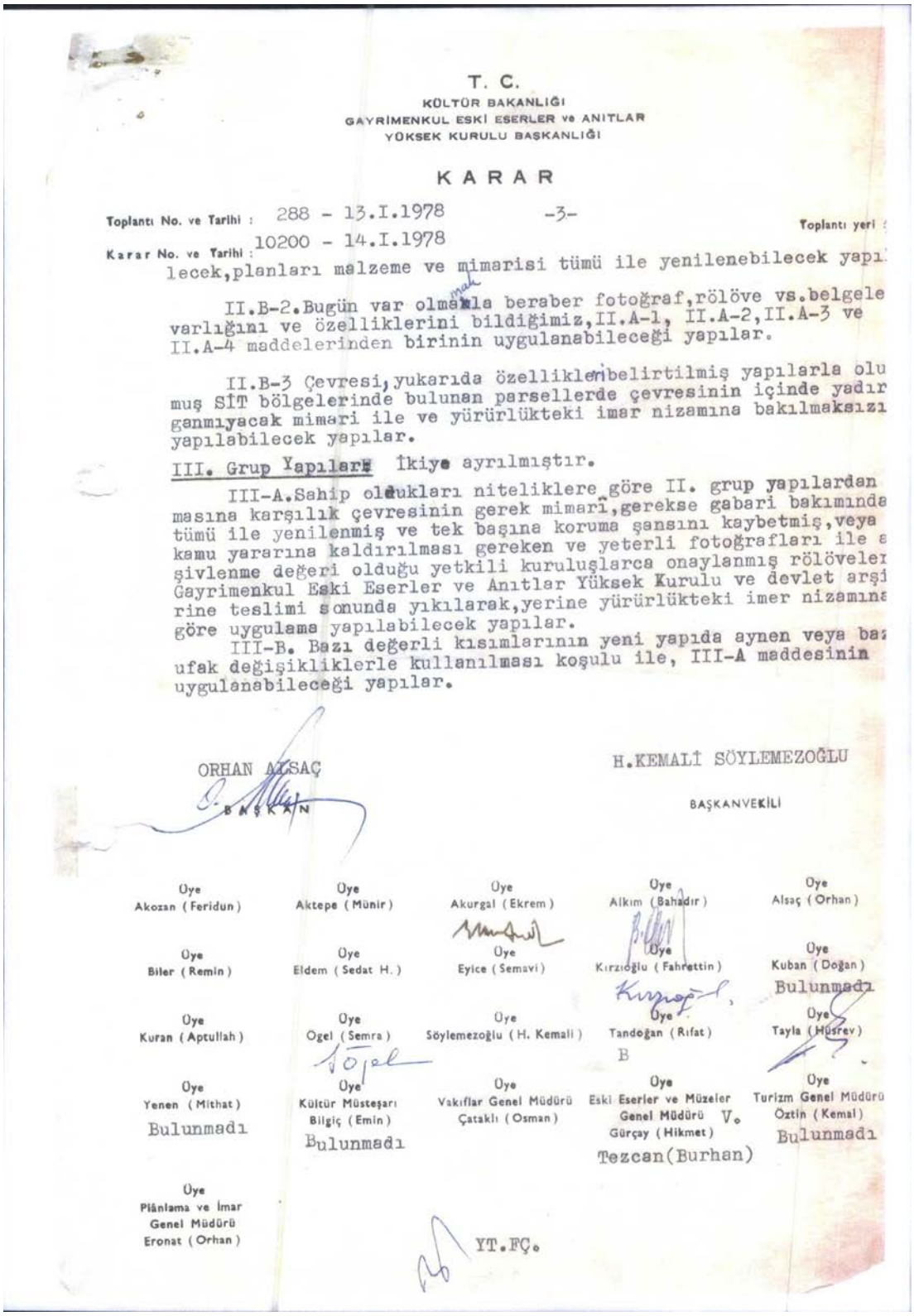
II.A-2. Gabarisini, dış mimari görüntüsünü ve dış cephe ele man ve malzemesini aynen korumak şartıyle, iç taşıyıcı elemanları, kat planları, iç malzeme ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

II.A-3. Eski eserin mimari görüntüsündeki malzeme ve yapı elemanlarında eserin bütünlüğünü ve karakterini bozmamak koşuluyl mimari ve iç taşıyıcı elemanlarında ve gabarisinde bazı önemsiz d şiklikler yapılabilecek, kat planları, malzeme dış ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

II.A-4. II.A-1, II.A-2 veya II.A-3 şartlarından birine uymak kaydıyla, özellikle bitişik nizamda, G.E.A.Y.K. nun ileri süreceği şartlarla (ilâve katın geri çekilmesi gibi), geçerli imar planında ki yükseklik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabi leceği yapılar.

II.B-1. Bir bölümü var olan veya çok değişikliğe uğramış olup görünüşlerinin, varsa fotoğraf, rölöve gibi belgelere dayana rak, yoksa devri ve mimari üslubuna uygun olarak projelendirilebi.

Şekil A.2-2: 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı karar - 2

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 288 - 13.I.1978 -3- Toplantı yeri :
Karar No. ve Tarihi : 10200 - 14.I.1978

lecek,planları malzeme ve mimarisi tümü ile yenilenebilecek yapı

II.B-2.Bugün var olmakla beraber fotoğraf,rölöve vs.belgele varlığını ve özelliklerini bildiğimiz,II.A-1, II.A-2,II.A-3 ve II.A-4 maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar.

II.B-3 Çevresi,yukarıda özellikleri belirtilmiş yapılarla olu muş SİT bölgelerinde bulunan parsellerde çevresinin içinde yadır ganmıyacak mimari ile ve yürürlükteki imar nizamına bakılmaksızı yapılabilecek yapılar.

III. Grup Yapılar: İkiye ayrılmıştır.

III-A.Sahip oldukları niteliklere göre II. grup yapılardan masına karşılık çevresinin gerek mimarî,gerekse gabari bakımında tümü ile yenilenmiş ve tek başına koruma şansını kaybetmiş,veya kamu yararına kaldırılması gereken ve yeterli fotoğrafları ile a şivlenme değeri olduğu yetkili kuruluşlarca onaylanmış rölöveler Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu ve devlet arşi rine teslimi sonunda yıkılarak,yerine yürürlükteki imer nizamına göre uygulama yapılabilecek yapılar.

III-B. Bazı değerli kısımlarının yeni yapıda aynen veya ba ufak değişikliklerle kullanılması koşulu ile, III-A maddesinin uygulanabileceği yapılar.

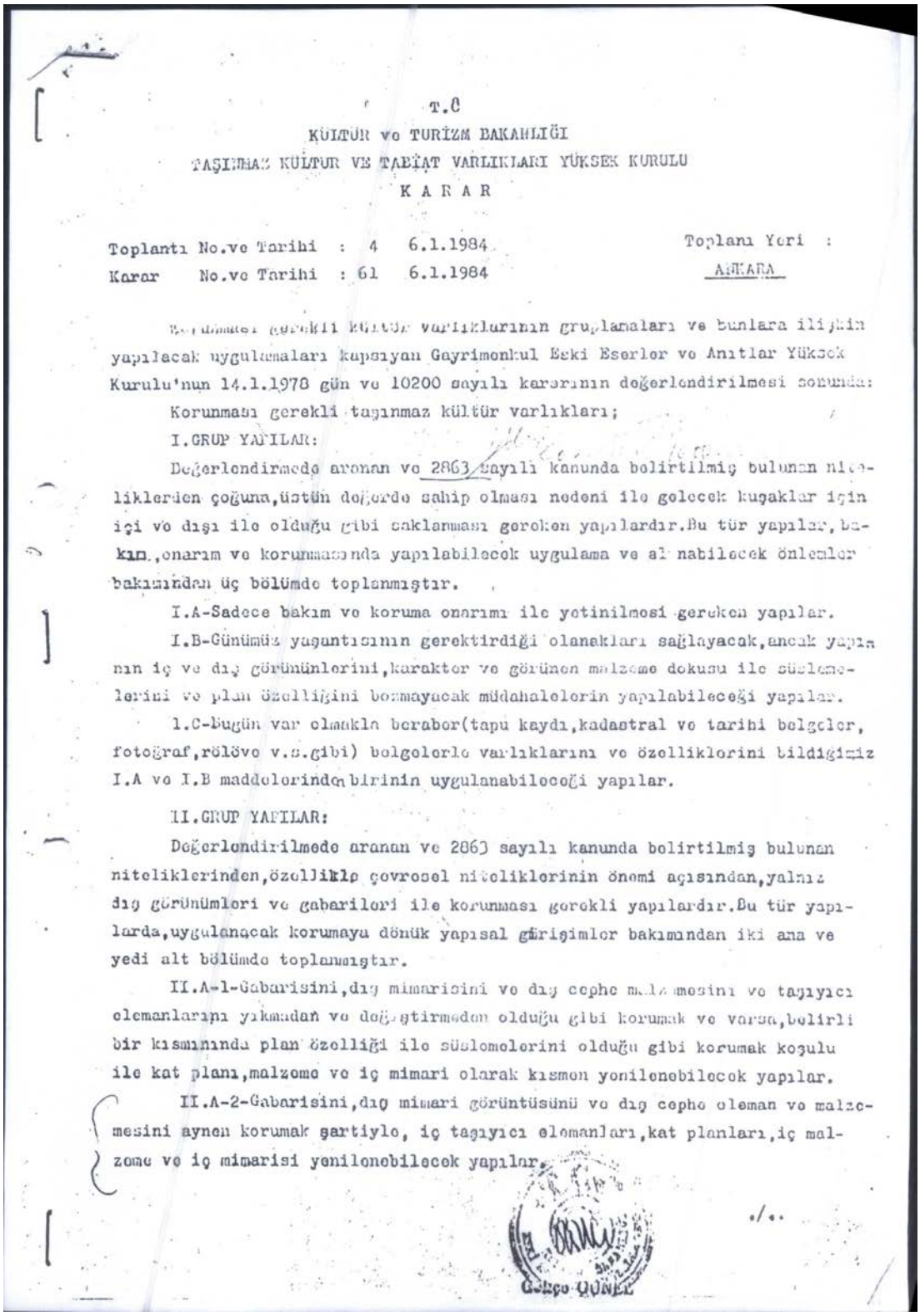
ORHAN ALSAÇ
BAŞKAN

H.KEMALİ SÖYLEMEZOĞLU
BAŞKANVEKİLİ

Üye Akozan (Feridun)	Üye Aktepe (Münir)	Üye Akurgal (Ekrem)	Üye Alkım (Bahadır)	Üye Alsaç (Orhan)
Üye Biler (Remin)	Üye Eldem (Sedat H.)	Üye Eyice (Semavi)	Üye Kırzıoğlu (Fahrettin)	Üye Kuban (Doğan) Bulunmadı
Üye Kuran (Aptullah)	Üye Ogel (Semra)	Üye Söylemezoğlu (H. Kemali)	Üye Tandoğan (Rıfat) B	Üye Tayla (Hüsrev)
Üye Yenen (Mithat) Bulunmadı	Üye Kültür Müsteşarı Bilgiç (Emin) Bulunmadı	Üye Vakıflar Genel Müdürü Çataklı (Osman)	Üye Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü V. Gürçay (Hikmet) Tezcan(Burhan)	Üye Turizm Genel Müdürü Öztin (Kemal) Bulunmadı
Üye Planlama ve İmar Genel Müdürü Eronat (Orhan)				

YT.FÇ.

Şekil A.2-3: 14.1.1978 tarih ve 10200 sayılı karar - 3

T.C

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU

K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 4 6.1.1984 Toplanı Yeri :

Karar No.ve Tarihi : 61 6.1.1984 ANKARA

Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplamaları ve bunlara ilişkin yapılacak uygulamaları kapsıyan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.1.1978 gün ve 10200 sayılı kararının değerlendirilmesi sonunda:

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları;

I.GRUP YAPILAR:

Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilmiş bulunan niteliklerden çoğuna,üstün değerde sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklar için içi ve dışı ile olduğu gibi saklanması gereken yapılardır.Bu tür yapılar, bakım,onarım ve korunmasında yapılabilecek uygulama ve alınabilecek önlemler bakımından üç bölümde toplanmıştır.

I.A-Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gereken yapılar.

I.B-Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak,ancak yapının iç ve dış görünümlerini,karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak müdahalelerin yapılabileceği yapılar.

I.C-Bugün var olmakla berabor(tapu kaydı,kadastral ve tarihi belgeler, fotoğraf,rölövə v.s.gibi) belgelerle varlıklarını ve özelliklerini bildiğimiz I.A ve I.B maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar.

II.GRUP YAPILAR:

Değerlendirilmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilmiş bulunan niteliklerinden,özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından,yalnız dış görünümleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılardır.Bu tür yapılarda,uygulanacak korumaya dönük yapısal girişimler bakımından iki ana ve yedi alt bölümde toplanmıştır.

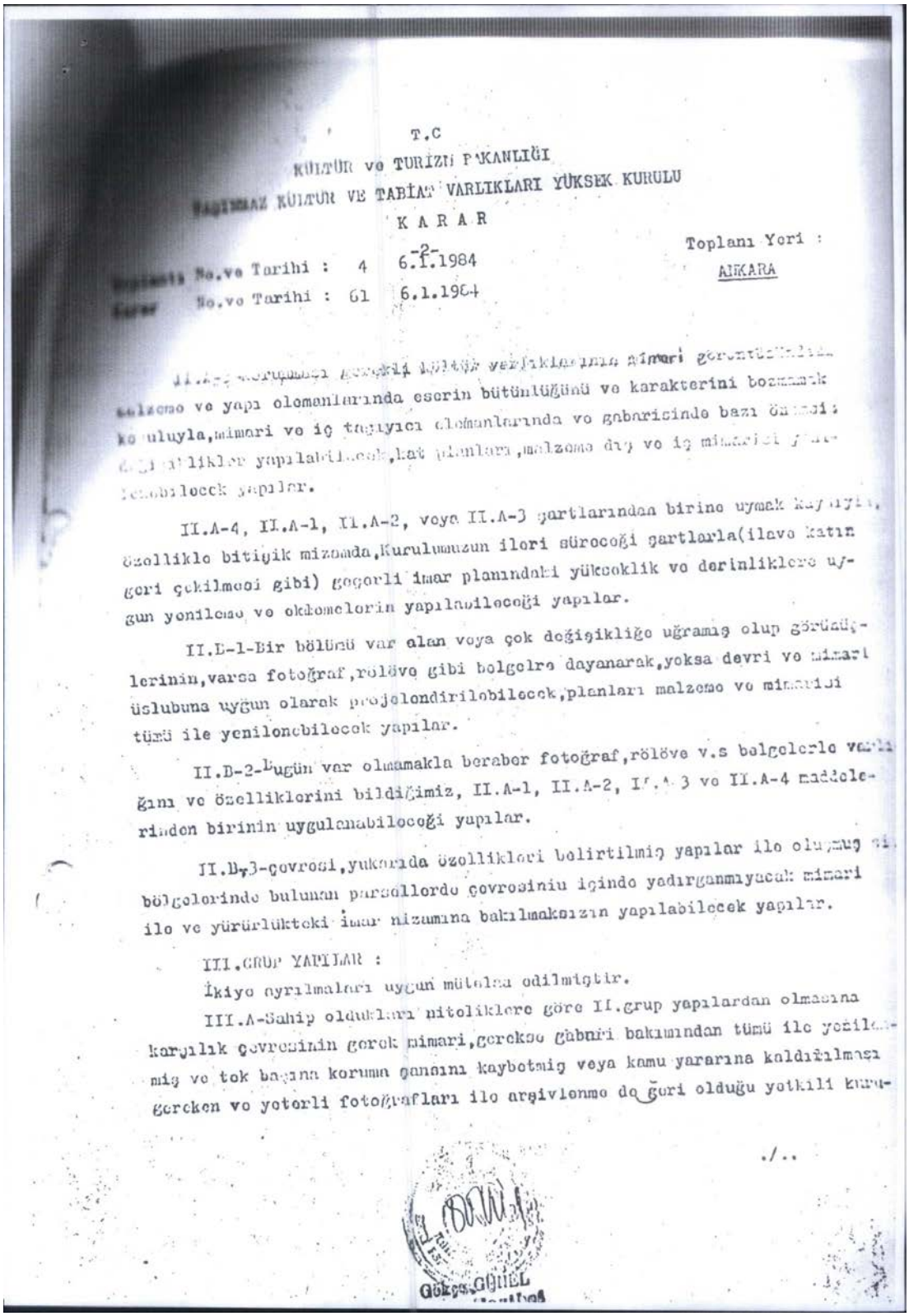
II.A-1-Gabarisini,dış mimarisini ve dış cephe malzemesini ve taşıyıcı elemanlarını yıkmadan ve değiştirmeden olduğu gibi korumak ve varsa,belirli bir kısmında plan özelliği ile süslemelerini olduğu gibi korumak koşulu ile kat planı,malzeme ve iç mimari olarak kısmen yenilenebilecek yapılar.

II.A-2-Gabarisini,dış mimari görüntüsünü ve dış cephe eleman ve malzemesini aynen korumak şartiyle, iç taşıyıcı elemanları,kat planları,iç malzeme ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

./..

Gürçe ÜNEL

Şekil A.3-1: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı karar - 1

T.C
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU
K A R A R

-2-

Toplantı No.ve Tarihi : 4 6.1.1984
Karar No.ve Tarihi : 61 6.1.1984

Toplantı Yeri :
ANKARA

II.A-Korunması gereken kültür varlıklarının mimari görüntülerinde malzeme ve yapı elemanlarında eserin bütünlüğünü ve karakterini bozmamak koşuluyla,mimari ve iç taşıyıcı elemanlarında ve gabarisinde bazı değişiklikler yapılabilecek,kat planları,malzeme dış ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

II.A-4, II.A-1, II.A-2, veya II.A-3 şartlarından birine uymak kaydıyla, özellikle bitişik nizamda,Kurulumuzun ileri sürdüğü şartlarla(ilave katın geri çekilmesi gibi) geçerli imar planındaki yüksekolik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabileceği yapılar.

II.B-1-Bir bölümü var olan veya çok değişikliğe uğramış olup görünüşlerinin,varsa fotoğraf,röleve gibi belgelre dayanarak,yoksa devri ve mimari üslubuna uygun olarak projelendirilebilecek,planları malzeme ve mimarisi tümü ile yenilenebilecek yapılar.

II.B-2-Bugün var olmamakla beraber fotoğraf,röleve v.s belgelerle varlığını ve özelliklerini bildiğimiz, II.A-1, II.A-2, II.A-3 ve II.A-4 maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar.

II.B-3-Çevresi,yukarıda özellikleri belirtilmiş yapılar ile oluşmuş sit bölgelerinde bulunan parsellerde çevresinin içinde yadırganmayacak mimari ile ve yürürlükteki imar nizamına bakılmaksızın yapılabilecek yapılar.

III.GRUP YAPILAR :

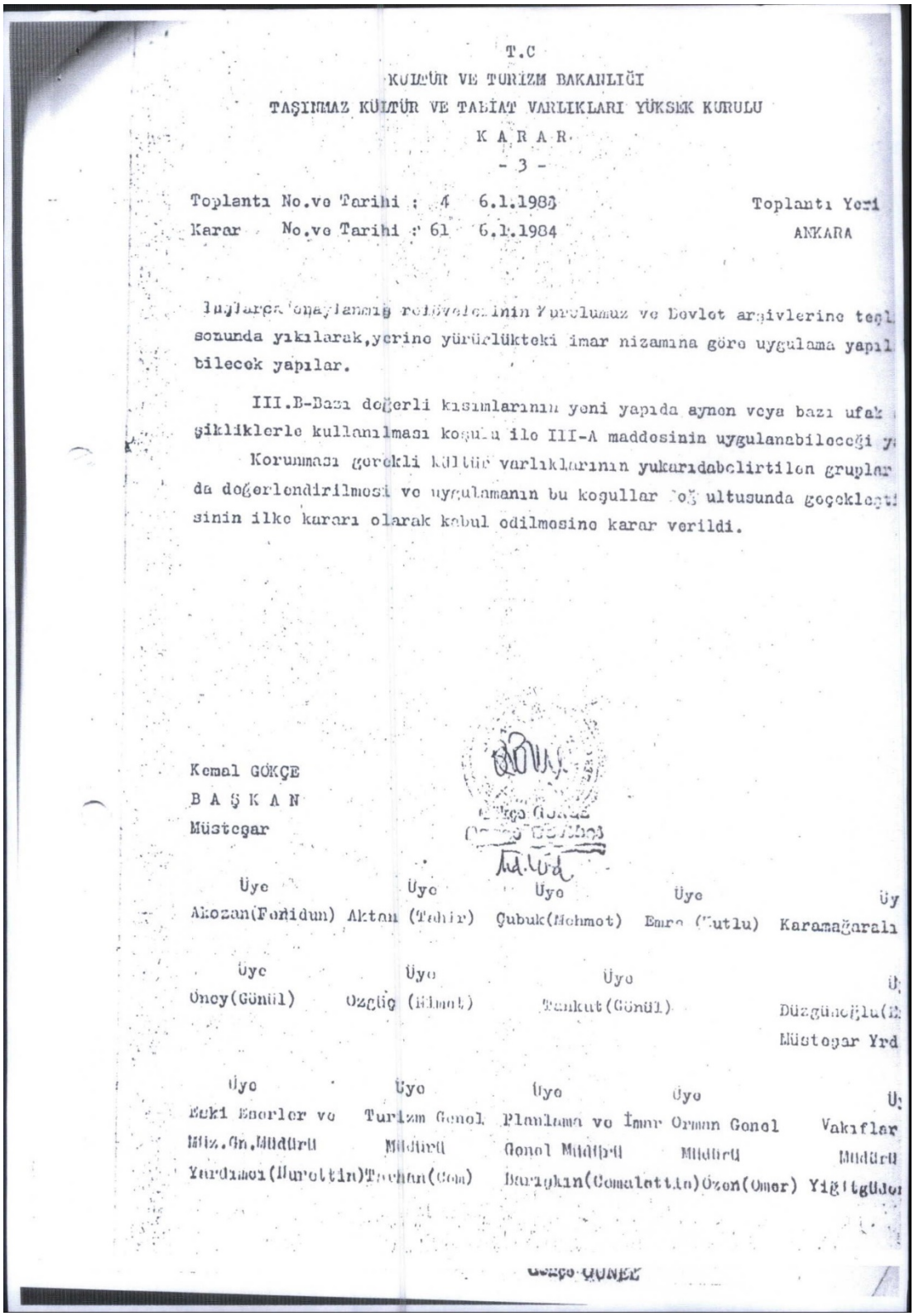
İkiye ayrılmaları uygun mütalaa edilmiştir.

III.A-Sahip oldukları nitoliklere göre II.grup yapılardan olmasına karşılık çevresinin gerek mimari,gerekse çabnri bakımından tümü ile yenilenmiş ve tek başına koruma şansını kaybetmiş veya kamu yararına kaldırılması gerekçen ve yeterli fotoğrafları ile arşivlenme değeri olduğu yetkili kuru-

./..

Gökçe GÜNEL

Şekil A.3-2: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı karar - 2

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU
K A R A R
- 3 -

Toplantı No.ve Tarihi : 4 6.1.1983 Toplantı Yeri
Karar No.ve Tarihi : 61 6.1.1984 ANKARA

...lanmış ...nin Yurdumuz ve Devlet arşivlerine teşl... sonunda yıkılarak,yerine yürürlükteki imar nizamına göre uygulama yapıl... bilecek yapılar.

III.B-Bazı değerli kısımlarının yeni yapıda aynen veya bazı ufak ... şikliklerle kullanılması koşulu ile III-A maddesinin uygulanabileceği y...

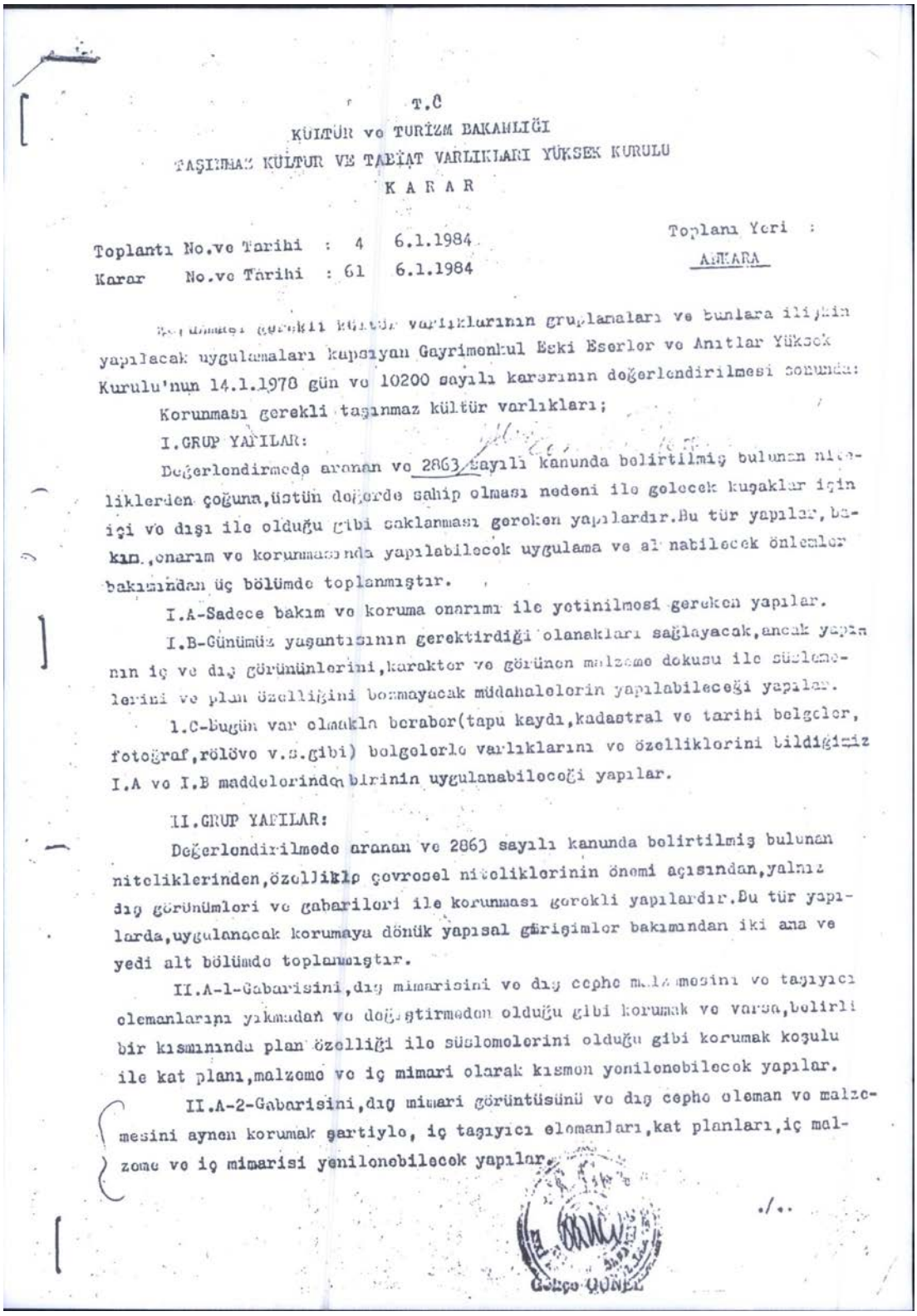
Korunması gerekli kültür varlıklarının yukarıdabelirtilen gruplar... da değerlendirilmesi ve uygulamanın bu koşullar ...ğ ultusunda geçekleşt... sinin ilke kararı olarak kabul edilmesine karar verildi.

Kemal GÖKÇE
B A Ş K A N
Müsteşar

Üye	Üye	Üye	Üye	Üy
Akozan(Feridun)	Aktan (Tahir)	Çubuk(Mehmet)	Emre (Mutlu)	Karamağaralı
Üye	Üye	Üye		Ü
Öney(Günül)	Özgüç (Kemal)	Tankut(Günül)		Düzgüneğlu(E... Müsteşar Yrd
Üye	Üye	Üye	Üye	Ü
Eski Eserler ve Müz.Gn.Müdürü Yardımcı(Nureddin)	Turizm Genel Müdürü Tecman(Cem)	Planlama ve İmar Genel Müdürü Barlığın(Cemalettin)	Orman Genel Müdürü Özen(Omer)	Vakıflar Müdürü Yiğitgüdü

Gürçe GÜNEŞ

Şekil A.3-3: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı karar - 3

T.C
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU
K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 4 6.1.1984 Toplanı Yeri :
Karar No.ve Tarihi : 61 6.1.1984 ANKARA

Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplanaları ve bunlara ilişkin yapılacak uygulamaları kapsıyan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.1.1978 gün ve 10200 sayılı kararının değerlendirilmesi konusunda:

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları;

I.GRUP YAPILAR:

Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilmiş bulunan niteliklerden çoğuna,üstün değerde sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklar için içi ve dışı ile olduğu gibi saklanması gereken yapılardır.Bu tür yapılar, bakım.,onarım ve korunmasında yapılabilecek uygulama ve al nabilecek önlemler bakımından üç bölümde toplanmıştır.

I.A-Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gereken yapılar.

I.B-Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak,ancak yapının iç ve dış görününlerini,karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak müdahalelerin yapılabileceği yapılar.

I.C-Bugün var olmakla berabor(tapu kaydı,kadastral ve tarihi belgeler, fotoğraf,rölövo v.s.gibi) belgelerle varlıklarını ve özelliklerini bildiğimiz I.A ve I.B maddelerinden birinin uygulanabilecoği yapılar.

II.GRUP YAPILAR:

Değerlendirilmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilmiş bulunan niteliklerinden,özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından,yalnız dış görünümleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılardır.Bu tür yapılarda,uygulanacak korumaya dönük yapısal girişimler bakımından iki ana ve yedi alt bölümde toplanmıştır.

II.A-1-Gabarisini,dış mimarisini ve dış cephe malzemesini ve taşıyıcı elemanlarını yıkmadan ve değiştirmeden olduğu gibi korumak ve varsa,belirli bir kısmında plan özelliği ile süslemelerini olduğu gibi korumak koşulu ile kat planı,malzeme ve iç mimari olarak kısmen yenilenebilecek yapılar.

II.A-2-Gabarisini,dış mimari görüntüsünü ve dış cepho eleman ve malzemesini aynen korumak şartiyle, iç taşıyıcı elemanları,kat planları,iç malzeme ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

./..

Celço GÜNEL

Şekil A.3-4: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı karar - 4

T.C

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU

K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 4 6.1.1984 Toplanı Yeri :
Karar No.ve Tarihi : 61 6.1.1984 ANKARA

Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplanaları ve bunlara ilişkin yapılacak uygulamaları kapsıyan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.1.1978 gün ve 10200 sayılı kararının değerlendirilmesi konusunda:

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları;

I.GRUP YAPILAR:

Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilmiş bulunan niteliklerden çoğuna,üstün değerde sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklar için içi ve dışı ile olduğu gibi saklanması gereken yapılardır.Bu tür yapılar, bakım.,onarım ve korunmasında yapılabilecek uygulama ve al nabilecek önlemler bakımından üç bölümde toplanmıştır.

I.A-Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gereken yapılar.

I.B-Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak,ancak yapının iç ve dış görününlerini,karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak müdahalelerin yapılabileceği yapılar.

I.C-Bugün var olmakla berabor(tapu kaydı,kadastral ve tarihi belgeler, fotoğraf,rölövo v.s.gibi) belgelerle varlıklarını ve özelliklerini bildiğimiz I.A ve I.B maddelerinden birinin uygulanabilecoği yapılar.

II.GRUP YAPILAR:

Değerlendirilmede aranan ve 2863 sayılı kanunda belirtilmiş bulunan niteliklerinden,özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından,yalnız dış görünümleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılardır.Bu tür yapılarda,uygulanacak korumaya dönük yapısal girişimler bakımından iki ana ve yedi alt bölümde toplanmıştır.

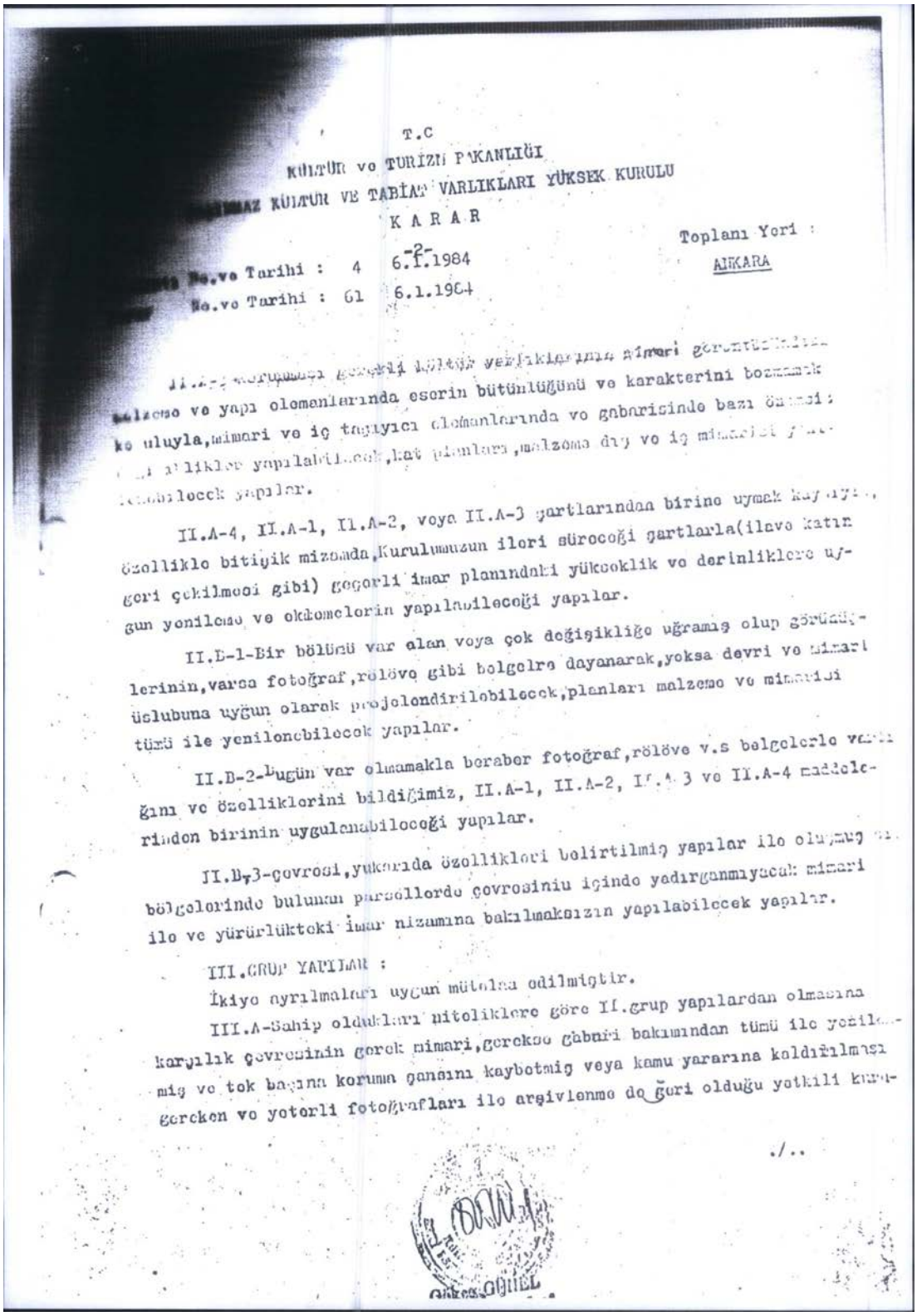
II.A-1-Gabarisini,dış mimarisini ve dış cephe malzemesini ve taşıyıcı elemanlarını yıkmadan ve değiştirmeden olduğu gibi korumak ve varsa,belirli bir kısmında plan özelliği ile süslemelerini olduğu gibi korumak koşulu ile kat planı,malzeme ve iç mimari olarak kısmen yenilenebilecek yapılar.

II.A-2-Gabarisini,dış mimari görüntüsünü ve dış cepho eleman ve malzemesini aynen korumak şartiyle, iç taşıyıcı elemanları,kat planları,iç malzeme ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

./..

Celço GÜNEL

Şekil A.3-5: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı karar - 5

T.C
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
...MAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU
K A R A R

-2-

...ı No.ve Tarihi : 4 6.1.1984
No.ve Tarihi : 61 6.1.1984

Toplanı Yeri :
ANKARA

...korunması gerekli bölge varlıklarına mimari geleneklere ...
malzeme ve yapı elemanlarında eserin bütünlüğünü ve karakterini bozmamak
ko uluyla,mimari ve iç taşıyıcı elemanlarında ve gabarisinde bazı ...
... yapılabilecek,kat planları,malzeme dış ve iç mimarisi ...
...ilecek yapılar.

II.A-4, II.A-1, II.A-2, veya II.A-3 şartlarından birine uymak kaydıyla, özellikle bitişik nizamda,Kurulumuzun ileri sürdüğü şartlarla(ilave katın geri çekilmesi gibi) geçerli imar planındaki yüksekolik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabileceği yapılar.

II.B-1-Bir bölümü var olan veya çok değişikliğe uğramış olup görünüşlerinin,varsa fotoğraf,rölöve gibi belgelere dayanarak,yoksa devri ve mimari üslubuna uygun olarak projelendirilebilecek,planları malzeme ve mimarisi tüzü ile yenilenebilecek yapılar.

II.B-2-Bugün var olmamakla beraber fotoğraf,rölöve v.s belgelerle varlığını ve özelliklerini bildiğimiz, II.A-1, II.A-2, II.A-3 ve II.A-4 maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar.

II.B-3-Çevresi,yukarıda özellikleri belirtilmiş yapılar ile oluşmuş sit bölgelerinde bulunan parsellerde çevresiniu içinde yadırganmıyacak mimari ile ve yürürlükteki imar nizamına bakılmaksızın yapılabilecek yapılar.

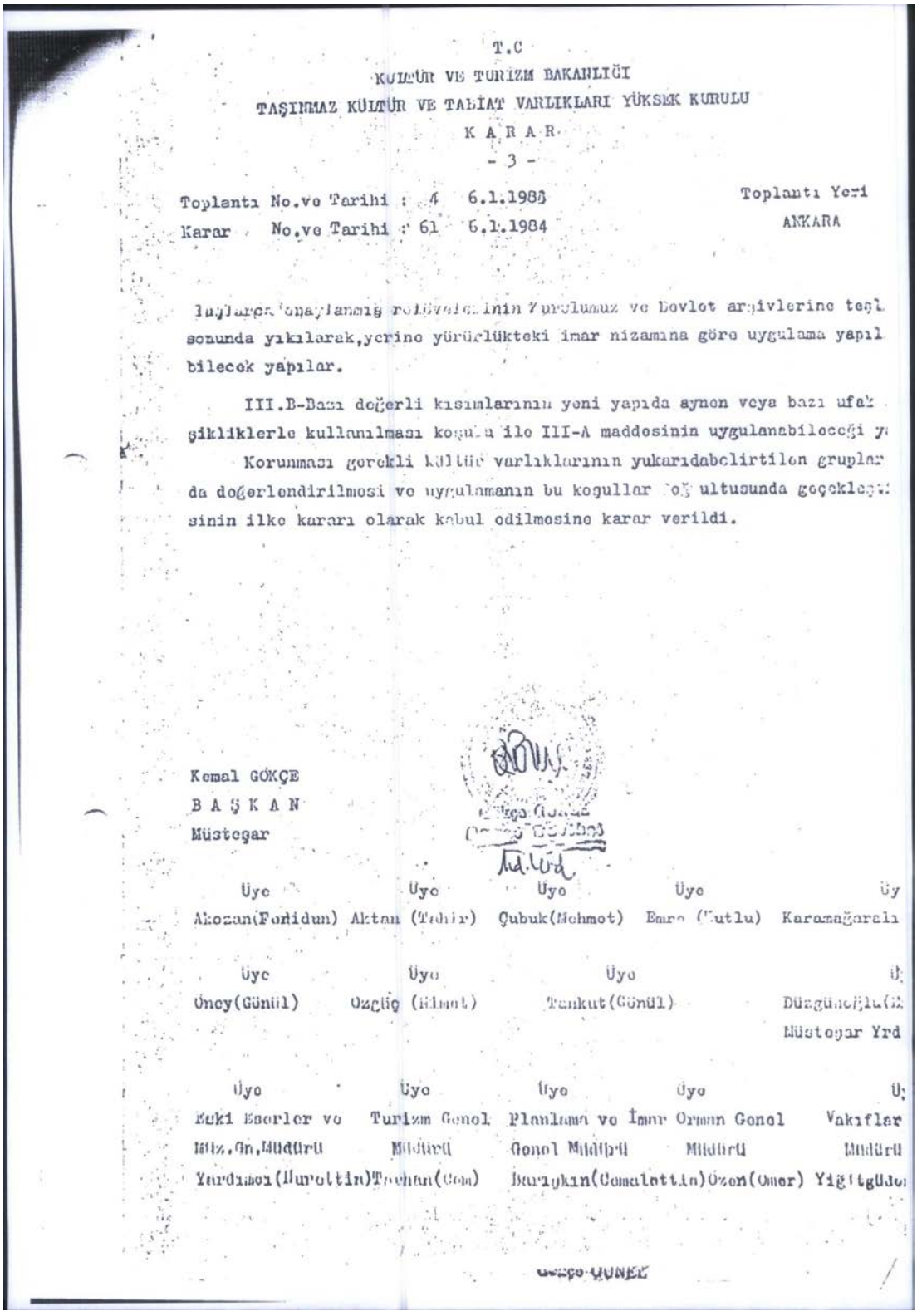
III.GRUP YAPILAR :

İkiye ayrılmaları uygun mütalaa edilmiştir.

III.A-Sahip oldukları nitoliklere göre II.grup yapılardan olmasına karşılık çevresinin gerek mimari,gerekse gabari bakımından tümü ile yenilenmiş ve tek başına koruma gansını kaybetmiş veya kamu yararına kaldırılması gerekçen ve yeterli fotoğrafları ile arşivlenme de ğeri olduğu yetkili kurul-

./..

ÖĞRENCİ

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI YÜKSEK KURULU
K A R A R
- 3 -

Toplantı No.ve Tarihi : 4 6.1.1983 Toplantı Yeri
Karar No.ve Tarihi : 61 6.1.1984 ANKARA

[illegible] onaylanmış rölövelerinin Yapılmaz ve Devlet arşivlerine teşl
sonunda yıkılarak,yerine yürürlükteki imar nizamına göre uygulama yapıl
bilecek yapılar.

III.B-Bazı değerli kısımlarının yeni yapıda aynen veya bazı ufak
şikliklerle kullanılması koşulu ile III-A maddesinin uygulanabileceği y

Korunması gerekli kültür varlıklarının yukarıdabelirtilen gruplar
da değerlendirilmesi ve uygulamanın bu kogullar ışığı altusunda geçekleşt
sinin ilke kararı olarak kabul edilmesine karar verildi.

Kemal GÖKÇE
B A Ş K A N
Müsteşar

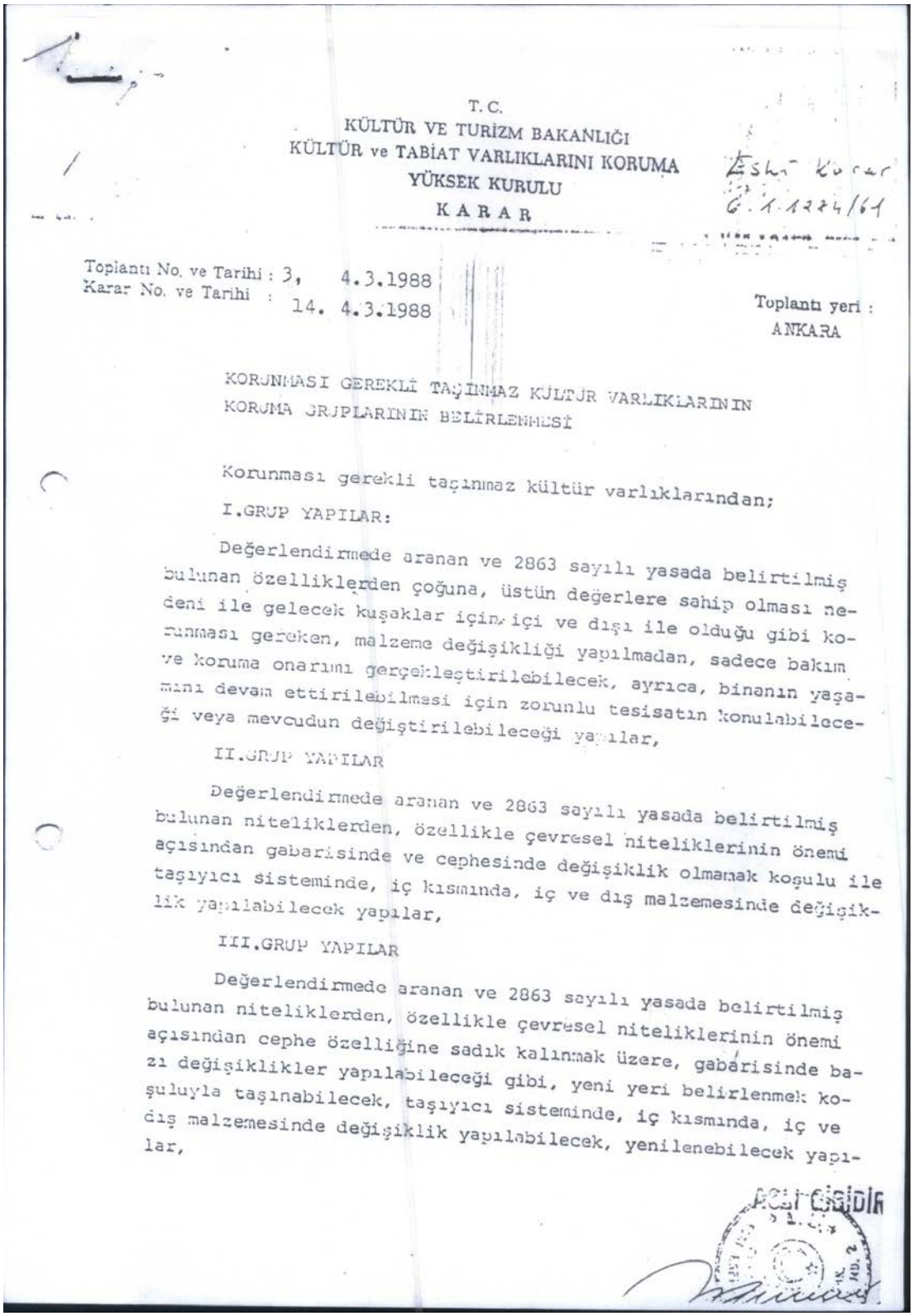
Üye Akozan(Fahidun) | Üye Aktan (Tahir) | Üye Çubuk(Mehmet) | Üye Emre (Mutlu) | Üy Karamağaralı

Üye Öney(Günül) | Üye Özgüç (Kemal) | Üye Tankut(Günül) | Üy Düzgüneşlu(K Müsteşar Yrd

Üye Eski Eserler ve Müz.Gn.Müdürü Yardımcısı(Nureddin) | Üye Turizm Genel Müdürü Tecman(Cem) | Üye Planlama ve İmar Genel Müdürü Barışkın(Cemalettin) | Üye Orman Genel Müdürü Özen(Omer) | Üy Vakıflar Müdürü Yiğitgüdü

Gürçe GÜNEŞ

Şekil A.3-7: 6.1.1984 tarih ve 61 sayılı karar - 7

T. C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI KORUMA
YÜKSEK KURULU
KARAR

Eski Karar
G.1.1224/61

Toplantı No. ve Tarihi : 3, 4.3.1988
Karar No. ve Tarihi : 14. 4.3.1988

Toplantı yeri :
ANKARA

KORUNMASI GEREKLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ
KORUMA GRUPLARININ BELİRLENMESİ

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından;

I.GRUP YAPILAR:

Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı yasada belirtilmiş bulunan özelliklerden çoğuna, üstün değerlere sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklar için içi ve dışı ile olduğu gibi korunması gereken, malzeme değişikliği yapılmadan, sadece bakım ve koruma onarımı gerçekleştirilebilecek, ayrıca, binanın yaşamını devam ettirilebilmesi için zorunlu tesisatın konulabileceği veya mevcudun değiştirilebileceği yapılar,

II.GRUP YAPILAR

Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı yasada belirtilmiş bulunan niteliklerden, özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından gabarisinde ve cephesinde değişiklik olmamak koşulu ile taşıyıcı sisteminde, iç kısmında, iç ve dış malzemesinde değişiklik yapılabilecek yapılar,

III.GRUP YAPILAR

Değerlendirmede aranan ve 2863 sayılı yasada belirtilmiş bulunan niteliklerden, özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından cephe özelliğine sadık kalınmak üzere, gabarisinde bazı değişiklikler yapılabileceği gibi, yeni yeri belirlenmek koşuluyla taşınabilecek, taşıyıcı sisteminde, iç kısmında, iç ve dış malzemesinde değişiklik yapılabilecek, yenilenebilecek yapılar,

Asıl Gibidir

Şekil A.4-1: 4.3.1988 tarih ve 14 sayılı karar - 1

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA
Yüksek Kurulu

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 3, 4.3.1988
Karar ve No. Tarihi : 14. 4.3.1988

Toplantı yeri : ANKARA

-2-

IV.GRUP YAPILAR:

Çevresinin gerek mimari, gerekse gabari bakımından tümü ile yenilenmiş ve tek başına koruma şansını kaybetmiş veya,

Mimari özelliğini tümü ile yitirmiş, veya,

Kamu yararına kaldırılması gerekli olan taşınmaz kültür varlığı yapılar olup, gerek görüldüğünde rölöveleri veya yeterli miktarda fotoğrafları koruma kurulunu iletilip, karar alındıktan sonra yıkılarak yerine Koruma Kurulunun önerisi doğrultusunda gulama yapılabilecek yapılar, olduğuna,

karar verildi.

Ertan CİRELİ
BAŞKAN
Müsteşar

Şube Müdürü

Üye	Üye	Üye	Üye
Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı	Kül. Tur. Bak. Müsteşar Yard.	Es. Fser. ve Müz. Gn. Müdürü	Turizm Gn. Md.
Akınaltuğ(İsmail) BULUNMADI	Özkan(Gültekin)	Yardımcı(Nurettin)	Ünal(Tankut)

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Yapı İşleri Gn. Md.	Orman Genel Md.	Vakıflar Gn. Md.	Tankut (Gönül)	Süher (Hamde)
Ergüvenç(Yılmaz)	Özer(Nevşat)	Hacun(Şener)		

Üye	Üye	Üye	Üye
Akozan (Feridun)	Giray (Muhteşem)	Öney (Gönül)	Çilingiroğlu (Alta

Şekil A.4-2: 4.3.1988 tarih ve 14 sayılı karar - 2

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (1)

Toplantı Yeri:
ANKARA

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUMA, BAKIM VE ONARIMLARINA İLİŞKİN İLKE KARARI

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin (restorasyonun) niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları ve bunlara tekabül eden restorasyon kararları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır. Bu nedenle koruma statüsü kazanmış yapıların restorasyonuna ilişkin kurul kararlarına temel olacak ilkeler yeniden gözden geçirilmiş ve restorasyonun doğasına daha uygun olduğu kabul edilen aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.

Yapı Grupları

Yapılar kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşımaları ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve siluetlerin öğeleri olarak iki gruba ayrılmıştır:

1.Grup Yapılar

Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar:

a) Özgün işlevi konut olmayan yapılar,

b) Özgün işlevi konut olan yapılar olarak ikiye ayrılmıştır.

2.Grup Yapılar

Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

Müdahale Biçimleri

Korunacak yapılara müdahaleler, her yapının kendine özgü koşullarına göre saptanacaktır. Bunlar iki tür'e ayrılmıştır:

/...

Şekil A.5-1: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 1

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (2)

Toplantı Yeri:
ANKARA

1) Bakım: Sadece yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde, mimari ögelerde değişiklik gerektirmeyen müdahaleler **'Bakım'** olarak tanımlanır. Yapıların ahşap, madeni, pişmiş toprak veya taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen ögelerinin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi; bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak, özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi bu kapsamda tanımlanmıştır. Bakım uygulaması koruma kurulu kararı doğrultusunda, belediyelerce ve ilgili müze müdürlüğünce denetlenerek yapılacak, uygulama bitince ona ilişkin rapor ve fotografik belgeler koruma kuruluna iletilecektir. Uygun görülmeyen bakım uygulamaları, yenilenir.

2) Onarım: Onarım gereken yapıların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ve diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçekleri koruma kurulunca belirlenir. Projeler bu ilke kararı ekinde verilen **"Rölöve-Restitüsyon-Restorasyon Proje Hazırlama Esasları"**na göre hazırlanacaklardır. İlan edilmiş turizm alanları ve merkezlerinde yeralan tescilli yapıların turizm amacıyla kullanılması halinde, projeler ilgili Turizm Müdürlüğünden görüş alınarak koruma kurulunca karara bağlanır.

Onarım İlkeleri:

a) Yapının günümüze ulaşmış ve tarihi kimliğinin ögelerini oluşturan mekansal, biçimsel ve yapısal özellikleri ve çevre içindeki özgün konumu korunacaktır. Bu işlemlerde yapının mevcut fiziksel durumuna göre müdahalenin biçimi ve nitelikleri koruma kurulunca saptanır.

b) Yapıların yıkılmadan korunmaları esastır. Yıkılma tehlikesi arzettiği (mail-i inhidam) malsahipleri ya da belediyelerce ileri sürülen yapıların yıkılma kararları ancak koruma kurulunca alınabilir. Kamu için tehlikeli olan nadir durumlarda kurul müdürleri, kurul başkan ve üyelerini toplantıya çağırarak koruma kurulunun onayının bir an önce elde edilmesini sağlarlar.

Yıkılacak şekilde tehlike yaratan (mail-i inhidam) korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları belediyeler tarafından boşaltılır. İlk koruyucu önlemler alındıktan sonra konu koruma kuruluna iletilir ve alınacak karara göre işlem yapılır.

c) Yapıların tarihi değer taşıyan ekleri korunur.

-2-

/...

Şekil A.5-2: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar – 2

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (3)

Toplantı Yeri:
ANKARA

d) Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin niteliği ve tarihi yapıyla bütünleşmesi bir tasarım sorunu olarak tasarımı yapan mimar tarafından, önce bir avan proje niteliğinde hazırlanarak koruma kurulunun görüşüne sunulacaktır.

e) Yokolmuş, fakat varlıkları bilinen yapı ögelerinin bütünlenmesi, gerekli araştırmalara dayanmak koşuluyla, koruma kurulunun onayına sunulabilir.

f) Bütün onarımlarda restorasyon projesine temel olacak restitüsyon çalışmasının, sıva raspası, kısmi söküm, sondaj, belgeler üzerinde çalışma, karşılaştırmalı araştırmalar sonucuna dayalı olarak hazırlanması gerekir. Onarıma başlamadan önce bu çalışmanın yapılması olanaksızsa, onarım projesinin onaylanmasından sonra ortaya çıkan yeni veriler ışığında restorasyon projesi üzerinde tadilat yapılarak yeniden koruma kurulunun onayına sunulacaktır.

TESCİL KAYDININ YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN İŞLEMLER

Bu ilke kararından önce, GEEAYK, TKTVYK ve Koruma Kurulları tarafından "eski eser" veya "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı" olarak tescil edilmiş olan taşınmazların tescil kaydının kaldırılması için yapılan başvurular, yapının tescil edilmesine neden olan değerlere sahip olmadığına ilişkin ayrıntılı ve bilimsel nitelikli bilgi ve belgeleri içermek zorundadır. Bu başvurular bir kez reddedildiği takdirde, ikinci kez koruma kurulu gündemine alınmaz.

YOK OLAN TESCİLLİ YAPILARA İLİŞKİN İŞLEMLER Yet. 14.7.98/600 sayılı ilke kararı

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları, yanmaları, koruma kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) yok olmalarına sebep olanlar ile aslına uygun olarak bakım ve onarımlarını yaptırmayanlar hakkında ceza mahkemelerinde yasal soruşturma açılır.

Bu soruşturma sonucu yargı organlarınca verilen kararlar kişisel yükümlülüklerle ilgili olduğundan, taşınmaz kültür varlığının korunmasına yönelik işlemlerin devamlılığını etkilemez. Bu nedenle soruşturma nedeni olan eyleme konu taşınmaz kültür varlığıyla ilgili alınmış koruma kurulu kararları geçerlidir.

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen yapının yok olması durumunda, yapının gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları açısından, yeniden ihyasında yarar görülüyorsa, mevcut

-3-

Şekil A.5-3: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 3

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (4)

Toplantı Yeri:
ANKARA

belgelerden (yapı kalıntısı rölöve, fotoğraf, her tür özgün arşiv belgesi vb.) yararlanmak suretiyle parselde daha önce bulunduğu yerde ve yapı oturma alanında, eski cephe özelliğinde aynı gabaride, özgün malzeme ve yapım tekniği kullanılarak kapsamlı bir restitüsyon etüdüne dayalı bir rekonstrüksiyon uygulanması için koruma kurulu kararı doğrultusunda izin verilebilir.

TESCİL KAYDI BULUNMAYAN YAPILAR VE YAPI ELEMANLARI

Eski yapı envanterlerinin yeterli nitelikte olmaması nedeniyle 2863 sayılı Yasaya göre tescil edilmiş olmasalar da, geleneksel mimari değer içeren yapıların koruma kurulundan görüş alınmadan yıktırılmaması yönünde, gerekli önlemler ilgili belediyesi veya müze müdürlüğünce alınır.

Koruma kurulunca tescili gerekli görülmeyen taşınmazlar içindeki tarihi değeri olan ahşap, cam, maden, taş, alçı vb. malzemelerden yapılmış elemanların kültür mirası olarak korunmasına gerek görülenlerin yerel müzelerce korunmaları sağlanır.

UYGULAMANIN DENETLENMESİ 599

Koruma kurullarınca onaylanan her ölçek ve nitelikteki plan ve projelerin uygulamada uzmanlarınca denetlenmesi gerekir. Bu anlamda imar ve koruma mevzuatında belediyelere ve valiliklere verilen denetim yükümlülüğünün yanı sıra, uygulamanın müellif mimar tarafından denetimi de yasal ve mesleki bir sorumluluktur.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin uygulamalarda, esas alınacak projelerin, serbest mesleki hizmet yetki ve statüsüne sahip ve bu hizmeti yapma koşullarını sürdüren mimarlarca asgari çizim standartlarına da uygun olarak düzenlenmiş olduğu ilgili mimarlar odası birimince önceden denetlenerek koruma kurulu müdürlüklerine sunulması gerekir.

Uygulamanın kurul kararlarına uygun olması için gerekli mesleki denetim sorumluluğu, aynı şekilde serbest mesleki hizmet yetki ve koşulları taşıdığı mimarlar odasınca belirlenen müellif mimar tarafından üstlenilir. Bu yükümlülük, koruma kurulu kararlarında sorumlu mimarın kimliği belirtilerek vurgulanır. Sözkonusu mesleki denetim sorumluluğu, müellif mimarın isteği ile aynı koşulları taşıyan bir başka mimara devredilebilir. İskan izni için denetimden so-

-4-
/...

Şekil A.5-4: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 4

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (5)

Toplantı Yeri:
ANKARA

rumlu mimarın, uygulamanın kurul kararlarına uygun olarak sonuçlandığına dair raporunun koruma kuruluna iletilmesi gereklidir.

KAPSAM

Bu ilke kararı,

Koruma grubu daha önce belirlenmiş ve ilgili koruma kurulunca rölöve ve restorasyon projeleri onaylanmış yapılarla, onaylı koruma imar planında hakkında özel tanım ve hüküm getirilmiş yapılar için geçerli değildir.

Koruma Yüksek Kurulunun 4.3.1988 gün,6 sayılı ve 30.11.1993 gün,338 sayılı ilke kararlarında belirtilen basit onarımlar, bu ilke kararında tanımlanan bakım kapsamında değerlendirilecektir.

Bu ilke kararının yürürlüğe girmesiyle Koruma Yüksek Kurulunun 4.3.1988 gün ve 9,10,14,15,16,17 sayılı; 15.5.1989 gün, 84 sayılı ilke kararları yürürlükten kaldırılmıştır.

BAŞKAN
Emre KONGAR
Müsteşar

ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
TEZMEN(Oğuz)	ÇELİK (Şakir)	TUÇ(Mehmet)	ERTAŞ(Gürkan)
Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı	Kül.Bak. Müsteşar Yrd.	Kül. ve Tab.Var. Kor.Gn.Müd.	Turizm Bak. Yat.Gn.Md.
(BULUNMADI)			

ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
EKE(Feral)	MÜLAZIMOĞLU(Hüseyin)	ÜNVER(Fadıl)	ALTUN(Ara)	ABBASOĞLU(Haluk)
Tek.Arş.veUyg. Gn.Md.Yrd.	Orman Gn.Md.Yrd.	Vakıflar Gn.Md. (BULUNMADI)		

ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
TANKUT(Gönül)	AĞARYILMAZ(İsmet) (BULUNMADI)	KUBAN(Doğan)	BADEMLİ(Raci)

-5-

Şekil A.5-5: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 5

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (6)

Toplantı Yeri:
ANKARA

RÖLÖVE-RESTİTÜSYON-RESTORASYON PROJESİ HAZIRLAMA ESASLARI

I. GENEL HUSUSLAR

Rölöve-Restitüsyon-Restorasyon projeleri, yapının mevcut durumunun belgelenmesinin yanısıra, sorunlarının saptanması, potansiyel ve yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi ile yeni kullanımın gerektirdiği müdahalelerin anlatımını sağlamalıdır.

Bu amaçla hazırlanacak belgeler çizimsel, yazılı ve fotoğrafik olarak yeterli ölçek ve ayrıntıları içerecektir.

II. PROJE HİZMETLERİ

II.1. Mevcut durumun belgelenmesi;

II.1.1. Rölöve Çizimleri:

a) 1/500-1/200 vaziyet planı (Parselde yer alan yapı, müştemilatlar, kuyu, ağaç, bahçe duvarı, döşeme malzemesi vb. her türlü öge ve komşu parsellerde yer alan yapılar işlenecektir.)

Rölövesi çizilen yapının cephe verdiği sokak veya caddede sağında ve solunda yeralan en az iki yapıyı içeren 1/200 ölçekli silueti,

b) Kat Planları, 1/50

c) Döşeme Planları, 1/50

d) Tavan Planları, 1/50

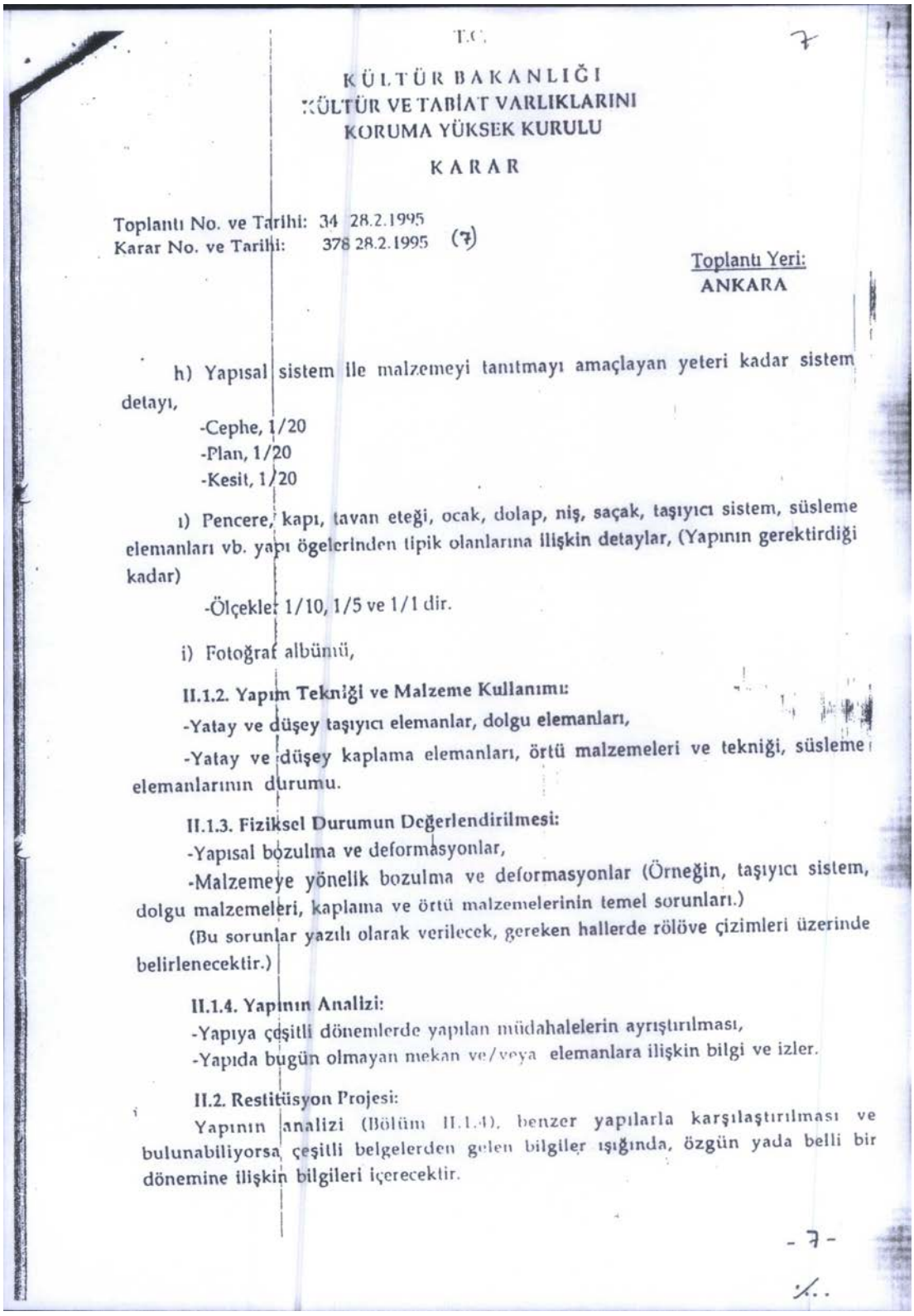
e) Çatı Planı, 1/50

f) Görünen tüm cepheler, 1/50

g) Birbirine dik olarak geçirilecek en az iki kesit 1/50 (İdare'nin gerekli görmesi halinde 2'den fazla kesit alınabilir.)

6

Şekil A.5-6: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 6

T.C.

7

KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 34 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (7)

Toplantı Yeri:
ANKARA

h) Yapısal sistem ile malzemeyi tanıtmayı amaçlayan yeteri kadar sistem detayı,

-Cephe, 1/20
-Plan, 1/20
-Kesit, 1/20

ı) Pencere, kapı, tavan eteği, ocak, dolap, niş, saçak, taşıyıcı sistem, süsleme elemanları vb. yapı ögelerinden tipik olanlarına ilişkin detaylar, (Yapının gerektirdiği kadar)

-Ölçekler 1/10, 1/5 ve 1/1 dir.

i) Fotoğraf albümü,

II.1.2. Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı:

-Yatay ve düşey taşıyıcı elemanlar, dolgu elemanları,

-Yatay ve düşey kaplama elemanları, örtü malzemeleri ve tekniği, süsleme elemanlarının durumu.

II.1.3. Fiziksel Durumun Değerlendirilmesi:

-Yapısal bozulma ve deformasyonlar,

-Malzemeye yönelik bozulma ve deformasyonlar (Örneğin, taşıyıcı sistem, dolgu malzemeleri, kaplama ve örtü malzemelerinin temel sorunları.)

(Bu sorunlar yazılı olarak verilecek, gereken hallerde rölöve çizimleri üzerinde belirlenecektir.)

II.1.4. Yapının Analizi:

-Yapıya çeşitli dönemlerde yapılan müdahalelerin ayrıştırılması,

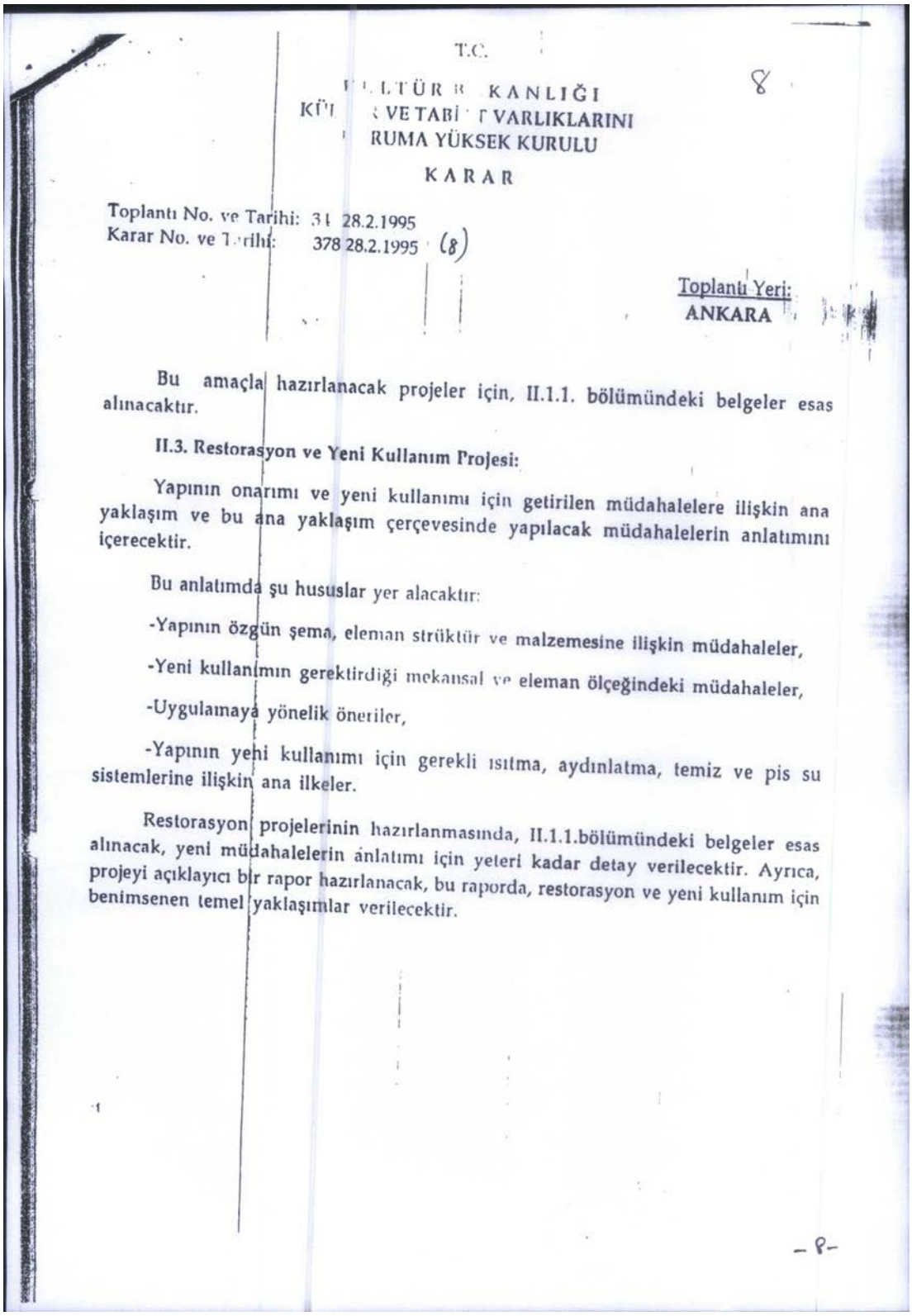
-Yapıda bugün olmayan mekan ve/veya elemanlara ilişkin bilgi ve izler.

II.2. Restitüsyon Projesi:

Yapının analizi (Bölüm II.1.4), benzer yapılarla karşılaştırılması ve bulunabiliyorsa çeşitli belgelerden gelen bilgiler ışığında, özgün yada belli bir dönemine ilişkin bilgileri içerecektir.

- 7 -

Şekil A.5-7: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 7

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI
VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi: 31 28.2.1995
Karar No. ve Tarihi: 378 28.2.1995 (8)

Toplantı Yeri:
ANKARA

Bu amaçla hazırlanacak projeler için, II.1.1. bölümündeki belgeler esas alınacaktır.

II.3. Restorasyon ve Yeni Kullanım Projesi:

Yapının onarımı ve yeni kullanımı için getirilen müdahalelere ilişkin ana yaklaşım ve bu ana yaklaşım çerçevesinde yapılacak müdahalelerin anlatımını içerecektir.

Bu anlatımda şu hususlar yer alacaktır:

-Yapının özgün şema, eleman strüktür ve malzemesine ilişkin müdahaleler,

-Yeni kullanımın gerektirdiği mekansal ve eleman ölçeğindeki müdahaleler,

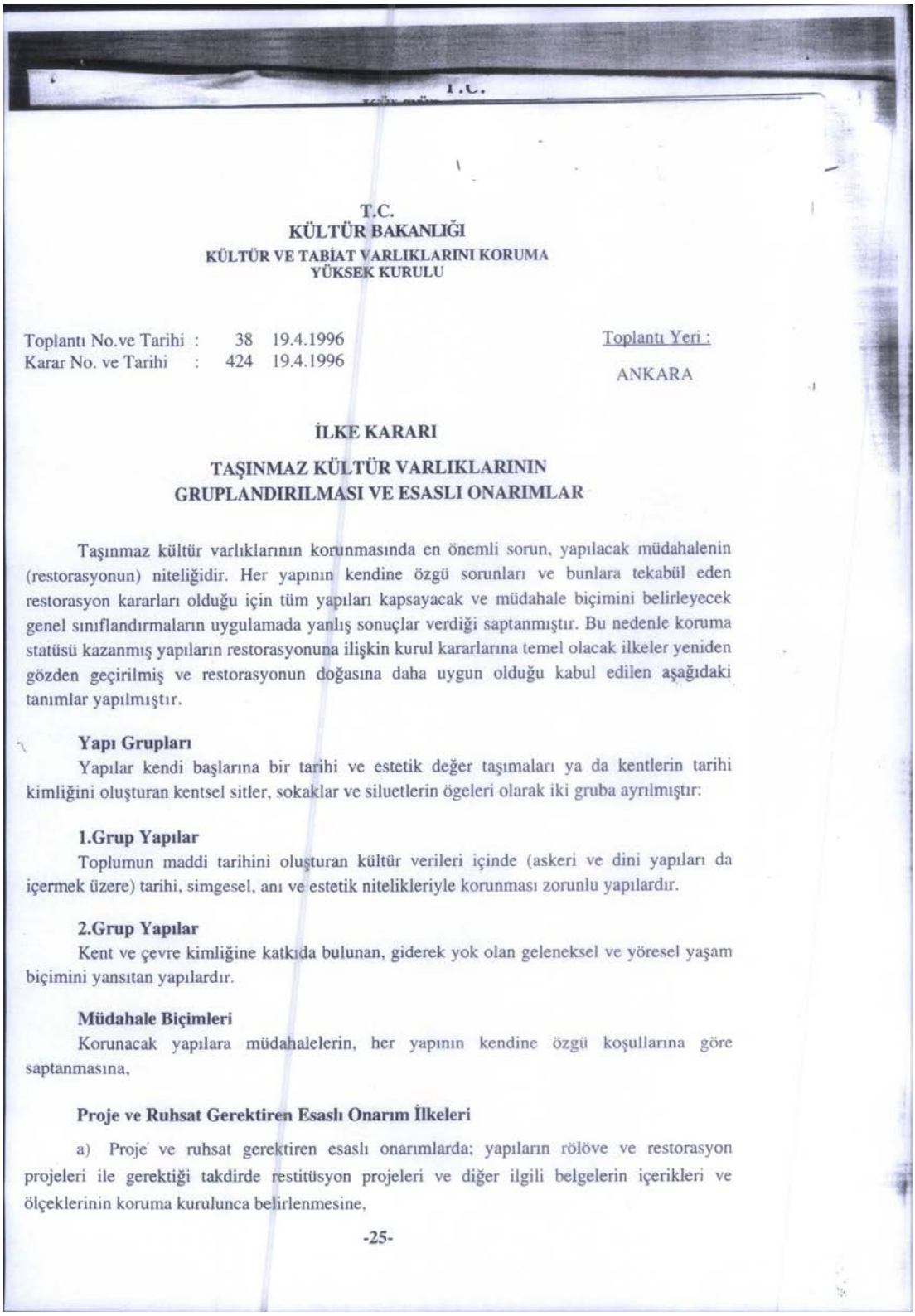
-Uygulamaya yönelik öneriler,

-Yapının yeni kullanımı için gerekli ısıtma, aydınlatma, temiz ve pis su sistemlerine ilişkin ana ilkeler.

Restorasyon projelerinin hazırlanmasında, II.1.1.bölümündeki belgeler esas alınacak, yeni müdahalelerin anlatımı için yeteri kadar detay verilecektir. Ayrıca, projeyi açıklayıcı bir rapor hazırlanacak, bu raporda, restorasyon ve yeni kullanım için benimsenen temel yaklaşımlar verilecektir.

-8-

Şekil A.5-8: 28.2.1995 tarih ve 378 sayılı karar - 8

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA
YÜKSEK KURULU

Toplantı No.ve Tarihi : 38 19.4.1996
Karar No. ve Tarihi : 424 19.4.1996

Toplantı Yeri :
ANKARA

İLKE KARARI

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ GRUPLANDIRILMASI VE ESASLI ONARIMLAR

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin (restorasyonun) niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları ve bunlara tekabül eden restorasyon kararları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır. Bu nedenle koruma statüsü kazanmış yapıların restorasyonuna ilişkin kurul kararlarına temel olacak ilkeler yeniden gözden geçirilmiş ve restorasyonun doğasına daha uygun olduğu kabul edilen aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.

Yapı Grupları

Yapılar kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşımaları ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve siluetlerin ögeleri olarak iki gruba ayrılmıştır:

1.Grup Yapılar

Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

2.Grup Yapılar

Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

Müdahale Biçimleri

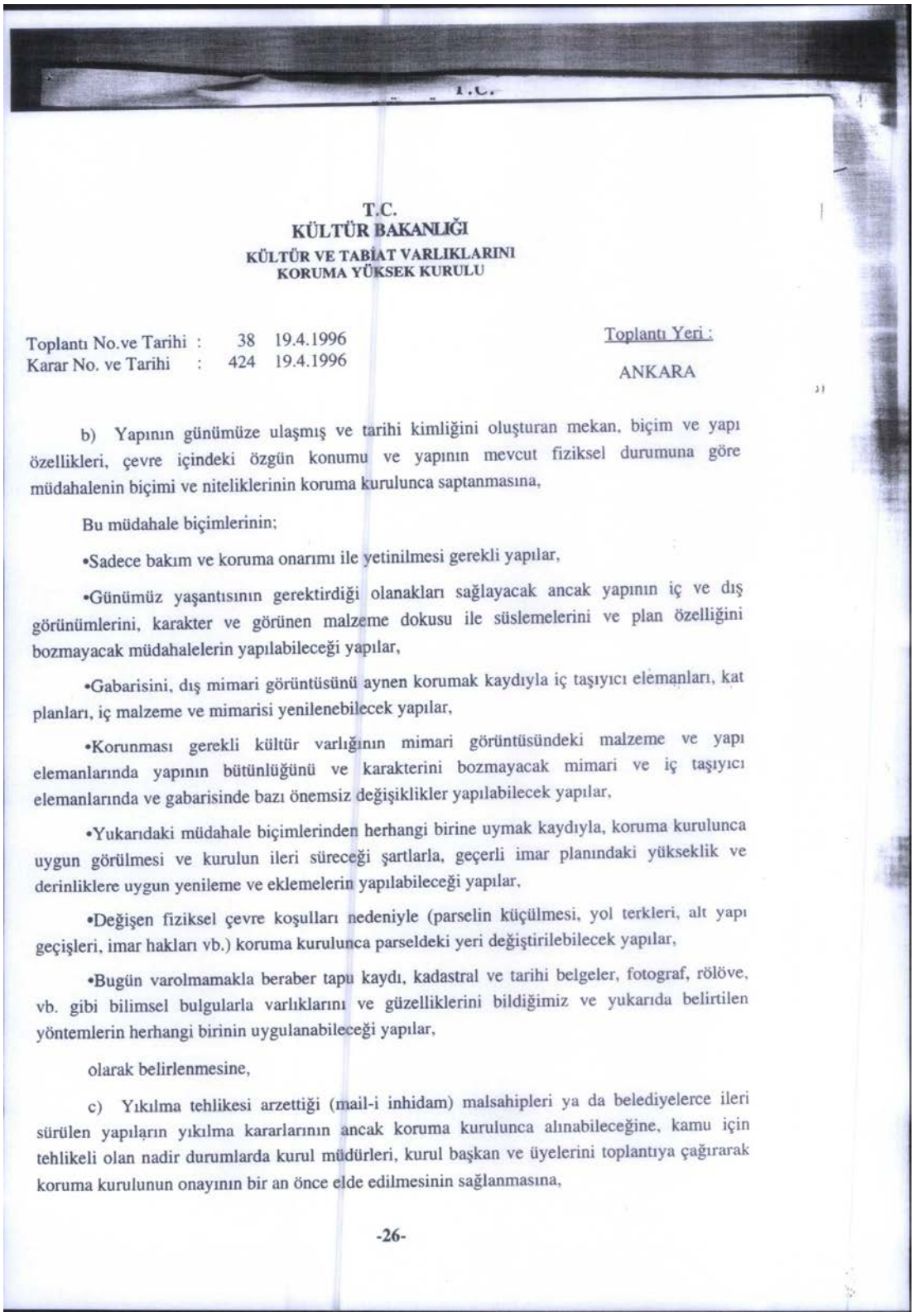
Korunacak yapılara müdahalelerin, her yapının kendine özgü koşullarına göre saptanmasına,

Proje ve Ruhsat Gerektiren Esaslı Onarım İlkeleri

a) Proje ve ruhsat gerektiren esaslı onarımlarda; yapıların rölöve ve restorasyon projeleri ile gerektiği takdirde restitüsyon projeleri ve diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçeklerinin koruma kurulunca belirlenmesine,

-25-

Şekil A.6-1: 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı karar - 1

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

Toplantı No.ve Tarihi : 38 19.4.1996
Karar No. ve Tarihi : 424 19.4.1996

Toplantı Yeri :
ANKARA

b) Yapının günümüze ulaşmış ve tarihi kimliğini oluşturan mekan, biçim ve yapı özellikleri, çevre içindeki özgün konumu ve yapının mevcut fiziksel durumuna göre müdahalenin biçimi ve niteliklerinin koruma kurulunca saptanmasına,

Bu müdahale biçimlerinin;

•Sadece bakım ve koruma onarımı ile yetinilmesi gerekli yapılar,

•Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak ancak yapının iç ve dış görünümlerini, karakter ve görünen malzeme dokusu ile süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak müdahalelerin yapılabileceği yapılar,

•Gabarisini, dış mimari görüntüsünü aynen korumak kaydıyla iç taşıyıcı elemanları, kat planları, iç malzeme ve mimarisi yenilenebilecek yapılar,

•Korunması gerekli kültür varlığının mimari görüntüsündeki malzeme ve yapı elemanlarında yapının bütünlüğünü ve karakterini bozmayacak mimari ve iç taşıyıcı elemanlarında ve gabarisinde bazı önemsiz değişiklikler yapılabilecek yapılar,

•Yukarıdaki müdahale biçimlerinden herhangi birine uymak kaydıyla, koruma kurulunca uygun görülmesi ve kurulun ileri süreceği şartlarla, geçerli imar planındaki yükseklik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabileceği yapılar,

•Değişen fiziksel çevre koşulları nedeniyle (parselin küçülmesi, yol terkleri, alt yapı geçişleri, imar hakları vb.) koruma kurulunca parseldeki yeri değiştirilebilecek yapılar,

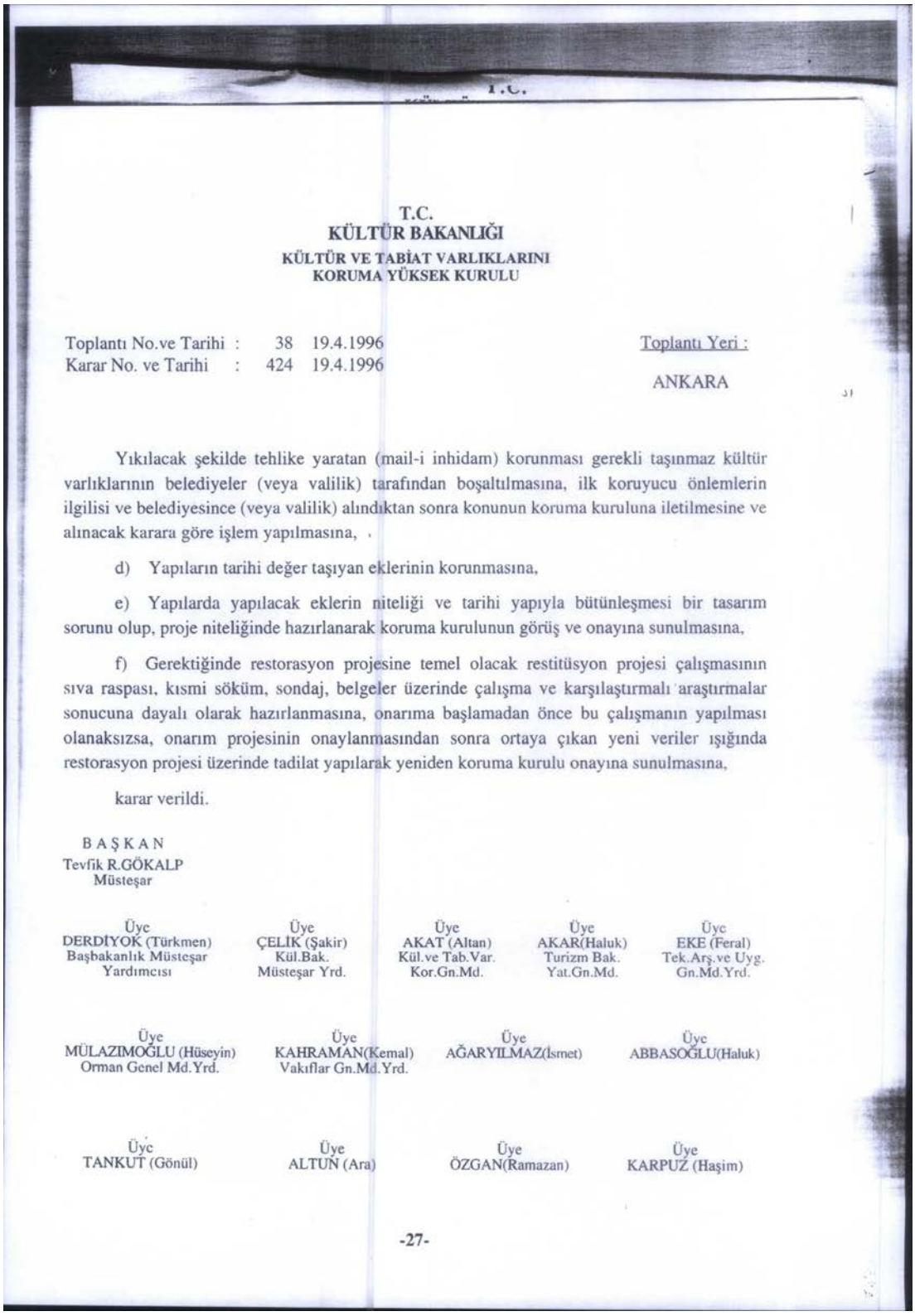
•Bugün varolmamakla beraber tapu kaydı, kadastral ve tarihi belgeler, fotograf, rölöve, vb. gibi bilimsel bulgularla varlıklarını ve güzelliklerini bildiğimiz ve yukarıda belirtilen yöntemlerin herhangi birinin uygulanabileceği yapılar,

olarak belirlenmesine,

c) Yıkılma tehlikesi arzettiği (mail-i inhidam) malsahipleri ya da belediyelerce ileri sürülen yapıların yıkılma kararlarının ancak koruma kurulunca alınabileceğine, kamu için tehlikeli olan nadir durumlarda kurul müdürleri, kurul başkan ve üyelerini toplantıya çağırarak koruma kurulunun onayının bir an önce elde edilmesinin sağlanmasına,

-26-

Şekil A.6-2: 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı karar - 2

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

Toplantı No.ve Tarihi : 38 19.4.1996
Karar No. ve Tarihi : 424 19.4.1996

Toplantı Yeri :
ANKARA

Yıkılacak şekilde tehlike yaratan (mail-i inhidam) korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının belediyeler (veya valilik) tarafından boşaltılmasına, ilk koruyucu önlemlerin ilgilisi ve belediyesince (veya valilik) alındıktan sonra konunun koruma kuruluna iletilmesine ve alınacak karara göre işlem yapılmasına,

d) Yapıların tarihi değer taşıyan eklerinin korunmasına,

e) Yapılarda yapılacak eklerin niteliği ve tarihi yapıyla bütünleşmesi bir tasarım sorunu olup, proje niteliğinde hazırlanarak koruma kurulunun görüş ve onayına sunulmasına,

f) Gerektiğinde restorasyon projesine temel olacak restitüsyon projesi çalışmasının sıva raspası, kısmi söküm, sondaj, belgeler üzerinde çalışma ve karşılaştırmalı araştırmalar sonucuna dayalı olarak hazırlanmasına, onarıma başlamadan önce bu çalışmanın yapılması olanaksızsa, onarım projesinin onaylanmasından sonra ortaya çıkan yeni veriler ışığında restorasyon projesi üzerinde tadilat yapılarak yeniden koruma kurulu onayına sunulmasına,

karar verildi.

BAŞKAN
Tevfik R.GÖKALP
Müsteşar

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
DERDİYOK (Türkmen) Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı	ÇELİK (Şakir) Kül.Bak. Müsteşar Yrd.	AKAT (Altan) Kül.ve Tab.Var. Kor.Gn.Md.	AKAR(Haluk) Turizm Bak. Yat.Gn.Md.	EKE (Feral) Tek.Arş.ve Uyg. Gn.Md.Yrd.

Üye	Üye	Üye	Üye
MÜLAZIMOĞLU (Hüseyin) Orman Genel Md.Yrd.	KAHRAMAN(Kemal) Vakıflar Gn.Md.Yrd.	AĞARYILMAZ(İsmet)	ABBASOĞLU(Haluk)

Üye	Üye	Üye	Üye
TANKUT (Gönül)	ALTUN (Ara)	ÖZGAN(Ramazan)	KARPUZ (Haşim)

-27-

Şekil A.6-3: 19.4.1996 tarih ve 424 sayılı karar - 3

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No.ve Tarihi : 47 14.7.1998
Karar No. ve Tarihi : 598 14.7.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

İLKE KARARI

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ
GRUPLANDIRILMASI, BAKIMI VE ESASLI ONARIMLARI

Danıştay 6.Dairesinin 11.11.1997 gün ve 1996/3313 esas, 1997/4875 sayılı kararı doğrultusunda "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakımı ve Esaslı Onarımları"na ilişkin İlke Kararının yeniden düzenlenmesi sonucunda;

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin(restorasyonun) niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları ve bunlara tekabül eden restorasyon kararları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır. Bu nedenle koruma statüsü kazanmış yapıların restorasyonuna ilişkin kurul kararlarına temel olacak ilkeler yeniden gözden geçirilmiş ve restorasyonun doğasına daha uygun olduğu kabul edilen aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.

Yapı Grupları

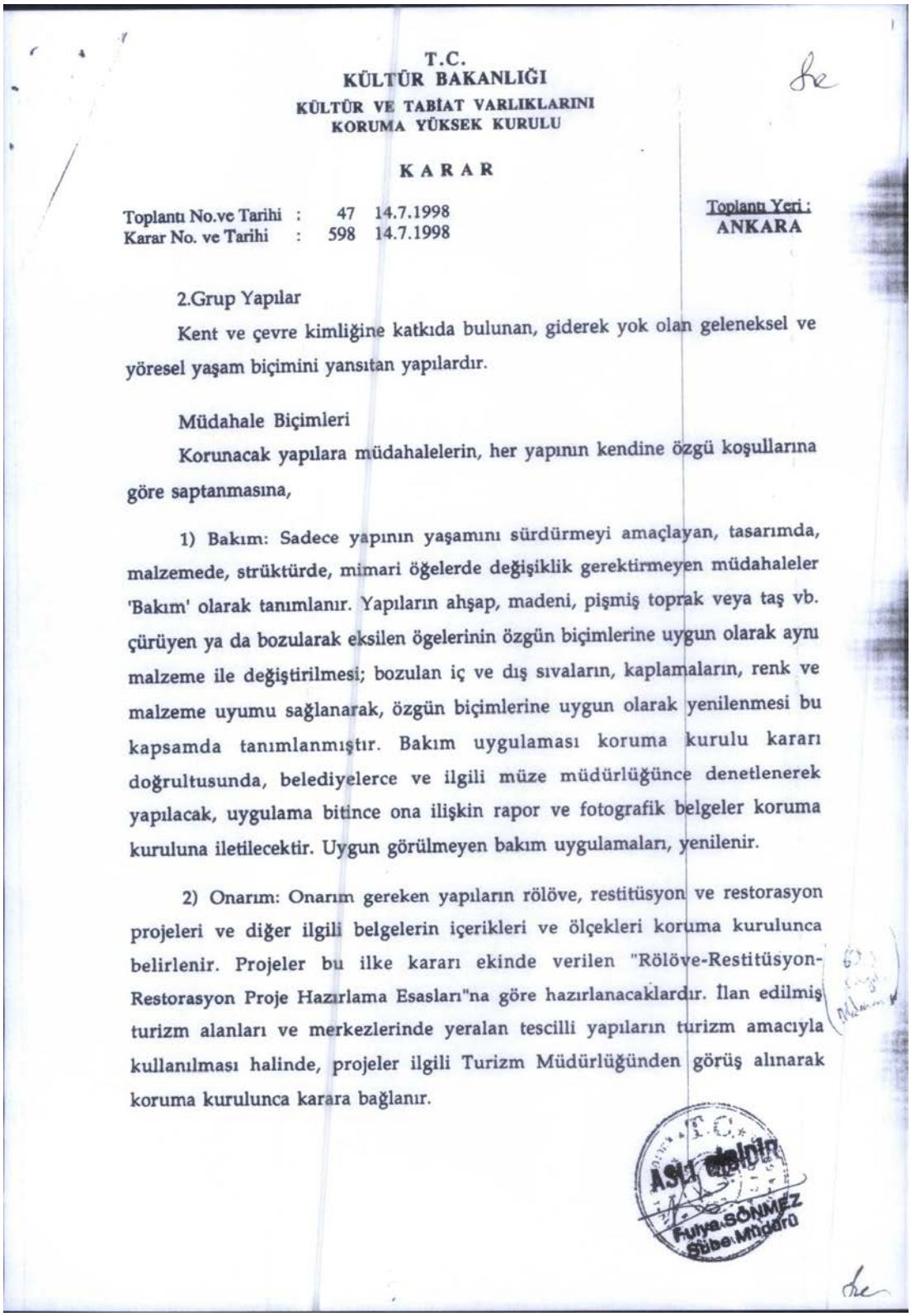
Yapılar kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşımaları ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve siluetlerin ögeleri olarak iki gruba ayrılmıştır:

1.Grup Yapılar

Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

Aslı gibidir
Fulya SÖNMEZ
Şube Müdürü

Şekil A.7-1: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı karar - 1

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No.ve Tarihi : 47 14.7.1998
Karar No. ve Tarihi : 598 14.7.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

2.Grup Yapılar

Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

Müdahale Biçimleri

Korunacak yapılara müdahalelerin, her yapının kendine özgü koşullarına göre saptanmasına,

1) Bakım: Sadece yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde, mimari öğelerde değişiklik gerektirmeyen müdahaleler 'Bakım' olarak tanımlanır. Yapıların ahşap, madeni, pişmiş toprak veya taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen ögelerinin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi; bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak, özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi bu kapsamda tanımlanmıştır. Bakım uygulaması koruma kurulu kararı doğrultusunda, belediyelerce ve ilgili müze müdürlüğünce denetlenerek yapılacak, uygulama bitince ona ilişkin rapor ve fotografik belgeler koruma kuruluna iletilecektir. Uygun görülmeyen bakım uygulamaları, yenilenir.

2) Onarım: Onarım gereken yapıların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ve diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçekleri koruma kurulunca belirlenir. Projeler bu ilke kararı ekinde verilen "Rölöve-Restitüsyon-Restorasyon Proje Hazırlama Esasları"na göre hazırlanacaklardır. İlan edilmiş turizm alanları ve merkezlerinde yeralan tescilli yapıların turizm amacıyla kullanılması halinde, projeler ilgili Turizm Müdürlüğünden görüş alınarak koruma kurulunca karara bağlanır.

T.C.
ASLI aslının
Fulya SÖNMEZ
Şube Müdürü

Şekil A.7-2: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı karar - 2

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No.ve Tarihi : 47 14.7.1998
Karar No. ve Tarihi : 598 14.7.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

Onarım İlkeleri:

a) Yapının günümüze ulaşmış ve tarihi kimliğinin ögelerini oluşturan mekansal, biçimsel ve yapısal özellikleri ve çevre içindeki özgün konumu korunacaktır. Bu işlemlerde yapının mevcut fiziksel durumuna göre müdahalenin biçimi ve nitelikleri koruma kurulunca saptanır.

b) Yapıların yıkılmadan korunmaları esastır. Yıkılma tehlikesi arzettiği (mail-i inhidam) malsahipleri ya da belediyelerce ileri sürülen yapıların yıkılma kararları ancak koruma kurulunca alınabilir. Kamu için tehlikeli olan nadir durumlarda kurul müdürleri, kurul başkan ve üyelerini toplantıya çağırarak koruma kurulunun onayının bir an önce elde edilmesini sağlarlar.

Yıkılacak şekilde tehlike yaratan (mail-i inhidam) korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları belediyeler tarafından boşaltılır. İlk koruyucu önlemler ilgili Valilik ve Belediyesince alındıktan sonra konu koruma kuruluna iletilir ve alınacak karara göre işlem yapılır.

c) Yapıların tarihi değer taşıyan ekleri korunur.

d) Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin niteliği ve tarihi yapıyla bütünleşmesi bir tasarım sorunu olarak tasarımı yapan mimar tarafından, önce bir avan proje niteliğinde hazırlanarak koruma kurulunun görüşüne sunulacaktır.

e) Yokolmuş, fakat varlıkları bilinen yapı ögelerinin bütünlenmesi, gerekli araştırmalara dayanmak koşuluyla, koruma kurulunun onayına sunulabilir.

f) Bütün onarımlarda restorasyon projesine temel olacak restitüsyon çalışmasının sıva raspası, kısmi söküm, sondaj, belgeler üzerinde çalışma karşılaştırmalı araştırmalar sonucuna dayalı olarak hazırlanması gerekir.

Şekil A.7-3: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı karar - 3

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 47 14.7.1998
Karar No. ve Tarihi : 598 14.7.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

Onarıma başlamadan önce bu çalışmanın yapılması olanaksızsa, onarım projesinin onaylanmasından sonra ortaya çıkan yeni veriler ışığında restorasyon projesi üzerinde tadilat yapılarak yeniden Koruma Kurulunun onayına sunulmasına,

3386 sayılı Yasa ile değişik 2863 sayılı Yasanın 10.maddesinde belirtilen kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyeti veya idaresinde bulunan tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakım ve onarım uygulamalarının, Koruma Kurulu kararı doğrultusunda kendi sorumluluklarında gerçekleştirilmesine, uygulama sonucuna ilişkin rapor, fotoğraf vb. belgeler ilgili Koruma Kuruluna iletilmesine, Kurulca uygun görülmeyen bakım ve onarım uygulamalarının yenilenmesine

karar verildi.

BAŞKAN
Prof.Dr.O.Tekin AYBAŞ
Müsteşar

Üye
M.POLAT (Selçuk)
Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı

Üye
KETENCİOĞLU (Tevfik)
Kül.Bak.
Müsteşar Yrd.

Üye
SOYER (Kemal)
Kül.ve Tab.Var.
Kor.Gn.Md.

Üye
KETEN (Mustafa)
Vakıflar Gn.Md.

Üye
AKAR (Hilmi)
Turizm Bak.
Yat.Gn.Md.

Üye
DUYGULUER (Feridun)
Tek.Arş.ve Uyg.
Gn.Md.

Üye
BAHADIR (Ali)
Orman Genel Md.Yrd.
(Bulunmadı)

Üye
GÖK (Tamer)

Üye
UÇKAN (Erkan)

Üye
TUNCER (Orhan Cezmi)

Üye
AĞARYILMAZ (İsmet)
(Bulunmadı)

Üye
BİLGİ (Önder)

Üye
GÜNDOĞDU (Hamza)

Şekil A.7-4: 14.7.1998 tarih ve 598 sayılı karar - 4

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 50 3.12.1998
Karar No. ve Tarihi : 634 3.12.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

Taşınmaz Kültür ve ~~Tabiat~~ Varlıklarının Gruplandırılması, Bakımı ve Esaslı Onarımlarına ilişkin 14.7.1998 gün ve 598 sayılı ilke kararı eki

RÖLÖVE-RESTİTÜSYON-RESTORASYON PROJESİ HAZIRLAMA ESASLARI

14.7.1998 gün ve 598 sayılı ilke kararının eki olup, 2.maddesinde bahsi geçen Rölöve-Restitüsyon-Restorasyon Projesi Hazırlama Esaslarının yeniden değerlendirilmesi sonucunda:

GENEL HUSUSLAR

Rölöve-Restitüsyon-Restorasyon projeleri, yapının mevcut durumunun belgelenmesinin yanısıra, sorunlarının saptanması, potansiyel ve yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi ile yeni kullanımın gerektirdiği müdahalelerin anlatımını sağlamalıdır.

Bu amaçla hazırlanacak belgeler çizimsel, yazılı ve fotoğrafik olarak yeterli ölçek ve ayrıntıları içerecektir.

PROJE HİZMETLERİ

I RÖLÖVE

I.I Rölöve Çizimleri

a) 1/500 veya 1/200 vaziyet planı (Mevcut durumun belgelenmesi): Parselde yer alan tescilli yapının mimarı öğeleri (avlu, bahçe duvarları, kuyu, fırın, tandır, çeşme, müştemilat v.b) ve doğal öğeler (ağaç, bitki türleri, ekili-dikili alan v.b.) yapı-avlu-bahçe girişleri, yapının kendi parselindeki oturumu ve köşe kotları, yol yapı ilişkisini tanımlayan kotlar gösterilecektir. Vaziyet planında sokak-bina ilişkisini gösterir aynı ölçekte kesit bulunacaktır.

b) Kat Planları (1/50 ölçeğinde ~~kesit ve görünüşleri~~ ebatlı ve ~~ölçüsüz~~ ebatsız olmak üzere hazırlanacaktır.)

Şekil A.7-5: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı karar - 5

KÜLTÜR BAKANLIĞI

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA YÜKSEK KURULU

K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 50 3.12.1998
Karar No. ve Tarihi : 634 3.12.1998

Toplantı Yeri : ANKARA

c) Çatı Planı (1/50 ölçeğinde kesit ve görünüşleri ölçülü ve ölçüsüz olmak üzere hazırlanacaktır.) ebatlı ebatsız

d) Cepheler (1/50 ölçeğinde kesit ve görünüşleri ölçülü ve ölçüsüz olmak üzere hazırlanacaktır.) ebatlı ebatsız

e) Döşeme ve tavan planları. (1/50 ölçeğinde kesit ve görünüşleri ölçülü ve ölçüsüz olmak üzere hazırlanacaktır.) ebatlı ebatsız

f) En az iki kesit (Kurulun gerekli görmesi halinde ikiden fazla 1/50 ölçeğinde uygulama projesi çizim tekniğinde) Birbirine dik bir tanesi merdivenden geçecektir. ebatlı ve ebatsız olmak üzere hazırlanacaktır

g) En az iki (Kurulun gerekli görmesi halinde ikiden fazla 1/50 ölçeğinde uygulama projesi çizim tekniğinde) sistem detayı. (Görünüş 1/20, Plan 1/20, Kesit 1/20)

h) Pencere, kapı, tavan eteği, ocak, dolap, niş, saçak, taşıyıcı sistem, süsleme elemanları vb. yapı öğelerinden tipik olanlarına ilişkin sistem ve nokta mimari detayları(ölçekler 1/10, 1/5 ve 1/1 dir.)

I.II. Vaziyet Planı Raporu : Yapının ve bulunduğu parsele bitişik komşu yapıların pafta, ada, parsel, envanter ve kapı numarası, mülkiyet sınırları (Kadastral) mülkiyet durumları, son durum sahiplilik sicil kayıtlarına yer verilecektir.

I.III. Alt yapıya ilişkin şematik gösterimler: Yapının mevcut halihazırdaki varsa özgün pis su tesisatı : yeni,elektrik , su, havagazı telefon tesisatı gösterilecektir

I. IV Fotograf Albümü :

Binayı, çevresini ve sokağı tanıtan, çekim yönlerinin kroki üzerinde gösterildiği, çekim tarihi ve çekim yapan kişinin adının belirtildiği yeteri kadar iç ve dıştan çekilmiş fotoğrafları içeren (10x15cm ebadında) A4 normunda albüm, (Kurulun gerekli görmesi durumunda aynı yerden çekilecek saydamlar set halinde çerçevelenerek üzerine çekim tarihi ve yeri belirtilerek teslim edilecektir.)

-2-

Şekil A.7-6: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı karar - 6

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No.ve Tarihi : 50 3.12.1998
Karar No. ve Tarihi : 634 3.12.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

I. V. Rölöve Analiz Raporu

A-Tanımlar

a) Yapının oluşumunu sağlayan ekonomik, sosyal, kültürel ve tarihi etkenler

b) Yapının mimari tanımı (Her proje için yapının çevresi ile ilişkisi konumu, açık ve kapalı mekanların mimari tanımı, işlev tanımı, mimari elemanları vb.)

c) Yapım tekniği ve malzeme kullanımı, temel yatay ve düşey taşıyıcı elemanlar, dolgu elemanları, yatay ve düşey kaplama elemanları, örtü malzemeleri ve tekniği, süsleme elemanlarına ilişkin mevcut durum tanımları

d) Yapıda yaşayan nüfus ve sosyo kültürel, ekonomik yapısına ilişkin bilgiler

e) Yapıların oluşumunu sağlayan ekonomik, sosyal, kültürel ve tarihi etkenler ile özgün kullanımına ilişkin ulaşılabilen belgeler, kaynaklar (fotoğraf, resim, tapu kaydı, vb.)

B-Sorunlar (Mevcut fiziki durum değerlendirmesi)

a) Yapısal bozulmalar, deformasyonlar ve dağılımları, Temel sorunları, yatay ve düşey yönde taşıyıcı sistem sorunları, dolgu malzemesinin sorunları, cephe elemanları sorunları, cephe kaplama ve üst örtü malzemesine ait sorunlar, cephe mimari süslemelere ve yapı malzemesine ait sorunların tespiti, nedenleri ve çözüm önerileri,

b) Kullanım (Aşırı yüklenme, terk edilme vb.) sonucu oluşan bozulmalar ve dağılımları,

c) Dış fiziksel etkenler (rüzgar, kar, yağmur, güneş, don, yeraltı suyu vb.) sonucu oluşan bozulmalar ve dağılımları,

d) Malzeme sorunları; Yapıdaki mevcut malzemelerin durumu ile korumaya yönelik müdahale yönteminin belirlenmesi ve yeni önerilecek malzemenin tespiti için yapılması gerekli olan malzeme labaratuar analizlerinin verilmesi,

-3-

Şekil A.7-7: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı karar - 7

KÜLTÜR BAKANLIĞI

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No.ve Tarihi : 50 3.12.1998
Karar No. ve Tarihi : 634 3.12.1998

Toplantı Yeri : ANKARA

C- Rölöve Müdahale Paftaları

Belirlenen (sistem ve yapı ögelerine ait detaylar hariç) ölçüsüz rölöve çizimleri üzerinde şu hususlar işaretlenecektir.

a) Yapıya çeşitli dönemlerde yapılan müdahaleler ve bunların dönemlerine göre gruplandırılması,

b) Yapıda bugün mevcut olmayan elemanlara ilişkin olarak yapıdan elde edilebilen bilgiler, izler,

c) Dönem eklerinin; korunması gerekli nitelikte olup olmadıklarının belirlenmesi,

d) Rölöve Analiz Raporu ve Rölöve müdahale paftalarında belirtilen malzeme, bozulmalar ve muhdeslerin tanımları ölçüsüz Rölöve paftaları üzerinde işlenecek ve raporla gerekli referans ilişkisi kurularak öneriler ve kararlar getirilecektir.

II RESTİTÜSYON PROJESİ

II. I Restitüsyon Projesi Çizimleri

a) Kat Planları (1/50 ölçeğinde hazırlanacaktır.)

b) Çatı Planı (1/50 ölçeğinde hazırlanacaktır.)

c) Cepheler (1/50 ölçeğinde hazırlanacaktır.)

d) En az iki kesit (1/50 ölçeğinde hazırlanacaktır.)

e) Detaylar (1/10, 1/5, 1/1ölçeğinde hazırlanacaktır.)

II.II Restitüsyon Raporu

•Yapının geçirdiği dönemlere ait değişmişliklerin (ekler, yok olan mimari elemanlar, kapatılan-açılan kapılar, pencereler, izler vb.) siyah-beyaz grafik veya renkli anlatımla ifade edilmesi.

•Yapının geçirdiği değişikliklerin (ekler, yok olan mimari elemanlar vb.) her döneme göre ayrı ayrı çizimler üzerinde restitüsyon dayanakları (yapıdan gelen izler, karşılaştırmalı çalışma, benzer yapı, eski fotoğraf, resim, sözlü kaynak, mimari gereklilik vb.) da belirtilerek siyah-beyaz grafik veya renkli anlatımla ifade edilmesi.

-4-

Şekil A.7-8: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı karar - 8

KÜLTÜR BAKANLIĞI

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

K A R A R

Toplantı No.ve Tarihi : 50 3.12.1998
Karar No. ve Tarihi : 634 3.12.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

Tülye SÖNMEZ
Şube Müdürü

III RESTORASYON PROJESİ

III.I Restorasyon Projesi Çizimleri

a) Kat Planları (1/50 ölçeğinde uygulama projesi çizim tekniğinde hazırlanacaktır.)

b) Çatı Planı (1/50 ölçeğinde uygulama projesi çizim tekniğinde hazırlanacaktır.)

c) Cepheler (1/50 ölçeğinde uygulama projesi çizim tekniğinde hazırlanacaktır.)

d) En az iki kesit (Kurulun lüzum görmesi halinde ikiden fazla 1/50 ölçeğinde uygulama projesi çizim tekniğinde hazırlanacaktır.)

e) En az iki (Kurulun gerekli görmesi halinde ikiden fazla yerden geçirilen ve yapısal sistem ile malzemeyi tanımlamayı amaçlayan) sistem detayı (1/20 ölçeğinde hazırlanacaktır.)

Bu çalışmalara yönelik sistem detayları plan, kesit ve görünüşleri ölçülü ve malzeme tanımlı olarak 1/20 ölçekte hazırlanacaktır.

f) Detaylar (1/10, 1/5, ve 1/1 ölçekte nokta detayları verilecektir.)

Özgün niteliğine göre yenilenmeleri zorunlu veya muhdes olan mimari elemanlar yerine, yeni getirilen öneri mimari elemanlara ilişkin 1/10, 1/5, 1/1 ölçekte detaylar mutlaka üretilecektir.

III.II Restorasyon Raporu

Restorasyon raporundaki saptamalar ve değerlendirmeler sırasında aşağıdaki hususlara dikkat edilecektir:

a) Yapıda müdahale türleri saptanırken özgün yapının korunması açısından kullanım önerileri ile tarihi çevre bağlantılarının irdelenmesi,

b) Restorasyona yönelik teknik imkanlarla, özgün malzeme temin edilmesi ve kullanımı durumunda;

•Yapının korunmasına yönelik müdahaleler ile özgün yapı aksamlarının irdelenmesi,

•Özgün malzemenin yeni kullanımda değerlendirilmesi,

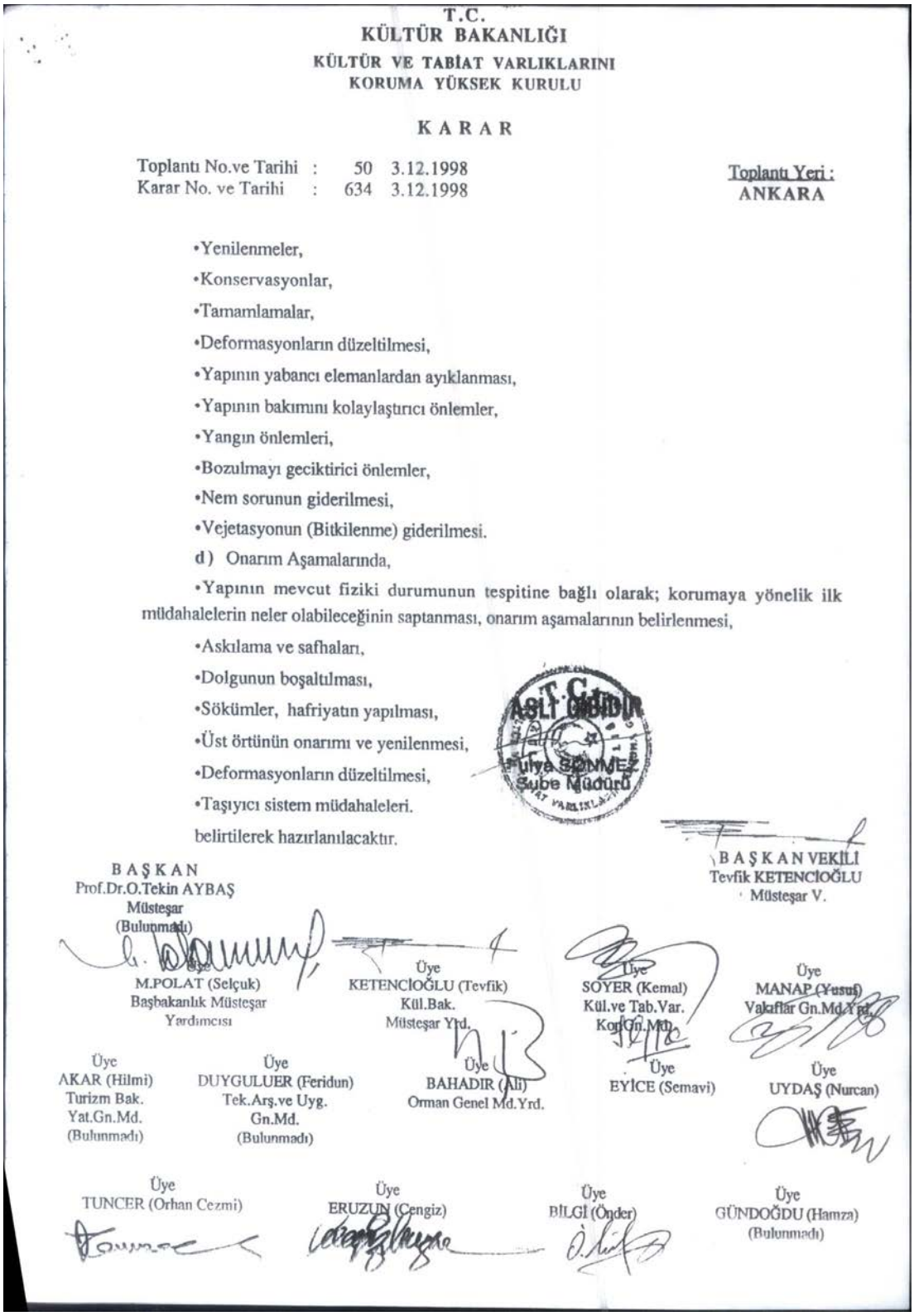
•Yeni malzemelerin özgün malzemelerle birlikte kullanımında oluşacak kimyasal/görsel uyum ve uyumsuzluklar,

•Malzemelerin nasıl ve nereden temin edileceği.

c) Yapılacak müdahalelerde,

•Restorasyonda koruma ve yenileme ağırlıklı müdahalelerde gereksinimler, ilkeler ve anlatım biçimleri,

Şekil A.7-9: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı karar - 9

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No.ve Tarihi : 50 3.12.1998
Karar No. ve Tarihi : 634 3.12.1998

Toplantı Yeri :
ANKARA

•Yenilenmeler,
•Konservasyonlar,
•Tamamlamalar,
•Deformasyonların düzeltilmesi,
•Yapının yabancı elemanlardan ayıklanması,
•Yapının bakımını kolaylaştırıcı önlemler,
•Yangın önlemleri,
•Bozulmayı geciktirici önlemler,
•Nem sorunun giderilmesi,
•Vejetasyonun (Bitkilenme) giderilmesi.

d) Onarım Aşamalarında,

•Yapının mevcut fiziki durumunun tespitine bağlı olarak; korumaya yönelik ilk müdahalelerin neler olabileceğinin saptanması, onarım aşamalarının belirlenmesi,
•Askılama ve safhaları,
•Dolgunun boşaltılması,
•Sökümler, hafriyatın yapılması,
•Üst örtünün onarımı ve yenilenmesi,
•Deformasyonların düzeltilmesi,
•Taşıyıcı sistem müdahaleleri.

belirtilerek hazırlanılacaktır.

T.C. Kültür Bakanlığı
Aslı Gibidir
Fulya SÖNMEZ
Şube Müdürü

BAŞKAN
Prof.Dr.O.Tekin AYBAŞ
Müsteşar
(Bulunmadı)

BAŞKAN VEKİLİ
Tevfik KETENCİOĞLU
Müsteşar V.

Üye
M.POLAT (Selçuk)
Başbakanlık Müsteşar
Yardımcısı

Üye
KETENCİOĞLU (Tevfik)
Kül.Bak.
Müsteşar Yrd.

Üye
SOYER (Kemal)
Kül.ve Tab.Var.
Kor.Gn.Md.

Üye
MANAP (Yusuf)
Vakıflar Gn.Md.Yrd.

Üye
AKAR (Hilmi)
Turizm Bak.
Yat.Gn.Md.
(Bulunmadı)

Üye
DUYGULUER (Feridun)
Tek.Arş.ve Uyg.
Gn.Md.
(Bulunmadı)

Üye
BAHADIR (Ali)
Orman Genel Md.Yrd.

Üye
EYİCE (Semavi)

Üye
UYDAŞ (Nurcan)

Üye
TUNCER (Orhan Cezmi)

Üye
ERUZUN (Cengiz)

Üye
BİLGİ (Önder)

Üye
GÜNDOĞDU (Hamza)
(Bulunmadı)

Şekil A.7-10: 3.12.1998 tarih ve 634 sayılı karar - 10

(660 nolu İlke Kararı) Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları

(Bu mevzuat sayfaları Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından derlenmekte ve güncellenmektedir.)

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA YÜKSEK KURULU

Toplantı No. ve Tarihi : 60 5.11.1999
Karar No. ve Tarihi : 660 5.11.1999

Toplantı Yeri
ANKARA

İLKE KARARI

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ GRUPLANDIRILMASI, BAKIM VE ONARIMLARI

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakımı, Onarımları ve Onarımların Denetlenmesine ilişkin, Danıştay 6. Dairesinin 11.11.1997 gün ve 1996 /3 313 Esas, 1997 / 4875 sayılı kararı, 11.11.1997 gün ve 1996 / 3312 Esas, 1997 / 4877 sayılı kararı, 19.4.1996 gün ve 437 sayılı, 14.7.1998 gün ve 598 sayılı, 14.7.1998 gün ve 599 sayılı, 3.12.1998 gün ve 634 sayılı, 3.12.1998 gün ve 640 sayılı, 12.3.1999 gün ve 642 sayılı ilke kararları, uygulamada çıkan sorunlar, mevzuatla çelişen hususlar gözönüne alınarak aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır. Bu nedenle kurul kararlarına temel olacak ilkeler ve müdahale biçimlerine daha uygun olduğu kabul edilen aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.

Yapı Grupları
Yapılar, kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşımaları ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve siluetlerin ögeleri olarak iki gruba ayrılmıştır:

1. Grup Yapılar
Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

2. Grup Yapılar
Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

I-MÜDAHALE BİÇİMLERİ

Korunacak yapılara müdahaleler, her yapının kendine özgü koşullarına göre saptanacaktır.

1) Bakım
Sadece yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde, mimari ögelerde değişiklik gerektirmeyen müdahalelerdir. (Çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana vb.)

Bakım izin ve denetiminde, varsa koruma kurulu müdürlüğü yoksa müze müdürlüğünün yetkili olduğuna, bakım öncesi ve sonrası durumun rapor ve fotoğraflarla saptanarak ilgili koruma kuruluna sunulması, uygun görülmeyen bakım uygulamalarının yenilenmesi veya değiştirilmesi gerektiğine,

2) Onarım
Yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde ve mimari ögelerde değişiklik gerektiren müdahalelerdir.

a) Basit Onarım
Yapıların;**ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş vb. çürüyen yada bozularak eksilen mimari ögelerinin, özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak, özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi bu kapsamda tanımlanmıştır.**

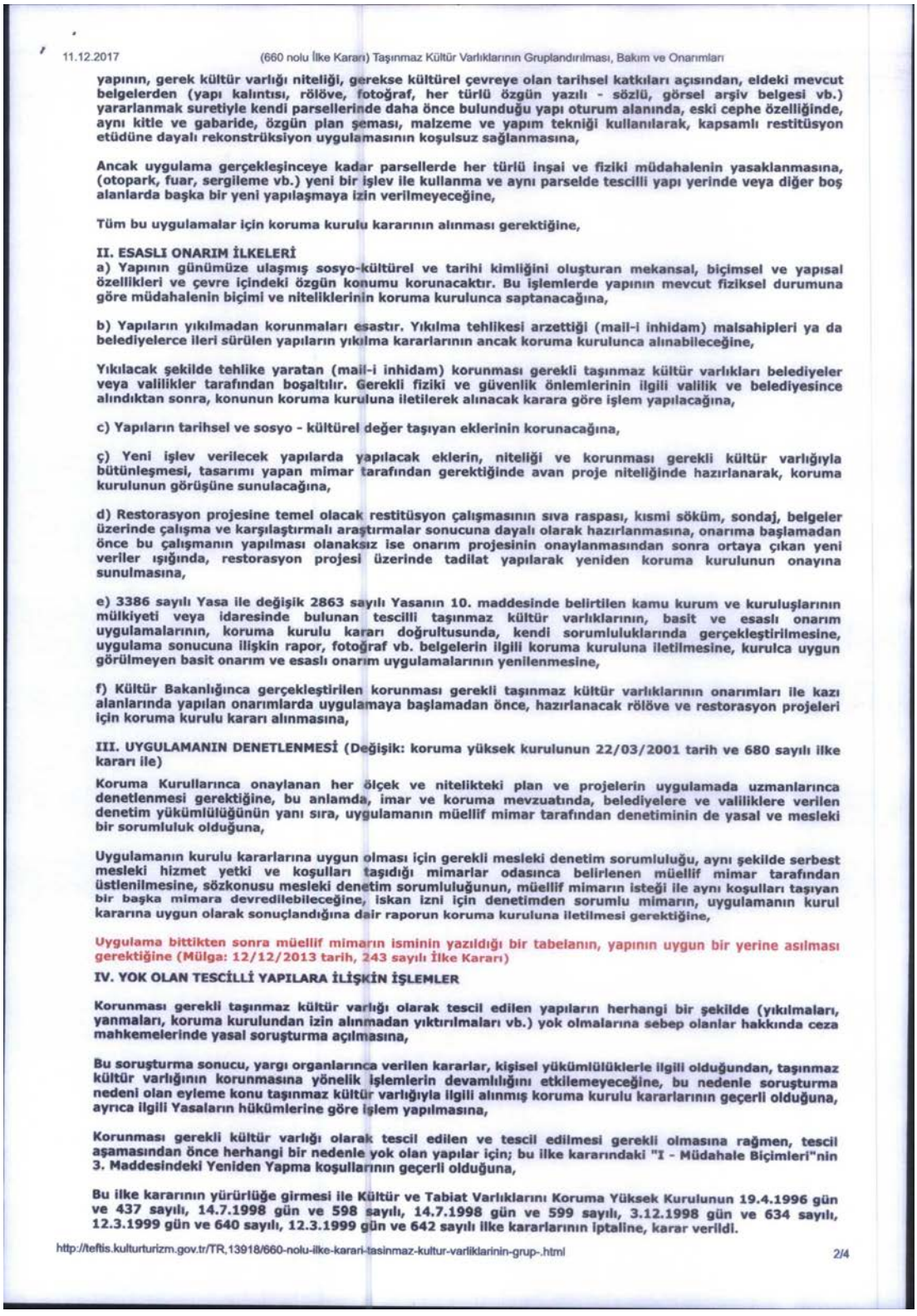
Basit onarım uygulaması, koruma kurulu kararı doğrultusunda; belediyelerce ve / veya varsa koruma kurulu müdürlüğünce yoksa ilgili müze müdürlüğünce denetlenerek yapılanmasına, uygulama bitince ona ilişkin rapor ve fotografik belgelerin koruma kuruluna iletilmesine, uygun görülmeyen basit onarım uygulamalarının yenilenmesine,

b) Esaslı Onarım (Restorasyon)
Yapının rölöveye dayanan restitüsyon ve / veya restorasyon projeleri ile diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçekleri koruma kurulunca belirlenen müdahalelerdir. [Sağlamlaştırma (Konsolidasyon), Temizleme (Liberasyon), Bütünleme (Reintegrasyon), Yenileme (Renovasyon), Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon), Taşıma (Moving)].

Projelerin bu ilke kararı ekinde verilen "Rölöve - Restitüsyon - Restorasyon - Proje Hazırlama Esasları" na göre hazırlanmasına, ilan edilmiş turizm alanları ve merkezlerinde yer alan tescilli yapıların, turizm amacıyla kullanılması halinde projelerin, Turizm Bakanlığından görüş alınarak koruma kurulunca karara bağlanmasına,

3) Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon)
Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen ve tescil edilmesine ilişkin gerekli özellikleri taşımasına rağmen elde olmayan sebeplerle tescili yapılmamış ve / veya herhangi bir nedenle yitirilmiş olan

Şekil A.8-1: 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı karar - 1

yapının, gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları açısından, eldeki mevcut belgelerden (yapı kalıntısı, rölöve, fotoğraf, her türlü özgün yazılı - sözlü, görsel arşiv belgesi vb.) yararlanmak suretiyle kendi parsellerinde daha önce bulunduğu yapı oturum alanında, eski cephe özelliğinde, aynı kitle ve gabaride, özgün plan şeması, malzeme ve yapım tekniği kullanılarak, kapsamlı restitüsyon etüdüne dayalı rekonstrüksiyon uygulamasının koşulsuz sağlanmasına,

Ancak uygulama gerçekleşinceye kadar parsellerde her türlü inşai ve fiziki müdahalenin yasaklanmasına, (otopark, fuar, sergileme vb.) yeni bir işlev ile kullanma ve aynı parselde tescilli yapı yerinde veya diğer boş alanlarda başka bir yeni yapılaşmaya izin verilmeyeceğine,

Tüm bu uygulamalar için koruma kurulu kararının alınması gerektiğine,

II. ESASLI ONARIM İLKELERİ

a) Yapının günümüze ulaşmış sosyo-kültürel ve tarihi kimliğini oluşturan mekansal, biçimsel ve yapısal özellikleri ve çevre içindeki özgün konumu korunacaktır. Bu işlemlerde yapının mevcut fiziksel durumuna göre müdahalenin biçimi ve niteliklerinin koruma kurulunca saptanacağına,

b) Yapıların yıkılmadan korunmaları esastır. Yıkılma tehlikesi arzettiği (mail-i inhidam) malsahipleri ya da belediyelerce ileri sürülen yapıların yıkılma kararlarının ancak koruma kurulunca alınabileceğine,

Yıkılacak şekilde tehlike yaratan (mail-i inhidam) korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları belediyeler veya valilikler tarafından boşaltılır. Gerekli fiziki ve güvenlik önlemlerinin ilgili valilik ve belediyesince alındıktan sonra, konunun koruma kuruluna iletilerek alınacak karara göre işlem yapılacağına,

c) Yapıların tarihsel ve sosyo - kültürel değer taşıyan eklerinin korunacağına,

ç) Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin, niteliği ve korunması gerekli kültür varlığıyla bütünleşmesi, tasarımı yapan mimar tarafından gerektiğinde avan proje niteliğinde hazırlanarak, koruma kurulunun görüşüne sunulacağına,

d) Restorasyon projesine temel olacak restitüsyon çalışmasının sıva raspası, kısmi söküm, sondaj, belgeler üzerinde çalışma ve karşılaştırmalı araştırmalar sonucuna dayalı olarak hazırlanmasına, onarıma başlamadan önce bu çalışmanın yapılması olanaksız ise onarım projesinin onaylanmasından sonra ortaya çıkan yeni veriler ışığında, restorasyon projesi üzerinde tadilat yapılarak yeniden koruma kurulunun onayına sunulmasına,

e) 3386 sayılı Yasa ile değişik 2863 sayılı Yasanın 10. maddesinde belirtilen kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyeti veya idaresinde bulunan tescilli taşınmaz kültür varlıklarının, basit ve esaslı onarım uygulamalarının, koruma kurulu kararı doğrultusunda, kendi sorumluluklarında gerçekleştirilmesine, uygulama sonucuna ilişkin rapor, fotoğraf vb. belgelerin ilgili koruma kuruluna iletilmesine, kurulca uygun görülmeyen basit onarım ve esaslı onarım uygulamalarının yenilenmesine,

f) Kültür Bakanlığınca gerçekleştirilen korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının onarımları ile kazı alanlarında yapılan onarımlarda uygulamaya başlamadan önce, hazırlanacak rölöve ve restorasyon projeleri için koruma kurulu kararı alınmasına,

III. UYGULAMANIN DENETLENMESİ (Değişik: koruma yüksek kurulunun 22/03/2001 tarih ve 680 sayılı ilke kararı ile)

Koruma Kurullarınca onaylanan her ölçek ve nitelikteki plan ve projelerin uygulamada uzmanlarınca denetlenmesi gerektiğine, bu anlamda, imar ve koruma mevzuatında, belediyelere ve valiliklere verilen denetim yükümlülüğünün yanı sıra, uygulamanın müellif mimar tarafından denetiminin de yasal ve mesleki bir sorumluluk olduğuna,

Uygulamanın kurulu kararlarına uygun olması için gerekli mesleki denetim sorumluluğu, aynı şekilde serbest mesleki hizmet yetki ve koşulları taşıdığı mimarlar odasınca belirlenen müellif mimar tarafından üstlenilmesine, sözkonusu mesleki denetim sorumluluğunun, müellif mimarın isteği ile aynı koşulları taşıyan bir başka mimara devredilebileceğine, iskan izni için denetimden sorumlu mimarın, uygulamanın kurul kararına uygun olarak sonuçlandığına dair raporun koruma kuruluna iletilmesi gerektiğine,

Uygulama bittikten sonra müellif mimarın isminin yazıldığı bir tabelanın, yapının uygun bir yerine asılması gerektiğine (Mülga: 12/12/2013 tarih, 243 sayılı İlke Kararı)

IV. YOK OLAN TESCİLLİ YAPILARA İLİŞKİN İŞLEMLER

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları, yanmaları, koruma kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) yok olmalarına sebep olanlar hakkında ceza mahkemelerinde yasal soruşturma açılmasına,

Bu soruşturma sonucu, yargı organlarınca verilen kararlar, kişisel yükümlülüklerle ilgili olduğundan, taşınmaz kültür varlığının korunmasına yönelik işlemlerin devamlılığını etkilemeyeceğine, bu nedenle soruşturma nedeni olan eyleme konu taşınmaz kültür varlığıyla ilgili alınmış koruma kurulu kararlarının geçerli olduğuna, ayrıca ilgili Yasaların hükümlerine göre işlem yapılmasına,

Korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen ve tescil edilmesi gerekli olmasına rağmen, tescil aşamasından önce herhangi bir nedenle yok olan yapılar için; bu ilke kararındaki "I - Müdahale Biçimleri"nin 3. Maddesindeki Yeniden Yapma koşullarının geçerli olduğuna,

Bu ilke kararının yürürlüğe girmesi ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 19.4.1996 gün ve 437 sayılı, 14.7.1998 gün ve 598 sayılı, 14.7.1998 gün ve 599 sayılı, 3.12.1998 gün ve 634 sayılı, 12.3.1999 gün ve 640 sayılı, 12.3.1999 gün ve 642 sayılı ilke kararlarının iptaline, karar verildi.

Şekil A.8-2: 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı karar - 2

RÖLÖVE-RESTİTÜSYON-RESTORASYON PROJESİ HAZIRLAMA ESASLARI

I. GENEL HUSUSLAR
Rölöve - Restitüsyon - Restorasyon projeleri, yapının mevcut durumunun belgelenmesinin yanısıra, sorunlarının saptanması, potansiyel ve yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi ile yeni kullanımın gerektirdiği müdahalelerin anlatımını sağlamalıdır.

Bu amaçla hazırlanacak belgeler çizimsel, yazılı ve fotoğrafik olarak yeterli ölçek ve ayrıntıları içerecektir.

II. PROJE HİZMETLERİ

II.1. Mevcut durumun belgelenmesi;

Mutlak Hazırlanması Gereken Belgeler
III. 1. 1. Rölöve Çizimleri:

a) 1 / 500 - 1 / 200 vaziyet planı (Parselde yer alan yapı, müştemilatlar, kuyu, ağaç, bahçe duvarı, döşeme malzemesi vb. her türlü öge ve komşu parsellerde yer alan yapılar işlenecektir.)

Rölövesi çizilen yapının cephe verdiği sokak veya caddeye sağında ve solunda yeralan en az iki yapıyı içeren 1 / 200 ölçekli silueti,

b) Kat Planları, 1 / 50

c) Döşeme Planları, 1 / 50

d) Tavan Planları, 1 / 50

e) Çatı Planı, 1 / 50

f) Görünen tüm cepheler, 1 / 50

g) Birbirine dik olarak geçirilecek en az iki kesit 1 / 50 (Koruma Kurulunun gerekli görmesi halinde 2'den fazla kesit alınabilir.)

Fotoğraf albümü

Koruma Kurullarının Gerekli Görmesi Durumunda Hazırlanması Gereken Belgeler

II. 1. 1. Rölöve Çizimleri
a) Yapısal sistem ile malzemeyi tanıtmayı amaçlayan yeteri kadar sistem detayı,
- Cephe, 1 / 20
- Plan, 1 / 20
- Kesit, 1 / 20

b) Pencere, kapı, tavan eteği, ocak, dolap, niş, saçak, taşıyıcı sistem, süsleme elemanları vb. yapı ögelerinden tipik olanlarına ilişkin detaylar, (Yapının gerektirdiği kadar)

- Ölçekler 1 / 10, 1 / 5 ve 1 / 1 dir.

II.1. 2. Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı
- Yatay ve düşey taşıyıcı elemanlar, dolgu elemanları,
- Yatay ve düşey kaplama elemanları, örtü malzemeleri ve tekniği, süsleme elemanlarının durumu.

II. 1. 3. Fiziksel Durumun Değerlendirilmesi
- Yapısal bozulma ve deformasyonlar,
- Melzemeye yönelik bozulma ve deformasyonlar (Örneğin, taşıyıcı sistem, dolgu malzemeleri, kaplama ve örtü malzemelerinin temel sorunları)
(Bu sorunlar yazılı olarak verilecek, gereken hallerde rölöve çizimleri üzerinde belirlenecektir.)

II. 1. 4. Yapının Analizi
- Yapıya çeşitli dönemlerde yapılan müdahalelerin ayrıştırılması,
- Yapıda bugün olmayan mekan ve / veya elemanlara ilişkin bilgi ve izler.

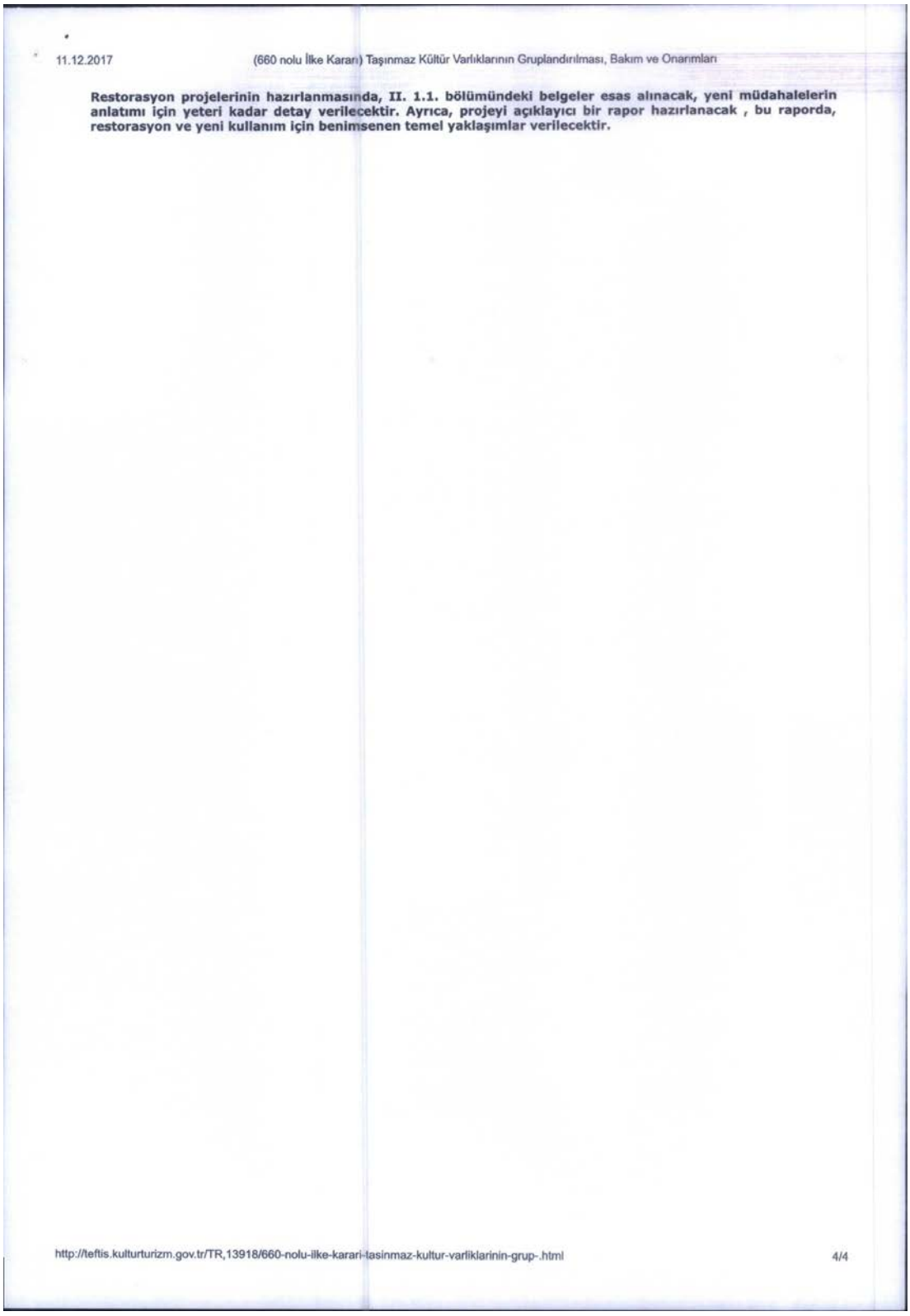
II. 2. Restitüsyon Projesi
Yapının analizi (Bölüm II. 1. 4), benzer yapılarla karşılaştırılması ve bulunabiliyorsa çeşitli belgelerden gelen bilgiler ışığında, özgün yada belli bir dönemine ilişkin bilgileri içerecektir.

Bu amaçla hazırlanacak projeler için, II. 1. 1. Bölümündeki belgeler esas alınacaktır.

II. 3. Restorasyon ve Yeni Kullanım Projesi
Yapının onarımı ve yeni kullanımı için getirilen müdahalelere ilişkin ana yaklaşım ve bu ana yaklaşım çerçevesinde yapılacak müdahalelerin anlatımını içerecektir.

Bu anlatımda şu hususlar yer alacaktır:
- Yapının özgün şema, eleman, strüktür ve malzemesine ilişkin müdahaleler,
- Yeni kullanımın gerektirdiği mekansal ve eleman ölçeğindeki müdahaleler,
- Uygulamaya yönelik öneriler,
- Yapının yeni kullanımı için gerekli ısıtma, aydınlatma, temiz ve pis su sistemlerine ilişkin ana ilkeler.

Şekil A.8-3: 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı karar - 3

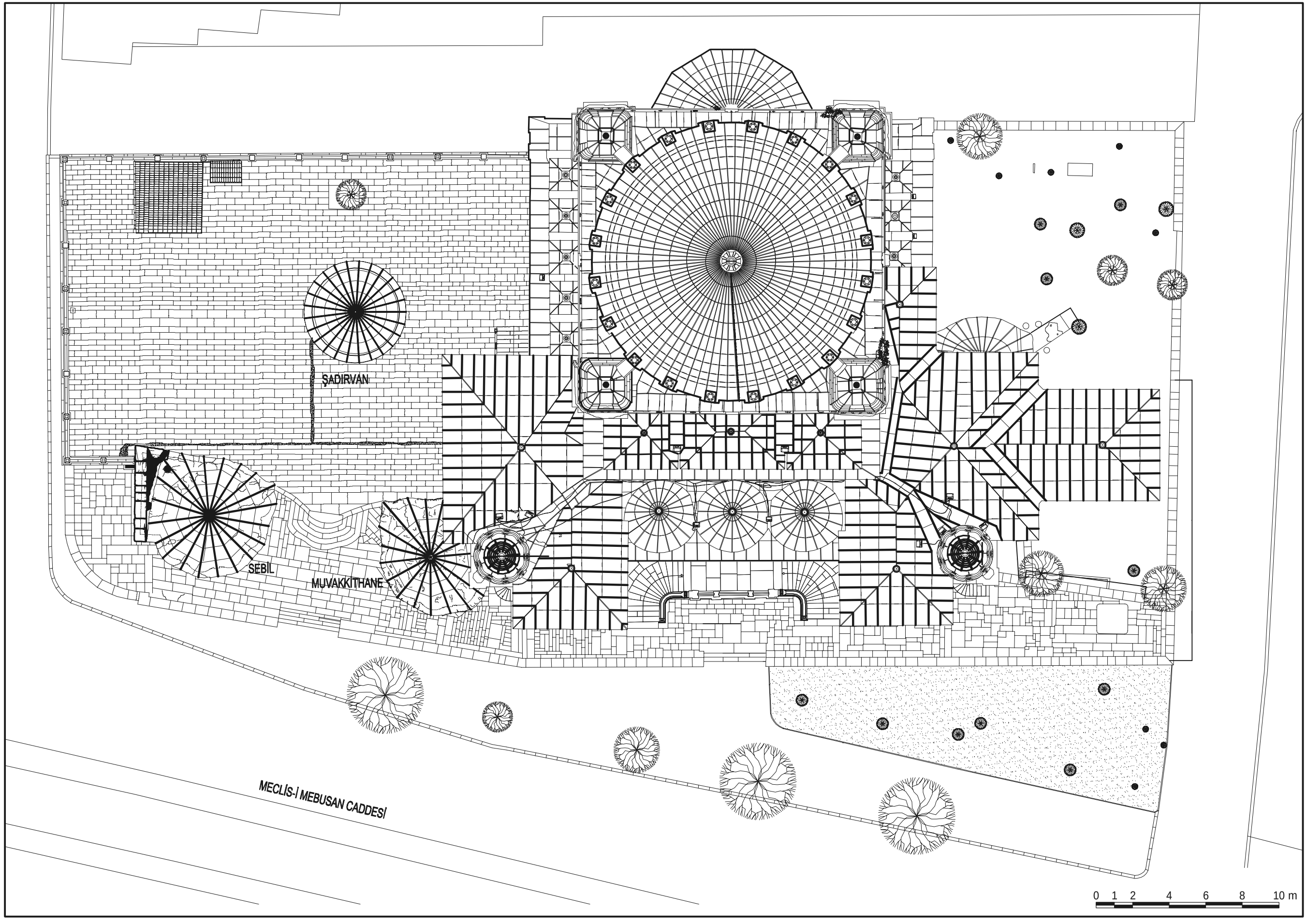
11.12.2017 (660 nolu İlke Kararı) Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları

Restorasyon projelerinin hazırlanmasında, II. 1.1. bölümündeki belgeler esas alınacak, yeni müdahalelerin anlatımı için yeteri kadar detay verilecektir. Ayrıca, projeyi açıklayıcı bir rapor hazırlanacak , bu raporda, restorasyon ve yeni kullanım için benimsenen temel yaklaşımlar verilecektir.

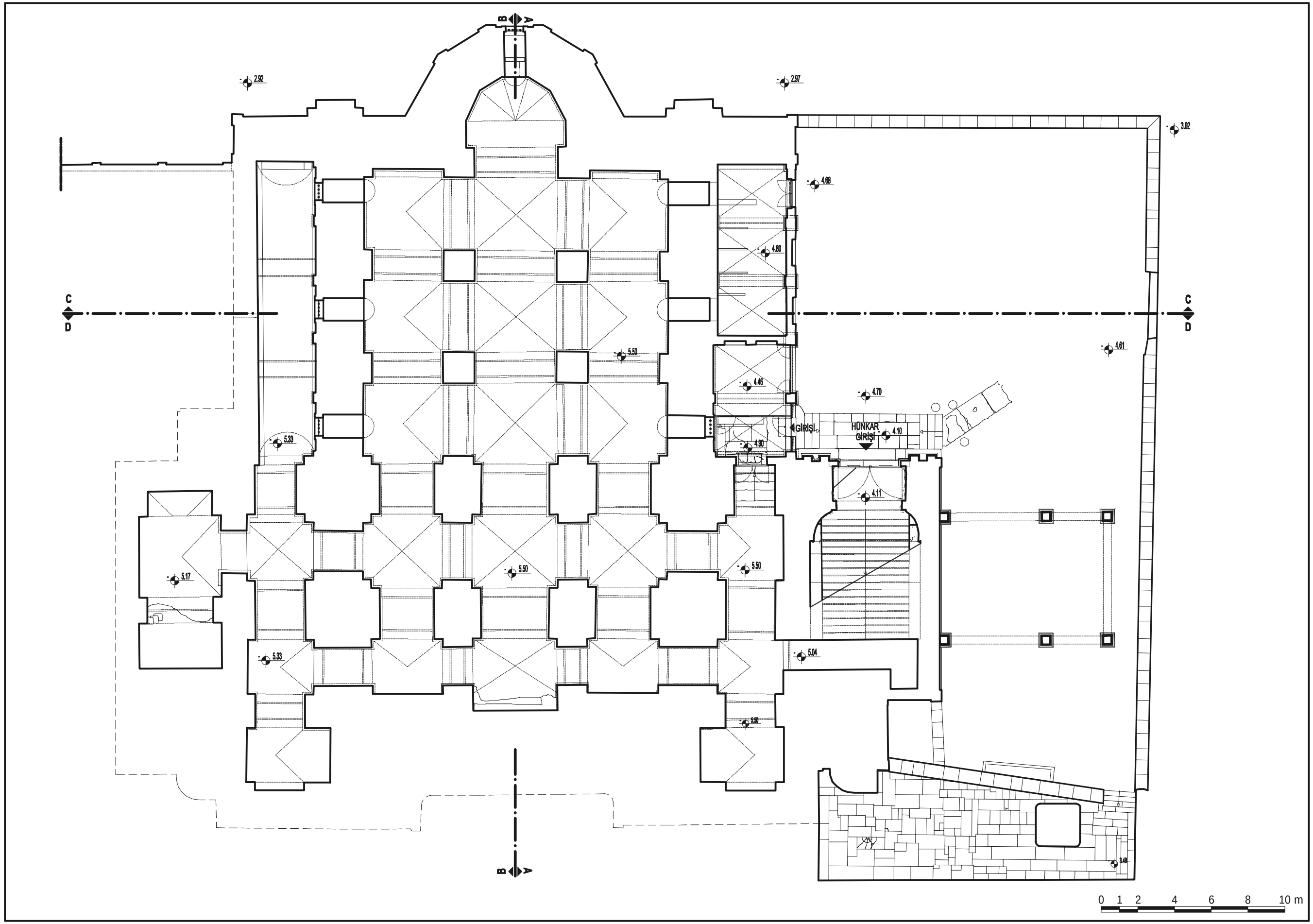
http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,13918/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz-kultur-varliklarinin-grup-.html 4/4

Şekil A.8-4: 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı karar - 4

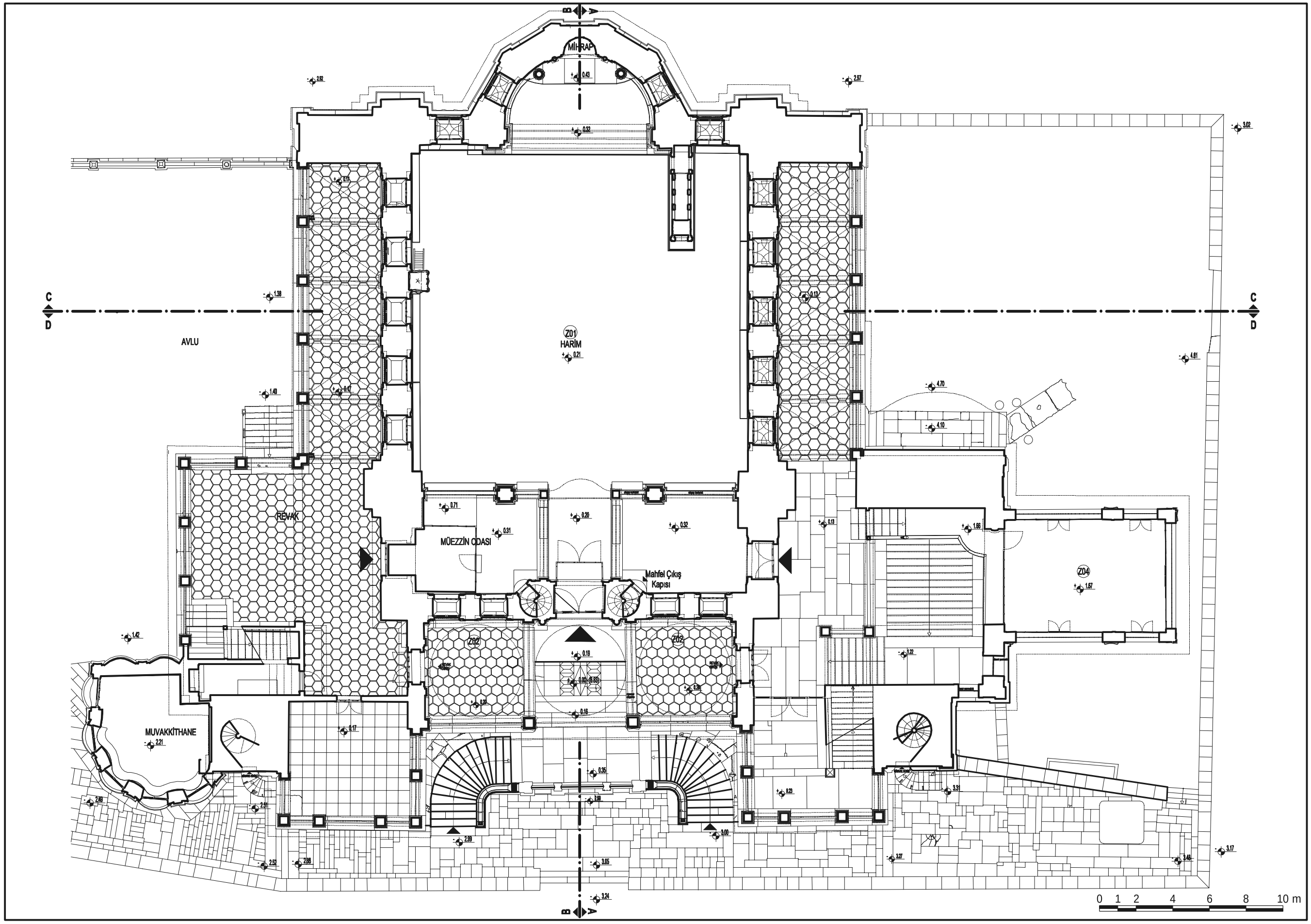
EK B: ÇİZİMLER

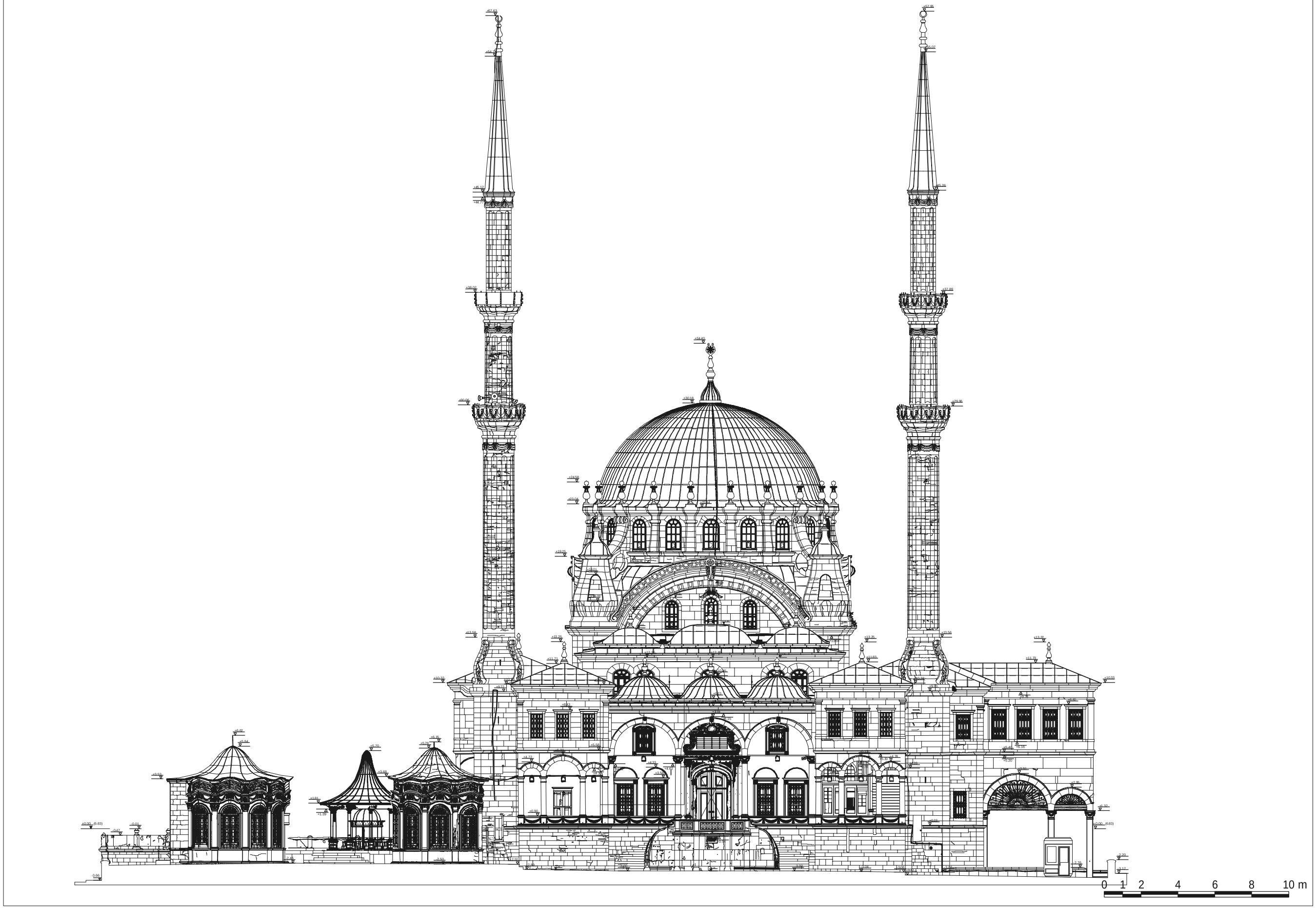
Şekil B.1: Vaziyet planı

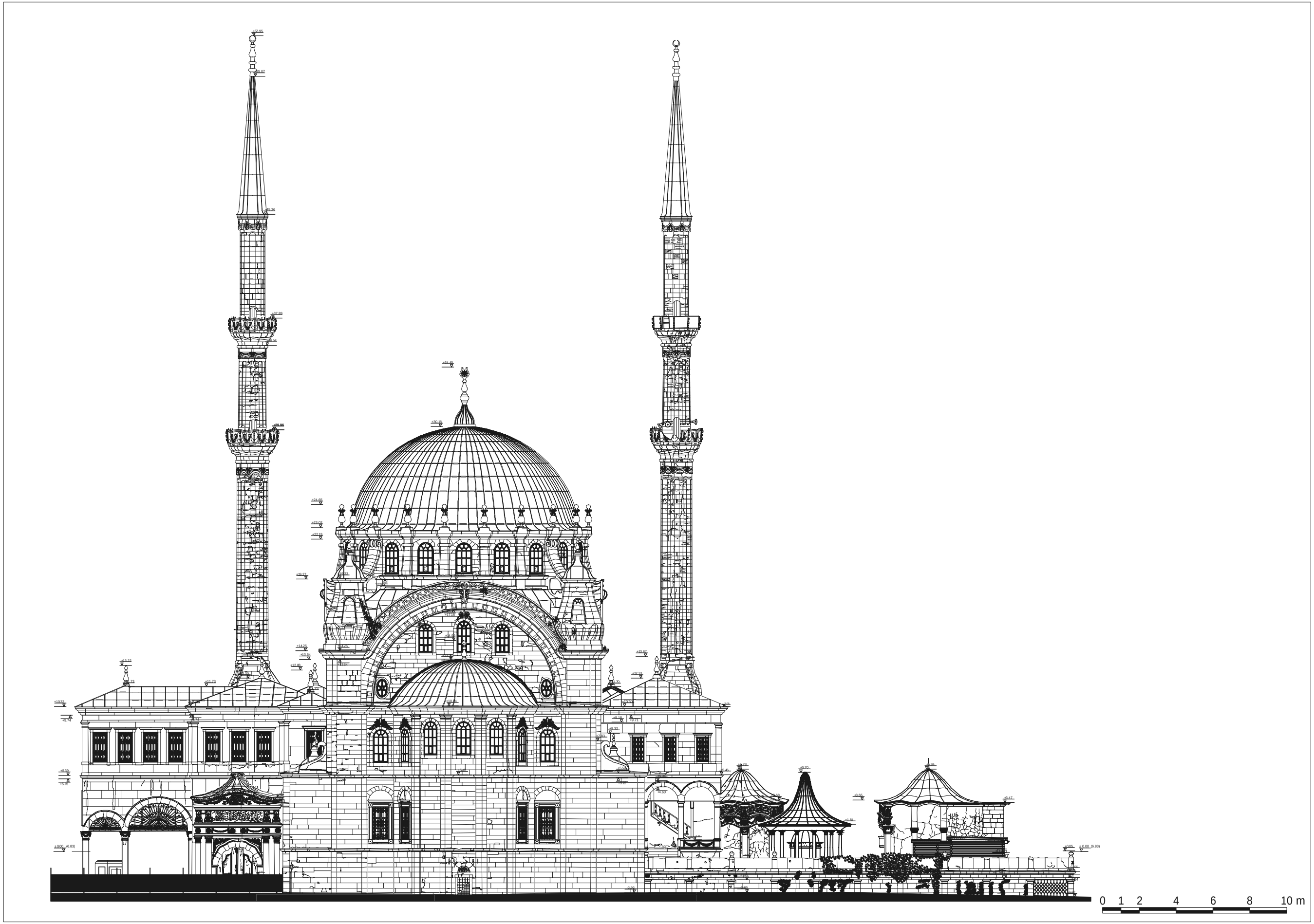
Şekil B.2: Bodrum kat planı

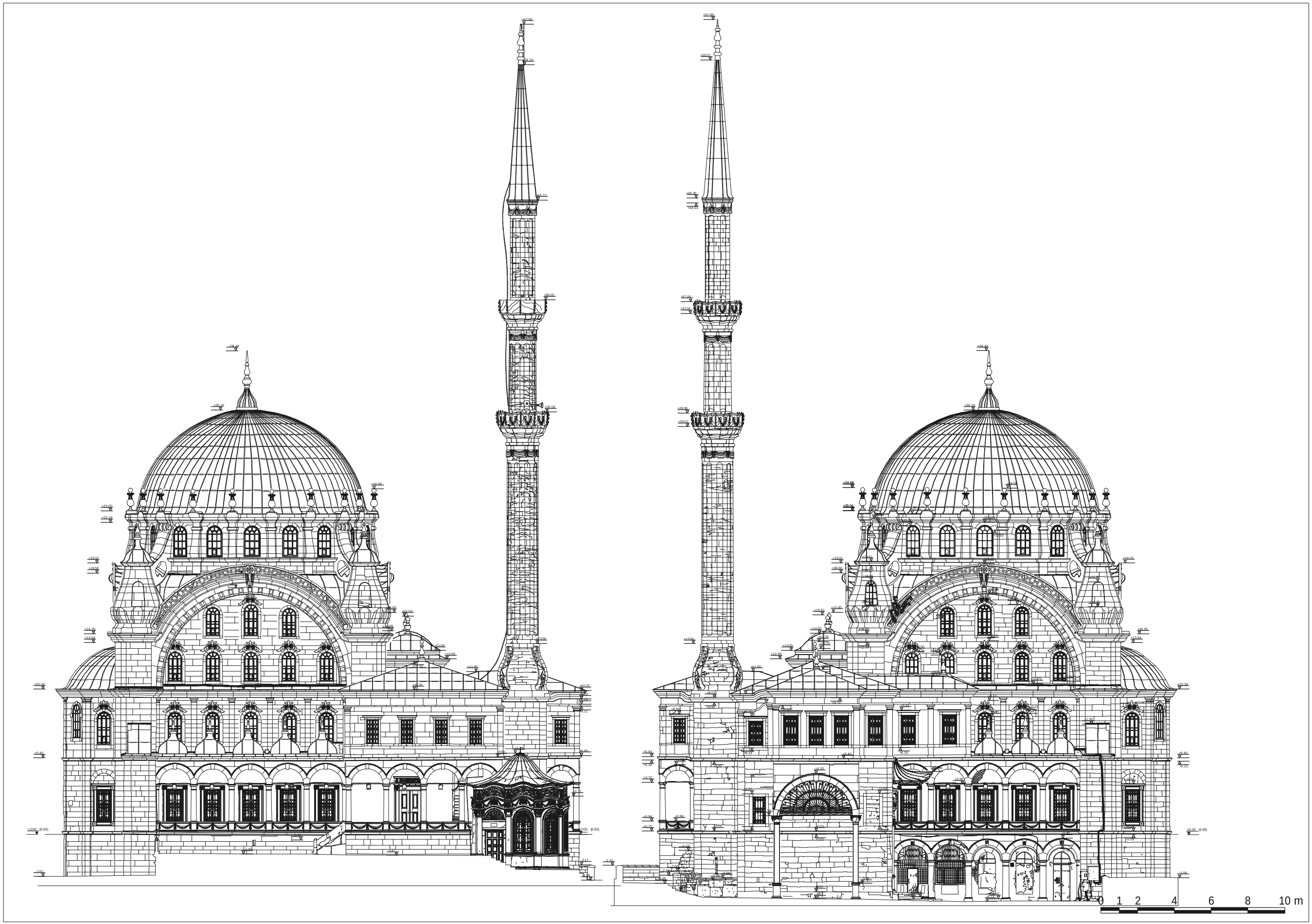
Şekil B.3: Zemin kat planı

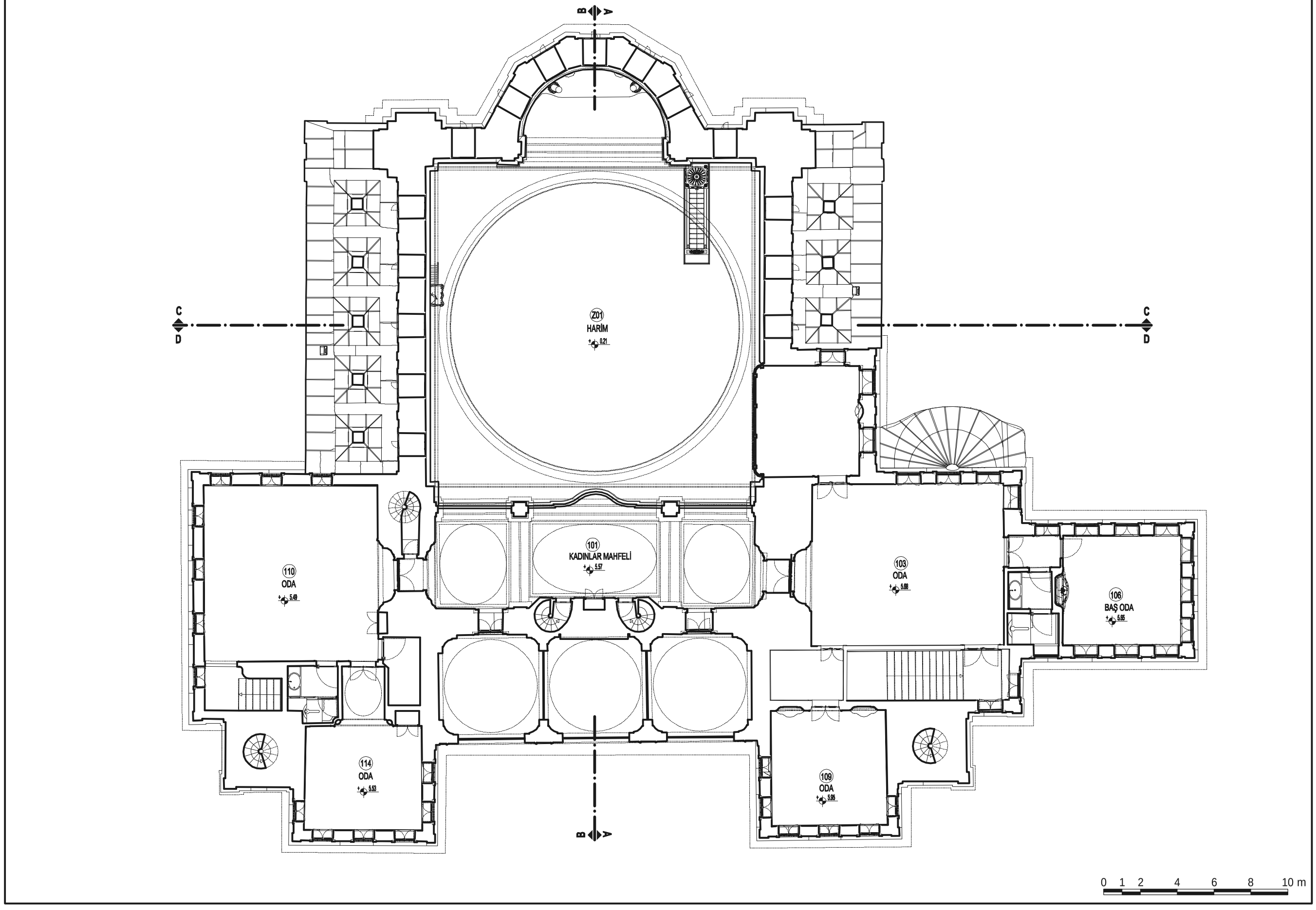
Şekil B.4: Kuzeybatı cephesi

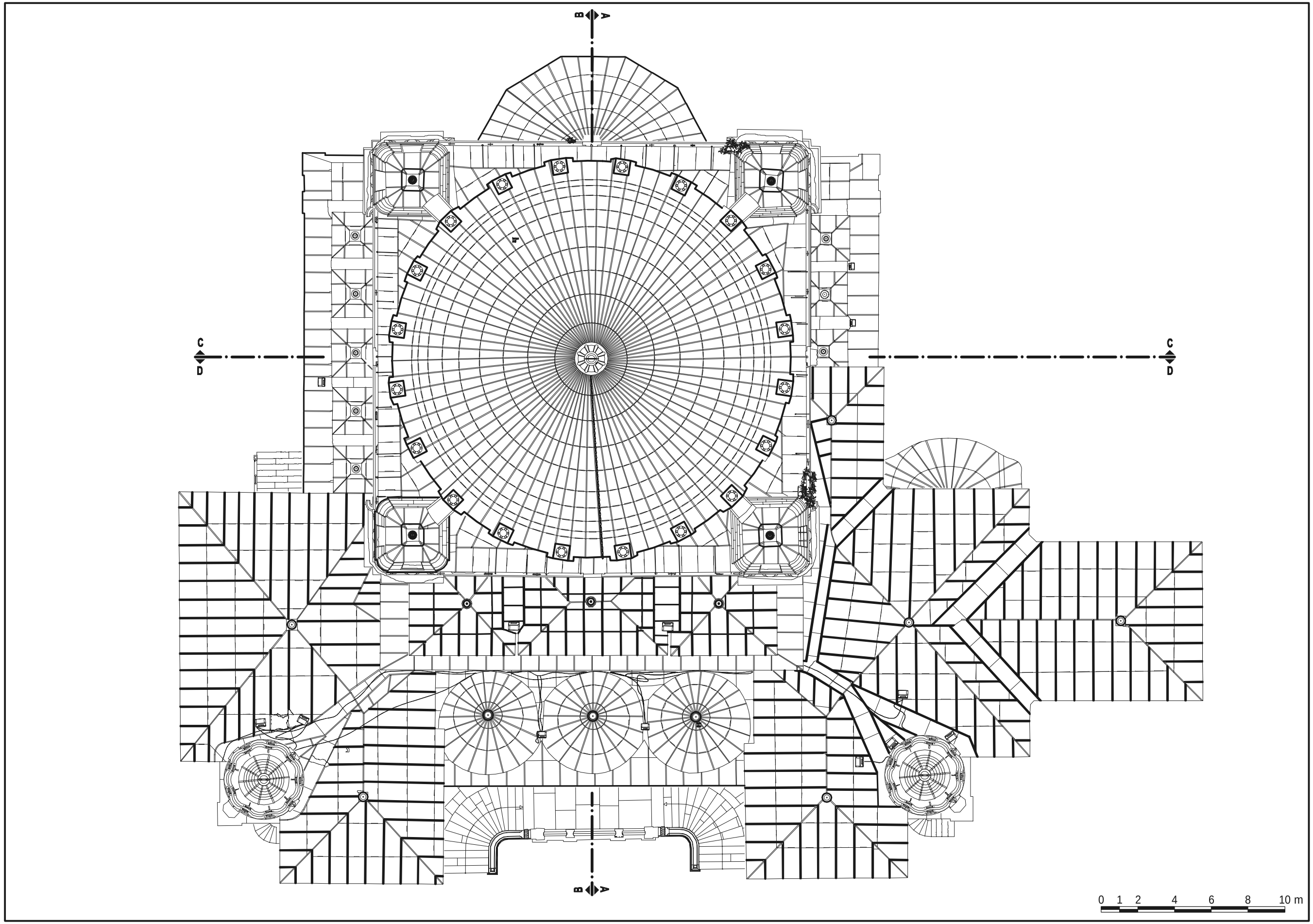
Şekil B.5: Güney cephesi

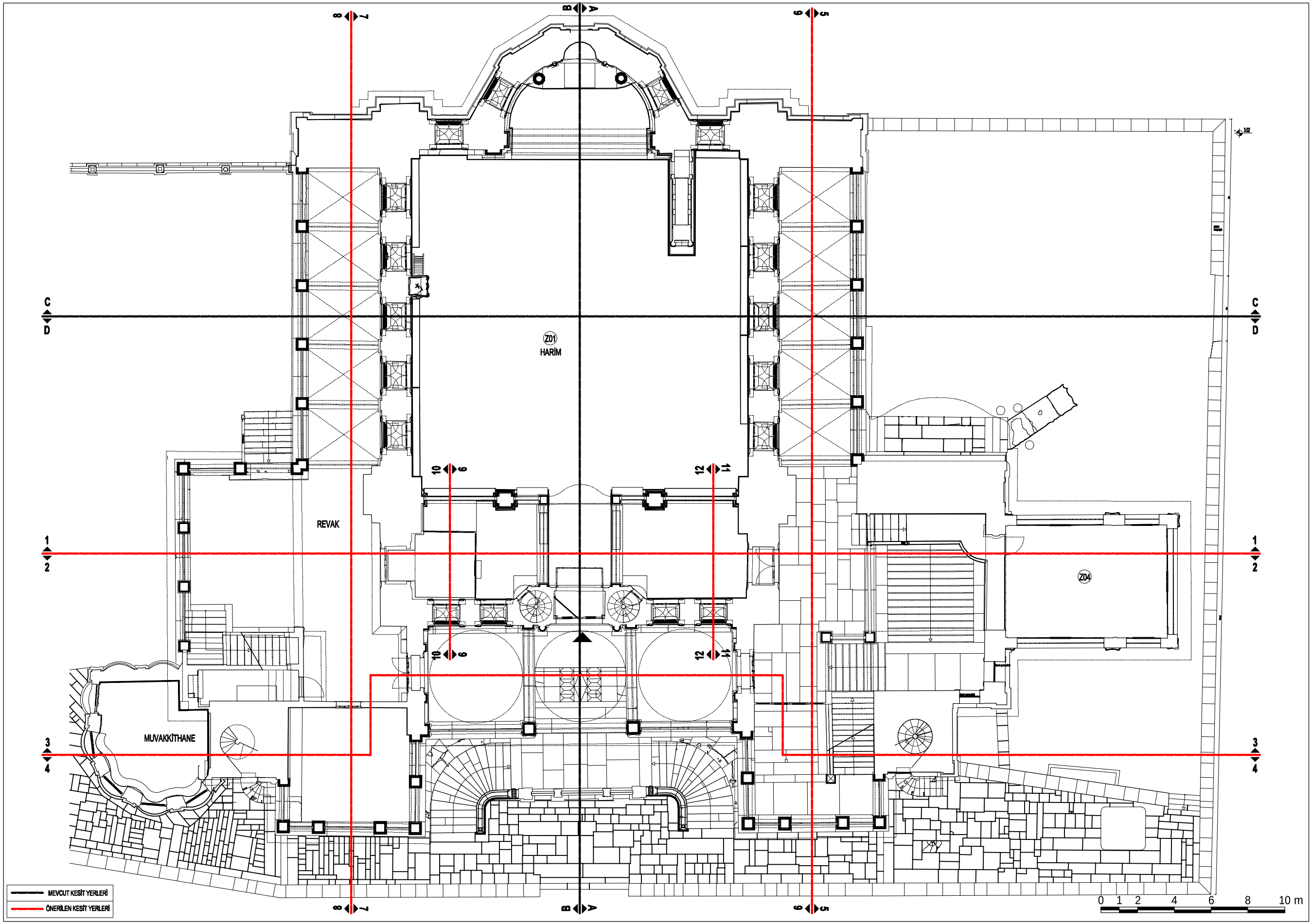
Şekil B.6: Doğu ve Güneybatı cephesi

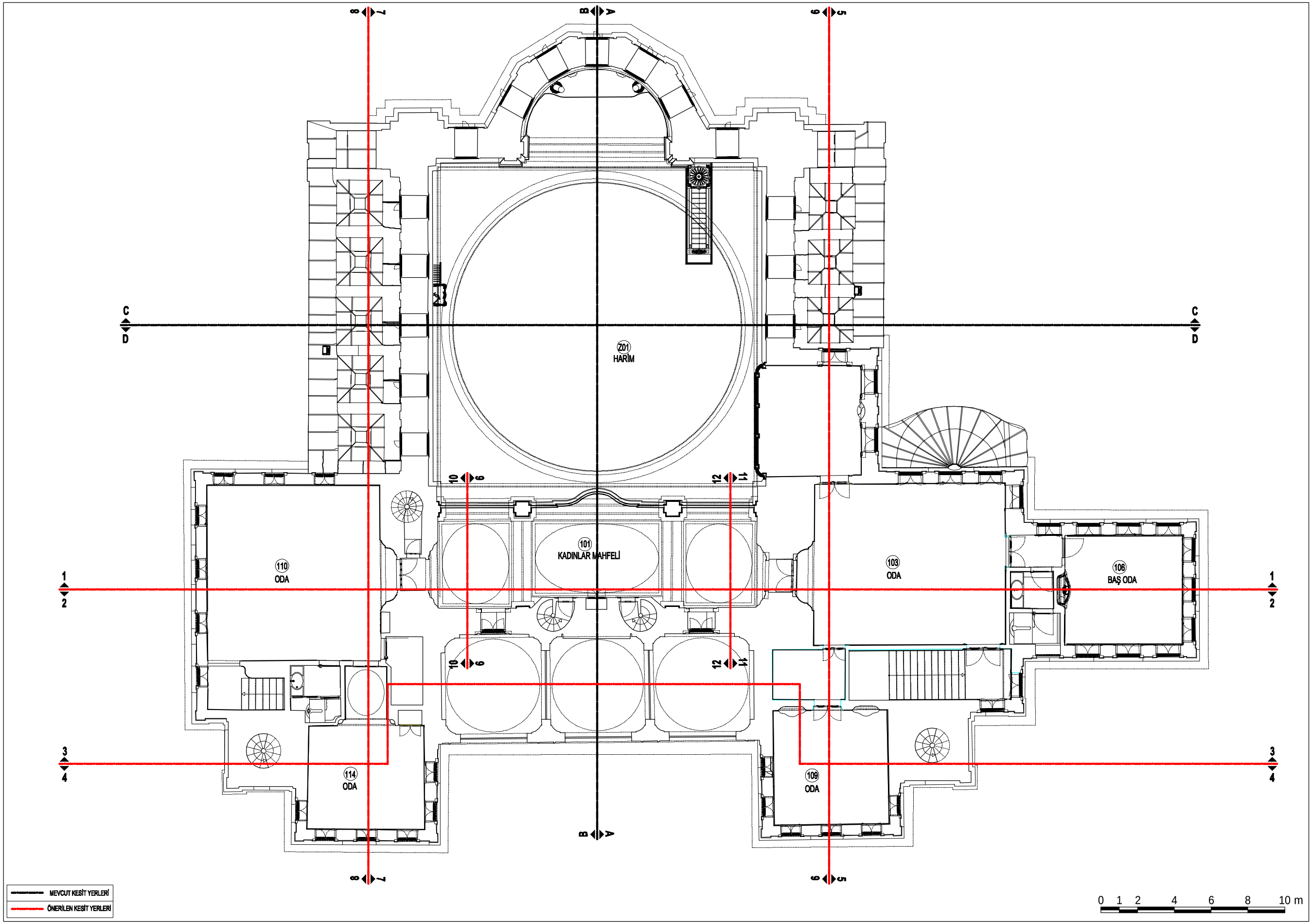
Şekil B.7: Galeri katı planı

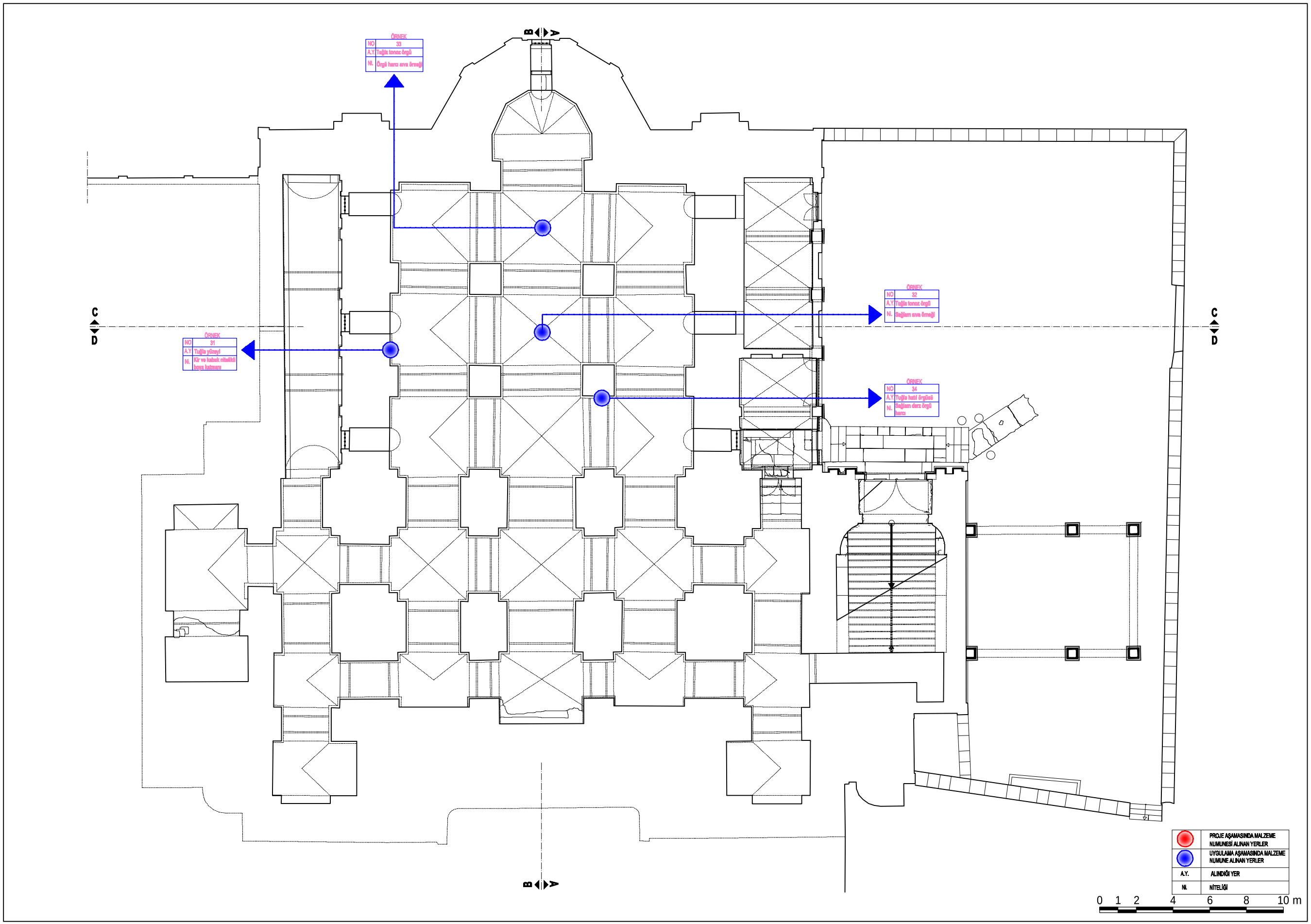
Şekil B.8: Çatı planı

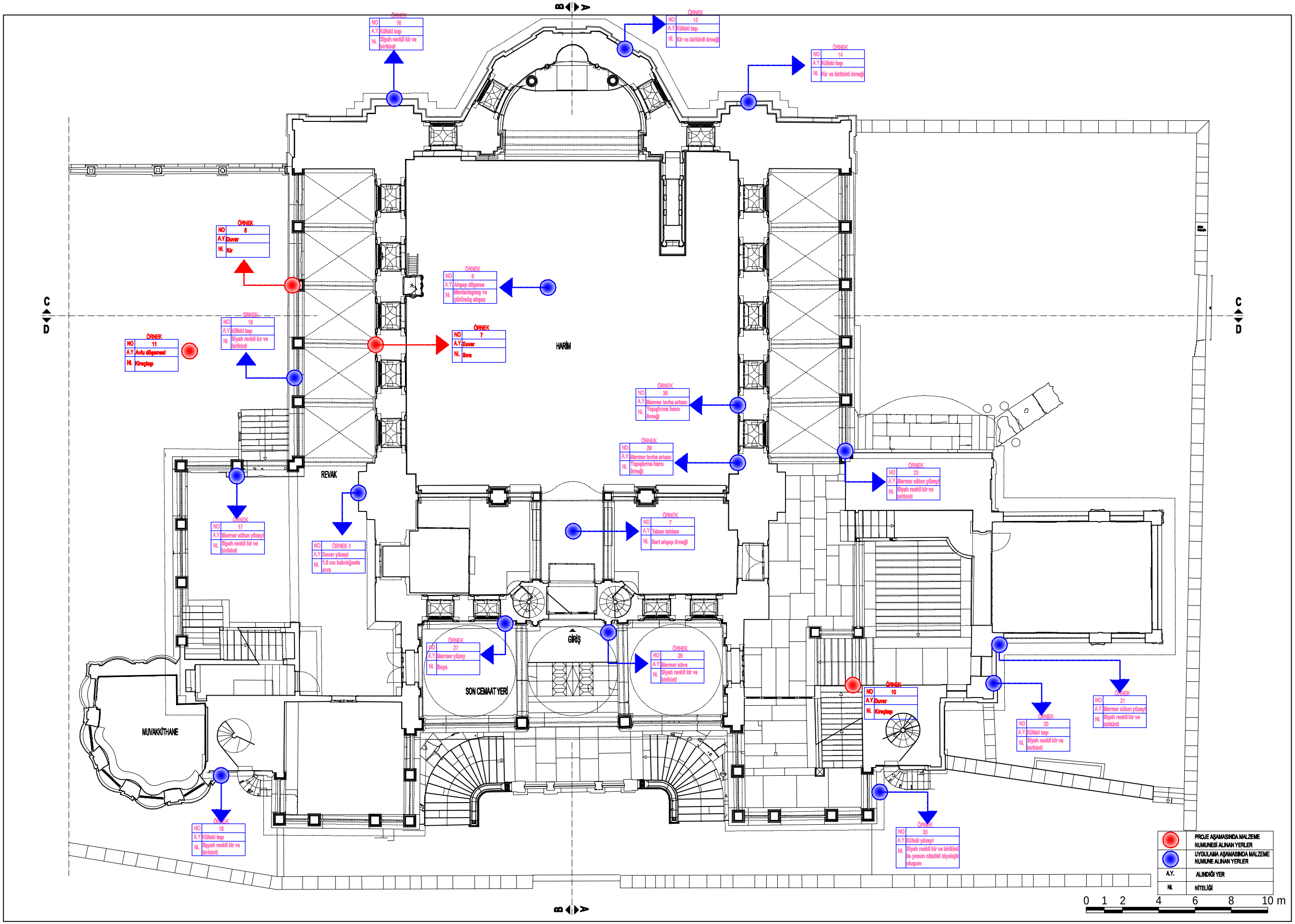
Şekil B.9: Zemin kat öneri kesit yerleri

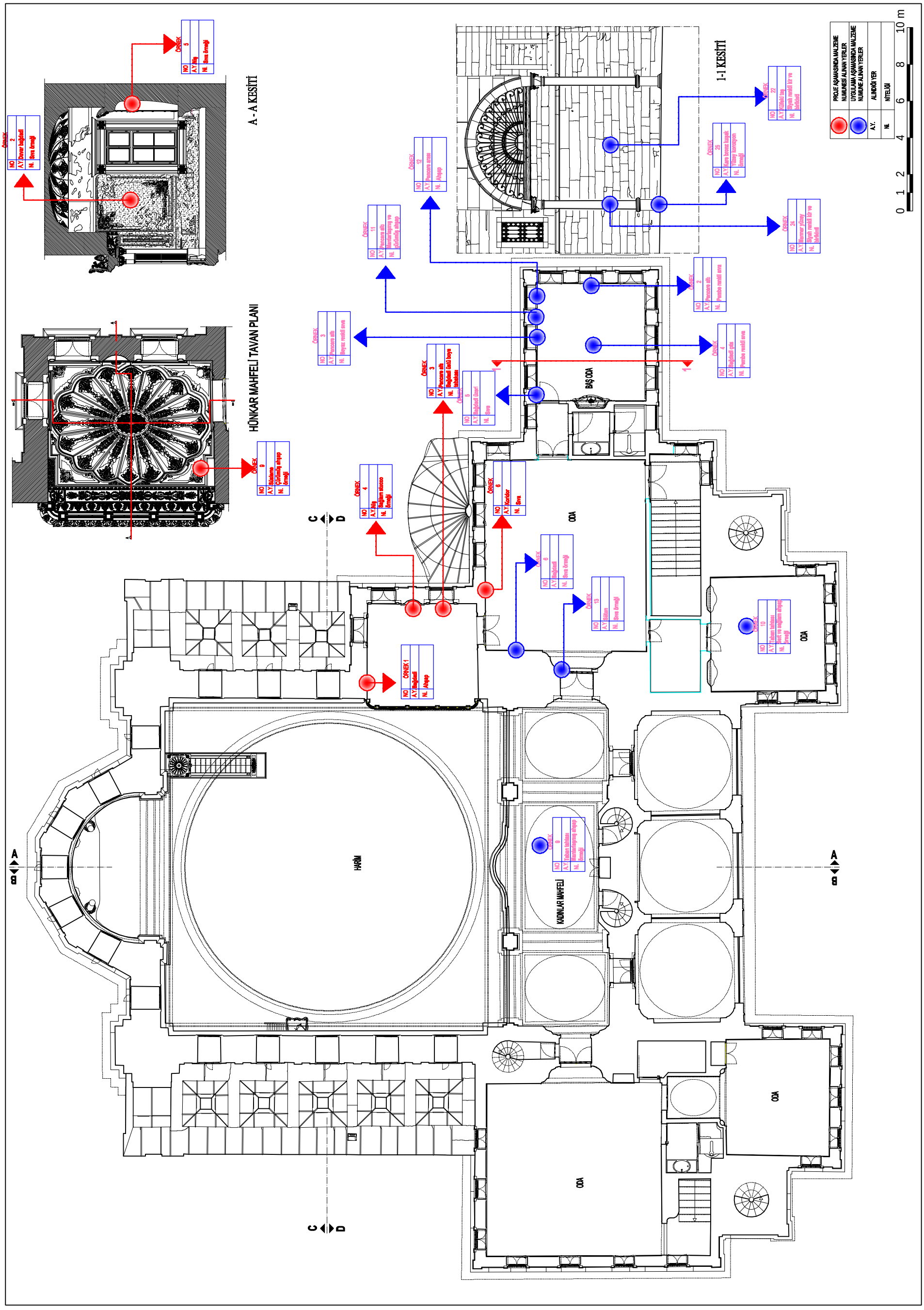
Şekil B.10: Galeri katı öneri kesit yerleri

Şekil B.11: Proje ve uygulama aşamasında bodrum kattan alınan analiz yerleri

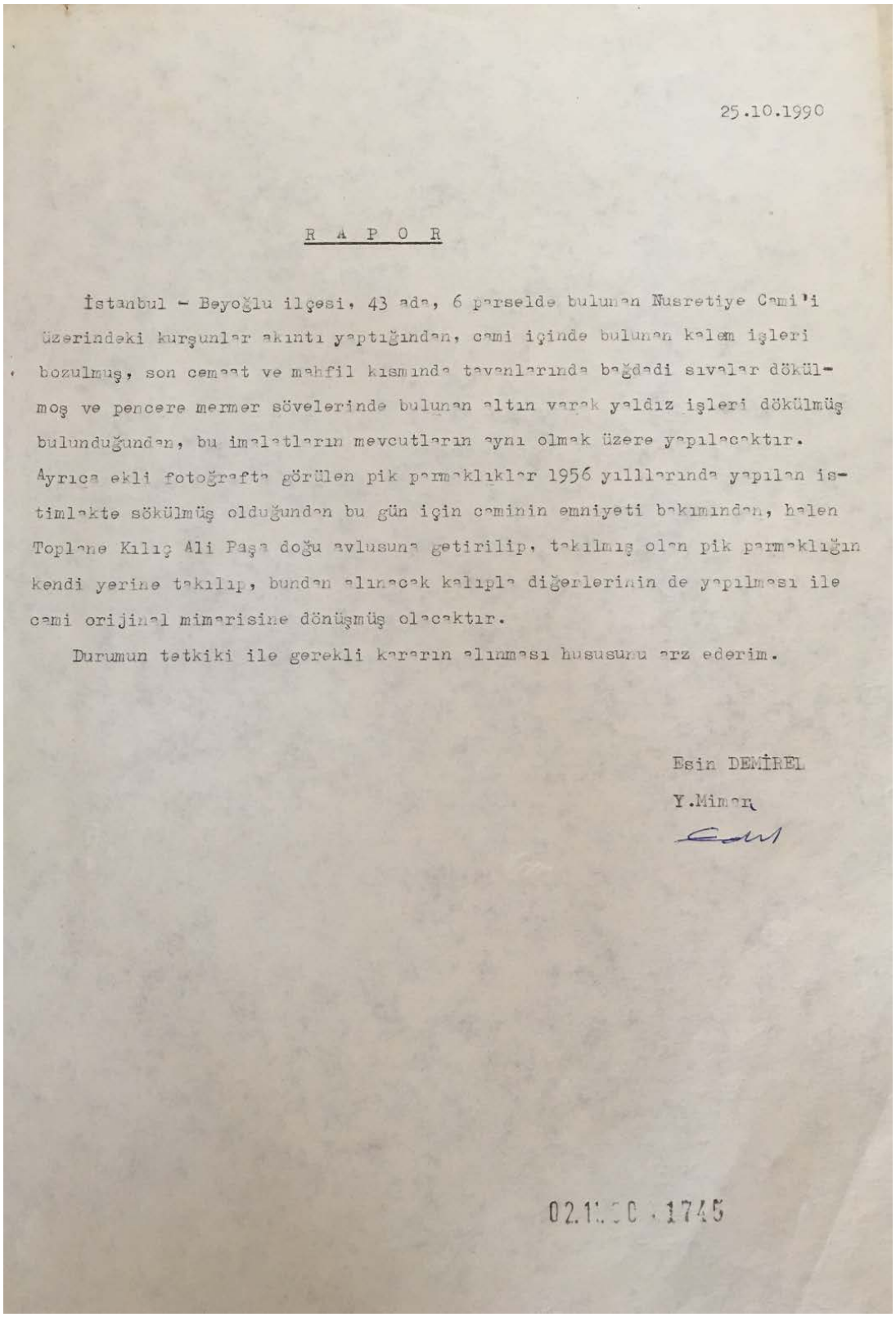

Şekil B.12: Proje ve uygulama aşamasında zemin kattan alınan analiz yerleri

Şekil B.13: Proje ve uygulama aşamasında galeri katından alınan analiz yerleri

EK C: ARŞİV BELGELERİ

25.10.1990

R A P O R

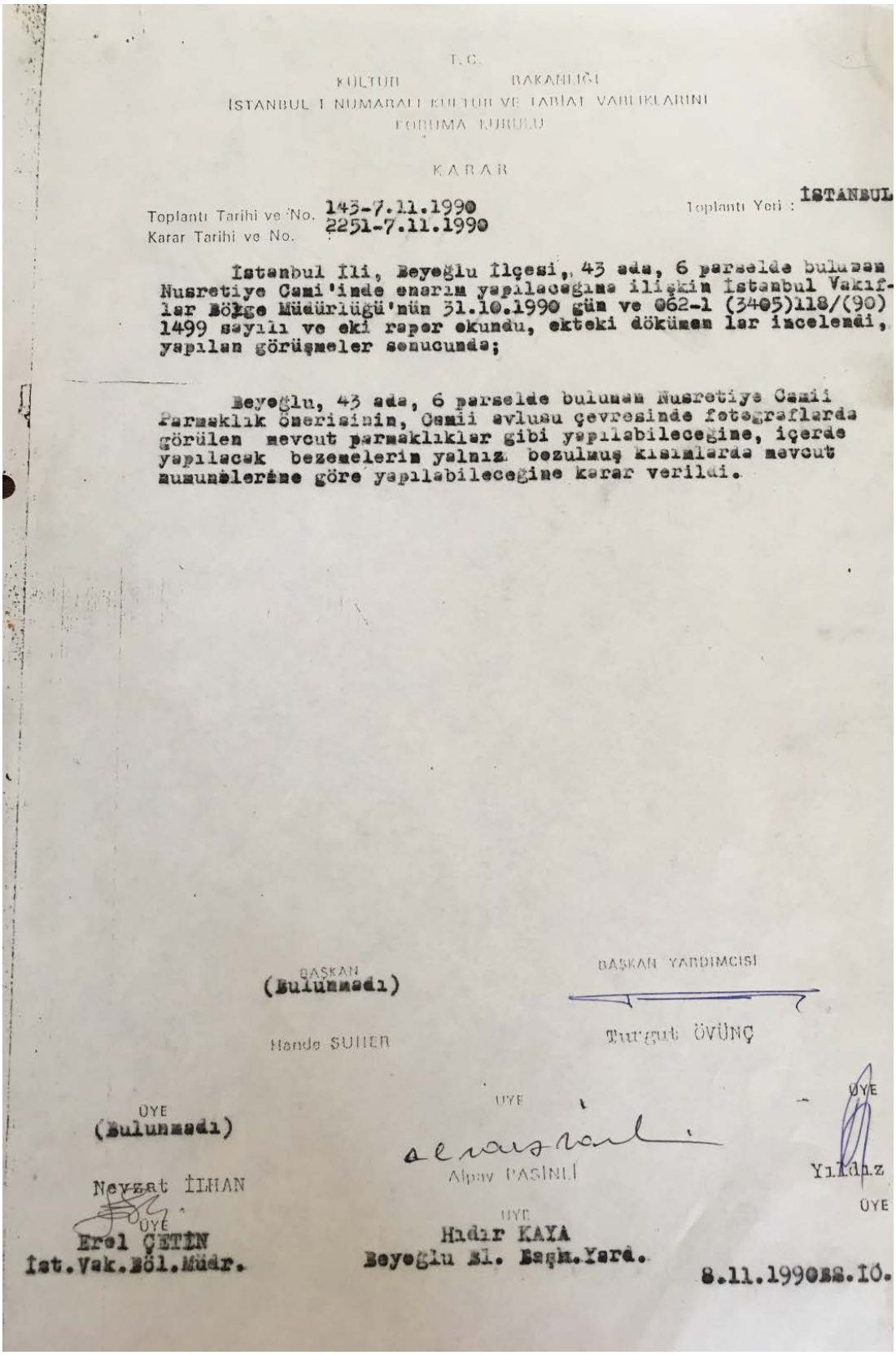
İstanbul – Beyoğlu ilçesi, 43 ada, 6 parselde bulunan Nusretiye Cami'i üzerindeki kurşunlar akıntı yaptığından, cami içinde bulunan kalem işleri bozulmuş, son cemaat ve mahfil kısmında tavanlarında bağdadi sıvalar dökülmoş ve pencere mermer sövelerinde bulunan altın varak yaldız işleri dökülmüş bulunduğundan, bu imalatların mevcutların aynı olmak üzere yapılacaktır. Ayrıca ekli fotoğrafta görülen pik parmaklıklar 1956 yıllarında yapılan istimlakte sökülmüş olduğundan bu gün için caminin emniyeti bakımından, halen Topane Kılıç Ali Paşa doğu avlusuna getirilip, takılmış olan pik parmaklığın kendi yerine takılıp, bundan alınacak kalıplar diğerlerinin de yapılması ile cami orijinal mimarisine dönüşmüş olacaktır.

Durumun tetkiki ile gerekli kararın alınması hususunu arz ederim.

Esin DEMİREL
Y.Mimar

02.1[illegible].1745

Şekil C.1: 25.10.1990 tarihli rapor

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL I NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. 143-7.11.1990
Karar Tarihi ve No. 2251-7.11.1990

Toplantı Yeri : İSTANBUL

İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, 43 ada, 6 parselde bulunan Nusretiye Cami'inde onarım yapılacağına ilişkin İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 31.10.1990 gün ve 062-1 (3405)118/(90) 1499 sayılı ve eki rapor okundu, ekteki dökümanlar incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Beyoğlu, 43 ada, 6 parselde bulunan Nusretiye Camii Parmaklık Önerisinin, Camii avlusu çevresinde fotoğraflarda görülen mevcut parmaklıklar gibi yapılabileceğine, içerde yapılacak bezemelerin yalnız bozulmuş kısımlarda mevcut numunelerine göre yapılabileceğine karar verildi.

BAŞKAN
(Bulunmadı)
Hande SUHER

BAŞKAN YARDIMCISI
Turgut ÖVÜNÇ

ÜYE
(Bulunmadı)
Nevzat İLHAN

ÜYE
Alpay PAŞINLİ

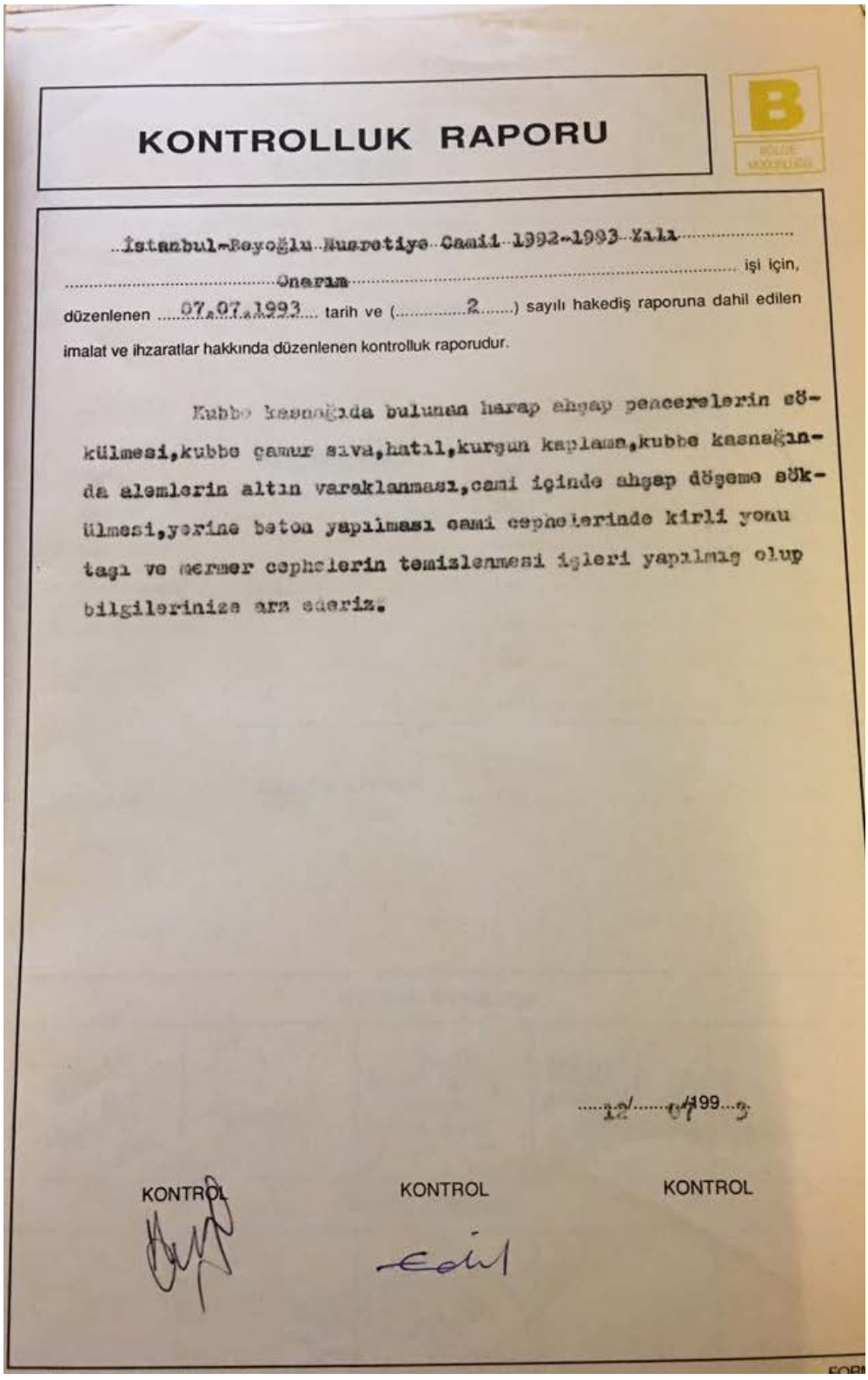
ÜYE
Yıldız

ÜYE
Erol ÇETİN
İst.Vak.Böl.Müdr.

ÜYE
Hıdır KAYA
Beyoğlu Bl. Başk.Yard.

8.11.1990

Şekil C.2: 7.11.1990 tarih ve 2251 sayılı koruma kurulu kararı

KONTROLLUK RAPORU

İstanbul-Beyoğlu Nusretiye Camii 1992-1993 Yılı
Onarım
işi için,
düzenlenen 07.07.1993 tarih ve (2) sayılı hakediş raporuna dahil edilen imalat ve ihzaratlar hakkında düzenlenen kontrolluk raporudur.

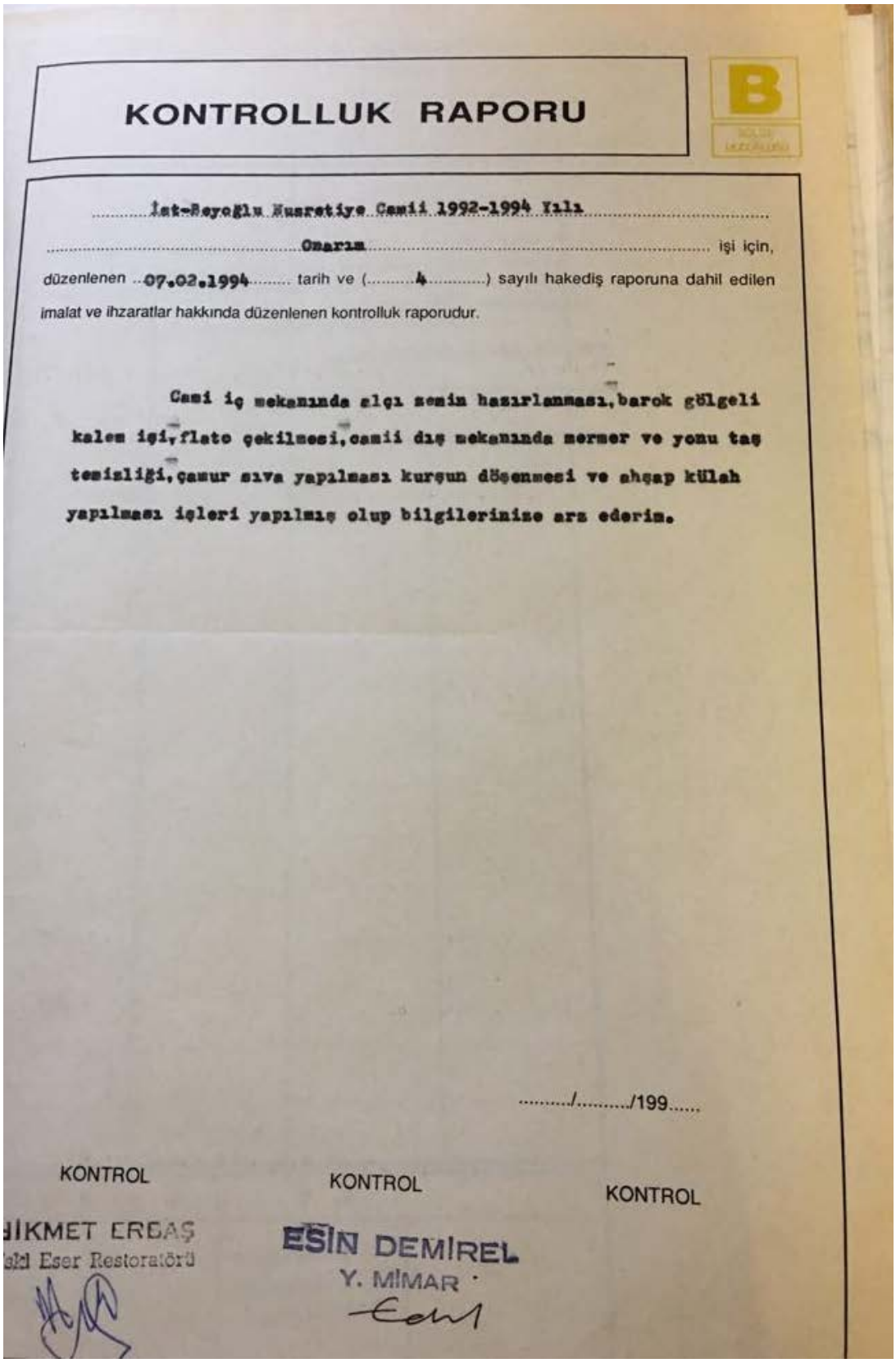
Kubbe kasnağında bulunan harap ahşap pencerelerin sökülmesi,kubbe çamur sıva,hatıl,kurşun kaplama,kubbe kasnağında alemlerin altın varaklanması,cami içinde ahşap döşeme sökülmesi,yerine beton yapılması cami cephelerinde kirli yonu taşı ve mermer cephelerin temizlenmesi işleri yapılmış olup bilgilerinize arz ederiz.

12/07/1993

KONTROL KONTROL KONTROL

Edil

Şekil C.3 : 07.07.1993 tarihli rapor

KONTROLLUK RAPORU

B

İst-Beyoğlu Nusretiye Camii 1992-1994 Yılı

Onarım işi için,

düzenlenen 07.02.1994 tarih ve (4) sayılı hakediş raporuna dahil edilen imalat ve ihzaratlar hakkında düzenlenen kontrolluk raporudur.

Cami iç mekanında alçı zemin hazırlanması, barok gölgeli kalem işi, flato çekilmesi, camii dış mekanında mermer ve yonu taş temizliği, çamur sıva yapılması kurşun döşenmesi ve ahşap külah yapılması işleri yapılmış olup bilgilerinize arz ederim.

...../...../199.....

KONTROL

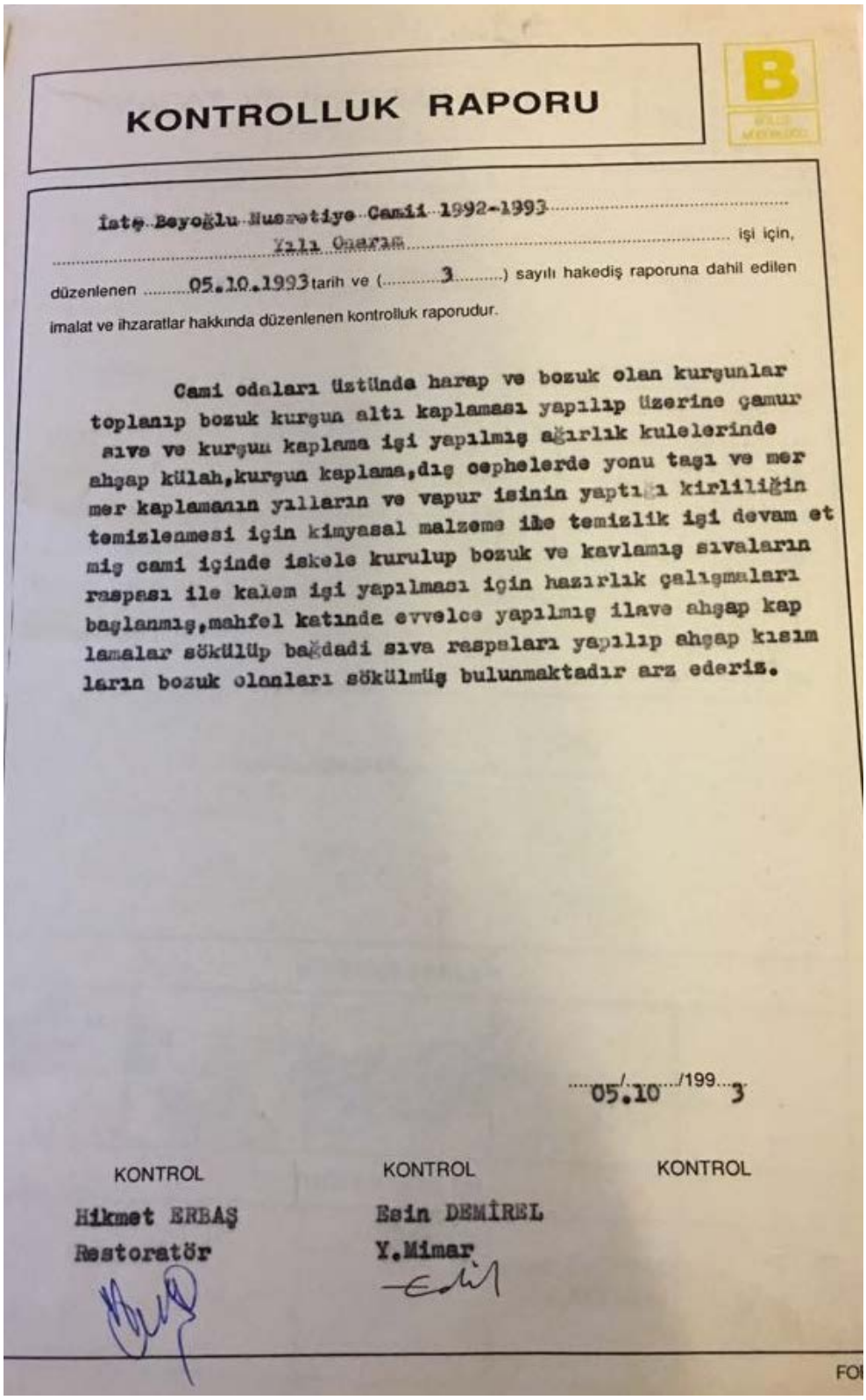
HİKMET ERDAŞ
Eski Eser Restoratörü

KONTROL

ESİN DEMİREL
Y. MİMAR

KONTROL

Şekil C.4: 07.02.1994 tarihli rapor

KONTROLLUK RAPORU

İşin Beyoğlu Hüsreviye Camii 1992-1993 Yılı Onarımı işi için,

düzenlenen 05.10.1993 tarih ve (3) sayılı hakediş raporuna dahil edilen imalat ve ihzaratlar hakkında düzenlenen kontrolluk raporudur.

Cami odaları üstünde harap ve bozuk olan kurşunlar toplanıp bozuk kurşun altı kaplaması yapılıp üzerine çamur sıva ve kurşun kaplama işi yapılmış ağırlık kulelerinde ahşap külah,kurşun kaplama,dış cephelerde yonu taşı ve mer mer kaplamanın yılların ve vapur isinin yaptığı kirliliğin temizlenmesi için kimyasal malzeme ile temizlik işi devam et miş cami içinde iskele kurulup bozuk ve kavlamış sıvaların raspası ile kalem işi yapılması için hazırlık çalışmaları baglanmış,mahfel katında evvelce yapılmış ilave ahşap kap lamalar sökülüp bağdadi sıva raspaları yapılıp ahşap kısım ların bozuk olanları sökülmüş bulunmaktadır arz ederiz.

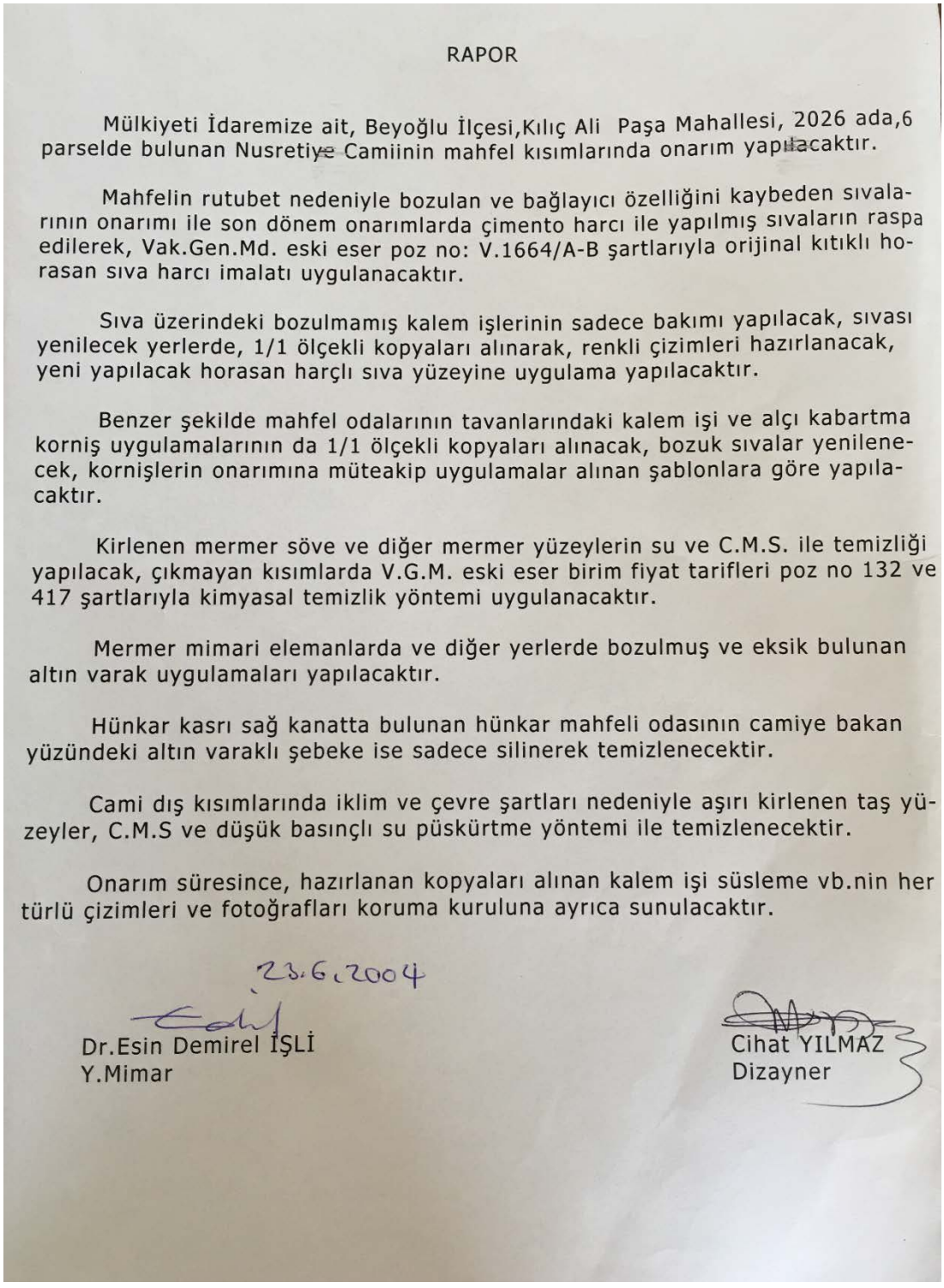
05./10/199 3

KONTROL
Hikmet ERBAŞ
Restoratör

KONTROL
Esin DEMİREL
Y.Mimar

KONTROL

Şekil C.5: 05.10.1993 tarihli rapor

RAPOR

Mülkiyeti İdaremize ait, Beyoğlu İlçesi,Kılıç Ali Paşa Mahallesi, 2026 ada,6 parselde bulunan Nusretiye Camiinin mahfel kısımlarında onarım yapılacaktır.

Mahfelin rutubet nedeniyle bozulan ve bağlayıcı özelliğini kaybeden sıvalarının onarımı ile son dönem onarımlarda çimento harcı ile yapılmış sıvaların raspa edilerek, Vak.Gen.Md. eski eser poz no: V.1664/A-B şartlarıyla orijinal kıtıklı horasan sıva harcı imalatı uygulanacaktır.

Sıva üzerindeki bozulmamış kalem işlerinin sadece bakımı yapılacak, sıvası yenilecek yerlerde, 1/1 ölçekli kopyaları alınarak, renkli çizimleri hazırlanacak, yeni yapılacak horasan harçlı sıva yüzeyine uygulama yapılacaktır.

Benzer şekilde mahfel odalarının tavanlarındaki kalem işi ve alçı kabartma korniş uygulamalarının da 1/1 ölçekli kopyaları alınacak, bozuk sıvalar yenilenecek, kornişlerin onarımına müteakip uygulamalar alınan şablonlara göre yapılacaktır.

Kirlenen mermer söve ve diğer mermer yüzeylerin su ve C.M.S. ile temizliği yapılacak, çıkmayan kısımlarda V.G.M. eski eser birim fiyat tarifleri poz no 132 ve 417 şartlarıyla kimyasal temizlik yöntemi uygulanacaktır.

Mermer mimari elemanlarda ve diğer yerlerde bozulmuş ve eksik bulunan altın varak uygulamaları yapılacaktır.

Hünkar kasrı sağ kanatta bulunan hünkar mahfeli odasının camiye bakan yüzündeki altın varaklı şebeke ise sadece silinerek temizlenecektir.

Cami dış kısımlarında iklim ve çevre şartları nedeniyle aşırı kirlenen taş yüzeyler, C.M.S ve düşük basınçlı su püskürtme yöntemi ile temizlenecektir.

Onarım süresince, hazırlanan kopyaları alınan kalem işi süsleme vb.nin her türlü çizimleri ve fotoğrafları koruma kuruluna ayrıca sunulacaktır.

23.6.2004

Dr.Esin Demirel İŞLİ
Y.Mimar

Cihat YILMAZ
Dizayner

Şekil C.6: 23.06.2004 tarihli rapor

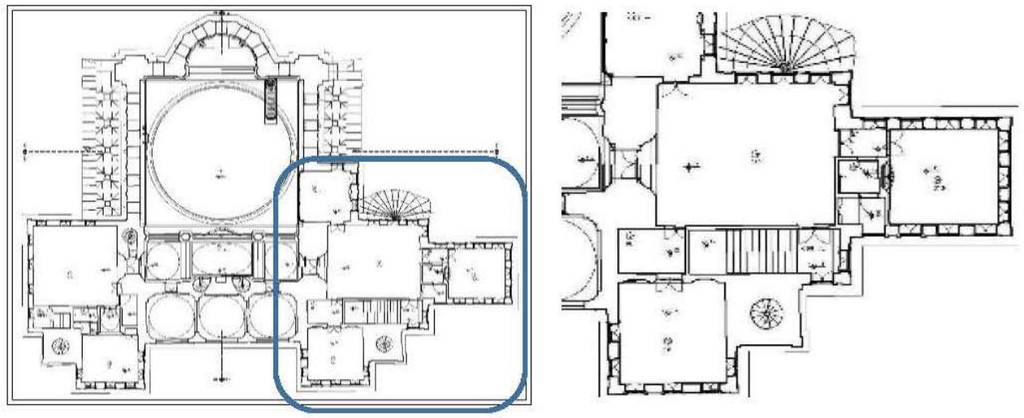
EK D: NUSRETİYE CAMİİ RESTORASYON UYGULAMA AŞAMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLARA YÖNELİK TESPİTLER

Etkinliğin ismi	SÜRE	BAŞLANGIÇ	BİTİŞ
Genel toplam	3167	01.Nis.09	25.Ara.17
Proje ihale tarihi	0	01.Nis.09	01.Nis.09
Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü tarafından davetiye usulü açık ihaleye çıkarılmıştır.	0	01.Nis.09	
İhale Sonuç tarihi	183	01.Nis.09	01.Eki.09
Avrunduk Mimarlığa ihale edilmiştir.	183	01.Nis.09	01.Eki.09
Proje yer teslimi	32	01.Eki.09	02.Kas.09
Proje çizimleri için yer teslimi yapılmıştır.	32	01.Eki.09	02.Kas.09
Proje onay tarihi	396	02.Kas.09	08.Ara.10
Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.	396	02.Kas.09	08.Ara.10
İlk uygulama ihale tarihi (açık ihale)	604	08.Ara.10	13.Ağu.12
Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü tarafından restorasyon uygulama işi 13.08.2012 tarihinde ihaleye çıkarılmıştır.	604	08.Ara.10	13.Ağu.12
İhale sonuç tarihi-2	32	13.Ağu.12	15.Eyl.12
İhale sonuçlanmıştır.	32	13.Ağu.12	15.Eyl.12
Yer teslim tarihi	18	15.Eyl.12	03.Eki.12
İhaleyi kazanan firma 03.10.2012 tarihinde taşınmazı Vakıflar İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü elemanlarından teslim almıştır	18	15.Eyl.12	03.Eki.12
İşin süresi	365	03.Eki.12	09.Eki.13
Müteahhit firma 03.10.2012 tarihinde uygulama işine başlamıştır.	365	03.Eki.12	09.Eki.13
İşe başlangıç tarihi	180	09.Eki.13	09.Nis.14
Uygulama işine ayrılan zamanın bitmesi sebebi ile iş tasviye edilmiş ve 6 ay herhangi bir uygulama yapılmamıştır.	180	09.Eki.13	09.Nis.14
İkinci uygulama ihale tarihi	2	09.Nis.14	10.Nis.14
Nusretiye Camii tamamlama ve çevre düzenlemesi 2014-2015 yılı uygulama işi olarak yeniden ihaleye çıkarılmıştır.	2	09.Nis.14	10.Nis.14
İşe başlangıç tarihi-2	34	10.Nis.14	14.May.14
14.05.2014 tarihinde Kadıoğlu inşaat ile sözleşme imzalanmıştır.	34	10.Nis.14	14.May.14
İşin süresi-2	18	14.May.14	01.Haz.14
01.06.2014 tarihinde uygulama yeniden başlamıştır.İkinci ihale iş bitim süresi 30.06.2017 olarak belirlenmiştir.	18	14.May.14	01.Haz.14
İşin bitim tarihi	1303	01.Haz.14	25.Ara.17
25.12.2017 tarihinde Nusretiye Camii uygulama işi sonlandırılmıştır.	1303	01.Haz.14	25.Ara.17

Şekil D.1 : Nusretiye Camii iş akış tablosu

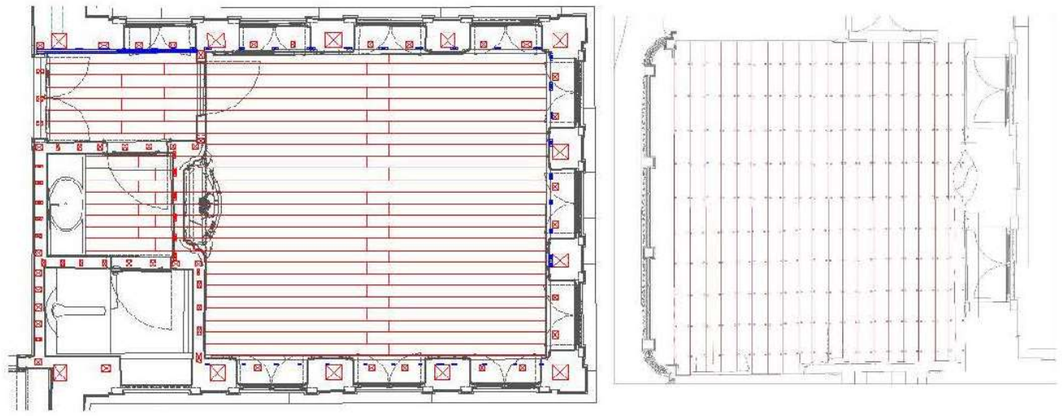
HÜNKAR MAHFİLİNDE UYGULAMA SIRASINDA KARŞILAŞILAN TAŞIYICI SORUNLARI VE ONARIMLARI

ONAYLI PROJE (HÜNKAR MAHFİLİ PLANI VE NOKTA DETAYI)

08.12.2010 tarihli onaylı restorasyon projesi galeri katı hünkar mahfili

UYGULAMA ÇİZİMİ

Şantiyede detaylandırılan uygulama çizimi. Baş oda ve hünkar mahfeli - 2016

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI

Baş oda duvar ve tavan ahşap strüktürü

Hünkar kasrı salonu ve hünkar mahfili döşemesi

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI (2016-2017)

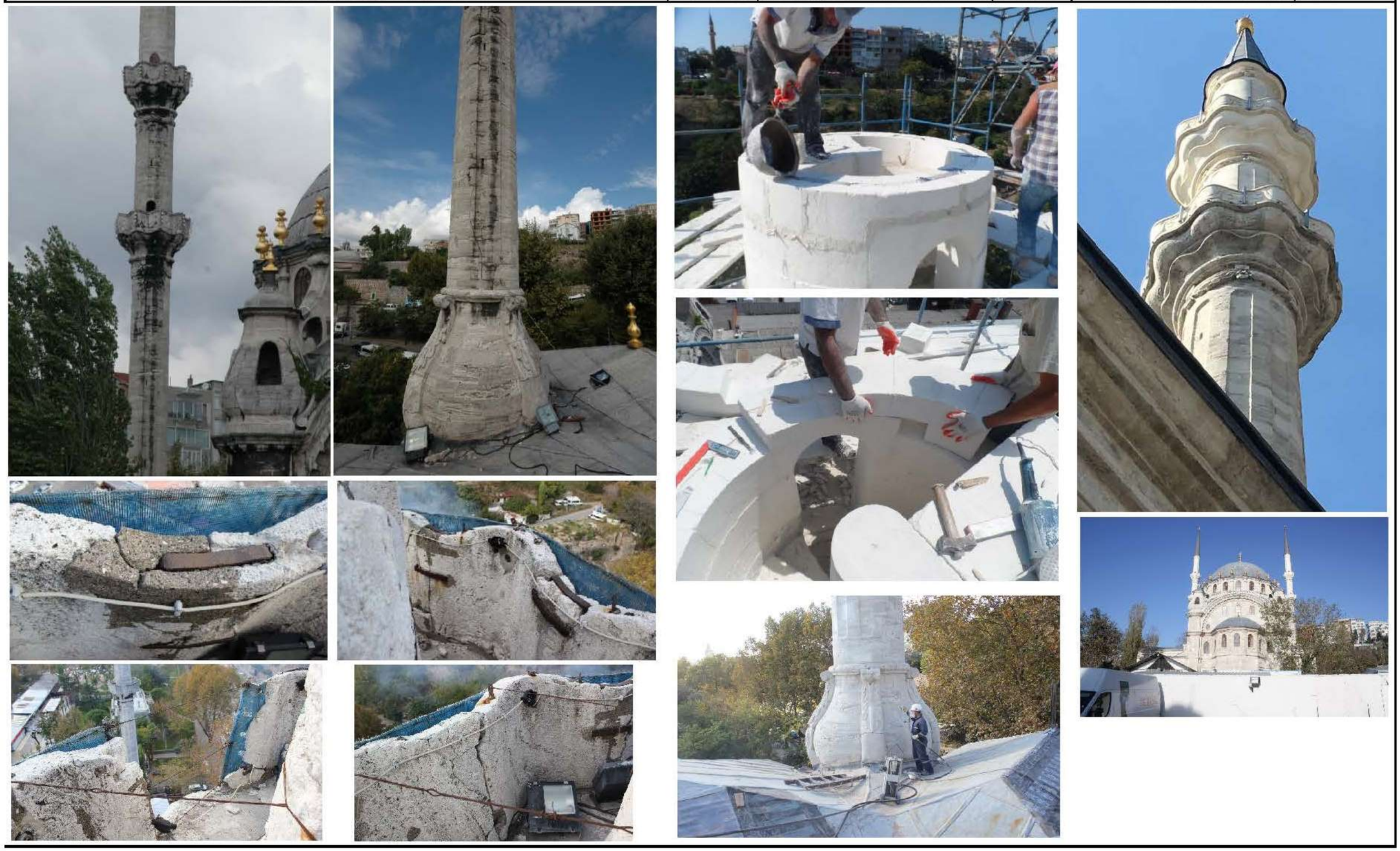

Baş oda zemin döşeme ve duvar imalatı

Hünkar kasrı baş oda ve salonu

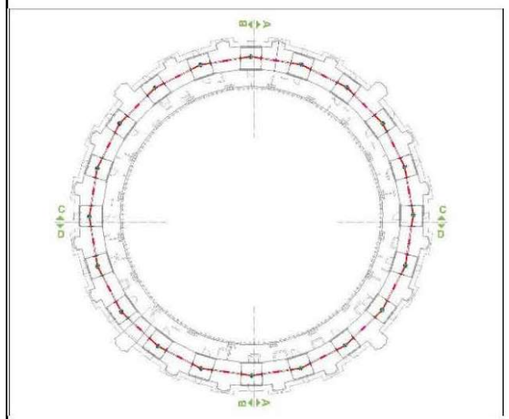
Şekil D.2 : Hünkar Mahfili

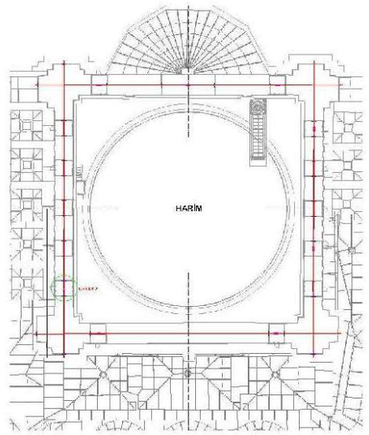

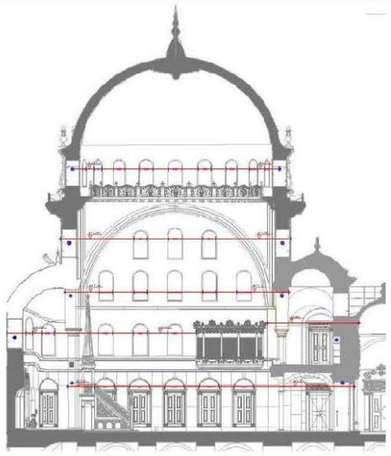
Şekil D.3 : Statik açıdan sorunlu olan minarelerin sökülüp yeniden yapılması

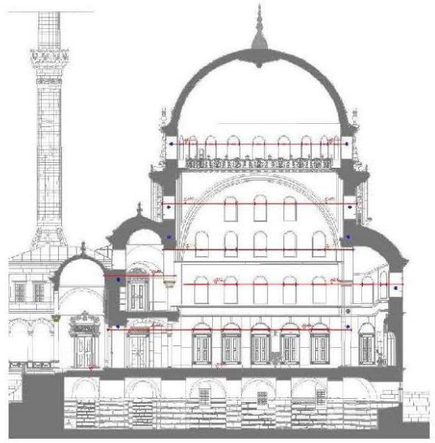
NUSRETİYE CAMİİ ANA HARİM METAL KUŞAKLAMA

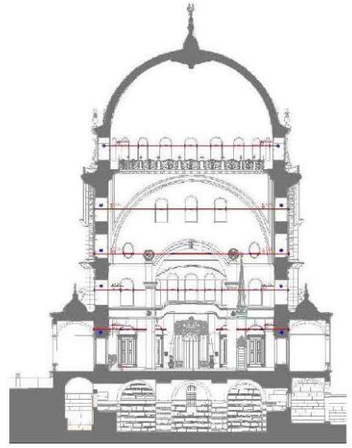
GÜÇLENDİRME PROJESİ

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI

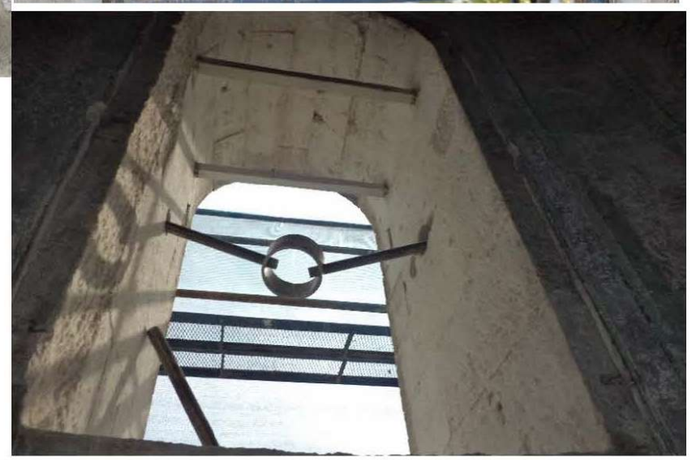
UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI

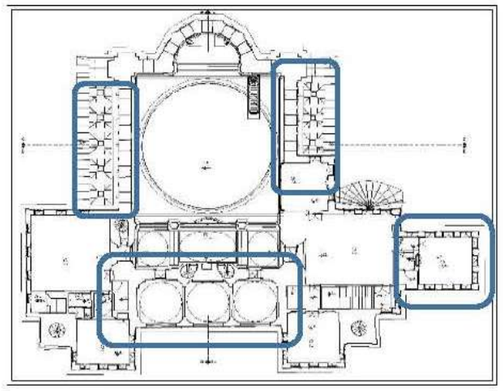

Şekil D.4 : Harim metal kuşaklamaları

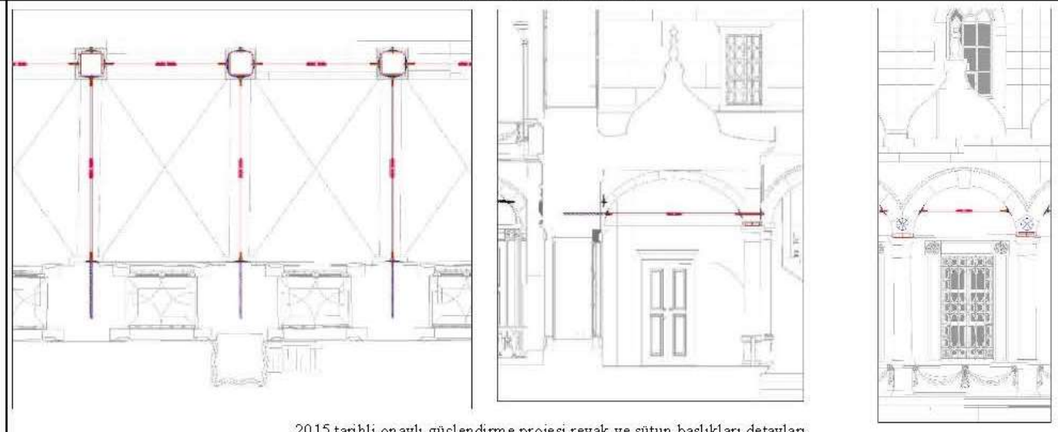
REVAK KUŞAKLAMALARI VE BAŞ ODA ALTI SÜTUN BAŞLIKLARI

ONAYLI PROJE

08.12.2010 tarihli restorasyon projesi / baş oda altı sütun başlıkları yan revaklar kuşaklamaları

UYGULAMA PROJESİ

2015 tarihli onaylı güçlendirme projesi revak ve sütun başlıkları detayları

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

Baş oda altı sütun başlıkları ve kuzeybatı cephesi revak görünümü

Doğu ve güneybatı cephesi revaklarından görünüm

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI (2017)

İmalatın uygulama aşamasını gösterir fotoğraf (2017)

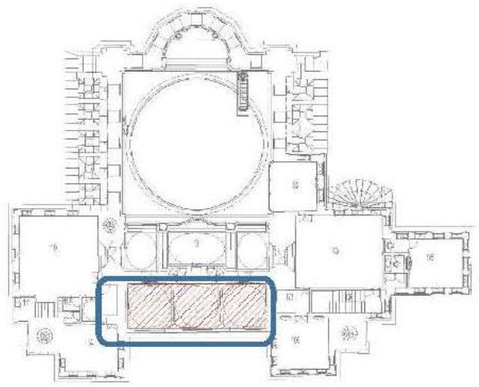

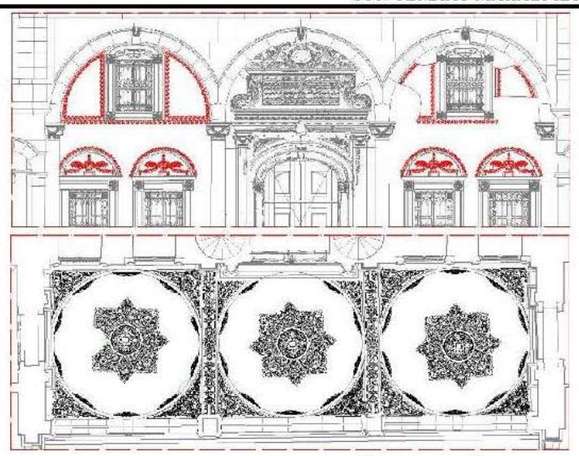

İmalat tamamlandıktan sonraki durumu gösteren fotoğraflar (2017)

Şekil D.5 : Revak kuşaklama ve Baş oda sütun başlıkları

SON CEMAAT MAHALİ KALEM İŞLERİ

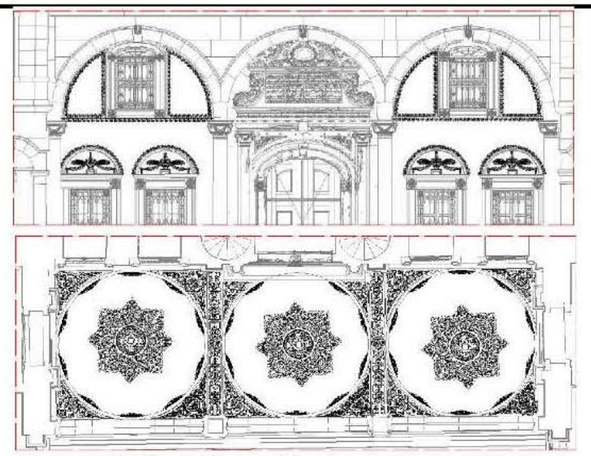

Raspa sonrası rölöve

2.Dönem (1896)

1. Dönem(1826)

Ara Dönem

Restitüsyon doğrultusunda hazırlanan restorasyon projesi

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI

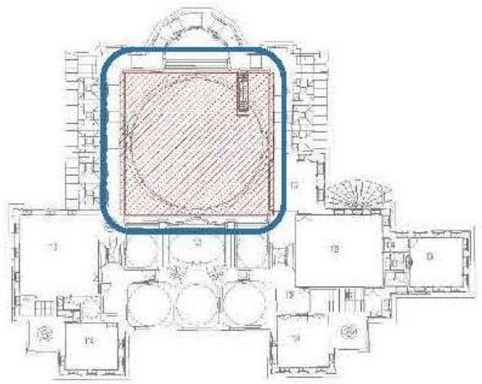

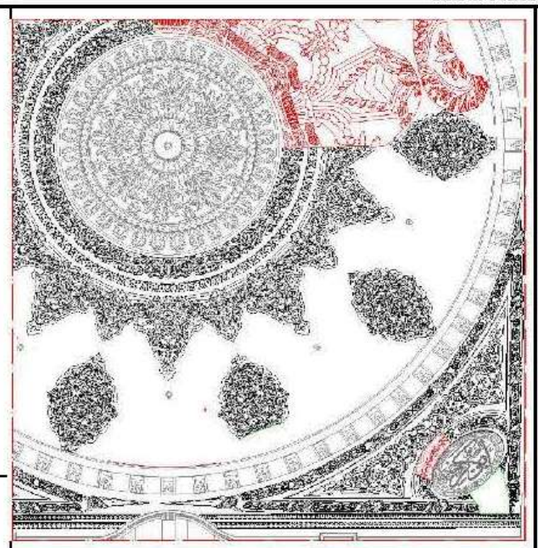
Şekil D.6 : Son cemaat mahalli kalem işleri

HARİM KALEM İŞLERİ

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFI (2012)

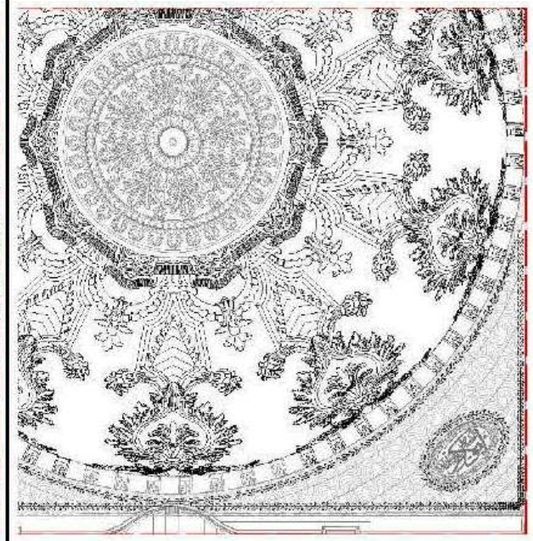

2.Dönem (1896)

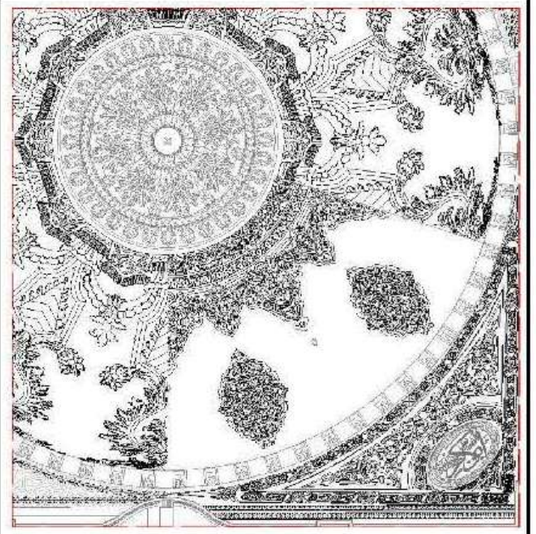
1. Dönem(1826)

Ara Dönem

Raspa sonrası rölöve

Restitüsyon Projesi

Restorasyon Projesi

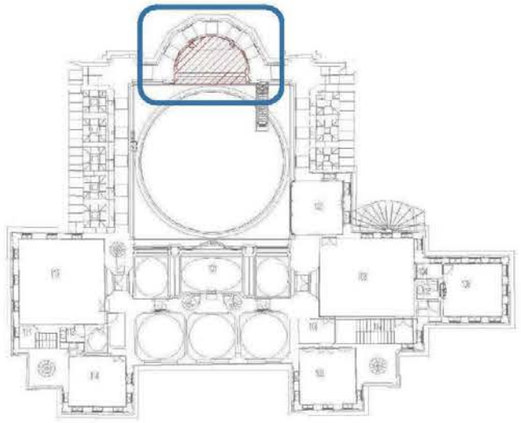

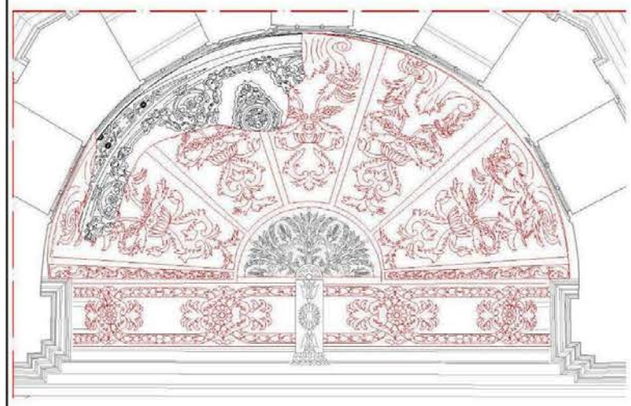

UYGULAMA SONRASI FOTOĞRAFLARI (2017)

Şekil D.7 : Harim kalem işleri

MİHRAP NİŞİ KALEM İŞLERİ

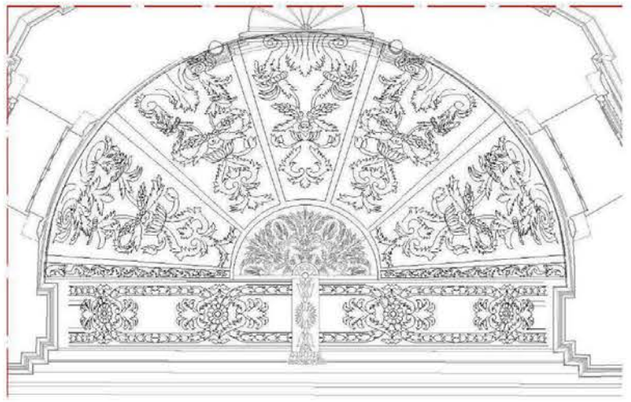

2.Dönem (1896)

1. Dönem(1826)

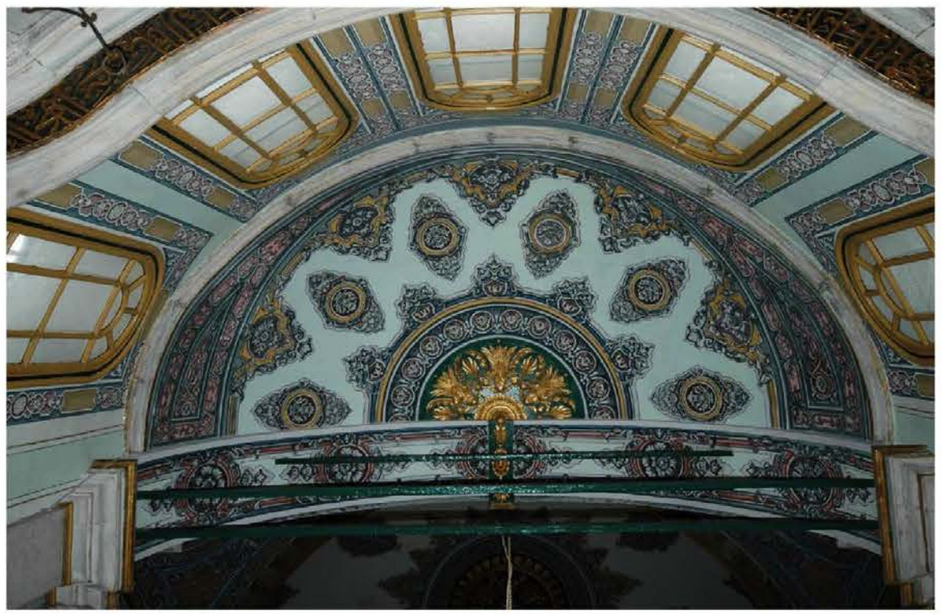
Ara Dönem

Raspa sonrası rölöve

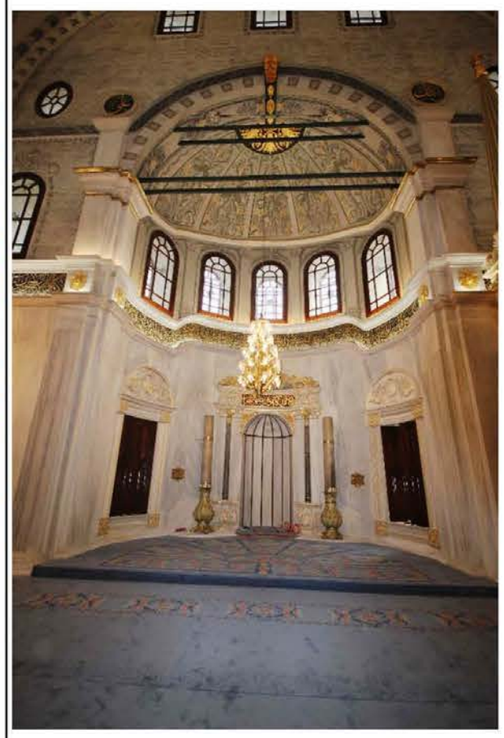

Restitüsyon doğrultusunda hazırlanan restorasyon projesi

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFI

UYGULAMA SONRASI FOTOĞRAFI

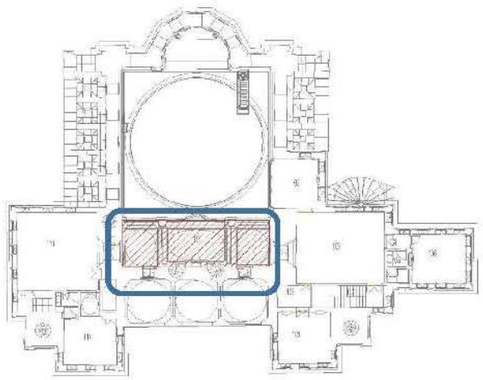

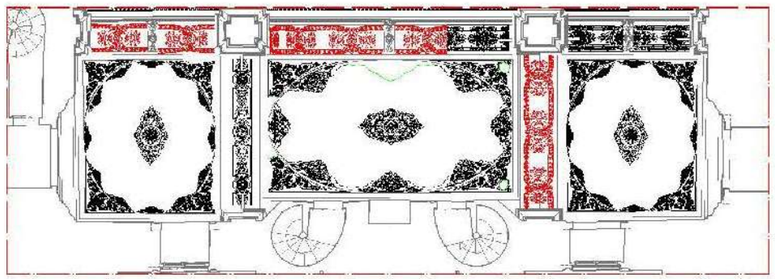

Şekil D.8 : Mihrap nişi kalem işleri

KADINLAR MAHFELİ KALEM İŞLERİ

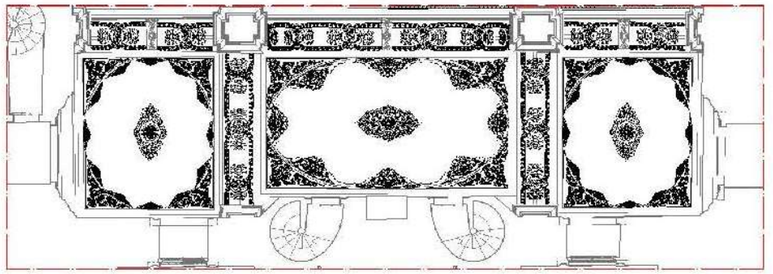

2.Dönem (1896)

1. Dönem(1826)

Ara Dönem

Raspa sonrası rölöve

Restitüsyon doğrultusunda hazırlanan restorasyon projesi

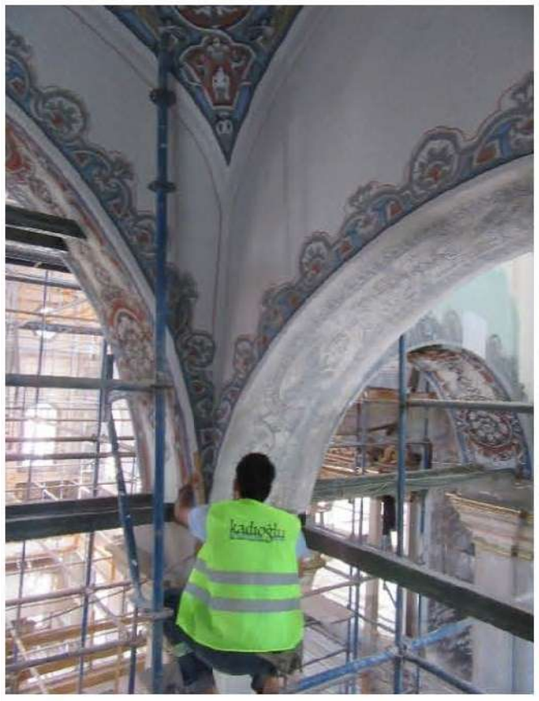
UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI (2017)

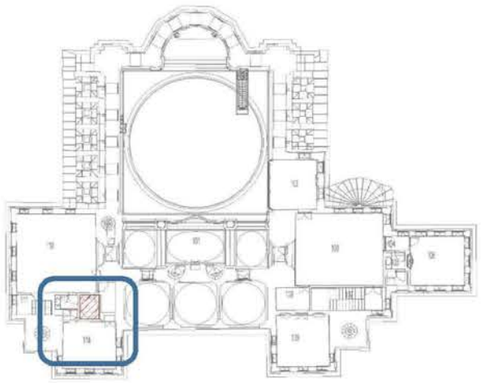

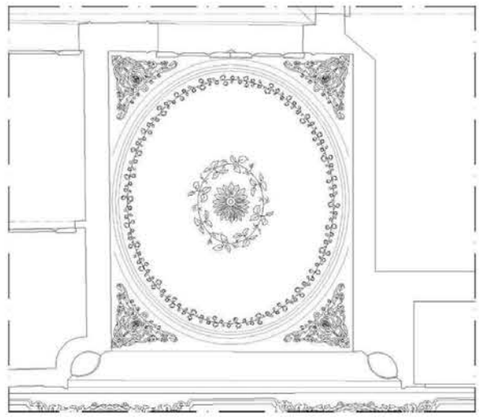
Şekil D.9 : Kadınlar mahfili kalem işleri

MÜEZZİN MAHFELİ KALEM İŞLERİ

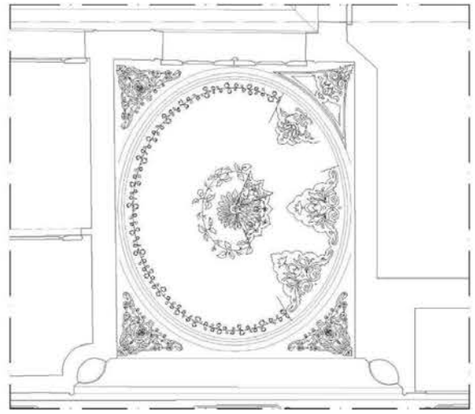

Raspa sonrası rölöve

Restitüsyon projesi

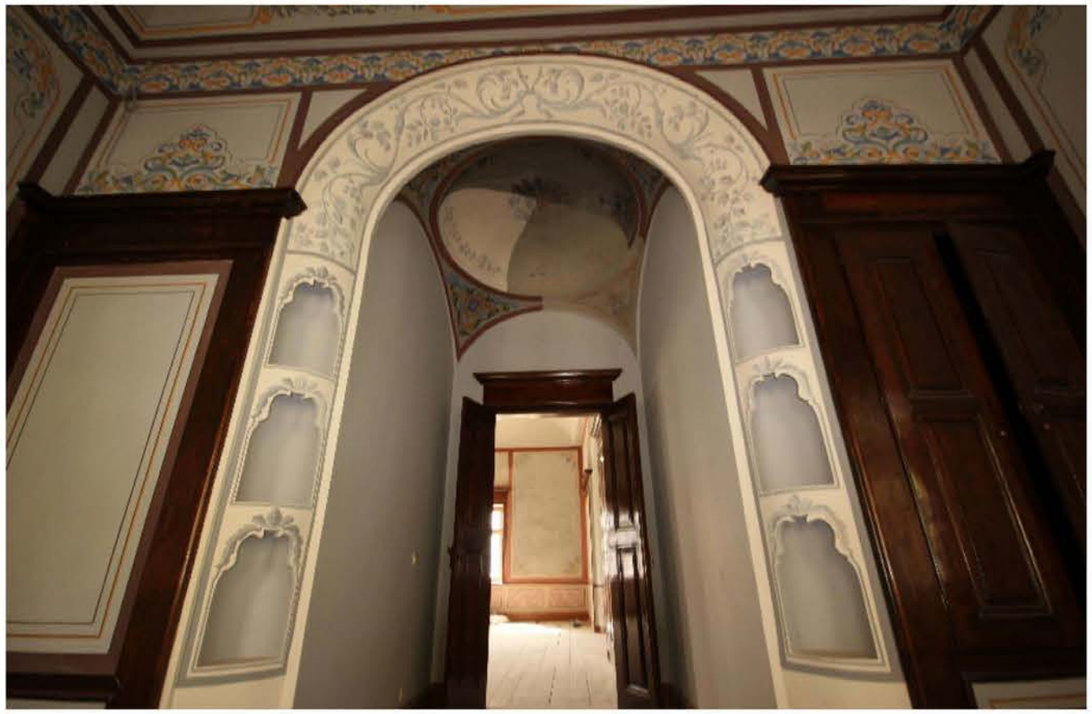
Restorasyon projesi

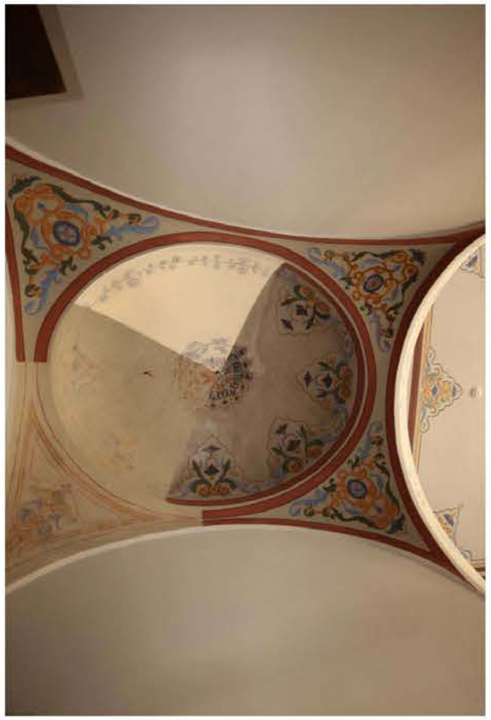
UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

UYGULAMA SONRASI FOTOĞRAFLARI

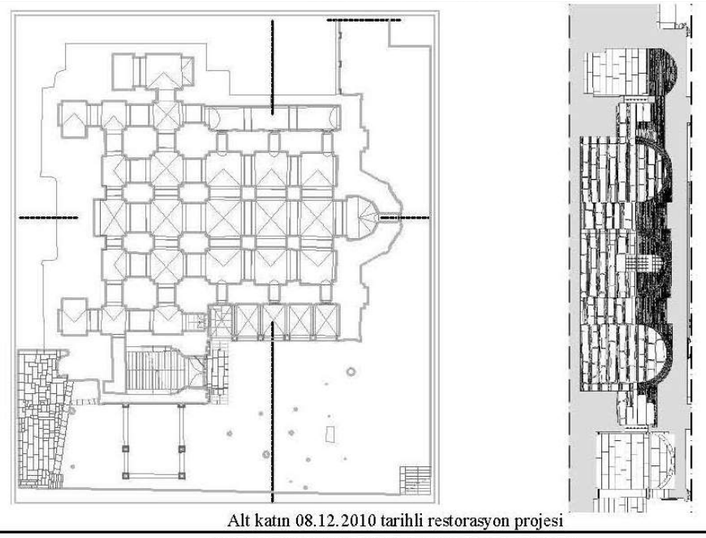

Şekil D.10 : Müezzin mahfili kalem işleri

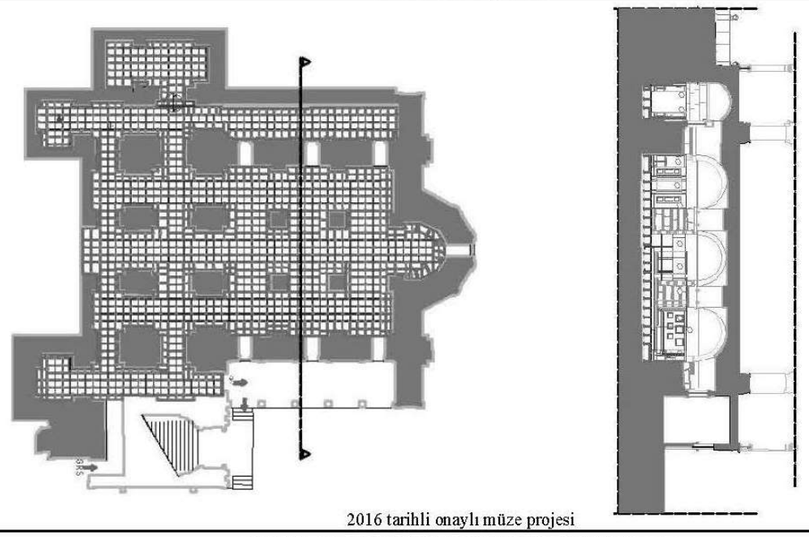
BODRUM KAT İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ

BODRUM KAT PLANI

Alt katın 08.12.2010 tarihli restorasyon projesi

UYGULAMA ÇİZİMİ

2016 tarihli onaylı müze projesi

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

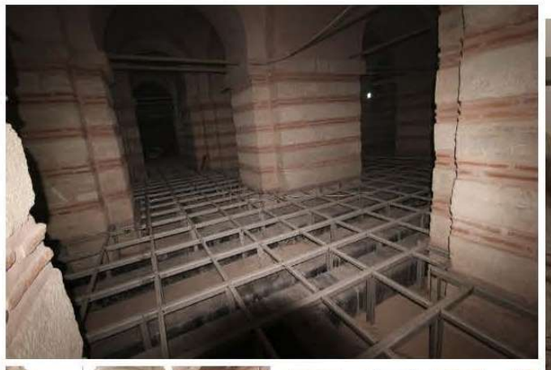

Bodrum kat zemin ve tavan fotoğrafı

Bodrum kat giriş merdivenleri ve mihrap nişi altı

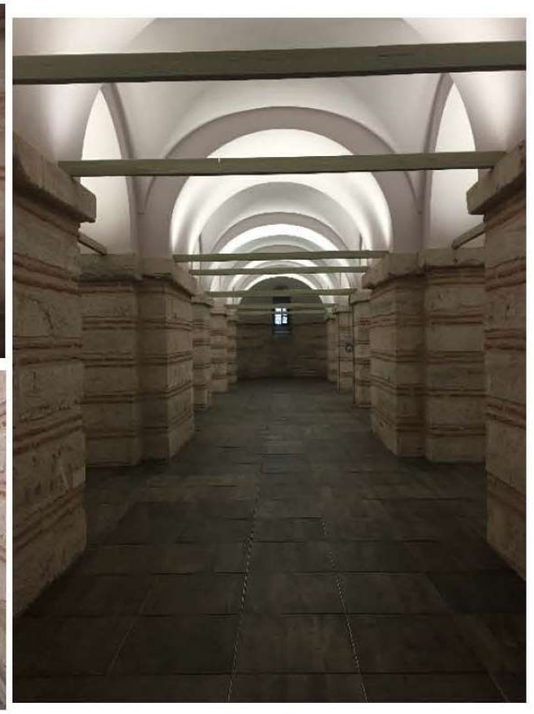
UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLAR

Müze teşhir tanzim projesi zemin kaplama uygulaması

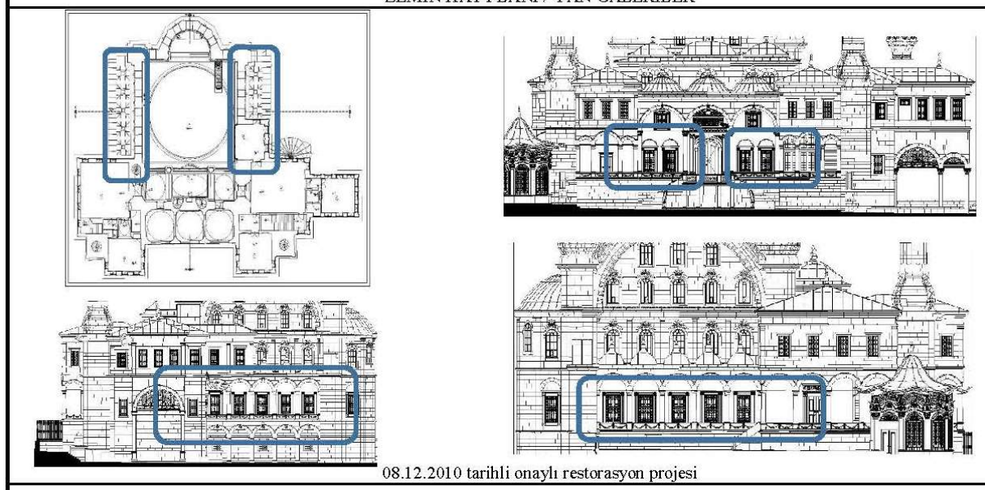

Müze mekanı zemin kaplaması

Şekil D.12 : Bodrum kat işlev değişikliği

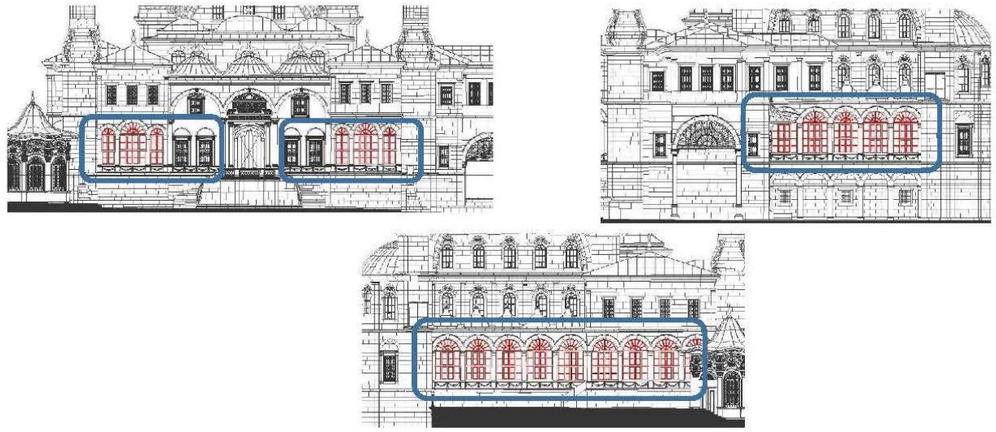
YAN GALERİLERİN ONAYLI PROJESİNDEN FARKLI OLARAK KAPATILMASI

ZEMİN KAT PLANI / YAN GALERİLER

08.12.2010 tarihli onaylı restorasyon projesi

UYGULAMA ÇİZİMİ

2016 tarihli onaylı restorasyon projesi

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

Doğu ve güneybatı cephesinde yer alan revaklar

Kuzeybatı ve güneybatı cephelerinde yer alan revaklar

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI

Revakların ahşap doğrama ile kapatılma aşamaları

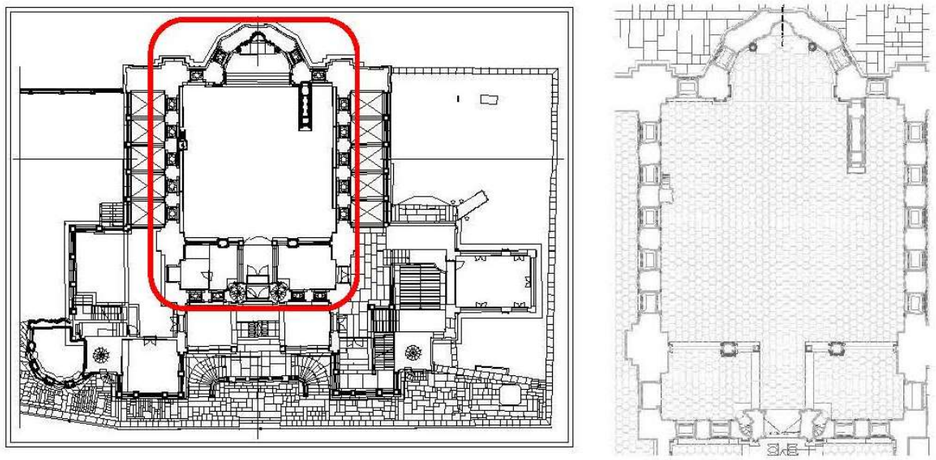

Revakların kapatıldıktan sonraki durumunu gösterir fotoğraf

Şekil D.11 : Yan galerilerin kapatılması

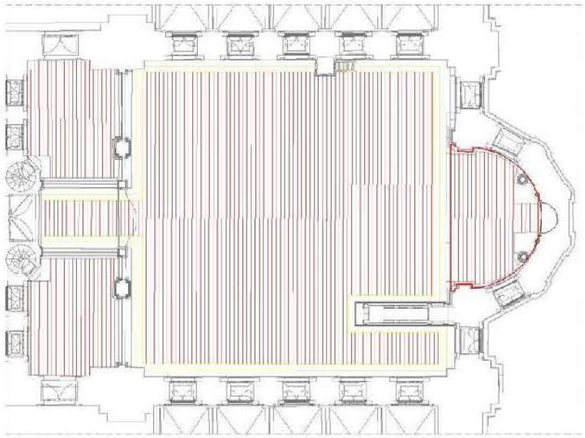
HARİM DÖŞEME KAPLAMASININ ONAYLI RESTORASYON PROJESİ İLE FARKI

ZEMİN KAT HARİM DÖŞEME PLANI

Onaylı restorasyon projesi harim döşeme planı

UYGULAMA ÇİZİMİ

Şantiyede uygulama aşamasında çizilen harim döşeme planı

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI (2012)

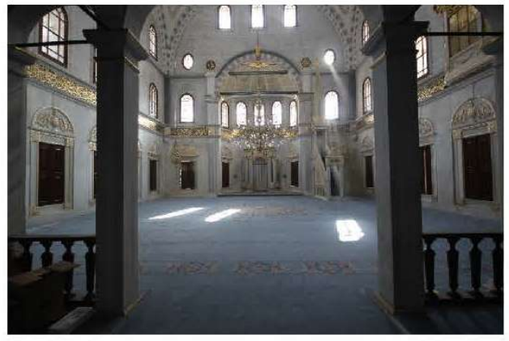
Harim döşemesinin uygulama aşmasında söküm esnasındaki durumu

Harimde muhdes döşeme kaplamasının altından çıkan özgün ahşap kaplama

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI

Harim ahşap döşeme yapım aşaması

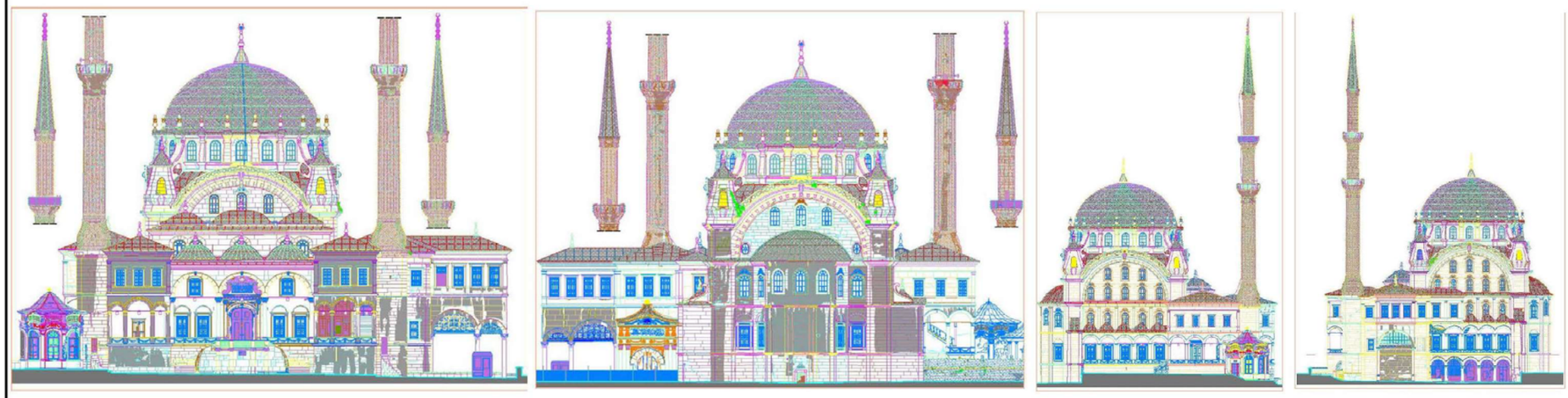

İmalat tamamlandıktan sonraki durumu gösteren fotoğraf 2017

Şekil D.13 : Harim döşeme değişikliği

CAMİ CEPHESİNDE ORTAYA ÇIKAN ÇİMENTOLU SIVALAR

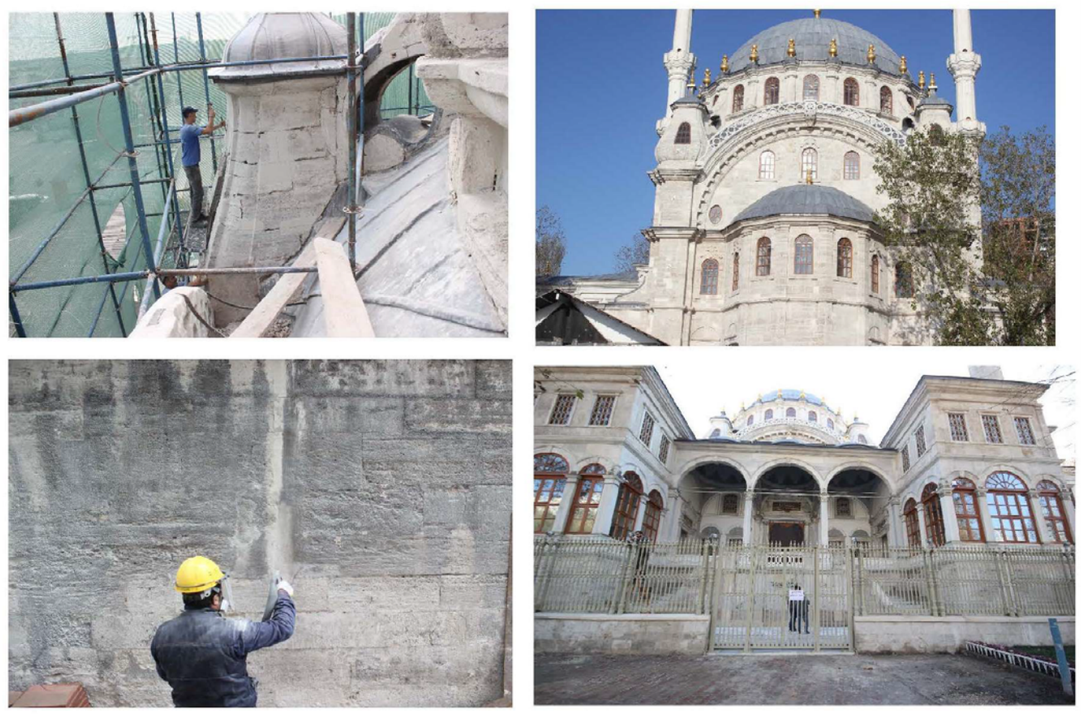
ONAYLI PROJE CEPHE HASAR TESPİT ANALİZ PAFTALARI

UYGULAMA ÖNCESİ FOTOĞRAFLARI

UYGULAMA AŞAMASI VE SONRASI FOTOĞRAFLARI (2015 / 2017)

Şekil D.14 : Cami cephesi çimentolu sıvalar